

Dũniaε bee laaa
ń Mesi kiblea
wẽ ɔaasɔoo

Par Dr Ross McCallum Jones

Citations bibliques extraites de *la Bible* boo.

Kpɛlaa

Láe beeá Boo Yesude pɔ aa ku Benɛɛ busuu pɔɛ. Ampio ɔ ma z̄lɛ́nɔ a w̄ɛ́ dasi gb̄ã. Ma ń saabukè, asa aa ń buiyã d̀adameɛ ń ń felekaayãɔ, ɔ wa Bibeli k̄ɛ́ s̄ãnu ń ń buiyãɔ. Yesu baona kpaané guu, Booɔ ḡɔ́ Yesudeɔ ù gb̄ɛ́ɔn ɔaasɔɔo lee soolo taawa an w̄ɛ́ɛɔ guu pii. Wále pɔnake s̄ãnu suuu z̄ɔɔ pɔ Lua k̀ewanɔ naa wá Dii Yesu Kilisiwa guu. Yesu d̄ɔa guu à wá gba kuana ń wɔɔo, me wá wé dɔ aà ɛa mɔa Mesi ùi.

Yã s̄ɛ́iao

Ma wé k̄ɛ́mɛɛ, ké mà wesi n ikoyã bɔnsaɛɔɛ!

(Soũ 119:18)

Ziayã lae bee bɔɔɛ d̄ɔa ɔao, ì ń wé k̄ɛ́nɛ, ì to wà yãdada, wíc k̄ũa wá s̄ũ. Lápi yã d̄ɔa ɔao, asa Lua yã ɔ àɛ a bɔɔɛke ado, wi yãe o lak̄ɛna ń aà gɔɔo yã musuo, ge lapi k̄ɛ́gɔɔ. Yã pɔ Yesu òw̄ɛɛ lapi guu, ɔ wáɛ idadawà. Yã pɔ wá sè Bibeli guu a k̄ɛ́a ɔzɛɛi, a bɔɔɛ k̄ɛ́a ɔplaai. Lua z̄ina Zãa, Zebede né, me lapi k̄ɛ́ Yesu gaa w̄ɛ́ baaɔ gbɛa. A òw̄ɛɛ za káau,

Gb̄ɛ́ pɔ Ziayãɛ bee kyokè ń gb̄ɛ́ pɔ aa a yãmà aa k̄ũacá baaadeɔnɛ, asa a gɔɔ k̄aik̄ũɛ. (Zia 1:3)

Bee yãi àli Bibeli dɔɔ kyoke ń laaio. Ziayã wì me Apɔkalisi ń anasaa yão. Yã pɔ a ke d̄ũnialaagɔɔ asii ɔ wáɛ bɔɛ gupuau. Yã pɔ ãnabio ò Luabaakuanno káau taalɔ guu di Ziayã taala guue. ãnabipio yã pɔ k̄ɔsè ń Ziayã pɔ wáɛ a bɔɔɛkeo a k̄ɛ́a Ziayãpi z̄ile oi.

Bee yã pɔ ãnabio ò s̄iana piliwàné. A maa à laaidɔ yãpiwa filia pɔ lé guduuduu pu ùe e gudɔɛia saana àɔ gé bilei á s̄ũ, gu i dɔé. (2Pie 1:19)

Lua a baaadaágu, tó áɛ Ziayã lapi kyo waaipa, at̄ɛsa tó áɛ gb̄ãakpa yãpiwa á s̄ũ, áɛ z̄ikewà.

Lapi a dññialaagwoyã biiwaé de yã po ãnabipio ò yãala. Bee gbea Yesu ziaiyã bòwẽe gupuwau de yã po ku baona lao n Zĩnao lao guula. Gia n beeo wi a pii owẽeo. Yão ulea e tia ké ladõnao ì a bõõleke dodoa n dõa leue. Ziaiyã taala yãleeũao n yaasio vĩ dasi; kyokena suli yãpio bõõleke lá a kẽawao. Wà Ziaiyãpi bĩiwa Zãae wepungu guue. Ayãmeto Ziaiyã taala de lan taala po foto vĩ dasiwa. Sema wà laasooke foto po a èowa, wi wẽele wà a yãleeũa n yaasi po àle keo dõ. Zãa ì yã leeũaeo bõõleke. Sema wà laasooke yaasiowa n laaio kpalæa, wásuli a bõõle gwa lá a kẽawao. Ké Zãa mè, a Yesu è zea vua dau men soplao zãnguo, a saana kũa a õplaaun men soplao, aà wepungu po a èn we. Õ wà yãpio bõõlekewẽe wà mè, vua daupioá Yesu gãli men soplaoe, saanaoá gãlipio dcaanaone. Laasooke fotopiwa. Yesu zea gãli po aale gupu dññiauo zãnguo. Gãli dcaana po de saanao ge gupunao ù ku aà ou. Ì n dõa, ì dcaané.

Yã po ku Ziaiyã taala guu, wa kè teteakõi lá yãpio aao teteakõiwa, ãma lá a ku yãzekalea dco guu, yãeo papa Dii mwgwo zĩe, õ wà taasizõkegwo yãpio ò'o e gẽn siiõ. Yãpio ke wè soplao po a dcaao Mesi moae guue. Ziaiyã taalapi yã zĩndaá Mesi ea moae, n aà kpaao kia ùo.

Kpaalea sãia

Yã po ku tia

Zãa Yesu è gbé po bõ gau sãia ù
Lá po wa kè Yesu gãliõne
Lua zõleao kpalau musu

Kpaalea plaade

Yã po a ke gbezão

Kãn'ogogoa taalawa
Kãaeo pea
Kilisi lbæe
Põkũma tuu í elæa tãõlewa
(Yã men siiõpio pii a midæ Dii mwgwoe)

Kpaalea aaõde Mesi moa n aà kibleao

Mesi moa n Aamagedõ zõo

Məsi kiblea tɔɔlɛ wɛ̃ ɔaasɔɔ
Yelusaleũ Dafu

Taalao tɔ gesenao

Lua Baakuanno Kaau

Daalea	Daa
Bɔa	Bɔa
Levi buio	Lev
Naokɛa	Nao
Ikoyã Iko	Zĩnao yãkɛao
1 Samuɛli	1Sam
2 Samuɛli	2Sam
1 Kiaɔ	1Kia
2 Kiaɔ	2Kia
Soũ	Soũ
Isaia	Isa
Zelemi	Zel
Ezekieli	Eze
Danieli	Dan
Oze	Oze
Yoeli	Yoɛ
Sofoni	Sof
Age	Age
Zakali	Zkl
Malaki	Mal

Lua Baakuanno Gbezã

Matie	Mat
Maaku	Maa
Luku	Luk
Zãa	Zãa
Zĩn	
Lomadeɔ	Lom
1 Kolnideɔ	1Kln
2 Kolnideɔ	2Kln
Galatideɔ	Gal
ɛfesedeɔ	ɛfɛ
Filipideɔ	Flp
Kɔlɔsideɔ	Kls
1 Tesalonideɔ	1Tes
2 Tesalonideɔ	2Tes
1 Timote	1Tim
2 Timote	2Tim
Hebeluo	Hɛb
Zaki	Zak
1 Piɛɛ	1Piɛ
2 Piɛɛ	2Piɛ
1 Zãa	1Zãa
Yuda	Yud
Ziyã	Zia

Dũnialaagɔɔ yão wewɛãné

Kpaalea gbezãɛ bee lé dũnialaagɔɔ yão pɔ ku Ziyã lá guuo bɔɔlekewɛɛ ní gbɛ́ pɔ aao ku gɔɔbeezĩ. A á gba zé à yã bɔnsae pɔ Yesu biywa a zɔblenaone dɔ, ní lá dũnialaagɔɔ yão aɔ tɛtɛkɔio. Yã gbɛ́nɛgbɛ́ne pɔ aa kɛpion kɛ:

1. Kilisi Ibɛɛ
2. Babeli
3. Wɛtɛ̃amɔanɛ zɔɔ ɔɔɔ
4. Gbɛ̃maao bɔa gau
5. Gbɛ̃ ɔɔ ɔɔ à vù mɛ
6. Gbɛ̃maao seɛa
7. Mɛsi nɔsɛ dikpɛ
8. Mɛsi pilaa tɔɔɛ
9. Yelusaleũ Dafu
10. Aamagedɔ̃
11. Isailio nɔselilea
12. Kiblea wɛ̃ ɔaasɔɔ
13. Mɛsi kpalabaa
14. Seelao n̄ yãɛɛũao
15. Lua gbɛ̃ɔ̃ ikokɛa dũniawa
16. Yãkpale gbɛzã
17. Setaũ
18. Yesu ɛa mɔa yãɔ
19. Yesu ɛa mɔa seelao

1. Kilisi Ibɛɛ

Ānabi Danieli ɔɔɔ a wɛ̃ kà 2600. À Kilisi Ibɛɛ yã'òwɛ̃ɛ maamaa (Dan 7-9, 11), āma wi Kilisi Ibɛɛ tó sí Bibeli guuo. Yesu lí àà tó sío, Pɔlu àà sisi 'duunde' ge 'luayādansai' (2Tɛs 2:1-12), mé Zãa ì àà sisi 'wàì'. Danieli àà sisi 'kɔba nena', à mɛ̃ a wé v̄í n̄ léo, ì wala yã'o, mé àà zɛa gbãa dɛ a gbɛ̃ɔ̃la. Alɛ àà gwa ɔɔɔ ɔɔ àɛ gbãamɔ Lua gbɛ̃ɔ̃nɛ mé àɛ zĩblemá. A wɛɛɛ à ɔɔɔ n̄ yã ɔɔ Lua dilɛɔ lile: wɛ̃ nimelɔɔ, luasisi dikpɛɔ n̄ yã ɔɔ Yesu dànɛɔ. A saasɛ wɛ̃ aaɔ̃ n̄ kĩnio e wà gè wà àà dɛ, wi àà gɛ zu té guu. Kilisi Ibɛɛ ɔkaalɛa a dimá, a gbɛ̃ɔ̃ dɛɔnzɔ̃ dasidasi. Àà kɔ̃ni guu àà mɔafili a bɔɛɛ.

Kilisi Ibɛɛ a f̄ɔ bɔ baapua busuu lan Lomadɛɔ kiao kè yãawa. Lá àà tó òwa, a ibɛɛɛ n̄ Luao n̄ àà gbɛ̃ɔ̃, mé Lua a àà gba zé àà zĩblemá wɛ̃ aaɔ̃ n̄ kĩnio e Mɛsi ààò m̄.

Tɛ̃ gudɛna ge tɛ̃ ɔɔ ì gu ɔɔkpa, ɔɔ Yesu a yã'ò (Mat 24:15), wàɛ e Kilisi Ibɛɛ taa ge àà tãaɛ. Yesu mɛ̃, wà Dan 9:26-27 gwa, ké wà e wa yãpi d̄ɔ.

Bee lé ɔlwɛɛ ké Kilisi lbee aɔ ku gɔɔ gbezã zĩe. Danieli mè, Kilisi lbee a ledoũke n dasio wɛ̀ sopla, i gbasa sa'oa n saaakeao mide Lua kpéu wɛ̀ aaɔ́ n kĩnio gbea. A fɔ̀ àò de a ledoũke n Isailio wɛ̀ sopla, a n gba zé aa Lua kpe do Yelusaleũ, gɔɔpioɔ guoguo i luasisia mide Lua kpéu, i azĩa dile Lua ũ we, tɛ̀ pɔ a gu ɔ̀ɔkpa Yelusaleũ n dũnia guuo pii.

Yesu ò Yudaɔne, tó aa tɛ̀ gudenapi è, aa baale gɔ̀ɔ, aa mipe sĩsĩɔwa. À mè tó Lua i gɔɔpio laoo, gbɛ̀e a bɔo. A fɔ̀ àò de dũnia zĩ aaɔde ũ e wɛ̀ aaɔ́ n kĩnio, mé gbɛ̀pii laai a ta Yelusaleũwa.

Zãa yã kãfi Kilisi lbee musu (Zia 13:5-8) à mè, a kible mɔ bla n plao, i azĩa ɔl gbɛ̀piiɛ a ka, baa Lua n a gbɛ̀ɔ se. Lua a aà gba zé aà zĩka n a gbɛ̀ɔ, i zĩblemá. Gbɛ̀ pɔ aa ga Yesu yãio aao dasi. Aɔ iko ví bui piiwa n gbɛ̀piiio n buiyã piio n busu pii. Yesusaideɔ kuleè mp̄ii. Aɔ ãnabi egena ví (Zia 13:11-18). Gbɛ̀pi a to gbɛ̀pii kuleè, i to aa aà tó ge aà tó nimelo (666) ke n mewa. Gbɛ̀e a e pɔ lu ge a pɔ yia seelapi saio. Wa Kilisi lbee n aà ãnabi egenaɔ kũ Aamagedɔ zĩkaa guu. Pɔlu mè Yesu a aà de n a le'itanao, a aà miɔnzɔ́ n a mɔa gawio (2Tes 2:8). Zãa mè wa n zu té isida pɔ lé kũ n itatɛ̀gbɔo guu bɛ̀e ampla pii (Zia 19:20).

2. Babeli

Kpala gbezã aɔ ku dũniau, yãleeũa guu wì me Babeli. Aɔ de busu dasi pɔ aa nãnakɔaɔ ũ, tó màan sɔo, busuɔ piipii. Ki Nebukaneza nana'ò yãa, ɔ a pɔ è lan gbɛ̀nazĩnawa zɔɔzɔɔ, kpala zɔɔɔne men siiɔɔ. Wì kpalapio bɔɔleke Babeli, Pɛesi, Gelesi n Lomao ũ. Yãleeũa guu, wì kpala siiɔdepi dile Babeli ũe Ziayã lá guu. Lomadeɔ kpala ku Zãa gɔɔ, mé kpala doũpi a ea su gɔɔ gbezã zĩ. Danieli mè, kpala gbezãpi aɔ gbãa lan mɔsiwa, asa a pɔpii wiwi à n dɛ̀ɔnzɔe. Gbɛ̀nazĩna taapi gbálaɔ n a gbánɛɔá mɔsi n gĩ kúsaaɔe, asa kpalapi kĩni aɔ gbãa ví mé a kĩni aɔ kasokaso. Kpalapi aɔ naakɔwa giũgiũo. Kpala gbezãpi gɔɔ Lua a kpala laasai kpá. Kpalapi mé kpala pɔ bɔ Lua kii pɔ Yesu a kpawakè ũ, Mesi kpalae. Tó Mesi mò, a gbɛ̀nazĩnaɔ kpala vãio wiwi, aà kpala io ku gɔɔpii (Dan 2:40-45).

Danieli wɛpungu guu, gbɛ̀nazĩna taa gbalacá mɔsiɛ, kpala siiɔde pɔ de Loma kpala ũ (Dan 2:40). À yã'ò maamaa aà gbálaɔ n aà gbánɛɔ musu (Dan 2:41-43). Kpala doũpiɛ, mé a taa aɔ ku gɔɔ gbezã zĩ lo. Kpalapi gbɛ̀ɔ aao yãalea, gbɛ̀ɔ taa'oa e busu pãleɔu, lá wàle ke dũnia guu tiawa, amp̄ii lé aɔ doũo.

Danieli wɛpungu ɛ̀, ʒ a wàio men siiʒ, ʒme kpala men siiʒ doũ po Nɛbukaneza ɛ̀ a nana guu ũ. À mè wài siiʒde, ì to vía gbé kũ e sʒ ké adegú. Aà gbãa sáa vío, mé aà swaaá mɔsiɛ, ì po soo à wiwi, ì ʒzʒ a Kĩni po gʒwa. A adoa n wài po dɔaaɛɔɛ. A kɔba kwi, mé a da dũniaa pii. Wai doũpi ʒ Zãa a bɔɔlekè Ziyã 13:1-5 guu. Setaũ a a iko kpawà, mé a kia gbɛzãnaá Kilisi Ibɛɛ. Dũnia gbɛpii a teaazi, gbɛpii a kuleè. Lua gbéɔ mé aa gí ntɛɛ, wi n dɛdɛ gbɛɔn ũma'ũma, ãma tó dũniãe bee kà a léwa, aame aao dũnia ví (Dan 7:7, 17-18, 23).

Kpala luayãmasai po gbɛnazĩnao kpàò ì ibelese n Luao n aà yãzekaleao, ãma Lua a to aao ku gĩãɛ. Gɔɔewa a azĩã kpala kpá, i n poɔ midɛ. Kpala gbɛzãpi a bɔ baapua busuu lá Lomadeɔ kpala zi kèwa, mé Laalubu busuu ku we lo, busu po ku baasia busu gugbãntoo oio n Maka oio pii. Gbɛzã ʒ dũnia busu pii ɔkakʒ'ɔu aai nakʒwa kpalapiu. Wàipi kɔba ví men kwi, aa fʒ wàò dɛ busu zɔɔɔ dɔaanao ũ lan G20 po ku dũnia tiaɛ bee guuɔwa. Kilisi Ibɛɛ a fele n guu nenanno gĩãɛ, i dɔaanapio wolo gbɛɔn aao aa gubɔɛ.

Dũnia guu tia busuu lé ɔkakʒ'ɔu dasi n ʒayão, n laatayão, n kɔniyão, n taa'oyão. A zé ku tia maamaa ké dũnia kpalao gʒ men do. Intɛɛneti n tekenɔlozio lé gé aɛ, taa'ɔɔ n baokpabɔɔ lé gé aɛ tia maamaa dɛ yãala, ʒ gbɛpii lé kãikũ n kɔo. Buió lé yãale – gbé po ku baapua busuu guu tiaɔ, an dasdeá bui pãleɔnɛ. Baapua busu men baakwi plasaio ledoukè kɔ baapua busu (UE), mé aale lekpaai n busu pãleɔ lo men kuepla.

Babeli tóá yãleũãɛ, kiblea dũniawa yãɛ. Dũnia ikokena ao ku zia men doe, mé dũnia mɛɛwiaa pii aao ku a guuɛ. Yã po a to aa ɔkakʒ'ɔu pii mé bankio yã ũ n elɛɔ n go'ilɛnao n aviɔɔ n laataao n kɔniyão n intɛɛneti yão. Dũnia men do yãpi ì mo n walao n ãnadãao n wɛtonlaao n yãdɔɔsaio n dɔɛ'ũio n wisaiyão n luadʒsaio. Zaa doũpi dũniãe bee laaawa, mɛɛwiao gboo pii mé Babeli a midɛ. Wà Babeli gaa yã'ò Ziyã 17-18 guu.

3. Wɛtɛamɔanɛ zɔɔ gɔɔ

Isailio n Yelusaleũo an tó a bɔ gupua dũnialaagɔɔ. Tia kɛwa Isailio busu ku dũnia busu gbãa men kwio guuɛ. Danieli 9:27 mè, Kilisi Ibɛɛ a ledoukè n gbéɔ dasi e wè sɔpla. Bee a fʒ àò dɛ Isailio yã ũ, i n gba zé aa Lua kpe dɔ Yelusaleũ. A gbɛa, wè sɔplapio guoguo a ledoupi gboo, i zʒle kpe dafupi guu, i dile dũnia gbɛpiiɛ aa kuleɛ. Gɔɔ beeá wɛtɛagɔɔɔ maamaa, a yã ao pãsi dɛ pɛãdanɛdɛ po dɔaaè gɔɔla pii. Gɔɔpi ao zʒ ũ gbɛpiiɛ, atɛsa Isailio (Zel 30:7), ãma Lua a n bɔɛ.

Kilisi lbee a kpalable gɔɔ bee, i yãke lá a yeiwa. A azĩa se lesĩ de luasisizeɔla pii, i dɔennɔyã o Lua musu, io bo n sae. Aa yã aɔ gee e Lua ge yã pɔ à zèò à ke ke. A zegikĩĩ tãa kpela a dii ũ, a fĩ àò de zĩ pãsi pɔ wì me nukilee ũ. A gbé pɔ aa a dɔɔ kpela maamaa. A si busuɔ guu dasi n pɔkũmao, i dagua, i si busu kefenau (Isaili busu) lo (Dan 11:40-41).

Pɔlu Wetẽamɔanẽ zɔɔ gɔɔ laasookè à ledà Tesaloni Yesudeɔwa à mè, Dii gɔɔ a kao, mé i ke swãgbãakegɔɔ mɔ gĩa, luayãdansai pɔ mipè kaalewa bɔ gupuu baasio. A ibelese n pɔ pɔ wì n dile dii ũ n pɔ pɔ wì kulenéɔ pii, i azĩa se lesĩ deńla, i ge zõle Lua kpéu à azĩa dile Lua ũ se (2Tes 2:3-4). Zãa mè, wa wàipi gba zé aà wala ya'ò, aà Lua tó bẽe si, mé wa aà gba zé aàò iko vĩ mɔ bla n plao (Zia 13:5). Kilisi lbee a zegikĩĩ tãa kpela a dii ũ, a pɔe naaiko, sema aà zĩkabɔɔ. A to dũnia si zĩkaa guu. Zĩpi aɔ pãsi maamaa e gbẽnazĩnao lee aaɔde ge gagaò dũniau (Zia 9:18). N beeo, aà kpala aɔ de deedeennɔe. Egipi n Lusi busuɔ feleaaano gbea, zĩbɔnkpe a fele gukpe oi n gugbãntoo oio. Bee a fĩ àò de zĩgõ gbẽon miliõ lee ɔaa do pɔ wa n gbae Uflata saeo ũ (Zia 9:13-16). Zĩpi a mide gu pɔ wì me Aamagedõ Dii ea mɔgɔɔe, gɔɔ bee ñ Kilisi lbee a ka a gɔɔ léwa (Zia 19.20) Meditelane Isia n Isia Geo zãnguo (Dan 11.36-45).

Aà kiblegɔɔ zĩ aɔ ge gɔɔpii. Tó Yesu m̀, a aà de n a le'ńanao, i aà mide n a mɔa gawio. Wetẽamɔane zɔɔ gɔɔ de zĩkaa pɔ a bo Kilisi lbee kii ũe adoo, ńadaa Yesudeɔwa maamaa gɔɔe lo n Yudao n gbé pɔ gĩ kuleèò pii. Sema Yesudeɔ zèò tó Kilisi wa bẽedõe ge Kilisi lbee. Busaa n Lua yão aɔ ku gɔɔ beeo. Yesu a iwao gbà sã à mè, Lua a ze n gbé pɔ aale wiilewao kpakpae, ãma à n lá gɔɔ à mè, tó a ea mɔ, à a naaikenao e dũniau? (Luk 18:8).

Wetẽamɔane zɔɔ gɔɔ musi aɔ dasi. Aa daale n sɔde gbẽon siiõ yãoe, kãaepenao musipio baokpa, a gbea malaika gbẽon soplao pɔkũma pɔ ku tuu guu ele dũniawa Lua pɔkũma seela ũ (Zia 16). Wa musicio kpa luadõnsaiozi, mé musi dasipi a bo Kilisi lbee yãkeao guue. Isia n swao ɔɔkpa, dũnia a wã, mé gusia a kũ e ńatẽ n mɔvuao siakũ. Bee gbea tɔɔle a lualua pãsi pãsi. Za gɔɔ pɔ Lua gbẽnazĩna kè dũnia guu, a taa i keo. Bui pii meewiao kwé, isia gũgũnao gẽzea, gbesĩsĩ sãale, lougbe zɔɔ bo luabe aa kwe gbẽnazĩnao, mé gĩ gboo pii. Gagaapi aɔ zɔɔ (Zia 16:18-21).

4. Gbẽmao bo ga

Yesu mè,, gɔɔe lé mó ké ge pɔ ku miauɔ aa àà yǎ'o ma, aai bɔle pii. Maakenaɔ i vu, aai gě wěni guu, vǎikenɔ sɔ, yǎdanla guu (Zǎa 5:28-29). Gběmaɔ vu tó wě ɔaasɔo lé mó daaleie, luadɔnsaio sɔ, wě ɔaasɔopi gbɛa (Zia 20:5). Gɛɔvugɔɔ ku lɛɛ plaɛ, lá wà a yǎ'ò Bibeli guuwa. Luk 14:14 mè, Lua a fiabo baadeɛ gběmaɔ vugɔɔ. I ke gběpii vugɔɔ no. Luk 20:34-35 mè, dǔniaɛ bee gběɔ aai nɔsɛ, aai zǎke, ǎma gbě pɔ Lua dile aa kà aa bɔ gau aa dǔnia dafu leo, aa nɔsɛ weo, aa zǎke weo. I ke gběpii mé aa ka aa bɔ gau aa dǔnia dafu leo. Kilisi mé dɔaa à vù sěia, a gbɛa àà gběɔ vu àà ɛa mɔgɔɔ (Zia 20:5). Ziayǎ 20:4-5 sɔ, à mè, gbě pɔ wà n de luayǎ'oa n Yesu seeladekeo yǎio mé aa vu káau. Gɛɔ vua sěian we. Gè kǐnio i vuo e wě ɔaasɔopi gè pàò.

Lua a aseake gbě pɔ aa vu wě ɔaasɔopi daalegɔɔɔne yǎ pɔ aa kèò musu. À n duuna kěmá kò, a yǎkpalekeńno à yǎdanlao. Wa yǎkpaleke n vǎikenɔ an yǎkeawa. Isia a gyaade pɔ ku a guuɔ kpá, Ga n Bedao aa gyaade pɔ ku n guuɔ kpa lo. Gbě pɔ wi n tó e aizǎna taalauoɔ, wa n zu té isida guu piiɛ. Tó vǎikenɔ bò gau aa mè dafuo e yǎ, wá dɔo. Gběmaɔ mè dafuá mè gawideɛ, a ga loo. Bee i kɔsɛ n vǎikenɔo. Īa pɔ wa damá té guuá mewǎwǎ yǎɛ adoo. Tolobi a zuńgu, aaiɔ dendɔmɛɛke, ké aa duunakè Luaɛ yǎi. Aa gí àà naaiki, ɔ aa kùa baaa pɔ àle da a gběɔguwa, bɔa gau n mè gawideo, n Yelusaleũ Dafuo, n kiblea dǔnia dafuwao, n wěni pɔ li laaoo. Wa yǎda Setaũ n a tǎaɔla lo, aa zé e aao ku aizǎna guuo.

Dǔnia a su a gbɛu lá a ku a daalegɔɔwa, ǎma gběnazǐna pɔ wà n bóo mé aa bɔ gau n gawio ntěɛ. Dǔnia a bɔ ɔɔkpaɔ pɔ àle ɔɔbleèu, i deɛpoo Lua nɛɔ gawi guu (Lom 8:21). Nɔbɔɔ bɔ gau aa mè gawideo e lan gbě pɔ Lua n bóɔwao. Nɔɔ buio gi aao ku mé yǎ vǐ, i ke nɔɔ bɔ gau dodo yǎ no. Yesu a gběmaɔ bɔ gau gɔɔgbɛzǎzǐ (Zǎa 6:39). Dǔniaɛ bee gɔɔ gbɛzǎzǐ bee lé o, gɔɔ pɔ Mesi a ɛa mɔ luabɛpuanau n gbǎao n gawioɛ (Mat 24:30-31, 1Tes 4:14-17, Zia 1:7, 14.14-16).

Gběnazǐna pii ì ga duuna pɔ Adamu kè yǎi. Gběnazǐna pii a bɔ gau zǐ pɔ Kilisi blè líwa yǎi. Īmɛ ì gɛɔ vu à wěni kpamá (Zǎa 11:25). Gɛɔ vua ku lɛɛ aaɔɛ. Yesu mé bò gau sěia àà gaa líwa gbɛa. Aà ɛa mɔa gɔɔ sa, gbě pɔ gà naa Kilisiwao (1KIn 15:23), gbɛzǎgbɛzǎ vǎikenɔ bɔ gau wě ɔaasɔo gbɛa.

Gɛɔ ì bɔ gau kpelewa ni? Tia kɛwa Yesu n gběmaɔ nisǐnao ku luabɛ. Lá wá sì Yesu gà à vù, màa lo Lua a to gbě pɔ í'ò Yesu guuɔ ɛa mɔaano (1Tes 4:14). Beewa, tó Yesu bò luabɛ à pila, a mɔ n a malaikaɔ n gběmaɔ nisǐnaoɛ. A malaikaɔ zǐ dǔnia guu pii, gběmaɔ gɛɔ vu, aai li, aai bɔ miau aa ta musu. Gbě pɔ gà à vùò mɛpi a fǐ àò ku luabɛ ge tɔɔle, lá Yesu kè

dũniau ɔɔɔ bla aà vua gbɛawa. Gbɛ́ ɔɔ gá à vù meá aizãna mee, ili yaikɛo mé ili ga lɔo. Gbɛ́maa ɔɔ aao ku Yesu mɔɔɔɔɔ sɔ́, aa lie, aai fele ge dai Yesule ãana guu n̄ n̄ gbɛ́dee ɔɔ gá yãao. Bibeli i o Yesu a ea ta n̄ gbɛ́ ɔɔ aa b̀ gaupio luabeo. À mè wá gé dai Yesule ãana guue, wíw kuaano ɔɔɔpii (1Tes 4:17).

Geo vu dũnia guu piiɛ, gu ɔɔ gbɛ́maa geo ku pii. Kilisi a wá mè gbãasaio li lá a mè gawidewa n̄ a gbãa ɔɔ a to ɔɔpii misiileo (Flp 3:21). Wí ge v̄ n̄ dũnia meo, a vu n̄ aizãna meo (1Kln 15:44). Sema wà si s̄ana ké wá vu, wíw me v̄, wá kua zia ao nis̄ina ge gyaade ũo. Sema wàò mena v̄ e Lua ge wá boò, i wá sí a neo ũ (Lom 8:23). Wa ḡ Lua neo ũ ɔɔɔ ɔɔ Kilisi wá bó n̄ a auo, ãma tó Lua i wá meo lileo, wá lia ge wá suabaa a bɔleio. Wáó de Lua neo ũ zalalao, mé i ke wá aizãna me v̄ lá Kilisi v̄ tiawa baasio.

Tó Yesude kèsai, ì bɔ sɔu à gé Dii k̄iɛ (2Kln 5:8). Tó à aizãna me dà, bee ã a kibleò tɔɔle (Zia 5:10). Yesu mè,, wásuli v̄ake gbɛ́ ɔɔ aai gbɛ́ de mé a gbɛa aa f̄ yãe kené lɔoɔneo, aa v̄a ke Lua ɔɔ gbɛ́ zua te guu aà ga gbɛa iko v̄e. Lua kpala sukèwɛe za dũniakaleɔɔ ké wà ble (Mat 25:34).

Lua mé ì geo vu, Yesu mè, áme á gbɛ́ ɔɔ ì geo vu à w̄ni kpamá ũ. Ōme a a naaikenao vu (Zãa 11:25-26). Lá ōme ɔɔpii kè (Zãa 1:3-4, 1Kln 8:6, Kls1:16, Heb 1:2), geo vua a kèè z̄ŵo. Wá li kãndo lan wedɛawaɛ; gbɛ́maa ɔɔ gào vu, gbɛ́maa ɔɔ b̄eɔ i li (1Kln 15:51-52). Pɔlu mè, Lua Nis̄ina yãe lɔ. À mè tó Lua ɔɔ Yesu b̀ gau Nis̄ina ku wá guu, Lua ɔɔ Kilisi b̀ gau a w̄ni kpa wá mè gepiowa n̄ a Nis̄ina ɔɔ ku wá guu gbãao (Lom 8:11).

Yesu a a malaikao z̄ n̄ kãae'ɔ gbãao, i a gbɛ́ ɔɔ à n̄ séo kãaa za luabe lela e a lele, gbɛ́ ɔɔ gào n̄ gbɛ́ ɔɔ kuɔ pii (Mat 24:31). Aa li ḡɔɔɔɔ, aai gé dai Yesu lé ãana guu.

5. Gbɛ́ ɔɔ gá à vù me

Gbɛ́ ɔɔ gá à vù meá aizãna mee, dabudabu yãe; gu n̄ ɔɔɔo iko v̄wàò. lɔ ku ɔɔɔpiiɛ, ìli gao, mé ili zikũo, mé ili ɔɔkpao, a gbãa mé a gawi v̄. Gbɛ́ ɔɔ de luabe gbɛ́ ũo bɔ gbɛ́ ɔɔ b̀ luabɛwa. Wáó de gbɛ́ ɔɔ b̀ luabe taa ũ. Tó Yesu èa mò, a tɔɔo a gbɛ́o yãmusu (2Tes 1:10). Yesu mè, á tɔɔo wá yãmusu (Zãa 17:10). Lua a a gawi liwázi zia, a wá gba aizãna me, mé wáó ku n̄ gawio Yelusaleũ Dafu guu, ã wá gawi a Yesu gawi kãf̄i.

Gbēnazīna me ku lee plaε, dūnia me ku, aizāna me ku lo. Dūnia me ì kōse n̄ kua dūnia guuo, aizāna me ì kōse n̄ kua aizānauo. Aizānablekīi ku gu pālei mé a gɔɔ doŋ n̄ dūnia gɔɔoo. Yesudeɔ ì me luabe, Bibli ì me wáɔ ku zia Yelusaleŋ Dafu pɔ a bɔ musu Lua kīi guue. Wáɔ ku Yelusaleŋ Dafu guu n̄ wá aizāna meɔ, asa ŋme wá aizānablekīi ŋ. Wáɔ ku tɔle lo, asa Yesu a wá kpá a kpalau Lua a Mae gbagbanao ŋ, wio kibleò dūniawa.

Pɔlu ge lēŋ n̄ pɔwena pɔ wa t̄o, gbé pɔ gá à vù me s̄, n̄ lá pɔ ì bole tɔlewao. Pɔwena n̄ lá pɔ b̄leo, pɔbui doŋe. Maa lo n̄ gbēnazīnao, aai neɔ i lan n̄zīawa. Baade bao ku aà au guue, aà daa n̄ aà laasooo n̄ aà dodoakeo n̄ yā pɔ ì dɔngu. Gbēpii doŋo, aizāna me s̄, a bɔ me pɔ gbé vī dūnia guuwaε. Āma, lá kpà lí gawi vī de a wena, beewa gbé pɔ gá à vù me aɔ gawi vī maamaa de wá mè tiaε beeɔla. Wá bɔ lan gbé pɔ b̄ luabewa (1Kln 15:48-49). Mé i ke wà gbé ì lo baasio, a e gē kpala pɔ b̄ Lua kīi guuo (Zāa 3:3, 5). Tó kpala pɔ b̄ Lua kīi b̄ gupua, wá ble n̄ mè tiaéoo, sema mè dafu. Wá e wàɔ ku guyaikesai guu n̄ wá me pɔ ì yaikoo (1Kln 15:50). Bee lé ɔlwēε wasawasa ke wá ku kpala pɔ b̄ Lua kīi guu gāo. Dɔɔpi b̄ɔlekea wasawasa ì gbéɔ fu dasi, asa aa d̄ ké gēa kpalapi guu gēa Mesi kpaladeɔ guueo. Mesi kpala gbé kpeɔ mé aao dūnia meɔ vī, asa aao ku dūniaε bee guue, mé kpalapi gbēpii aao ku n̄ aizāna meɔε, asa aao ku Yelusaleŋ Dafu guue.

Bɔa sɔu taa Dii kīi mé maawēε (2Kln 5:8). Bee mè, tó Yesudeɔ kēsai, aai ta Dii kīi luabeε. Kpelewa wi laasooke luabeyāwai? ɔde n̄ Lazaa yā guu, ké Lazaa gá, Yesu mè, malaikao aà sè t̄ò Ablahaŋ kīi. A ku aizāna guu n̄ Ablahaŋ n̄ gbēmaa pɔ ku weɔ. Heb 12:22-24 guu, wa ò Yesudeɔne aa s̄ Siona gbesīsi n̄ Lua b̄ε wēle Yelusaleŋ Dafu pɔ ku musuo. Bee gbea, Ziayā 14:1 guu, Zāa wɛpungu'ea guu a Sā è zea Siona gbesīsiwa n̄ Lua gbéɔ gbēɔn̄ ɔaasɔɔo lee basopla n̄ siiŋo. Aale lè dafu sí Lua kpalabaa aε. Ziayā 19:11 guu, Zāa Mesi è, à b̄ luabe dia s̄kaapua kpe, mé luabe zīgɔɔ teaazi. Aa bàabaa pua taitaio dadaa Lua gbéɔ maakεa seela ŋ. ŋme Lua gbé pɔ aa b̄ gauone, aale mó kiblei n̄ Mesio tɔle e wē ɔaasɔɔo. Ga plaade iko vīmáɔ, aao de Dii n̄ Mesio gbagbanao ŋ. Yesu a kible buiɔwa n̄ m̄ gopanao (Zia 19:15), mé a a gbé pɔ kuanɔɔ gba zé aa ikoke buiɔwa. I ke aa ea ta luabe no. Gbēmao gēkīi mé Yelusaleŋ Dafu ŋ, Lua wēle pɔ a bɔ musu ŋ. Gbēmaa pɔ b̄ gauo aao ku n̄ Lua pɔ de gbēpii yākpalekena ŋo, n̄ Yesu pɔ de luabaakuanno gbezā kóɔ ŋo, n̄ malaika dasidasi pɔ kāaa weɔ.

6. Gbẽmao selea

Dii mé a bo luabe n̄ yãdileneo, gbé pɔ gà naa Kilisiwao i aà yã'ò ma, aai vu s̄ia. Yesude pɔ ku d̄uniauo, malaikao n̄ sele n̄ gbé pɔ b̄ò gào e luabepuanau dai Diile ãana guu. Za gɔɔ bee aao ku gɔɔpii n̄ Diio. Luayãmansaiɔ geɔ s̄ɔ, aa Lua Ne yã'ò ma gɔɔewa, ãma seasai, bee a ke w̄è ɔasɔo gbɛaɛ (Zia 20:5).

1Tes 4:13-17 mé ì yãe bee booleke wasawasa. Bibeli i ow̄e Yesu a ea mo ḡen plaɛo, lá gb̄eɔ ì owa, ḡen do asii guu, ḡen do dasi wáa. Gb̄épii a Yesu ea moa e, ao k̄ɔf̄i v̄i mé aà gawi a tɔɔle pu. Gɔɔ doũpi ḡɔɔ gbẽmao geɔ vu, mé gbẽmaa pɔ kuɔ tañno musu. Yesu moa a te Wetẽamɔanɛ z̄ɔɔ gɔɔzi ḡɔɔe n̄ d̄uniaalaagɔɔ seleaɔ (Mat 24:30-31).

Yesu a pila tɔɔle, i ge z̄ible a ibeɛɔwa n̄ buio z̄iḡɔɔ Aamaged̄ɔ (Zia 19.11-14), i Isailio suaba. Luabe z̄iḡɔɔ pɔ t̄eaz̄i, aa d̄i s̄ɔkaa puao kpe, aa baabaa pun taitai dadaao mé gbé pɔ Yesu n̄ suab̄ap̄io ù. Aao dasi lan gb̄eɔn miliɔ ɔasɔo taawa.

Gbé b̄eɛ pɔ wa n̄ sele tañno musuo s̄ɔ, gɔɔ bee ḡɔe gb̄eɔn plaɔ aao ku bua, Lua a gb̄édo sé, i gb̄édo to we. Nɔe gb̄eɔn plaɔ pɔɔ gb̄ez̄i, Lua a gb̄édo sé, i gb̄édo to we (Mat 24:41). Gb̄eɔn plaɔ aao wulea gudoũ, Lua a gb̄édo sé, i gb̄édo to we (Luk 17:34). Aa fele ta musu dai Diile ãana guu. Gbé pɔ ye à a w̄eni k̄ua, ɔ à k̄ule Kilisi Ib̄eɛɛ, w̄enipi a v̄uaaw̄aɛ. Gbé pɔ gi a w̄enii s̄ɔ, ɔ à gà Yesu yãi, ade mé ao ku (Luk 17:33).

Daa Yesule ãana guu gbɛa, gbẽmao gé má ni? Aao ku n̄ Diio gɔɔpiiɛ. Boyãi Yesu èa lé míi? Ké a kible tɔɔle lá ãnabio ò Mesi yãmusuwa. Bibeli lá gb̄ez̄ãá yã pɔ lé mó keiɛ, Lua dà Yesue aà biiwà a zɔɔblenaoɔne (Zia 1:1). Yesu yãpi biiwaw̄eɛ, mé à az̄ia yã biiwaw̄eɛ lo. Tó Mesi èa lé mó tɔɔle ké à Lua gb̄éɔ vu à tañno luabe yãie ado, àle az̄ia biiwànén weo. Tó à èa mò tɔɔle kiblei e w̄è ɔasɔo, d̄unia a ea su a gb̄euu, tòo, a az̄ia òlo gb̄épiien we, n̄ Lua pɔkeao pii lo n̄ kpalablenao n̄ ikode pɔ ku musuo, a maao n̄ a v̄aio pii.

7. Mesi nɔse dikpe

Lua gb̄éɔ vua gbɛa, wa Sã nɔse dikpe ke. Nɔse dikpepiá yãleɛũaɛ, i ke nɔseae s̄ianaɔ. Kilisi n̄ a gb̄éɔ naak̄ɔwa yãe (Zia 19:6-9). Aa nak̄ɔwa n̄ Kilisio Yelusaleũ Dafu guu, aai kible n̄ Kilisio tɔɔle e w̄è ɔasɔo (Zia 20:4). Malaikae ò Zãaɛ á Sã no dafu ɔɔɛ, ɔ à Lua w̄ile Yelusaleũ è, wa k̄èke lan nɔe pɔ a z̄akesɔu màwa. W̄ẽlepideɔ mé Kilisi n̄ a no dafuo ù, aà

no dafupi sɔ̃, Yesude pɔ aa bɔ gauɔne pii (Zia 21:9-10). Lá wělepi bɔ musu Lua kɪ̃ɛ, Lua gbě́ɔ aao ku luabeo, aao ku ń wěleu ɪ̃ana guue (Isa 60:1-2, 19-20). Lá Lua gbě́ɔ de gbě́ pɔ aa bɔ gauo ũ, an wěle aɔ de tɔole pɔ ũo, aɔ ku ɪ̃ana guu Yelusaleũ tɔolepɔ musue. Yelusaleũ ku men plaɛ, Lua gbě́ Isailio aao ku tɔole an mɛewia Yeslusaleũ guu, mé Lua gbě́ pɔ aa bɔ gauo aao ku musu Yelusaleũ Dafu guu. Wěle doũe didiakɔa.

Gbě́ pɔ aa gà aa vùɔ nɔseo, aa zãkeo (Luk 20:34-36), aame aa Dii nɔo ũ. Wá kɔ̃ d̃ɔ̃ lan yãawa. Yesu bɔa gau gbea, ì bɔ mɔ a iwaɔwa e gɔɔ blaɛ. La a de gbě́ pɔ bɔ gau ũ, àa kua gɔɔ bee lé wá gba zé wàli laasooke wá kua zia wě ɔaasɔo kiblegɔɔ yãwa. Aa iwaɔ aà d̃ɔ̃ aà mewa, ãma z̃ieɔ aai seakeɛ (Mat 28, Maa 16, Luk 24, Zãa 20-21). À bɔmá kãndo kpe pɔ wà a zé tà ń kilio guu, mé à pɔblea kènɛ isida saɛ, à tekà, à mò ń p̃ɛeo ń kɔɔo, wa a bɔkɪ̃i d̃ɔ̃o. Ì mɔɛ, wilio aà bɔkɪ̃i d̃ɔ̃o, ɔ̃ ì ea gě zéa. Z̃ieɔ s̃ɔ̃, aai aà d̃ɔ̃. Aà d̃ɔ̃a ì bɔ aaz̃ia kɪ̃ɛ. Beewa wá d̃ɔ̃ ké Yesu d̃unia me ṽi gɔɔ pɔ a ku d̃unia guu, mé ì dabudabuke, mé ì bɔbɔmá, ì ea gě zéa. Wáɔ deaawa s̃ɛ.

Yelusaleũ Dafu wɛpungu pɔ Zãa è ń a gbè beɛedeo pii ń a z̃ɔ̃keoá yãleũaɛ. Wá su wělepi e lá wa kèwao, asa yãpii ń a bɔɔleoe. Wɛpungupi lé Lua wělepi z̃ɔ̃ke ń a gawio ɔɔwɛɛɛ. Wělepiá no dafue, asa gbě́pɔ wělepi ũ, gbě́ pɔ Yesu ń bɔɔ wěleɛ, gbě́ pɔ an tó kɛa aizãna taalauo wěleɛ. Wělepi z̃ɔ̃, asa a gbě́ɔ kà miliɔ ɔaasɔo leɛ ũma'ũma. Ìo teke ń Lua gawio, asa Lua aɔ ku we ń a gbě́ɔɛ. Ɔ̃me a gbě́ɔ Mae ũ, aaiɔ de aà neɔ ũ. Ɔ̃me g̃ɔ̃ ũ, mé aà gbě́ɔ de aà no ũ. Be z̃ɔ̃ɛ, mé kiabuioɛ, aaiɔ kible sãnu.

Tó Yelusaleũ Dafu mé Kilisi no ũ, gɔɔ kpele wělepi dàalei? Gbě́ɔ ì me wělepi ku gɔɔpii luabeɛ. Lua kua wěle guu laasoo maa de aà z̃ɔ̃leɛ luabɛpuanaula. Yesudeɔ s̃ɔ̃ Lua b̃ɛɛ wěle pɔ ku musui ń a malaika dasidasi pɔ kãaaa weɔ ń Lua neg̃ɔ̃e s̃ɛia pɔ an tó kɛa weɔ ń gbě́maa gyaade pɔ g̃ɔ̃ wasawasao ń Yesu pɔ de luabaakuanno gbezã kóo ũo (Heb 12:22-24). Wa s̃ɔ̃i, ãma ń wá d̃unia meɔ, wá f̃ɔ̃ wà g̃ɛu g̃iao. Lá gbě́maa nis̃inao ku we, tó wa ga, we wá táu. Ablahaũ ń Isaakio ń Yakɔbuoɔ ku we.

Ké Zãa Lua wělepi è à bɔ musu, wa kèke lan nɔɛ pɔ a zãkesɔu màwa (Zia 21:2, 9-10). Ziyã 19:7, 21:9 guu, wà gbě́ pɔ Lua ń séɔ sisi Sã no ũɛ, ɔ̃ Ziyã 21:3 guu, wà mè, Lua aɔ kuńno az̃ia. Lua kpalabaa aɔ ku luabe lɔo; aɔ ku Lua wělepi guue (Zia 22:3), mé wělepi aɔ naak̃wa ń Isailio mɛewia Yelusaleũoɛ. Wá kukɪ̃i gbezãnan we mé wáɔ naak̃wa ń Luaoɛ.

Gbɛɔn ɔaasɔɔ lɛɛ ɔaasɔɔ aao ku wɛlɛ mɛndopi guue? Kpelewa wá ke wàò zĩke Luaɛ wàò ikoke dũniawa, tó wá ku gudoũ màai? Yelusaleũ Dafuá yãlɛɛũaɛ, wi owɛɛ lá aɔ deo. Āma wá dũ ké wá zĩlɛ n̄ Mesio aà kpala guu (Zia 3:21) mé wá kible tɔɔlɛ (Zia 5:10) wɛ̀ ɔaasɔɔ (Zia 20:4).

Mesi nɔsedikpe a ke ĩana guue, gɔɔ pɔ Yelusaleũ Dafu b̀ luabe à pìla, mé wɛ̀lɛpi pilaa aɔ de Mesi kpalablea daalea ùɛ (Isa 62:1-5, Zkl 14:9-11). Mesi aɔ kpalable Yelusaleũ, mé we aà gbɛ́ɔ kāmabou, aai dikpeke aa kibleaano.

Ziayã 19 guu, luabedeo ì kule Luaɛ, aaiɔ me aleluya, asa an Lua zĩblè à nà kibleawae, ñ aa mè, wà pɔnake wà yaalo, asa Sã nɔsegɔɔ kà, mé aà nɔ sɔu mà. Nɔ dafupi bàabaa pua taitai yè, àlɛ teke. Lua gbɛɔn we, gbɛ́ɔ pɔ aa baona s̄i aa Yesu naaikèɔ.

Pɔlu nɔseapi yã'ò ké à ledà gɔɛɔwa an baade àɔ ye a nazi, lá Kilisi ye a gãlideozi à ḡi a wɛ̀nii an yãiiwa (Efe 5:25-27). À mè, nɔseaá naakɔwa yãɛ. Gbɛ́ɔ pɔ ye a nazi ye azĩai. Gɔɛ ì go a de n̄ a daowa, ì na a nawa, aai gɔ̄ lan sawakula n̄ gbalaowa. Yã gbia ulɛa yãpi guu, asa nɔseaá Mesi n̄ a gãlideozi naakɔwa yãɛ (Efe 5:31-32). I Yelusaleũ Dafu kekɛa ɔloné kpeɔ ùo, Lua naakɔwa n̄ a gbɛ́ɔɛ. Wà Isaili bui kueplao tó kɛ̀ Lua wɛ̀lɛ bɔlɛɔwa, mé wa Yesu zĩna gbɛɔn kueplao tó kɛ̀ a ɛ̀daalegbɛɔwa. Isaili bui tóɔ n̄ Yesu zĩnaɔ tóɔá Lua gbɛ́ɔ wéɔɛ, asa Isaili pɔ Dii naaikèɔ n̄ Yesude pɔ b̀ bui pii guuo mé wɛ̀lɛpideo ù, gbɛ́ɔ pɔ b̀ gauɔne ù. Isaili pɔ ku tɔɔlɛɔ s̄i, aa gɔ̄ gbɛ́ɔ pɔ b̀ gauɔ ù wɛ̀ ɔaasɔɔ gbɛa, tó wà yãkpale gbɛzã kè.

8. Mesi pilaa tɔɔlɛ

Yesu a pila Kukpe s̄is̄iwa Yelusaleũ gukpe oie. S̄is̄ipi a paa pla sea gukpe e be'ae, a guzule aɔ zɔɔ maamaae. S̄is̄ipi kpedo a ta gugbãntoo oi, ado s̄i, gɛɔmidok̄ii oi (Zkl 14:4). Kukpe s̄is̄ipi musu ñ Lua zĩnaɔ kuu gɔɔ pɔ Yesu tà luabe, ñ malaikaɔ mè, Yesu pɔ Lua aà b̀ n̄ guu à tàò a k̄iipi, a ɛa mɔ lá aa è àlɛ tá wewa (Zĩn 1:11-12). S̄is̄ipi ku Yelusaleũ gukpe oi lon do taawae. Tó Mesi pìla s̄is̄ipiwa, a gɛ̀ Yelusaleũ gukpe oi bɔlɛu e Lua kpéu (Ezek 43:1-5).

Ezekieli Dii mɔa è wɛpungu guu. À mè, aà mɔa k̄ɔfikè lan izɔɔsuka k̄ɔfiwa, mé aà gawi tɔɔlɛ pù. Ké Dii gawi gɛ̀ a kpéu Yelusaleũ, Dii ò Ezekielie, a kpalabaa kpalek̄iin we, a gbadiɔn we, áɔ ku Isailiɔ guu we gɔɔpiiɛ (Ezek 43:7). Ezekieli wɛpungue beeá Mesi mɔa yãɛ. Aà

gbadibɔpi mé gu pɔ a gbadiu tɔɔlewa ũ Lua kpéu. We ɔ wàli kulèèu. Ezekieli Isailio kia yǎ'ò (Ezek 44:3, 45:7,17, 46:2, 48), ãma lá kiapi a duun awakpabɔ kpa api n̄ a busudeɔ pɔɔ (Ezek 45:22), mé a neɔ v̄i (46:16), Mesin weo. Isailio aao n̄zĩa kia v̄i Mesi kibleagɔɔ lan bui p̄aleɔ aao v̄iwaε.

9. Yelusaleũ Dafu

Yelusaleũ Dafuá gbé pɔ Lua n̄ bóɔ w̄lèε, mé aao ku a guu za gɔɔ pɔ aa b̀ò gauε. Lua w̄lèpiá Lua gbéɔ kua yǎε n̄ n̄ naakɔawa n̄ Luao n̄ Mesio. Zãa w̄lèpi è à b̀ò luabe (Zia 21:2). W̄lèpi bàa aɔ ku n̄ ãtè ge mɔvua gupuaεoɔ, asa d̄uniaε bee pɔ no. Lua n̄ Mesio gawi mé w̄lèpi gupua ũ. Ɔ Zãa mè, buio taa'ò a gupuai, mé d̄unia kiao gé we n̄ n̄ aizεεɔ (Zia 21:24). Yelusaleũ musupɔ diakɔa n̄ Yelusaleũ tɔɔlepɔε. Sema yǎpio kpaat̄ n̄ ãnabike pɔ Isaia kèò, à mè gɔɔgbεzãzĩ Dii kpe gbεsĩt̄ a ḡɔ gbεsĩt̄ɔ midε ũ, wa se l̄εt̄ de s̄ĩt̄ɔla, bui pii i siu. Dasi a gé we, aai me: À mɔ wà Dii gbεsĩt̄ kú, wà gé Yakɔbu buio Lua kpéu, i wa da a zéwa, wíc beu. Dii yǎdaané a bɔ Siona, aà yǎ a bɔ Yelusaleũ (Isa 2:2-3). Bee gbεa a ò Yelusaleũ tɔɔlepɔε, à fele teke, asa aà gupua m̀ò, Dii gawi p̄isiwàε. Guluuluu kù d̄uniaa, gusia kùle a gbéɔwa, ãma Dii a bile Yelusaleũwa, *aà gawi i bɔwà*. Bui mɔ aà gupuai, kiao s̄ɔ, aà pipia aà í gbãai (Isa 60:1-3). Àle me, wa Dii gawi e Yelusaleũ musu, buio i mɔ aà gupuai, kiao gé we n̄ n̄ gbao (Zia 21:24-27).

Dii kpalabaa n̄ aà gawio ku Yelusaleũ Dafu pɔ diakɔa n̄ Yelusaleũ tɔɔlepɔɔ guu, ɔ aà gupua a biiwà à liai. Dii mɔa a to luabe lile Yelusaleũ, musu aɔ da màa Mesi kiblegɔɔε. Isaia ãnabikekè à mè, Lua lé musu dafu n̄ z̄ilε dafuo kε. Zakali mè, tó Dii m̀ò, gɔɔpi aɔ adoa, fãane ge gwãasĩna aɔ kuuo. À mè Dii mé gɔɔpi d̄ɔ, tó oosi kè, gu a pu (Zkl 14:6-7).

W̄ɛnade pɔ malaikao aà sè tàò Ablahaũ k̄ii aɔ ku Yeslusaleũ Dafu guue. W̄lèpiá gbé pɔ Lua n̄ bóɔ beε, ãma aɔ de pɔ pɔ wì wesie ũ, sema a gupua. ãtè ge mɔvua ku weo, ge gwãasĩna, ge yǎb̄εkεna ge mɔafilide. Lua n̄ Mesi kpalabaaɔ mé ku we. Lua ku gupiiu, ãma aà ben we n̄ gbé pɔ b̀ò gauɔ. Aa aà oa e. Lua ò Mɔizie, gb̄ɛnazĩna a f̄ɔ wesiale, iɔ kuuo, ãma Yesu mè, baaadeɔn̄ n̄ɔsepuadeɔ ũ, asa aa wesi Luale (Mat 5:8). Kua aizãnau, wác de láaawa, mé wá wesiaale.

W̄lèpiá Yelusaleũ Dafu pɔ a bɔ za musu Lua k̄ii kekεa lan n̄ɔε pɔ a zãkεɔɔu màwae (Zia 21:2). Yǎ pɔ tò Lua w̄lèpi a bɔi musu à pila mé

gbẽmaao nisĩnao lia lan gbéé pɔ̀ b̀ gauo pɔ̀wa ũ. Aa ku mesai loo, aa nakɔ̀wa n̄ aizãna me pɔ̀ lí gaoo. Yesu m̀e, Gbẽnazĩn Ne a mo luabepuanau n̄ gbãao n̄ gawi zɔ̀ɔo, i a malaikao zĩ n̄ kãae'ɔ̀ gbãao, aai a gbéé pɔ̀ à n̄ séo kãaa za luabe lela n̄ a leleo (Mat 24:30-31). Sĩana guu, gbẽmaa pɔ̀ gào nisĩnao ku Yelusaleũ Dafu guu; an ge pɔ̀ gɔ̀ɔ̀ mé ku miao guu. An vua gbea, aa gé dai Diile ĩana guu. Bee a ke kãndo lan wedeawae. Gbéé pɔ̀ gào mé aa vu s̄eia, a gbea gbéé b̄éeo i li. Mesi a pilańno mpii n̄ malaikaoe. Yesu ea moan we (1Tes 4:17).

Lua Nisĩna dedea Zãawa guu, malaika aà s̀e g̀eaano gbesĩsĩ zɔ̀ɔo lesĩ musu, à Lua w̄ile Yelusaleũ ò̀bè, à b̀ò musu Lua k̄ĩ, àle pila mé a Lua gawi v̄ĩ (Zia 21:10-11a). Wepungu'ea guu lo Ezekieli Isailio Lua gawi è, à b̀ò gukpe oi. A k̄õfĩ de lan izɔ̀ɔosuka k̄õfĩwa mé aà gawi dũnia p̀ù (Ezek 43:2). Yesu Kilisi ea moan weoa? Yelusaleũ Dafu adoa n̄ Isaili busu meewia Yelusaleũoe. Gbéé pɔ̀ aa b̀ò gàu mé an tó k̄ẽa aizãna taala guuo, aame aa ḡẽ Yelusaleũ Dafu guu nt̄ẽ. Yelusaleũ tɔ̀lepo b̀oleo aao w̄ẽw̄ea gɔ̀ɔ̀pii, ké buio ḡẽu n̄ n̄ aiz̄eo, asa Lua kpe ao ku wee (Isa 60:11). Yelusaleũ Dafu s̄õ, a Lua kpe v̄io, asa Lua mé a kp̄epi ũ (Zia 21:22). Gbẽmaa pɔ̀ aa b̀ò gauo baasio, gbẽnazĩnao e ḡẽ Yeslusaleũ Dafu guuo.

Yãkpale gbezã ku Zia 20:11-15 guu. Gɔ̀ɔ̀ bee tɔ̀le n̄ musuo s̄ãale Lua ae, ã wi n̄ ia e loo. Dũnialaagɔ̀ɔ̀on we. Yelusaleũ Dafu b̀olekea (Zia 21:1-22:5) ku gbezã lá à k̄ũwa, asa w̄eni laasai yãn we. Dɔ̀ɔ̀ men do mé lé luabe dafu n̄ tɔ̀le dafuo yã'o (Zia 21:1). Mesi w̄ẽ ɔ̀asoo kiblegɔ̀ɔ̀ yãe, i ke dũnia dafu feũfeũ yã no. Tó dũniae bee ḡẽ zea yãkpale gbezã gbea, a pãle ao ku loo. Bibli i yãe o bee musuo. Dũnia dafu pɔ̀ Isaiã ãnabikekè káauá dũnia pɔ̀ Mesi a keke dafu yãe (Isa 65:17-25). Dũnia kekeapi a ḡẽḡẽ, mé gbẽnazĩna pii a gé Yelusaleũ kulei Mesie (Isa 66:22-24). Kiblea w̄ẽ ɔ̀asoon we.

Kpelewa gb̄epii a gé kulei Diiei? Mesi ao ku tɔ̀le sĩana, wà aà e n̄ wéoo yã? Ge tó gb̄epii ali gé aà sisii Lua kp̄eu Yelusaleũ yã? Yudaɔ̀ wedɔ̀i wàɔ̀ ku we wà aà e n̄ wéoo, mé Yesu ò̀ a iwaɔ̀ne áo z̄õlea a kpalabaa gawidewa dũnia dafu guu. A yãĩ tò, an wedɔ̀i wà aà e n̄ wéoo tɔ̀le. Zakali m̀e Mesi a a gbá pele Kukpe s̄ĩs̄ĩwa. Wa aà e n̄ wéoo tɔ̀le la yã? Wá d̄õ wasawasao. Ezekieli Isailio Lua gawi è à b̀ò gukpe oi, ã à ḡẽ Lua kp̄eu (Ezek 43:1-5). Zakali m̀e, Dii ao de dũnia pii Kia ũ, mé dũnia bui pii k̄õna pɔ̀ ḡɔ̀ɔ̀, aali mó kuleiè Yelusaleũ w̄ẽ n̄ w̄eo (Zkl 14:9, 16).

W̄ile pɔ̀ Lua de a Kũna n̄ a Kalenao ũ ò̀ zedɔ̀a ã Ablahaũ wedɔ̀i (Heb 11:10). Bee ku guei Luabaakuanno káau lá guuo, ãma wá d̄õ ké Ablahaũ Lua naai v̄ĩ maamaae. Lua busu legb̄èè, mé à m̀e lo á baaada bui piigu

aà sabai (Gal 3:8). Lé pɔ Lua gbɛ̀pɔ papa wɛ̀ ɔasɔo kiblegɔɔ. Isaili busu a zɔ̀kũ lá Lua òwa, mé Lua gbɛ̀ pɔ b̀ bui pii guuo bɔ gau, aai kible n̄ Yesu pɔ de Ablahaũ bui ũo (Mat 1:1).

Lua wɛ̀léá wá kukĩ gawidee. A pila wá bɔa gau gbea. Wá ben we gɔɔpii wɛ̀ ɔasɔo pɔ wále kible guu. Yelusaleũ Dafu pɔ a bɔ (Zia 21.10-11, 24) luabeá dũnia pɔ no, ãma wa a gupua ina e Yelusaleũ tɔ̀leɔ musu. Zãa wɛ̀lepi kekea ò yãleũa guu, ãma a pila dũnia guu zia s̄anae. Isaia mè, Dii a telu kule Siona gbesĩs̄i n̄ gbɛ̀ pɔ ku weɔwa pii fãane, i telepiɔ gupua kulewà gwãas̄ina (Isa 4:5).

Sema wà yãpi sí lá a kɛ̀awa. Ké Isailio lé liaaliaa gbaau, Dii mé d̀aané telu guu fãane à zé òloné. Gwãas̄ina s̄o, à d̀ɔɔné té guu à gup̀né (Bɔa 13:21). Kè à pila Sinai gbe musu n̄ téo, suele kulewà lan mua suelewa, mé gbepi lé lualua (Bɔa 19:18). Dii gawi b̀má, aa è n̄ wéo, mé ãnabio mè, Dii gawi a ea b̀má Yelusaleũ wɛ̀ ɔasɔo kiblegɔɔ.

Gupua gbãa pɔ a bɔ Yelusaleũ Dafu k̄i gɔɔ pɔ Mesi lé kible Siona gbe musu, a to wí mɔvua kú, mé ãtã gee a ḡo kpa a wéi. Bee lé me a gawi gbãa aɔ de ãtã n̄ mɔvuao pɔa (Isa 24:23). Bui pii a gupua pi a e, aai s̄o a gupua pipia í gbãai. Gbɛ̀ pɔ aai gbãamo Isailioe yãaɔ mé gé kuleiné sa s̄o. Tó aai gé kulené, aa gagae. Mesi a ikokemá n̄ mò gopanao, aai d̄ó ké Yelusaleũá Isailio Lua wɛ̀le (Isa 60:3, 14).

Wà Yelusaleũ Dafu yã'ò s̄eia Zia 3:12 guu. Wek̄i Yesu mè,, á gbɛ̀ pɔ z̄iblè ke a Lua kpe gbapele ũ. A a Lua tó kɛ̀wà n̄ a Lua wɛ̀le Yelusaleũ Dafu pɔ a bɔ aà k̄i musu tóo n̄ a tó dafuo. Dea Lua n̄ Yesuo pɔ ũ mé a yãmi ũ n̄ dea Yelusaleũ Dafu gbɛ̀ ũo. Ampio mé Mesi gbɛ̀ ũ. Wá naak̄wa n̄ Kilisio gbɛ̀ pɔ b̀ gauo ḡali ũ musu, ã wì me Yelusaleũ Dafu. Aizãnablek̄i pɔ b̀k̄wa n̄ Edeni luon we.

Daadeo do pɔ wà pà líwa Yesu sae a aà Mesike s̄i, ã Yesu òè, za gɔɔ bee aɔ kuano aizãna guu. Yesu ò Efese Yesudeɔne lo à mè, á gbɛ̀ pɔ z̄iblè gba zé aà lí wɛ̀nide pɔ ku Lua lu guu be ble. Yudaɔ si ké Edeni luá aizãnae, mé aɔ ku guei gɔɔpii. Ziayã lá guu, Yelusaleũ Dafuá aizãnae. Li wɛ̀nide pɔ ò ne'i mɔ n̄ mɔo ku we, mé a lácá buio gbãgbãɔe. Swa'i wɛ̀nideá wɛ̀ni laasai yãe n̄ baa pɔ a v̄o pii. Wá f̄i wà laasooke wá kuk̄i ziawa lan wɛ̀le gawidewa ge lu pɔ ku swa sae. Apii, wɛ̀ni laasai gu ã wà a taataa ò.

10.Aamaged̄o

Aamagedǎ́ zíkakĩ zǎ́ t́e yǎ́eǎ́ guu. Ziayǎ́ 16:16 guu, ǎ́me zǎ́ zǎ́ po buio zǎ́gǎ́ kakaa aa ń Isailio Yelusaleǎ́ dǎ́niae bee laagǎ́ ṹ. Setǎ́u mé a ń soikemǎ́, a ibelese ń Yesudeo ń Isailio ń Luo, aa kǎ́aa wǎ́ zǎ́ka Yelusaleǎ́ Lua gǎ́ zǎ́ zǎ́ zǎ́ (Soǎ́ 2:2-3, Zia 16:14). Dǎ́nia kǎ́o zǎ́ scuke, kpalablenao kǎ́aa Dii ń Kia po a kpǎ́ozi, ǎ́ma Dii a ń alafiike, zǎ́lea musu, a ń yaalo. A palamá ń pǎ́fǎ́o, aǎ́ pǎ́paa a to vǎ́a ń kǎ́. Zǎ́gǎ́ bole gukpe oi ń gugbǎ́ntoo oio dasidasi wǎ́ mǎ́ zǎ́kai ń Isailio, ǎ́ma wa luayǎ́dǎ́nsaipio midǎ́e. Zakali 12:1-9, 14:12-15 mǎ́, Dii a to gili gǎ́ngu maamaa, aai kǎ́ kǎ́kǎ́ kǎ́ opizǎ́, aai liaa ń kǎ́o. Dǎ́nia zǎ́ zǎ́ aaǎ́dee. Wǎ́leo gboo zǎ́pi kaa guu pii zǎ́pi pǎ́sǎ́ke yǎ́i ń tǎ́olelualuaa pǎ́sǎ́ yǎ́o.

Yoeli 2:2-5 zǎ́pi yǎ́'ò à mǎ́, wi zǎ́ka lan zǎ́piwa yǎ́ao, mé zǎ́ a fele lan zǎ́piwa loo. E zǎ́gǎ́ aao mǎ́, busu a kalea ń ae lan Edeni swaluwa, i gǎ́ ń iau lan gbǎ́a waiwaiwa. Zǎ́gǎ́pio gbǎ́a taa i bo yǎ́ao mé a bo bau loo. Aao aviǎ́ vǎ́i ń zǎ́kakeo ń telio ń bǎ́u bui piiio ń misili po ì taa'ò kilo ǎ́asoo.

Zǎ́pi kagǎ́ seela aao ku luabe ń tǎ́leo: au ń tǎ́o ń teluo. ǎ́atǎ́ a siakǎ́, moɔvua i ke tǎ́e e Dii gǎ́ zǎ́ vǎ́ade à mo. Aamagedǎ́e. Yoeli yǎ́'ò maamaa yǎ́kpalekea ń buio musu. Dii ea moa mé a zǎ́pi mide, i to a gbǎ́ zǎ́ble. Bui aao dasi yǎ́kpale midǎ́guzuleu, Dii i bo Sioa ń palaa, i bo Yelusaleǎ́ ń pǎ́naa gbǎ́ao. Musu ń zǎ́leo a lualua, Dii io de ulekǎ́ ṹ Isailione.

Dii a buio sisi za gugbǎ́ntoo oi aa gé ń ń zǎ́gǎ́ Isaili busuu. We ayǎ́kpalekeu ń buipio. Boyǎ́i zǎ́gǎ́pio gé wei? Ezekieli 38-39 mǎ́, wǎ́ ṹma'ṹma gbea, gǎ́ po Isaili po fǎ́aa bǎ́ zǎ́zǎ́keu, aa èa sù ń busuu, Dii a tobo ń musu bui pii wǎ́a. Zǎ́gǎ́ po aa bo bui pii guupio, an dǎ́ana ǎ́ Ezekieli ì aǎ́ sisi Gogu. Tia kewa Isailio sù an busu po Lua a legbǎ́ Ablahaǎ́e guu, ǎ́ wi me Isaili busu. Busupi gǎ́ lan gbǎ́awa yǎ́ae, ǎ́ aa tò à ì busu táade ṹ, mé aa kalea a guu dǎ́dǎ́. Dǎ́niae bee laagǎ́ màa zǎ́gǎ́pio si ń busuu. Zǎ́ po wa kǎ́ Sili busuu (2011-2019) mé tò Isailio ibeoo sǎ́nǎ́zi gugbǎ́ntoo oi. Efaa busu dasideo i Isaili busu dǎ́ busu ṹo, atǎ́sa Sili, Ilaki, Ilani, Afuganisitǎ́ po aa zǎ́o wǎ́ Isaili busu suumpa.

Gogu zǎ́gǎ́ ge kǎ́aa Yelusaleǎ́zi ké aa e sí, aai Isaili busu suumpa. Lua a ń gba zé aa si Yelusaleǎ́ guu, aai zǎ́ble an kpaalea lee plawa, a kpaalea lee do i bo. Tó zǎ́ kǎ́ a wǎ́wa, ǎ́ Mesi a mo zǎ́gǎ́pio midǎ́. Gǎ́bee zǎ́ tǎ́le a lualua pǎ́sǎ́pǎ́sǎ́, a taa i ke dǎ́nia guu yǎ́ao. Po bǎ́e pii ń gbǎ́nazǎ́nao aa lualua Dii ae. Gbesǎ́sǎ́o gboo, bǎ́o kwe pii. Zǎ́gǎ́ an baade a fǎ́nda ka a gbǎ́deee. Lua a to lou bilibili ń loughbeo ń ǎ́atǎ́gbǎ́ tǎ́deo kaǎ́gu. Beewa ǎ́ buio dǎ́ pii ké Mesi po mǎ́piǎ́ Lua Gbǎ́apiidee (Ezek 38:18-23).

Tǎ́olelualuaapi a mo ń yǎ́o dasi, lá Zǎ́a a yǎ́'òwa, ké wǎ́ kǎ́n'ɔ soolode gò. À mǎ́, ǎ́atǎ́ siakǎ́ niinii lan zwǎ́a daa usiuwa, moɔvua tǎ́akǎ́ lan auwa,

saanac wòlo luabe aa kwè tɔɔle lan zaaʼɪana libe isi woloawa. À mè lo, luabe kɛ́aa à kòokoo lan pewa, gbesĩsĩo n isia gũgũnac sɔ́ pii. Dũnia kiao n kpalablenac n sosa gbé́zɔ́ɔ́o n cɔdeɔ n gbãadeɔ n gbě́piio, zɔɔ ge wɛ́eɔ, aa ùle gbé'ɛɔ n gbesɔɔnac guu, aa wèele wà e bo Lua n Mesio zɔ́, asa an ɔkũmabɔɔɔmagɔɔ zɔ́o mé kà. Gbɛe a e buo, sema gbé́ ɔɔ Lua n bóo baasio (Zia 6:12-17).

Bee gbea, tó malaika soplade a ɔkũma tuu èle òanawa, meewia zɔ́o Babeli ɔɔ dũnia kiao gbãsíkeaanɔ kɛ́aa lee aaɔ, mé bui pii meewiao kwè. Lougbe zɔ́ɔo bɔ luabe aa kwè gbɛ́nazĩnaɔla, aa Lua tɔbɛ́esi lougbe pãsí yãí (Zia 16:17-21). Ānabi Isaia Dii yãkpalekegɔɔ zɔ́ɔpi yã'ò lo à mè, Dii a dũnia ke kélékele, i duunkenac dedeu. A to gbɛ́nazĩnac gɔ́ kálaũkalaũ lan vua tɛ́etɛ́ewa (Isa 13:6-13).

Yesu ānabike yãpiɔ bɔɔlekè à kpàle à siwà, à mè dũnia bui pii aa nɔ́ɔa gbé́gbé, tó aa Mesio mɔa è luabepuanau n gbãao n gawi zɔ́ɔo (Mat 24:29-30). Ānabike ɔɔ Zakali kè Isailio nɔselilea musu ñ Yesu tei we (Zkl 12:10-14). I ke dũnia buio mé aa nɔ́ɔa gbé́gbé Mesio mɔa gɔɔo fa! Luayãdɔ́nsaio Lua tɔbɛ́e si gɔɔo beee, aa nɔselileo. Isailio mé aa nɔselile Mesio mɔgɔɔ. N gelekuyão dũnia n busuoá yã doũe. Zakali 12:12 guu Isaili busudeɔ mé aa bubuape, i ke dũnia gbě́pii no. Gɔɔo bee luayãdɔ́nsaio Lua tɔbɛ́esi (Zia 16:21).

Zakali mè, dũnia buio pii a koezɔ́o Yelusaleũzi n Yuda busuo. Dii a Yelusaleũ ke lan toona ɔɔ a í a bui ɔɔ liaaio tàlaatalaabowa. Yelusaleũ a gɔ́ bui pii e gbesi ɔɔ wa fɔ́ deeo ù, gbé́ ɔɔ lé yɔ́wà pii a aà woloè nài. Dii a to sɔ́ pii bilike gekĩwa, i òana zĩ an dikpenacɔwa. Aà wé io wɛ́a Yudaɔ yãmusu, i zeò à buio kaale (Zkl 12:1-4, 9). Āma aa wɛ́lepi sí, aai kpeɔ yɔe, aai kusi nɔɔɔwa, aai tá n wɛ́lepideɔ lee doo zĩzɔɔ ù. Bee gbea Dii a zĩgɔ́ ɔɔ m̀ lelei Yelusaleũwac kaale pii. An me a yaiké gɔɔo ɔɔ aa sĩa, an wé a yaiké a tɔɔnau, an lena a yaiké n leu. Gili a gɛ́ngu, aai kɔ́ dede (Zkl 14:2, 12-15). Aamagedɔ́e! Wá gbé́ ɔɔ Lua wá bóo, wà Lua saaukpa wà kuleè, asa kpala ɔɔ li deeo ñ wá ble.

11. Isailio nɔselilea

Ānabio yã'ò dasi Isailio nɔselilea yãmusu. Gɔɔo kpele aa nɔsepi lilei? Isaili kpeleɔ Lua a n suabai? Kiblea wè ɔaasɔo guu, Mesio mé ac Kia ù, mé Yesude ɔɔ bɔ gauo kibleaanɔ. Aa kible bui ɔɔ gɔ́ dũniau Wetɛ́amɔanè

zɔɔ ɔɔ ɔɔ ɔɔ pɔi. Isailio aao ku dũnia guu bui pɔ ɔɔpɔi guu, mɛ Mɛsi n a gbɛ Yesudeo ikokemá.

Lom 9-11 guu Polu Isailio yã'ò, lá Lua Isaili buio sè a gbɛcũ, a gbɛa, lá aa swãgbãakè aa gi Yesu baonai. Lɛɛ 11 guu à mè, Lua i Isailio vũaa. Ìli dendõmɛɛ ke gba pɔ á dào n gbɛcũ pɔ à n sisi a n séo yãmusuo. A tò Isailio swãgbãakũ gĩa, e buipãleo gɛa kpala pɔ bɔ a kĩu lé kàɛ. Bee gbɛa Lua a Isailio suaba pii lá a kɛa láuwa wà mè, Suabana a bɔ Siona, a Yakɔbu buio kɛ luadõsaiwa (Lom 11:25-27). Lom 11:12 mè, tó Isailio sù n pa ziu, dũnia a kãfia e. Tó Lua Isailio suabà, an gbɛcũ pɔ ku dũniau ɔɔ beeo pii, aa ɔɔ àa gbɛcũ ùɛ. Mɛsi a kible, io gbɛcũ pɔ à n bópio Kia ù za Yelusaleũ, mɛ a ikoke dũniawa pii, za a lele e a lela.

Ezekieli mè, á Yakɔbu buio bɔ zĩɔkeu à suñno n busuu, i n wɛnagwa mpɔi. Lua mè, an gbɛe a ɔɔ weo, a a wé ga zuné loo, asa a a Nisĩna pisimáɛ (Ezek 39:25, 28-29). Ezekieli ò wasawasa an suabaapi ao ku Aamagedõ zĩkaa gbɛaɛ, wa n i dafu n Lua Nisĩnao, mɛ Lua a n kãaa busu pɔ à n gbá yãa guu. Mɛsi mɛ n Kia ù, mɛ aao Lua ikoyã kũa. N n neo n n tũnao aao ku busu pɔ Lua kpà Yakɔbuwa guu, busu pɔ an dezio kuu yãa. Dii a n zedɔ, i to aa kɔ, àa kpé io ku n guu ɔɔpɔi, buio i dõ ké a Isailio d̩le adoa a gbɛcũ ù (Ezek 37:24-28). Yã beeo pii kɔsè n Mɛsi kiblea tɔle aà ea mɔa gbɛao. Aà kpalabaa ao ku Yelusaleũ Dafu guu (Zia 22:1-3), mɛ Dii gawi a pisi Yelusaleũ tɔleɔwa (Isa 60:1-3).

Za Yesudeo daaleɔɔ, an lé liɔ doũ Mɛsi yãmusu n lá Yudaɔ wedɔi wàò. An gbɛeɔ gi ku we yãa ɔɔ pɔ Yudaɔ i bɔle dũniau piipii aa sù n busuu 1948 guuo. Yãadepio Isailio sua n pa ziu wesio, ñ aale e Lua gbɛcũ Yesudeo ñ wàle o. Bee gbɛa gbɛeɔ lé e Lua bàa ku n Yudaɔwa loo, asa aa fãaa buipãleo guu à kà wɛcãakwi taawa. Āma tia, Isailio sù n busuu, ñ aa Yelusaleũ s̩ 1967 guu, ñ an mɛewiapi tɔbɔ dũnia guu. Tiasa ñ wa ānabikɛyã pɔ wa ò an nɔselilea ɔɔɔgbɛzãzĩ musu sí s̩ana ù, n Yelusaleũ ɔɔa wɛleda ù Mɛsi ɔz̩o. Yãdanɛdeeo mè, Kilisi kiblea Yesudeo s̩u mɛ ɔz̩ Kilisi kiblea tɔle ɔz̩ ù, āma laasoo bee i bɔ Bibli guuo. Dɔɔe ku pɔ mè Kilisi lé kible wá s̩ guuo. Kpala pɔ bɔ Lua k̩i ku wá s̩ guu s̩o.

Yã pɔ ānabio ò Mɛsi ea mɔa yãmusu n Yelusaleũ gawideo n Isailio nɔselileao ku Bibli guu dasi. ɔɔɔewa Isailio aedɔ Diiwa mpɔi, āma bee a keo e Yesu ea mɔa n Yesudeo bɔa gauo ɔɛ kaò. Isailio ɔz̩ kiblea wɛcãasɔo guu lan buipãle pɔ aa bɔ Wɛtɛaz̩ɔ guuɔwa, aao de gbɛcũ pɔ bɔ gauo ù lan Yesude pɔ v̩ɔwao. Ké aa gi Yesuzi aà mɔa káau guu yãi, ñ Lua kpala pɔ bɔ a k̩i s̩imá. Beewa, to Mɛsi lé kible tɔle n a gbɛcũ pɔ bɔ gauo, Yudaɔ aao ku n guu dasio. Isailio aao de Lua gbɛcũ ù tɔle wɛcãasɔo

guu. Aa nɔselilɛ Yesu ɛa mɔa ɔɔɔɛ, an gbɛ́ ɔɔ ku buipǎleɔ busuuɔ ta Isaili busuu. Gbɛ́pii i dɔ́ ké Isailiɔ Luan àà ù́ ń Yesu Maeo. Wa Yesu dɔ́ Mesi ù́, iɔ ikokɛ dũniawa kiao Kia ù́, diio Dii.

Lua kpɛ dafu aɔ ku Yelusaleũ tɔɔleɔɔ guu. We Isailiɔ kulɛu Mesie, mé dũnia buio mɔ àà dɔ́i Dii ù́, aai ń aizeɔɔ kpawà gba ù́. Yelusaleũ tɔɔleɔɔ aɔ gawi vɛ́, iɔ kalea a gbɛu musumusu (Zkl 14:9-11). Za Yelusaleũ Dafu ɔɔ ku musu guu, Dii gawi gupua a bii Yelusaleũ ɔɔ ku zɛ́lewa. Gbɛ́ ɔɔ aai mɛ Luabaakuanno Káau ãnabio kiblea wɛ́ ɔaaso yã dɔ́oɔ, aa ɛa laasooke yã ɔɔ Isaia ò musu dafu ń zɛ́le dafuowa (Isa 65:17-25, Yoɛ 4:17-18). Isaia mɛ̀, lá musu dafu ń zɛ́le dafuo aɔ ku ma aɛ ɔɔɔpii, màa á nɛɔ ń á tɔ́o aɔ ku ɔɔɔpii (Isa 66:22-23). Yesu mɛ̀,, tó a zɛ́le kpalabaa gawidewa dũnia dafu guu, a iwao zɛ́le kpalabaaɔwa, aaiɔ yãgɔ́gɔ́ Isailiɔnɛ (Mat 19:28).

Polu mɛ̀, Isaili kɛ́niɔ swãgbãakũ gɛ́a e buipǎle ɔɔ aale gɛ́uɔ dasile káɛ (Lom 11:25). Isailiɔ bɔ maa lan gbɛ́piiwa, ń Yesu naaikeao, ãma lá Yesu a ń suaba a ɛa mɔa ɔɔɔ gbɛa, aao sãnu ń Yesude ɔɔ bò gauɔ ge aa liɔwao. Suabana a bɔ Siɔna à Yakɔbu buio ké luadɔ́saiwa, i Isailiɔ suaba pii (Lom 11:26). I ké Yuda ɔɔ ku Isaili busuuɔ ɔ́ a ń suaba ntɛ́ɛo, Yuda ɔɔ ku dũnia guuɔ piiɛ. Wɛ́ 2018 guu, Yudaɔ ku dũnia guu miliɔ́ gɛ́o. Miliɔ́ sopla ku Isaili busuu, mé miliɔ́ soolo ku Ameliki busuu. Aa ku Yelusaleũ Dafu guuo, Sã nɔ dafu no.

Mesi ɛa mɔa Siɔna ń àà zɛ́blea zɛ́gɔ́ ɔɔ liaaiɔwao gbɛa, a a Nisɛ́na pisi Yelusaleũdeɔ ń Isaili ɔɔ gɔ́ɔwa, i Yuda ɔɔ gɔ́ buipǎleɔ busu guuɔ kãaa (Isa 60:4, 9). Wà gbɛ́pio sua yã'ò a gɛ́na dasi (Isa 11:10-12, 27:12-13, 49:22, 56:8, 66:19-20). Dii a ɛa ɔɔɔ a gɛ́n plaade, i a gbɛ́ kɔ́na ɔɔ gɔ́ɔ bo (Isa 11:11). Aao de Dii gbagbanaɔ ń Levio ù́ Lua kpɛu.

Zakali Yuda ɔɔ aa ɛa su aa zɛ́le Yelusaleũ yã'ò. À mɛ̀, maeziɔ ń nɔeziɔ ɛa wàɔ kalea Yelusaleũ gãaɔɔ, baade ń a lipanao kũa, ke aa wɛ́kè yã́i. Nɛgɔ́ɛnaɔ ń nɛnɔɛnaɔ wɛ́lepi gãaɔɔ pa loɛ, aaiɔ kɔ́ɔ'o a zɛaɔ guu (Zkl 8:3-5). Zakali lé bɔgau yã'oo. Gbɛ́ ɔɔ bò gauɔ aao ku ń ɔɔɔsoplawaɛ, i ké gbɛ́ zio ge nɛɔ ù́o, mé aao gopana kũao. Wa ne'iu litɛ́nkpeɛ bau loo, mé mae zɔ́ɔe a ga we a ɔɔɔ lesaio. Tó gbɛ́ i ka wɛ́ basoo mé à gà, wa mɛ Lua lekèèɛ (Isa 65:20). Beewa, gbɛ́ ɔɔ aao ku Yelusaleũ Mesi kiblea ɔɔɔɔ, mé aao de Lua gbɛ́ɔ ù́, ãma aai bɔ gau no. Zakali mɛ̀, Dii a a gbɛ́ɔ bɔ gukpe busuo ń be'ae busuo guu, i suńno aao ku Yelusaleũ. Aa gɔ́ àà gbɛ́ɔ ù́, iɔ de an Lua ù́ (Zkl 8:7-8).

Tó Isailiɔ nɔselilɛ e Yesu àò gé mói, aao ku Yesudeɔ guue, lan Yuda dasi ɔɔ Yesu naaikè yãaɔwa. Wá ku Lua suuu ɔɔɔɛ. A dàale Pãtiko ɔɔɔzɛ́, mé

a laa Yesu ea mɔa ɔɔɔ. Wàle Yesu baonakpa bui piiɛ, ké aa zé e wà aá naaike, aai i dafu, aaiɔ naa Kilisipiwa. Tó Yesu èa mɔ̀, wa suabaze tae (Mat 25:11-12). Ɔɔɔ pɔ Yesu ku ïana guu, a a malaikaɔ zĩ aa a naaikena pɔ ɔ̀ gào vu. Aa bɔ gau, aai gé dai Yesule ïana guu. Za ɔ̀ɔ̀beezi gbé pɔ bɔ gaupio aao ku n̄ Diio, Dii a pila zĩle e Yelusaleũ n̄ a gbéɔ̀, i gbasu ge zĩble zĩgɔ̀ɔ̀wa Aamagedɔ̀. Yãpio pii gbea ɔ̀ Mesi a kible tɔ̀le e wè ɔ̀aaso. Yesude pɔ bɛ́e Dii ea mɔ̀ɔ̀ɔ̀zi fele, wi n̄ sele tańno luabepuanau n̄ gbé pɔ bɔ gau, Dii i pila tɔ̀le lá a kɛa Zkl 14:3-5, 9 guuwa.

Yesu yã doũpi ò Mat 24:29-31 guu à mè, ɔ̀ɔ̀ bee wetɛa gbea ɔ̀ɔ̀, ïate a siakũ, muvua a ikeo, saanao wolo luawa, pɔ pɔ ku luawapio zã n̄ pekĩiwa. Mesi seela i gbasu bɔ luabe, bui pɔ ku Isailio busuu i n̄ziã gbégbé mp̄ii, aai aà mɔa e luabepuanau n̄ gbãao n̄ gawi zɔ̀ɔ̀, Isailio I n̄selile Dii pilaa tɔ̀le Kukpe gbesĩsiwa gbea. Ɔɔ̀ bee dũnia zĩgɔ̀ kãaaa Yelusaleũzi Aamagedɔ̀ zĩlau, mé Isailio zĩkańno mugeenno (désespérément). Mesi a bɔ Siona à Isailio suaba, i zĩgɔ̀pio kaale (Lom 11:26). A a Nisińa pisi Davidi buio n̄ Yelusaleũdeowa pii, aai aà gbéke dɔ̀. Aa gbé pɔ an dezio aà zò wà aà dè gwa (Zãa 19:37), aai bubuape aà yãmusu, lá wi pe ne mendona gaa yãmusuwa (Zkl 12:9-10). Lá aa n̄ Suabana è, àle mó n̄ suabai n̄ gbãao n̄ gawi zɔ̀ɔ̀, aa n̄ziã gbégbé aa bubuape. Ɔɔ̀ bee aa i dafu n̄ Lua Nisińa gbãao. Ziyã 1:7 guu, Zãa mè, Yesu a mɔ luabepuanau mé gbẽpii a wesiaale, baa gbé pɔ aa aà zɔ̀, buipio pii aa n̄ziã gbégbé aà yãmusu. Yã pɔ ãnabi Zakali dɔ̀aa òn we zalala. Isailio buio pii aa bubuape ntɛe, aa ɔ̀ɔ̀ aai n̄selile, asa aa dàa pɔ an buio kè ɔ̀ɔ̀ pɔ aa Yesu dè dɔ̀ sae. Bui pɔ aa bubuape mé Isailio ù, i ke buipãleɔ no, lá ãnabi Zakali òwa. Ziyã lá guu Wetɛamɔ̀ané zɔ̀ ɔ̀ɔ̀, luayãdĩnsaio Lua tɔ̀bɛesi (Zia 16:9, 11, 21), aa n̄ziã gbégbé!

Zãa Ziyã lá kè Yesugãlide lee soplaoɔe Azi busuu. I yã'oo dasi Isailio kua Wetɛamɔ̀ané zɔ̀ ɔ̀ɔ̀ musuo. À Yelusaleũ Dafu yã'ò, ãma i Yelusaleũ tɔ̀le pɔ yã'oo, mé i ke Ziyã 11:2, 8 guu, ké à Lua wɛle yã'ò n̄ mɛewia zɔ̀ pɔ wà n̄ Dii pàu líwa baasio.

Isailio n̄selile gbezã Lua gbéɔ̀ bɔa gau gbeae. Pɔlu mè, Isailio swãgbãaku ģia e buipãleɔ ģea kpala pɔ bɔ Lua kĩiu lé ka (Lom 11:25). Aao ku gbé pɔ aa bɔ Wetɛamɔ̀ané zɔ̀ ɔ̀ɔ̀ guu, aaiɔ ku wɛni guu tɔ̀le. Dũnia gbé dasideo gaga ɔ̀ɔ̀ pãsi pi guu, ɔ̀ɔ̀ pɔ tɔ̀le a lualua pãsi pãsi mé bui pii mɛewia kwe (Zia 16:18-19). Lua pɔkũma ɔ̀ɔ̀, gbẽnazĩnao ģĩ kalaũkalaũ lan vua tɛetɛewa (Isa 13:12). Ampio n̄ Isailio ɔ̀ Mesi ao kiblema e wè ɔ̀aaso. Yesude pɔ liɔ kible n̄ Mesio dasidasi a bedeo ù. Lua a Isailio

suaba pii, Mesi io kible a gbé Isailiowa luayãmana po wà n bók ù. Buipãleá luayãmansai po aa kùle Kilisi lbeèèone. Kilisi a kiblemá n mɔgopanao, aalio gé Yelusaleũ wè n wèo kuleiè. To aai ke sɔo, Mesi a ïadamáe. Wi owèe tó nselilleze ao ku gɔɔ beeo. Yãkpalekegɔɔzĩ wè ɔasɔo gbea, ï ge po aai vu geɔ vua sèia guuɔo vu sa, Mesi i yãkpalekeñno n yãkewa. Wa n zu téu piie, ãma gbé po an tɔɔ ku Sã aizãna taala guuo na n gbèdee po liowa Yelusaleũ Dafu guu.

13. Kiblea wè ɔasɔo

Tó Mesi mò, a kible tɔɔle wè ɔasɔoe. Baona láo guu, tó Yesu kpala po a bo Lua kíi yã'ò, aazã kiblea tɔɔle e wè ɔasɔo ï àle o we. Bibeli mè, Yesu a mɔ tia, mé wà Luabaakuanno Gbezã lá kè a de wè ɔaa swaaɔ n basɔoola. Yesudeo gãli dàale Pãteko dikpéu wè 30 guuÀ kù Yesudeo wé ao do Yesuzie, i ke gea luabe yã no. A maa wá wé à do Yesuzi ké a ea mɔ tia, Lua i aà kpa kpalau, i kible tɔɔle.

Yesuá dũnia gbèpii Suabanae. A iwao ví bui pii guu, busu pii guu, buiyã pii guu, ãma gã sèia ïme Yudao Mesi ù. Lua azã òlo Ablahaũe káau n àa buio aà kpe. Ablahaũ ï à legbèè à mè, á Kanaa busu po a ku a guu nibo ù kpawà pii (Daa 17:4-8). À èa legbèè n àa buio lo à mè dũnia a gɔ n po ù (Lom 4:13). Tó Yesu èa mò, a gbapele Kukpe sísi musu Yelusaleũ gukpe oie (Zkl 14:4). Yelusaleũ ao ku yãkeao guoguoè dũniae bee laagɔ. Kilisi lbeè a azã dile Lua ù Lua kpéu we, dũnia zĩgɔɔ kãaa aai koezĩ. To Yesu mò, a pila we, mé Yelusaleũ Dafu a bo luabe Lua kíi, à pila we lo.

Bó mé kpala ùi? Kpalaá ikoe, kpaladeá ikodee. Kpala po bò Lua kíi kia ví n a kpala gbé po aa kibleaano. Kia a ikoke a kpala gbéowa a busuu. Yesu Mesi mé ao de dũnia pii kia ù zia. Yesudeo mé aao aà kpala gbé ù. Aame kiabedeo ù, gbé po Lua n sé a naai po aa kè yã. Aao ku n Mesio aà gawi guu gbé po liò ù, kpaladeo ù. Aao dasi maamaa ké aa bò dũnia busuo pii yã. Gbé gaga dasi Wetẽamane zɔo gɔɔ, mé dũnia a ïokpa maamaa wè soplã guu, e Mesi à gé mói (Zkl 14:16). Dũnia gbé dasideo gaga gɔɔ bee. Tó Mesi nà kibleawa, Setãu n a iwao aao ku we lo. Wa aà kù wà da kpéu gbão zoolo guu e wè ɔasɔo, ké à su buio sãsã loo yã, luayãdõnsai po gɔpio.

Isaili busu ku dũnia busuo guoguoè, mé Mesi ao zĩleá báawa za mæewia Yelusaleũe. Isailiá Lua gbéone dũnia guu za gɔɔ po Lua Ablahaũ sè n àa buio aà kpe (Daa 12:1-3). Mesia Yudae, Ablahaũ buie. Luabaakuanno káau ãnabio mè, Mesi a ikoke Yelusaleũ Isaili po nselileowa. Yelusaleũá Dii wèlee gɔɔpii. Á dile yãa ké dũnia guu pii, wèlapi ï a kpé ao kuu ado.

Lom 9-11 guu, Pɔlu Isailio yã'ò, lá à n sɛ a gbɛ́o ũ, an swãgbãakea n n suabaa gbezão lá ãnabio dɔaa òwa. À mè, Suabana a bɔ Siɔna, a Yakɔbu buio kɛ luadɔsaiwa (Lom 11:26). An bui pii nɔselilean we. ãnabi Zelemi mɛ, a gɔɔ a mó ké a bàa a ea àò ku n Isailio n Yudaɔ dafu, í a ikoyã dané n nɔse guu (Zel 31:31-34). Isaia mɛ, Suabana a mɔ Siɔna (Isa 59:20), ɔ Pɔlu mɛ, a bɔ Siɔna, lá a ku Soũo guuwa (Soũ 53:7). Sɩanaɛ, Yesu a ea mɔ Siɔna gɩaɛ, i gbasa bɔ Siɔna n palaa, ké a gé zɩkai n Isailio ibeɛo (Yoe 4:16).

Dii a ikoyã dané n nɔse guu sa, a kɛ n sɔwa. A n taaɛo kɛmá, a n duunaɔ yãda lɔo. I ke an gbɛ́o pɔ ku Isailio busuuɛ ntɛɛo, Yuda pɔ ku busu pãleɔ guu piiɛ lɔ (Isa 11:11-12, 14:1-2, 43:5-7, 60:4, 9, 66:20, Zkl 8:8). Ampii aa ta Isailio busuuɛ.

Kiblea wɛ̀ ɔaasɔo guu, Yudaɔ aao ku dũniau lá aa ku tiawae. Buipãle busu pɔ aa ku a guudeɔ geɩnɔ n busuu Lua gbɛ́o ũ. Aa ta we n n aizeɛo. Gbɛ́o zio ku n guu n nɛo pii. An buaɔ táae vɩ, an bua pɔɔ i ne'í maamaa (Isa 65:20-25, Zkl 8:3-6, 12). Aao de gbɛ́o pɔ liɔ ũ lan Mesi bededwao, ãma aao ku Kia maa ɔzɩ n sɩanao n yãzedeo. Kiblea wɛ̀ ɔaasɔo guu dũnia a ea dafukũ, gbɛ́o namable de yãala. Wa beɛedɔ Yelusaleũɛ n Isailio busuo ké Mesi wɛ́leɛ n aà busuo yãi. Lou a kɛsãmáoo, busu ali bleke a zewa maamaa. Yelusaleũ aɔ ku dũnia guoguoɛ, mé buio gé we pii aao luasisiu, aa aà yãdada, aa kuleɛ.

Yelusaleũ Dafu pɔ wà a yã kɛ̀ Ziyã 21-22 guu sɔ be? A ku má tiai? Wɛ́lepi aɔ de gbɛ́o pɔ Lua n bóo be ũɛ. Aɔ ku ãana guu Yelusaleũ tɔɔleɔo musuɛ, mé a gawi a pisi Yelusaleũ tɔɔleɔowa. Gbɛ́o pɔ gà à vùo beɛ n Mesio n Luao sãnu. Pɔlu Yelusaleũ musupɔ yã'ò (Gal 4:25-26). Ablahaũ wé dɔ wɛ́le pɔ Lua de a Kalena ũ iò zedɔai (Heb 11:10). Gbɛ́o káau luanaaikenao busu pɔ a maa de n pɔa nidè yãa, pɔ pɔ a bɔ luabeɛ. Sɩanaɛ, wɛ́le ɔ Lua kèkené (Heb 11:16). Wá wɛ́le pɔ iò ku vɩ lao, wɛ́le pɔ lé mó ɔ wá wé dɔi (Heb 13:14). Wɛ́lepi a bɔ luabe Lua kɩ ziaɛ (Zia 21:2, 10). Wa sɔ Siɔna gbesɩsɩzi n Lua bɛ́e wɛ́le Yelusaleũ musupɔo (Heb 12:22). Wá aseao lé wá dá luabe n wá mè dafuɔ, ãma i ke luabe ɔ wá n na mauo. Lá Yelusaleũ Dafu a bɔ luabe, i pila tɔɔle, wá fɔ wà o wá namable luabeo. Yelusaleũ Dafu mé wá namablekɩ ũ.

ãnabi Isaia ò Yelusaleũɛ à mè: “Fele teke, asa n gupua mò, Dii gawi pɩsima. ... Dii gawi a bilema, aà gawi i bɔma. Buio mɔ n gupuai, kiao sɔ n gupua pipia í gbãai” (Isa 60:1-3). Maa aɔ de kiblea wɛ̀ ɔaasɔo guu. Yelusaleũ Dafudeɔa gbɛ́o pɔ liɔne, an aizãna meɔ ga lɔo, mé aao gbãa vɩ. Ké Yesu bɔ gau, à kè dũnia guu gɔɔ blaɛ. A fɔ gɛ̀ kpéu zewɛsai. À bɔ mò

a iwaɔwa, à yǎ'òrínɔ, à pɔblèrínɔ, mé aa ɔkǎwà. Ké à blékèné isida sae, à té n p̄ɛo n kpɔo è má ni? Kiblea w̄ɛ ɔaasɔo guu Lua gb̄ɛɔ aao aizāna me v̄i lan Yesu m̄e gawidewa. Gu n gɔɔo lí kpaèo. Aao de Lua gbagbanao ù mé aa kible n̄ Mesio. Lua aɔ ku n̄ guu, a bekpaínɔ.

Zāa Lua gb̄ɛɔ pɔ aa kible n̄ Mesio e w̄ɛ ɔaasɔo kpalabaaɔ è (Zia 20:4-6) mé à gb̄ɛɔ pɔ gà Wet̄ɛamɔan̄é z̄ɔɔo gɔɔo nisín̄aɔ è. Yesu ò Laodisi Yesudeɔne à m̄e, á gb̄ɛɔ pɔ z̄iɓl̄eɔ gba zé aa z̄iɓl̄eɔ, lá api a z̄iɓl̄e a z̄iɓl̄e n̄ a Maeo a báawawa (Zia 3:21). Yesude gb̄ɛɔz̄ɔɔo gb̄ɛɔn̄ baasɔo mendosaio l̄è dafu si (Zia 5:9-10), aa m̄e, wà aà d̄e, à gb̄ɛɔ b̄o Luae n̄ a auo bui pii guu, buiyǎ pii guu, gb̄ɛpii guu, busu pii guu, à n̄ kpá kpalau Lua gbagbanao ù, mé aa kible tɔɔl̄e. Tó wà gb̄ɛɔ kpá kpalau, w̄i iko kpawàe, ɔ̄ ì ḡɔ kpalade ù. Kpalaā d̄aanak̄e. Yesudeɔá Lua neɔne, mé Lua beɔeɔo piiá kpaladeɔne.

Pɔlu ò Timɔte, tó wa menaf̄ɔ, wá kible n̄ Mesio (2 Tim 2:12). Yesu l̄egb̄ɛ a iwaɔne à m̄e, d̄unia dafu guu, tó a z̄iɓl̄e a kpalabaa gawidewa, aa z̄iɓl̄e kpalabaaɔwa s̄ɛe, aaiɔ yǎḡɔḡɔ Isail̄oɔne (Mat 19:28). Tó wa yǎ beeɔ gwà pii, wá d̄ɔ s̄aas̄á ké gb̄ɛmaɔo pii aa kible n̄ Mesio e w̄ɛ ɔaasɔe, i ke gb̄ɛɔ pɔ gàgà Wet̄ɛamɔan̄é z̄ɔɔo gɔɔoɔne nt̄ɛe. Yǎ pɔ ku Luabaakuanno Gbez̄api guuɔ b̄o Yǎ pɔ Danieli ò guue, ké à m̄e wa d̄unia kpalao pii kiak̄e n̄ a ikoo n̄ a z̄ɔɔkeo kpa Lua gb̄ɛɔwae (Dan 7:27).

Lua gb̄ɛɔ kpala si aa ble, aaiɔ v̄i gɔɔpii, aɔ laaa v̄io (Dan 7:18). Yesu m̄e,, z̄iɓbusunao mé baaadeɔ ù, asa aame aao d̄unia v̄i. Zāa m̄e, baaadeɔn̄ gb̄ɛɔ pɔ an baa ku geɔ vua s̄ɛia guu ù, an kua adoa. Aao de Lua n̄ Mesio gbagbanao ù, mé aa kibleaano e w̄ɛ ɔaasɔo (Zia 20:6).

Lua gb̄ɛɔ mé d̄unia zia kpaladeɔ ù. Yudaɔ lé e wame wa Lua gb̄ɛɔ pɔ Danieli n̄ yǎ'òɔ ù, āma Luabaakuanno Gbez̄á lá guu, Yesu m̄e, Yesudeɔ mé aa ḡɔ kpaladeɔ ù. Lá Yudaɔ giaazi, Lua kpala pɔ b̄o a k̄ii simá, a kpá gb̄ɛɔ pɔ aa a asea kpawaɔwa (Mat 21:43). Lua gb̄ɛɔ aao iko v̄i buiɔwa, aai ikokemá (Zia 2:26). Aao de Lua n̄ Mesio gbagbanao ù, aao de kóɔ ù, aai Mesi p̄eā da d̄unia gb̄ɛɔne, aai n̄ yǎḡɔḡɔné. Aa to Mesi d̄ɔa dagua, aa o gb̄ɛɔne lá aa n̄z̄ia k̄ūa, aai Mesi yāma, aai kul̄eè. Aa kul̄eè s̄ɛe. Ké Zāa Lua kpalabaa è luabe, à kpalabaa men baasɔo mendosaio è liai (Zia 4:4), gb̄ɛɔz̄ɔɔo z̄iɓl̄ez̄iɓl̄ewà. Gb̄ɛn̄az̄inaɔ ɔ̄ Lua k̄e a taa ù, mé gb̄ɛn̄az̄inaɔ ɔ̄ Lua d̄il̄e aa kible d̄uniawa. Gb̄ɛz̄ɔɔo gb̄ɛɔn̄ baasɔo mendosaip̄iá gb̄ɛɔ pɔ Lua n̄ séɔ wéɔne, gb̄ɛɔn̄ kueplaā Isaili buiɔ wéɔne, gb̄ɛɔn̄ kueplaā Yesude d̄aana Lua z̄inaɔ wéɔne. Beewa lo Ziyǎ 21:12-14 guu, Isaili bui kueplao tó k̄ɛa Yelusaleū Dafu boɔeɔwa, mé Lua z̄ina gb̄ɛɔn̄ kueplao tó k̄ɛa a ēdaaleaɔwa.

Lua gběmaao kpaa kpalau a gbagbanao ũ gbɛa, a aseakené an naai n zĩ po aa kèeo yāmusu. Dakea zĩkenaoe yā guu (Luk 19:11-27), kia bui a zĩken maao saaukpà. A ò an gbédooe ao iko vĩ wěle men kwiowa, an gbédoo sɔ̃, men soo. Tó wa Lua yā mà dũnia guu la gbã, Lua a yāzɔ̃ nawěe wá zĩ ziaɛ, wá tó i bo wěe ɔasoo kiblegoo. Ké Polu fele boɔ gau yā'ò, à mè wà ze gbãa giũgiũ bozāsai, asa zĩ po wále ke Diie pão (1Kln 15.58).

Dũnia a li miomio. Po po wi wesieo, mé gběe swã i mao, mé a laasoo i gě gběe sɔ̃uo, ɔ̃ Lua a sookè gbě po yeazione (1Kln 2:9). Ao kefeũ mé ao gawi vĩ, mé a n laai sisi de nana po gbě i ola. Wàio aao pāsĩ bo. Dũnia a ge ae; wa zĩka bo, wa daakeo, wa yādoosai ke bo. Wa wāwāke bo ge wěna. Dɔlɔa n musio ao lao e à gè laa.

Lua mé ao Kia ũ. Mesi a ikoke gběowa, a bakené feefeeo. Aafia ao ku wěe ɔasoo pi guu n yāzedeo n yāmaakeao (Isa 9:6). Dii dɔ̃a a li dũniaa, lá í ì dagua isiaiwa (Isa 11:9). Dii yādaané a bo Yelusaleũ, a yāgɔ̃gɔ̃ buione. Dasi a gé we ké aà n da zéwa, aaiɔ beu. Aa n fɛndao gběgbě aa lile soona ũ, an sɔ̃nao sɔ̃, maaso limibobo ũ. Aa zĩkaa dada bo (Isa 2:3-4). Yelusaleũdeɔ n buipáleo aao ku dũnia guu lá gběo ku tiawae: aa kpedoo, aaiɔ kuu, aa vɛlio pepe, aaiɔ a be ble, aa ne'i (Isa 65:21-23).

Lua ao de kia ũ za Yelusaleũ Dafu guu zia (Zia 22:3). Mesi sɔ̃, ao zɔ̃lea David kpalabaawa aà gěe ũ, lá ānabio dōaa òwa (Zel 33:14-18). Lua a Yelusaleũ gbesĩsĩ se lesĩ de gbesĩsĩ kĩniola, mé busu po liaio gɔ̃ gusalala ũ (Isa 2:2, Zkl 14:10-11).

Yesu kpala gběo bo gau aà ea mɔ̃gɔ̃e (Mat 24:31, 1Tes 4:13-18). Gbě po aa kible dũniawapiɔ aao aizāna meo vĩ, aa ga bo, aa yaike bo (1Kln 15:50-52). Aao ku gudoũ n dũnia gběo, aao ku Yelusaleũ Dafu po a bo luabe à pila guue (Zia 21:2-22:5). Yelusaleũ Dafu keakeaá yāleeũae, àle gběmaao kukĩ maabo n a gawi po kè zaio. Lua ao kuńno we azĩa, mé aa kible n Mesio tɔ̃le (Zia 5:9-10). Yelusaleũ tɔ̃lepo n Yelusaleũ Dafuo aao diakɔae, āma aa doũo. Wao Yelusaleũ Dafu gwa Yelusaleũ tɔ̃lepo musue, āma ao ku adoaɛ, dũniae bee po no.

Kiblea wěe ɔasoo guu, wa dũnia lile, i ea su a gbue, lá Lua kèwa. Isaia n Piseo kě, luabe dafu n tɔ̃le dafuo (Isa 65:17, 66:21-22, Zia 21:1, 2 P 3:13), ge a fɔ̃ à de luabe n tɔ̃leo dafukũa yā ũ. Yesu mè, dũnia dafu, ge po pii dafukũa (Mat 19:28). Ké Pisee waasokè Yelusaleũ Yesu boɔ gau gbɛa, à mè Kilisi ku luabe e gɔ̃ po Lua a po pii keke dafu, lá a dà a ānabione aa ò za káauwa (Ac 3:21). Polu mè, Lua pɔkeao pii wedo aà neo boɔ gupuau i laasai. Asa Lua tò a pɔkea pii gɔ̃ doosaiɛ, ké wedoaaazi guu, dũnia a bo ɔ̃okpaa po àle zɔbleeu, i deepoo Lua neo gawi guu (Lom 8:19-

21). Tɔɔlɛ gɔ̃ laaipɔ ũ duuna pɔ Adamu kɛ yāi (Daa 3:17), āma Kilisi kiblegɔɔ laaipi aɔ laa busebuseɛ. A pɔpii keke dafu, musi aɔ ku lo. Awalena aɔ ku sānu n sāneo, gbeaana a wule kɔ sae n bleo (Isa 11:6-9). Aafia pɔ aɔ ku tɔɔlɛ gɔɔ been we. Yā pɔ wa ò nɔɔɔ musu a ke sīanaɛ. Lua pɔkeao pii lé, baa mɔɔɔnɔɔ n soio. Dūnia a ea su a gbeu lan Edeni lu gɔɔwa. A daale Isailio busuuɛ, io ɔta e bui pii kīi (Isa 51:4-5). Mesi pilakīi aɔ gawi vī maamaaɛ. Isaia 60:1-3 gupua n gawi pɔ Yelusaleū aɔ vī ziao yā'ò, mé Zāa ēa Yelusaleū Dafu gawi yā'ò lo (Zia 21:22-24). Bui pii a ea mɔ à Yelusaleū kale. Ga mé ibeɛ gbezāna ũ. Lua a aà mide yākpale gbezā kegɔɔzīɛ.

Pɔkaalea pɔ aɔ ku Wetēamɔanɛ zɔɔ gɔɔ aɔ zɔɔ maamaaɛ, lá Isaia kēwa: Dii a dūnia to da pā, a a suumpae. A tɔɔlɛ fīaa, i a gbéɔ fāaa. Dūnia gbéɔ i tekū, gbéɔ pɔ a gɔɔ aao dasio. Wēleɔ gɔ kaaūa, a bɔleɔ ke kélekele. Tɔɔlɛ pàa à wì, dūnia de gbāugbāu (Isa 24:1-19).

Ké malaika soplade a p]kuma tuu èle īanawa, tɔɔlɛ lualua pāsīpāsī. Zaa Lua gbēnazīnao kàle dūnia guu, a taa i keo, a pāsī kè zai, ɔ bui pii mēewiao kwe. Isia gūgūnao gē zéa pii, wi wesi gbesīsīɔle lo. Lougbe zɔɔɔ bɔ luabe aa kwe gbēnazīnaola (Zia 16:17-20).

Gīa sēia Dii a ea dūnia pɔ kàale vu loɛ. Gbēnazīao ea daale lo, lá Lua gbēnazīna dāale yāawa. Zāa mè, isia aɔ ku lo, āma Zakali mè, Mesi a kible za isiale la n a leleoɛ (Zkl 9:10), ɔ à mè lo, í a bɔ Yelusaleū ò baale, a kīni io ta Isida Wisideu, a kīni io ta be'ae oi isiau, sae n buzieo pii (Zkl 14:8-9). Isia a fɔ à de yāleɛūa ũ. Soū 65:8 ò isia n a isɔɔ kōfio leɛū n buipāleɔ zɔa pɔ Lua ò a mideo. Tó isia fèle n vīvīao, Lua ò a zuuke[(Soū 89:10). Isaia mè, Buiɔ zɔado dasidasi lan isia kōfīwa (Isa 17:12). Ké Danieli wɛpungu è dūnia kpalao yāmusu, a è wài zɔɔ men siiɔɔ bòle isiau (Dan 7:2-3, 17). Màa, ké Zāa Setāu è zea isiale, ɔ à wài gbezāna è, à bò isiapiu (Zia 12:18, 13:1). Dɔɔpio guu, wá fɔ wà e ké isia pɔ Zāa ò Ziayā 21:1 guuá gbēnazīn bui duunde pɔ aai fele n kōo n zīo n zɔaɔ ũ. Yā bee taa aɔ ku dūnia dafu guu lo.

Lua ye wēle zɔɔzɔi lan Babeliwao. Ké tɔɔlɛ lualua pāsīpāsī, Babeli kēaa leɛ aaɔ, mé bui pii mēewiao kwè. Wá fɔ wà dɔ tekinɔɔzi kpele Mesi a zèò à maa, ge taa'obɔɔ ge ladɔyā, āma dūnia a bɔ ɔɔkpaɔ pɔ àle zɔbleɛu pii. Yā pɔ ò to wà duunake aɔ ku lo. Pɔpii a dēepoo, i gɔ azīae. Yesude daside ò e musu zi yā ɔ wàle o, āma l ke màa no. Lua lé pɔpii keke dafue. Dūnia dafu n luabe dafuo ɔ Lua lé kekewēɛ. Wáme wáo kpaladeɔ ũ, wáme wá yādada gbéɔne, wi ikokemá.

Tó wě̃ ɔasɔopi pà, wa Setaũ bɔ a pilis̃ guu wi aà gbae, i gé bui pɔ ku dũnia guuɔ sã̃sã̃i, wi e wà d̃ɔ́ tó aa Lua naai ṽi ge tó aa ṽio. Setãuá nis̃ina pɔ ɔaaaa luayãmansaionε e n̄ a tiaoe (Efe 2:2). Baa tó gbẽnazĩnao aao ku kilikili e wě̃ ɔasɔo aafia, aa misiile Luaε mé aa ku n̄ yãzedeo, aa εa swãgbãaake aa Setãu yã mae, aai bɔ gupiiu, aai ge koez̃ Lua gb̃ẽɔ̀ b̃oòì Yelusaleũ. Ké Isailio lé laaliaa gbáau yãa Moizi ɔɔɔ, Lua kpaaũkpe n̄ gu pɔ liaio wì me an b̃oò (Nao 5:1-4). Tó Setãu n̄ a zĩg̃ɔɔ koez̃ Yelusaleũ m̃aa, té a bɔ luabe à kũmá, wi lbiisi pɔ n̄ sã̃sã̃ kũ wà zu te isida pɔ lé kũ n̄ ã̃atẽgb̃oò guu, gu pɔ wàì n̄ ã̃nabi egenao kuu. Ǿ yãkpale gbẽzã mé a tei.

Kiblea wě̃ ɔasɔo guu Mesi a ikoke gb̃ẽɔ̀wa za Yelusaleũ tɔolepɔu, gu pɔ a kpé kuu. Yelusaleũpi mé aà kpala m̃εewia ũ. Aɔ de m̃εewia maa gawide ũ, mé a k̃ɔsi n̄ buio aizεεɔ. Bui p̃ii a gé we Mesi sisii, mé dũnia kiao gé we n̄ n̄ pɔ ɔdeo (Zia 21:24), vua n̄ li bui maao n̄ tulaeti gĩnanao (Isa 60:7,13, Age 2:7-9). Kpepi gawi gbẽzã z̃ɔɔ aɔ de a káaua.

Ziayã 21 lé Yelusaleũ Dafu yã'o, i ke a tɔolepɔ no. Ziayã 21:22-27 m̃e, Lua kpe aɔ ku weo, asa Lua n̄ São ku wee, mé an gawi mé a wẽ̃lepi pu. Gb̃ẽ̃ ṽã̃i a g̃εuo, sema gb̃ẽ̃ pɔ Sã n̄ tó k̃ẽ̃ aizãna taalauo baasio. ã̃ma Ziayã 21:24-25 guu, wà m̃e, buio taa'o a gupuai, mé dũnia kiao gé we n̄ n̄ aizεεɔ. A b̃oleɔ aɔ taa fã̃aneo, mé gwãasĩna aɔ ku weo. Bui pɔ wàle n̄ yã'opioá luayãd̃nsai pɔ b̃ò Wetẽamɔañe z̃ɔɔ gɔɔ aafiaonε. Aao ku dũnia guu Mesi kiblegɔɔε. Aa mɔ kule Mesie Yelusaleũ teasi, mé aa mɔ n̄ n̄ aizεεɔ, ã̃ma aa f̃ĩ g̃ẽ̃ Yelusaleũ guu n̄ aizεepico, a musupɔ ge a tɔolepɔ. Aa g̃eò e Yelusaleũ saεε, ké wẽ̃lepi n̄ Lua kpe pɔ ku weo e bɔ maa yã̃i. Baa tó aa m̃ò n̄ n̄ aizεεɔ, tó an t̃ɔ ku aizãna taalauo, aa f̃ĩ g̃ẽ̃ wẽ̃lepi guuo. Lua gb̃ẽ̃ Isailio mé Yelusaleũdeo ũ. Lá aa ñɔselile k̃ò, an t̃ɔ ku aizãna taalauε. Luabaakuanno Káau ã̃nabi dasideo Yelusaleũ gawi yã'ò. Isailio aao ku we n̄ namao, aai aafia, mé an ibεεɔ lí mɔ misiilene w̃ẽ̃ n̄ w̃eò, aai kule Mesie.

Wẽ̃le men plapioá Lua pɔε, ã̃ma tɔolepɔ ku mé luabepɔ ku. Galatideo 4:25-26 Yelusaleũ tia yã'ò, à Yelusaleũ musupɔ ya'ò lo. Ǿ̃me wá da ũ. Heb 12:22 Lua b̃ẽ̃ẽ wẽ̃le Yelusaleũ musupɔ yã'ò, à m̃e wa s̃õi k̃ò. A f̃ĩ àɔ de Yelusaleũ Dafu pɔ a bɔ musu à pila ũ. Ǿ̃me wá be ũ zia. Lua n̄ Yesuo ku wẽ̃lepi guu. Wá z̃õle n̄ Yesuo aà báawa lá à z̃õle n̄ a Maeo aà báawawa (Zia 3:21). Yesu báaa Davidi buio báae. Mesi pɔε, dũniaε bee pɔε, i ke Lua báa musupɔ no.

Yelusaleũ Dafuá gb̃ẽ̃ pɔ Lua n̄ b̃óo kukĩ̃e. An t̃ɔ k̃ẽ̃a aizãna taala guu, mé aa kible n̄ Mesio. Aa ñɔseo, aa zãkeo (Mat 22:30). Mesi kpalabaapi aɔ ku Yelusaleũε. Yesudeo aao ku we s̃õ, aame aa yãkpaleke n̄ dũniao n̄

malaikao (1Kln 6:2-3). Aa fɔ̄ aao ku busu pɔ̄ aa ku a guu yāau, aai ikoke busupi gbɛ́ɔ̄wa, lá Lua zĩnao ikoke Isaili bui kueplaōwa (Mt 19:28). Yesu a n̄ kpá kpalau Lua a Mae gbagbanao ũ. Aao de kóɔɔ ũ Lua n̄ dũnia gbɛ́ɔ̄ zānguo.

Lua kpe aɔ ku Yelusaleũ Dafu guuo, asa Lua n̄ Mesio kpalabaa aɔ ku wee. Yelusaleũ musupo n̄ a tɔleɔpɔ aao gu gudoũ diakɔ̄ae. Dũnia buio taa'o Yelusaleũ musupo gupuai, mé dũnia kiao gé we n̄ n̄ aizeeɔ (Zia 21:25).Swa ku a í ì mɔ́ n̄ pɔnao Lua wẽleu, Musude kukĩi pɔ̄ a ku adoapi (Soũ 46:5). Ezekieli í è, à bò Lua kpé geɔmidokĩi oi àle tà gukpe oi, ã à gũ swa ũ (Ezek 47:1-12) à kà Isida Wisidewa, a tò a í maakũ. Zakali mè, í wẽnide a bɔ Yeluseleũ à baale, a Kĩni i ta gukpe oi, a Kĩni i ta be'ae oi (Zkl 14:8). Swapiá yāleẽũae lo. Pɔpii a dafukũ, i ke Isaili busu guu adoo, dũnia guu piie, gɔɔ pɔ̄ Mesio a ikoke zia n̄ yāzedeo n̄ yāmaao n̄ aafiao.

14. Seelao n̄ yāleẽũao

Yā pɔ̄ teie beeo de yaasio ũe. Yāpio bɔɔle de lá a kɛa dewao. Wepungu pɔ̄ Zāa è de lan fotoɔwae, aale yā pɔ̄ lé mɔ́ keio ɔlɔwɛe. Yāo ku we, an mi de seelao ũe, atɛsa yā pɔ̄ bò Luabaakuanno Káau guuo.

Yā

1000

12

144,000 (12 x 12 x 1000)

666

7

Aamagedɔ̄ (2Kia 23:29)

aizāna taala (Bɔa 32:32)

au lesĩ kà sɔ̄ aāsina leu

báa (Isa 6:1)

baabaa pua taitai tekea

Balaaũ yādaané (Nao 31:16)

Babeli (Dan 4:27)

Beda (Daa 37:35)

Yaasi (Ziayā leẽ n̄ dɔɔɔ)

nimelo pɔ̄ a lé pà (leẽ 20)

Lua gbɛ́ɔ̄ nimelo (leẽ 21)

Yesudeo lé nimelo (7:4, 14:1)

Kilisi lbee nimelo (13:18)

Lua nimelo

zĩkaa tɔde (16:16)

gbɛ́ pɔ̄ wà n̄ suabao tɔɔ (3:5, 20:12)

gbɛ́ɔ̄ dedea dasidasi (14:20)

kiblea (2:13, 3:21, 4:2, 6:16, 7:9, 13:2, 16:10, 20:4, 22:5)

Lua gbɛ́ɔ̄ maakɛa (15:6, 19:8, 14)

Lua zĩkena pɔ̄ ye ɔ̄ai (2:14)

Kilisi lbee meewia (14:8, 16:19, 17:5, 18:2, 10, 21)

gyaade pii kukĩi (1:18,

dau (Zkl 4:2, 11)	20:13) Yesu gālio (1:12, 20) seelade gběon plaɔ (11:4)
Davidi kiline (Isa 22:22)	Mesi kpala kiline (3:7)
Davidi kpala vlāpaa (Isa 11:1, 10)	Davidi kpala vua gɔɔ gbězāzĩ (5:5, 22:16)
Egipi (Boa 7:13)	Yelusaleũdeɔ swāgbāa (11:8)
fěnda lena (Isa 49:2)	Lua yā iko (1:16, 2:16, 19:15)
fěnda (Isa 3:25)	zĩkaa (6:4, 13:10)
filia ge Lua Nisĩna men soplao ga n bedao kili ga plaade	Lua Nisĩna (1:4, 4:50) Yesu gběɔ boa gau iko (1:18) ĩadama pɔ lí laao, te (2.11, 20.6, 21.8)
gbáa (Oze 2:16)	ulekĩi pɔ Lua a soukè Isailione (12:6, 14)
gbāo zoolo gbɛ pɔ wa Yelusaleũ daalewao gbězɔɔ gběon baaso mendosaio gbè bɛede	pɔ vāio kakĩi (9:1, 20:1) Lua zĩnaɔ yādanɛ (21:14) Yesudeɔ zĩlea baawa (4:4) gawi seelaɛ (18:12, 21:11, 19)
Gudɔleia saan'ina (Nao 24:17)	Mesi tɔɔ doe (22:16)
í pɔ Setāu pisi í wěnide	ĩadama zɔɔɛ (12:15-16) wěni laasai pɔ Lua Nisĩna ì kpamá (7:17, 21:6, 22:1, 17)
Isaili buio (Daa 29-30)	Lua gběɔ pii (7:4, 21:12)
isia (Dan 7:2-3)	dũnia buio liɔ ku kilikilio (13:1, 21:1)
isia gɔa au ũ isia pɔ da lan díiwa (Boa 24;10, Eze 1:22)	dāa tēa (16:3-4) kua yākelesai (4:6, 15:2)
ĩatē n mɔvua n saana men kwedoɔ	(Daa 37:9) Yakɔbu n a uadeɔ (12:1)
kāae (1Sam 13:3)	baokpabo (8:2, 10:7, 11:15)
kaalua (Isa 23:17)	mɛɛwia pɔ pã Luayāa (17:1, 15, 19:2)
kān'ɔ goa koba (Dan 7:24)	pɔ pɔ ulea boa gupuu (6:1) kia n a ikoo (12:3, 13:2, 11, 17:12)
koma (Yoe 3:13)	pɔkekebo (14:14, 18)

kiafua

kpakpalao (Lev 23:40)

kpalabaa pua zɔɔ

kúu (Eze 1:10)

kúu gǎsǎ (Bɔa 19:4)

kúu pɔ lé vua musu

kwao (Yoe 2)

kwǎ tǎa zoizoi

lá wǎnide

lougbɛ ń tɛo yǎalɛa ń auo

lí lá (Eze 47:12)

lí wǎnide (Daa 2:9)

lougbɛ (Bɔa 9:18)

lougbɛ zɔɔ

loupilɛa

louvǎ (Soũ 18:13)

Lua Nisǎna mɛn soplao

mi

mikǎ gbǎagbǎa

mikǎ pua (Dan 7:9)

mlǎ zi (Daa 3)

mò gopana (Soũ 2:9)

mɔdaona

mɔɔna

naali (Daa 9:13)

no dafu (Oze 2:21)

noɔmusu (Daa 49:9)

noɔmusu (Eze 1:10)

noɔmusu swaa (Yoe 1:6)

pɔ tɛde pɔ bɔ isiau

pɔbǎɛɔ (Eze 1:6)

sa'okĩ

Saan zɔɔ

saana lɛɛ aaɔde

saana pɔ bɔ luabɛ a lɛlɛ

kiblea (3:11, 4.4, 6.2, 13:2,

14:14, 19:12)

dikpɛkɛbɔɔ (7:9)

gu pɔ Lua a yǎkpale gbezǎ kɛu

(20:11)

bǎo wé (4:7)

kɛ wà ń si kaiwa (12:14)

kɛ gbǎpii wesie (8:13)

zǎgɔ dasio (9:3, 7)

Setǎu (12:3)

gbǎ pɔ wà ń suabao tɔɔ (3:5,
20:12)

zǎ seela (8:7)

gbǎɔ gbǎgbǎbɔ (22:2)

wǎni laasai ekĩ (22:2, 14,19)

tɛgbɛ (8:7)

bɔmu (11:19, 16:21)

Lua kiake kɛkɛa (4:5, 8:5,

11:19, 16:18)

Lua yǎ'oa (4:5, 8:5, 10:3, 11:19,
16:18)

Luapi Nisǎnaɛ (1:4, 4:5)

kia (13:2, 17:3)

ǎnteni (9:8)

zike (1:14)

Setǎu (12:9, 20:2)

gbǎamɔanɛ (2:27, 12:5, 19:15)

gbǎyɛa seela (20:1)

Luataasilebɔ (5:8, 14:2, 15:2)

Lua baakuańɔ (4:3, 10:1)

Yesudeɔ (19:7, 21:9)

Yudao kia (5:5)

sǎanɔbɔɔ wé (4:7)

pǎsĩke (9:8, 17, 13:2)

bɔmu pǎsĩɛ (8:8)

Lua pɔkɛaɔ (4:6, 5:6, 7:11, 14:3)

zǎkpaa Luawa (16:7)

bɔmu pǎsĩ (8:10)

tǎa pɔ zǎ Lua yǎwao (12:4)

Setǎu (9:1)

saana po na Yesu ɔʒɔ	Yesu gāli dɔaanaɔ (1:20)
saan zɔɔ po lé tekũ lan sētewa	zĩkabo po wì gbae aà ge z̃à (8:10)
Sã nɔse blɛblea	wá naa Kilisiwa dikpe (19:7)
Sã	Mesi (sa'obo 5:6, 12:11, 13:8) Mesi (sāsakao 14:1, 17:14) wēle dɔe'ĩide (11:8)
Sɔɔɔũ (Daa 19)	zĩblea (6:2)
sõkaapuade (Zak 6:3)	ga (6:8)
sõkaasinade (Zak 6:3)	nɔana (6:5)
sõsinade (Zak 6:2)	zĩkaa (6:4)
sõtɛazoizoide (Zak 6:3)	kiblea (14:1)
Siona (Soũ 2:6, Isa 24:23)	dũnia bũu gbéɔ (lɛɛ 15)
swa	Lua Nisĩna (22:1)
swa'i wɛnide (Soũ 46:5)	dũnia luakpama yã (5:1)
taala kooa	wetɛazɔɔmɔanɛ yã (10:2, 8)
taala nena pooa	zia ãadama (14:18, 20:14)
té	ɔɔfɛ (19:12)
tevua	Lua gbéɔ wabikeaɔ (5:8)
tulaleti	wabikekĩ (6:9, 8:3)
tulaletikateakĩ	bɔa maa seela (6:11, 7:9)
ulatao pua	Lua baa bɔ dilea (17:2, 18:3)
vɛɛ (Zel 51:7)	lá Lua a ãadamá (14:20, 19:15)
vɛɛfɛkĩ (Isa 63:2-3)	bɛɛɛ n̄ gawio (3:18, 21:18)
vua	dũnia kpala gbɛzã (13:2)
Wài (Dan 7:3)	Kilisi lɛɛ (13:8)
Yelusaleũ Dafu	ãnabi ɛgena (13:11)
zaa	Yesudeɔ kua zia (3:12, 21:2, 9)
Zezabeli (1Kia 16:31)	ɔɔyɔbɔ (6:5)
zewɛa n̄ aɛ (Isa 22:22)	nɔɛ ãnabi ɛgena (2:20)
zu (Eze 1:10)	gbé gbaa zé (3:8)
	ɔɔtuɔɔ wé (4:7)

15. Lua gbéɔ ikokɛa dũniawa

Yesu mè,, zĩabusanacá baaadeɔnɛ, asa aame aao dũnia vĩ (Mat 5:5). Zĩabusunapicá gbéɔ po aa n̄zĩakpà Yesuwaɔnɛ. Dũnia aɔ de n̄ po ã ziaɛ. Bɔɛ ni? Tó Yesu ɛa mò ikokei dũniawaɛ, wá kpalableaɔnɛ. Bibeli i o Mesi ge Lua gbéɔ lé kible tɔɔlɛ tiao, ziaɔɛ. Ké Yesu lé Gɛamusu blɛble n̄

a iwaɔ, a òné, á n kpa kpalau, lá a Mae a kpa kpalauwa, ké aa blebleano a kpalau, aai z̄le báawa aao yǎḡḡɔ̄ Isailione (Luk 22:29-30). Aa pɔbleaano à kpalau zia Yelusaleũ Dafu guu.

Gb̄é pɔ Lua n s̄eɔ aao ku n Luo n Mesio zia. Aao de gb̄é pɔ aa b̄o gauo ũ, ɔɔɔa n w̄aw̄ao aao ku loo. Aao de Lua neo ũ aiz̄ana guue. W̄enipi a daale gɔɔ pɔ aa b̄o gauo mé aa da Yesule ïanau, mé aao ku n Mesio gɔɔ pɔ àle kible tɔɔle e w̄e ɔaasoɛ. Gb̄é pɔ gà à v̄uɔ aao de lan malaikaɔwa, aali gé gu pɔ aa yei taa'obo sai. Naa Kilisiwa guu, an baa aɔ kuaano ȳa pii guue. Bibeli m̄e, Yesudeo kible tɔɔle (Zia 5:10). Yelusaleũ Dafu b̄oɔe v̄i kuepla, an baade n Isaili buic t̄o, mé a ãdaaleaɔ kuepla lo, baade n Lua z̄inao t̄o. Lua gb̄éɔ pii ku we, Isailio n buip̄aleo pii, gb̄é pɔ an tɔ k̄eã aiz̄ana taalau.

Lá Yesu ku a b̄oɔ gauo gb̄ea ɔl̄w̄eɛ lá w̄áɔ ku zia w̄á b̄oɔ gauo gb̄ea. À b̄o a iwaɔwa e gɔɔ bla, ɔ ì ḡe z̄éa a p̄eãwa. lo b̄o àɔ mo a iwaɔwa gb̄enaz̄ina ũ gɔɔ bla, à ȳ'òrn̄o, à ïanap̄emá, à p̄obl̄n̄o. À a me òbn̄é, ɔ aa ɔk̄ãw̄a. À m̄e, gyaade me ge w̄á v̄i lá aa a eewao. Z̄ieo aà iwaɔ li aà d̄ɔo, ge aai seake. M̄aae n Maliama Madelenio. Ké à Yesu è, à aà ðile kaade ũe. M̄aa lo n aà iwaɔ Emausi z̄éu, n aà iwa pɔ aale kpo w̄eɔ, n aà iwa gb̄eɔn kuɛdo, ké aa aà è Galile. lo dabudabuke. À ḡe k̄e pɔ a z̄é tataa w̄a kilid̄au guu. À tekà, ké a ȳ b̄o, à b̄o n kpo a kpa téa. Tó Lua gb̄éɔ lé kible n Mesio, an kekeá aɔ de lan Kilisi kekeáwa. Aa b̄o d̄unia gb̄éɔwa gb̄enaz̄inao ũ, ãma aa bekpañ̄o. Lá gb̄é pɔ b̄o gauo gé dai Yesule ïanau, bee lé ɔl̄w̄eɛ aa f̄i taa'ò ïanau.

Zakali 9:9 Mesi ȳã'ò à m̄e, Yelusaleũdeɔ Kia lé moɔmá dia zaa'ina kpe. Ì ȳãke a z̄ewa, me z̄iblenaɛ, mé aà noɔe nie. ɔ̄ d̄oo kwi a kiblea tɔɔle ȳã'ò à m̄e, a aafia kpawake bui pii, i kible za isiale n a leleo. Ȳa gb̄ez̄ana bee ku Soũ 72:8 guue. Ki Salomo d̄oaa à Mesi kiblea d̄uniawa ȳã'ò we. Ȳa pɔ Salomo n Zakalio òpi a ke s̄iana tɔɔle la ziaɛ, lá a ku Bibeli guo dasi p̄aleo guuwa. I ke Yesu baona kpawakea d̄unia guu ȳã no. Beeá kiblea ȳã no.

Ānabi Danieli mé d̄oaa à Yesudeo kiblea tɔɔle ȳã'ò à m̄e, wa d̄unia kpalao pii kiake n ikoo n z̄ɔɔkeo kpa Musude gb̄éɔwa. Aà kpalapiá kpalaa laasaie, mé kpalablenao kule aa misiileè mp̄ii (Dan 7:27). Yesu ȳã bee ò, a kpaè à siwà à m̄e, a iwaɔ z̄le kpalabaɔwa aa ȳãḡḡɔ̄ Isailione (Mat 19:28). À m̄e lo, aa z̄ileano a báawa (Zia 3:21). Pɔlu ȳã doũpi ò Koleni Yesudeoɔe. À n lá à m̄e: Á d̄ɔ ké Lua gb̄éɔ mé aa ȳãkpaleke n d̄uniaoo lé? Á d̄ɔ ké w̄ame w̄á ȳãkpaleke n malaikaɔo lé? (1KIn 6:2).

16. Yākpale gbezã

Wi yākpale gbezã Kena tó sio, ãma gbēpii dō ké gbé pɔ zōlea kpalabaa pua zōwa mé Lua ũ (Zia 20:11-15). Ní beeo tó wa mè, yākpalekenapiá Yesu Mesie, wi zã yāwao. Yesu ò wásawasa Mae Lua li yākpaleke n gbēeo, à yākpalekea iko kpà a Newa piie (Zãa 5:22). Gbé pɔ zōlea báawaá Mae Luae n àà Neo mpii.

Dũnia laagɔɔn ke. Zãa mè tɔɔle n musuo sãale Lua ae, wi n gbe e lɔo (Zia 20.11). Lua pɔkea pɔ a lualuao gē zea, pɔ pɔ lí lualuao i gō (Heb 12:27). Tɔɔle n musuo n n pɔ pɔ ku n guuo len we pii.

Tó yākpale làa, wa ga n bedao n gbé pɔ wi n tó e aizãna taalauoɔ zu té isida guue. Wà Kilisi lbeɛ n ãnabi egenao n lbiisio zù we yãa, me aa wãwãke we fãane n gwãasĩnao gɔɔpiie. Ga zua té isidau mé a midea ũ. Màa n bedao lɔ. Matie lá guu, Yesu ò gēn soolo tépi de gu pɔ gbēvãio cdiu n musu aa ɔɔlɔue.

Yākpale gbezã gbé pɔ yã dànlao pɔe. Gbēmaao bò gau kò, aa kiblè n Mesio tɔɔle e wè ɔaaso, ãma tó Isailio nselilè gbezã, aao ku we, mé yã a bɔnɔn maa n gbé pɔ nselilè kiblea wè ɔaasoɔgɔɔ, tó a zé ku. Yã a zōle gbé pɔ aa naa Kilisi Yesuwaɔwa lɔo (Lom 8:1).

Gɔɔ pãle zĩ, Kilisi ao zōlea a gĩnaa, wapii wí bɔ ze àà ae, i fĩabo wá baadee àà kua me guu yãkewa, a maa ge a vãi (2Kln 5:10). Yesudeo pɔn we. Baade zĩ sĩana a bɔ gupuuu gɔɔ bee, wa baade zĩ taa gwa n téoe. Tó gbé zĩ bò tekũsai, ade a ai e. Tó gbé zĩ tekũ, a musi e, ade i bɔ ɔgii lá wí bɔ téuwa (1Kln 3:13). Lua a gbéɔ laasoo pɔ aa kèò n yã pɔ aale yáo gwagwa, i fĩaboné lá à kũwa. A ãadamá duuna pɔ aa kè yãa yãmusuo, à suuukèrɔn kò Yesu au pɔ bòle líwa yãi, ãma an yãkewa fĩ ke fama, ké a bɛɛe vĩ Luao yãi. Yākpalepi a ke Mesi kiblea daaleɔɔe, ké Yesudeo n aseao e, aai nama ma wè ɔaasoɔpi guu.

Yākpale kea n são n bleɔá yãlɛɛũae (Mat 25:31-46), lan wēndia gbēɔn kwio pɔwa, n ɔɔakea zĩkenaone pɔo. Sĩana guu, Lua a yākpaleke n gbēmaao n gbēvãio gɔɔ doũ zĩo. Yãlɛɛũae. Mesi a yākpaleke n gbēmaao e àò gé kibleie, i gbasa yākpaleke n gbēvãio kibleapi gbea. A o gbé pɔ a Mae baaadaŋguone aa mɔ kpala pɔ à a ɔukèné za dũniakaleɔɔ ble. Gbēvãio sĩ aa ta ãadama laasai guue. Yã pɔ a to wà gbēmaao dōkōe n gbāvãio mé lá aa sè n Mesi dãuna ũ. Yesu iwao mé àà dãuna ũ. Yesunaikenao ì laaido n gbé Yesudeɔwa, Yesusaideo sĩ, an bàa kuo.

Dũnialaagɔɔ Mesi a a kpala kpa Mae Luawa. Aà kpalaá dũniae bee pɔɛ. Lá dũnia lé laa, Mesi a kiake kpa a Maewae, i misiilèè, ké Mae Lua aɔ de apii ũ pɔpiiè (1Kln 15:24-28). Wi dũnia ia e lɔo.

17. Setaũ

Mae Lua n̄ aà Neo mé lé ikok[pɔpiiwa, ãma dũnia búu ku Setãu ɔzĩe (1Zãa 5:19). Pɔlu ì oè ïan gbãadeɔ kia, nisĩna pɔ dɔaaa luayãmansaione (Efe 2:2). À Yesudeɔ gbà laai aà yãmusu à mè, dɛɛ pɔ aale ká, aale ká n̄ gbẽnazĩnaɔo, aale ká n̄ nisĩn vãi pɔ ku musuɔɛ, dũniae bee gusia kiblenao n̄ n̄ mideɔ n̄ n̄ ikodeɔ (Efe 6:12). Wili n̄ e n̄ wéoo, ãma aa ku musu, aa ku ïana guue. Tãao ð àle o we, aa ku dũniau gupiiè.

Zõlea báawa musu Yesu a Nisĩna pìsimá Pãteko dikpe zĩ, mé àle kulekewɛɛ Luae. Ì ikoke malaika n̄ tãao n̄ n̄ gbãadeɔ n̄ n̄ ikodeɔwa (1Pie 3:22). Kilisi mé pɔpii kè musu n̄ tɔɔleo, pɔpii b̀ aà kĩie, mé aa aà pɔɔne. A ku n̄ ãa piiè, mé pɔpii ku aà sabaie. A zõlea baawa musu, àle dá e Lua àɔ a ibeɛo kee a gbadibo ũ (Heb 10:13). Lua a aà ibeɛo suumpa Wetẽamɔanè zõɔ gɔɔzĩ, tó Yesu pila. Zĩbleamá zõɔ aɔ ku Aamagedõ, tó Lua Kilisi lbee kàale n̄ aà mɛɛwia Babelio. Yã bee gbea sa ð Mesi a na kibleawa, iɔ ikoke e àa ge zĩbleò a ibeɛɔwa pii (1Kln 15:25).

Mesi ea mɔa gbea, wa Setaũ kũ da gbão zoolo guu (Zia 20:1-3). Ānabi Isaia d̀aa yãpi ò n̄ Mesi kiblea Yelusaleũo (Isa 24:21-22). À mè, Dii a ïada malaika gbãadeɔwa musu n̄ dũnia kiao zĩle. A n̄ naaa à n̄ ká è zoolou, a gbatañle dakpéunao ũ, tó à kè gɔɔpla, i yãgõgõn̄no. Mesi a zĩble zĩgõɔwa Aamagedõ, Kilisi lbee iwao n̄ Setãu iwao pii, wi nisĩn vãipio n̄ gbẽvãi naaa wà n̄ zu gbão zoolo guu. Malaika pɔ duunakèò ku we lɔ (2Pie 2:4, Yud 6), Lua n̄ ká gusiau yeyea n̄ mɔɔaonao, àɔ dɔamá gɔɔpii e yãkpalekegɔɔ zõɔ zĩ. Mesi n̄ a gbé pɔ zĩblèò sõ, za gɔɔ bee aao zõlea báaɔwa Siona gbesĩšĩwa (Zia 14:1).

Lua yãzekalea guu, tó wè ɔaaso làa, wa Setaũ bɔ kpéu wà aà gbae, i ea gé buio sãsãi aa fẽ Luazi n̄ aà gbéú. Aa fele za dũnia gola siiõwa aa kãaa zĩ yãmusu. Aao dasi lan isiale ũfãawa, aa li dũniaa, aa koezõ Lua gbéú b̀oò n̄ wèle pɔ a yeio. Kãndo té a bɔ luabe à kũmá, wi lbiisi pɔ n̄ sãsã se zu té isida guu, iɔ wãwãkeu fãane n̄ gwãasĩnao gɔɔpii (Zia 20:7-10). Yãvãi pɔ lé ïada gbẽnazĩnaɔwa za Adamu n̄ Eɔao gɔɔ len we. Wà Kilisi lbee n̄ ãnabi eɔenaɔ zù tɛpi guu yãa Aamagedõ zĩkagɔɔ e Mesi àɔ ge kiblei (Zia 19:20). Tia kewa Mesi kiblea gbea, ð wà Setãu zù gudoũpiu (Zia 20:10). Bee lé ɔɔwɛɛ ké Aamagedõ zĩkaa n̄ Setãu gbéú sãsãa gbẽzãoá yãdoũ no.

Bibeli mè, Setaũ mé tò duuna n taasio gè dũnia guu. À lì mle ùe, ẽ à ẽnokè Adamue n ɛvao. Aai Lua yãmao, ẽ Lua n yá Edeni lu guu. Za gɔɔ bee ẽ Lua lekè Setaũe à mè, ɛva bui a àà mi wí (Daa 3:15). Yobu lá guu, wá è yã pɔ tò wì Setaũ sisi gbéyaana. A ò Luae Yobu lé àà sisi n nɔsememlaɔe, ɛma wa è àà yã kuo.

Baona lác guu, Yesu ò tãao gomá mɔɔmɔɔ, mé ò gbé pɔ lbiisi lé ɛadamáo gbãgbã. Zãa mè dũnia bũu ku Setãu ɔzĩe (1Zãa 5:19). Pɔlu ò ɛfese Yesudeɔne aa de yãa geɔ ù Luae an taaeɔ n n duunaɔ yãì. Aa te dũniae bee tufai, aa misiile nisĩna pɔ ò dɔaaa luayãmansaione (ɛfe 2:1-2).

Aà kua n tãao tɔɔle la sea vĩo. Baapuao ò seake Setãu kuawa, asa àà yãkeao uléanè wee, ɛma busueɔ guu lan Itali n lilandio, wàle tãagonaɔ weele we tia de yãaa. Wè 2018 guu Vatikã tãagoane yãdadaa zekàle. Baasia guu pii n Indiao n busu pɔ tãayã ge vodũ yã ɔtauo, wili seake Setãu yãkeawao. Ì bɔ gupuaɔ esekeane yãmusu n tãao dianéo. Tãadeɔ ò ye gbãa pɔ n tãao ò kpamai, asa aa gĩ ikodeɔ ù. An gbẽeɔ ò gbãa e de gbẽnazĩna gbãaa, gbẽeɔ sɔ aai yã'o n buiyã pɔ aai dada yãaoo.

Tó Setãu gbãa zɔɔ bee taa ví n ikoo, bee a kɔ'e n kpala pɔ bò Lua kĩio kpelewa ni? Ké Setãu Yesu yè e àò gé a zĩ daalei, kiblea iko yãɔne. Setãu gèaano gbesĩi lesĩ musu, à dũnia kpalao òlòè pii a zegbeu gɔɔ, à mè, á àà gba iko beeo pii n a gawio, a ku a ɔzĩe, gbé pɔ á yei á kpawàe. Tó Yesu kùleɛ lé, a gĩ àà pɔ ù piie (Luk 4:5-7). Yesu gĩ yãpi síi, asa a dɔ Mae Lua a a kpa kpalau lá à zèowa, lá a ye kewae.

E wàò gé Yesu pai líwa, a ɛsɔa gbezã, Yesu mè, a gɔɔ kà sa ké yã a zĩle dũniawa. Wa dũniae bee kia bò kpalau sa (Zãa 12:31). Yesu zĩblè Setaũwa lipaakɔawa yɔɔyɔɔ, ɛma i ke gɔɔgɔɔ no. Lá wá è yãawa, Lua zĩnao lé e Setaũ yãkeao dasi dũnia guu tia. Wà àà kaikè deadea, wà báabòaaala, ɛma à gĩ ku dũnia guue. Zĩna gbẽɔn baaɔkwi n plao pɔ Yesu n gbae waasokei n gyãeɔ gbãgbãaoo, Yesu òné, a Setaũ è à bò luabe lan loupilèawa à lèle (Luk 10:18). Kilisi gaa líwa báabò diio n gbãadeɔla, à bònrɔnɔ gupuaɔ à n kpan'aeke zĩzɔɔ ù (Kls 2:15). Yesu gĩ gbẽnazĩna ù ké à ga, i lbiisi pɔ ò ga gba ze kaale (Heb 2:14), ɛma a de lan nɔɔmusu pɔ lé ɔɔɔwa, àle kpalekeńzi, àle gbé weele kú (1Pie 5:8). Sema wà giè, wi ze gbãa luanaaikea guu.

Ziyã 12:9 guu wà kyokè wa è Miseli n a malaikaɔ zĩkà n Setaũo n a malaikaɔ. Setãu gbãa kèšã, ẽ i zĩlekĩi e luabe loo. Wà àà yà wa bò, wà àà zù tɔɔle n a iwapiɔ sãnu. Yesudeɔ zĩblèwà lo n Yesu au gbãao n n seeladekeyão. Aa gĩ n wẽnii e aa gè gào. Wetẽamɔanè zɔɔ gɔɔ Setãu a pila tɔɔle n pɔkũma zɔɔo, asa a dɔ gɔɔ pɔ gɔe bilao (Zia 12:12-14). A

wεεε à yāze pɔ Lua kàlè Isailio n̄ Yesudeɔ musu gboo, ké Mesi su e kibleo. Āma Lua gbé pɔ aa ga gɔɔ beeo mé aa zĩblewà n̄ Yesu au gbāao n̄ n̄ seeladekeyāo. Aa gí n̄ wēnii e aa ge gaðe (Zia 12:11).

Wà yākpalekè n̄ Setāuo n̄ àà iwao kò. Yesu zĩblèwà, āma àlè a kea ke dũniau e tia. Aà yāvāikea i lao za gɔɔ pɔ Yesu gà líwao. Sema Lua néo aao yāpi kũa n̄ sũu gɔɔ pɔ wàlè ĩadamá ge wàlè n̄ yĩ. Wi àà kũ wà mɔ kàwà gĩao. Yesudeɔ gaa Yesu yāi mé n̄ zĩblea Setāuwa ũ. Bee lé Setāu eedɔamá εboε. Aa tε n̄ Dii iain we. Lá Lua neɔá gbēnazĩnaɔne, màa an Diiipi s̄, à ḡ gbēnazĩna ũ lańwa, ké aà ga, i lbiisi pɔ ì ga gba zé kaale, i gbé pɔ aale v̄iake gaε aa ḡ aà zɔɔ ũ e an wēni leuo bo (Ebe 2:14-15).

Yesu gaa líwa m̀ n̄ aafiao maamaa. Aà au pɔ b̀lè sabai, Lua tò pɔpii keano na, pɔ pɔ ku tɔɔlɔ n̄ musuɔɔ pii (Kls 1:20). Yesu kiblea w̄e ɔaaso guu, dũnia a bɔ ɔɔkpaa pɔ àlè zɔbleù, i deɔpoo Lua neɔ deɔpooa gawi guu. Bee gbεa, gbé pɔ Lua n̄ bó mé Lua Nisĩna ku n̄ guuɔ, aai gbāa e aa zĩble duunawa n̄ t̄aa yāɔ. T̄aa n̄ gbékwɔlekenao lí e ĩadà Yesudeɔwa lá aai ke luayād̄nsaionewao. Baa Efaao, tó wàlè esevāikené ge wàlè lekéné, aai aafia wεεε pasiteo k̄iε. Setāu iko ì busa Yesudeɔ yāmusu, ɔ ì mó n̄ soleo n̄ zānguo, ì wεεε à kpané an zĩkea Luaε guu, mé a εa ke e Mesi εa mɔa gɔɔ. E tia ì a pceā ke n̄ luayād̄nsaio.

Aà zĩgbaseleεa gbεzā a bɔ gupuaɔ Wetēamɔané z̄ɔ gɔɔ. A a iko n̄ a gbāao n̄ a kpalaɔ kpa Wāiwa n̄ Kilisi lbeo, ké à e àò kible bui piiwa n̄ busu piiɔ (Zia 13:2b). Kia gbāamɔnede gbεzāna aɔ gbāa, mé aà p̄sĩ aɔ de gbé pɔ d̄aaàɔla pii. A ĩada Lua gbéɔwa maamaa e à ge zĩblemá. Yesudeɔ ĩadama z̄ɔ gbεzānan we e Mesi àò gé εai à mó. Lua gbéɔ taasikea aɔ z̄ɔ busu pii guu. Lua wá gbá zé wà taasike Kilisiε, i ke aà naaikea ado no. Pɔlu m̀, d̄εε pɔ ále ká Luaε yāa, wá ku d̄εε doũpi guue (Flp 1:29-30).

18. Yesu εa mɔa gɔɔ zéze

Seela káau (Mat 24)

- Ānabi egeɔa n̄ luasisize egeɔa liagua (4-5, 11)
- Z̄iɔ, nɔanaɔ, tɔɔlelualuaaɔ (6-7)
- Wetēamɔané, yāvāi k̄āf̄i, pɔɔbɔzākea (9-10)
- Yesu baonakpaa dũnia guu pii (14)
- Dũnia kia pɔ lé mó a ledoũke n̄ dasio w̄e sɔpla Lua kpé yāmusu (Dan 9:27).

Wetãa zõ gw - wê aañ n kñnio sãia

- Busuo nanakõwa pii, i gõ kpala ù dñniau (Zia 13:1-4)
- Kilisi ibee a gõ dñnia kia ù (Zia 6:2, 13:5-8)
- A to dñnia gõ aafiasai, dñnia zĩkaa aaõde a daale (Zia 6:3-4)
- Zĩpi kaa a mɔ n dñnia bũu nɔnao (Zia 6.5-6)
- Gbẽnazĩna lee siiõde a gaga zĩ n nɔnao n gagyão yãi (Zia 6:8)
- **Kãae sãia.** Tɔɔle lee aaõde n la'isi lee aaõdeo a tekũ (Zia 8:7)
- **Kãae plaade.** Isia lee aaõde a ñɔkpa (Zia 8:8-9)
- **Kãae aaõde.** Swao n nibɔnao lee aaõde a ñɔkpa (Zia 8:10-11)
- **Kãae siiõde.** Gupua lee aaõde a lao (Zia 8:12)
- Seelade gbẽɔn plaɔ waasoke Yelusaleũ gw bee (Zia 11:2)
- Wa Lua kpé dɔ Yelusaleũ (2 Tes 2:4, Zia 11:2)

Wê aañ n kñnio gbezã

- Zĩ a fele luabe, wi Setãu n aà iwao zu tɔɔle (12:7-12)
- ãnabi egena a buio sãã n dabudabukeao, gbẽpii a kuleke Kilisi ibeee (13:11-13)
- ãnabi egena a Kilisi ibee taa pele Lua kpéu, i gbé pɔ gi kuleio dede n gbé pɔ gi aà seelaio (13:14-17)
- Kilisi ibee a Lua tó bẽe sí, i o gbẽpii kulee (13:5-6)
- Kilisi ibee a zĩka n Lua gbéɔ, a n fu (Dan 7:21, 25, Zia 12:13-17, 13:7).
- Lua a pokũma ele duunkenaoɔwa, sãne vãio n le, isia n swao ñɔkpa, ãtã pusu a gbãakũ (16:1-9)
- Wa wãwãkpa duunkenaozi e mɔ sɔo (9:5-6)
- Gusua a da Kilisi ibee kpala, aà iko i na laowa (Zia 16 :10-11)
- Zĩgõ gbẽɔn miliõ ɔaa do pɔ bõ llaki oio gé gbẽnazĩna lee aaõde dedei (9:13-16, 16:12-16)
- Mesi a mɔ à zĩblemá Aamagedõ (11:15-19, 14:17-20, 19:11-21)
- Yesude pɔ gào vu, malaikao Yesude pɔ bẽe sele e lounau dai Diile ãana guu (14:14-16, 1 Thes 4:17)
- Tɔɔle a lualua dñnia piiu, mɛɛwiao kwe (6:12-17, 16:17-21). Babeli a ga (17-18)

Wê ɔaasɔ kpala n yãkpale gbezão

- Wa Setãu kũ wà aà ye (20:1-3)
- Gbẽmaao aao kpalable n Yesuo wê ɔaasɔ (20:4-6)

- Yelusaleũ Dafu a pila gbẽmaao kukĩ ù (21:2-22:5)
- Tɔɔlɛ n̄ luabeo aa dafukũ (21:1)
- Wa Setaũ gbae, a ea bɔ Lua kpe, i mide (20:7-10)
- Luabe n̄ dũniao a sãale (20:11)
- Yãkpale gbezã (20:11-13, 15)
- Wa ga n̄ bedao zu tɛu (20:14)

19. Yesu ea mɔa seelao

Yesu baonakpaa e dũnialewa
 Dũnia luayãdasai
 Busu n̄ busuɔɔ nanaakɔwa
 Isailio ea gbãakũa dũniau

Mesi ea mɔa tia seelao lé kãfi: Gĩa sɛia, wàlɛ Yesu baona kpa dũnia guu pii. Yesu mè, wa kpala pɔ Lua kpà baokpa dũnia gupiiu seela ù bui piie, a lé i gbasá ká (Mat 24:14). Baona kpele Yesu ò wei? Kpala pɔ Lua kpà baoe. Yesu gaa líwa bao ku gɔɔ beeo, kpalapi ò Yudaɔ wé dci. Baona pɔ wa kpà Matie lá guuá Mesi kpala yãe. Tó màn sɔo, Mesi ea mɔa yãe.

Pɔlu mè, Dii mɔgɔɔ a ka gĩa, sema bɔa Lua yã kpe ká gĩa (2Tess 2:3). Dasi a Lua baa bɔ dile dũnia guu pii, aai bɔlɛ luasisia yãu. Wali Bibeli kyoke lo, wali wabike Luawao, aa bɔlɛ Yesukpɛeɔ gɔ da gii. Màae n̄ luasisize pãleɔ lo. Gbɛnazĩnao n̄zĩa naaika, aao e n̄zĩa gbãa a fɔ n̄ gba aafia. Luabaabɔa dilea yãpi lé ɔta dũnia guu kò, ãma a kãfi de kɛa. Bee a Kilisi lbeɛ gba zé à kpalable. A ibeɛse n̄ pɔ pɔ wì n̄ dile dii ùo n̄ pɔ pɔ wì kulenéo pii, i azĩa se lesĩ deńla. Tó busu dɔaan maao làa dũniau, dũnia a ɔɔkpa lá à kè Nɔee gɔɔwa. Luayãdansai a kpala ble, i zɔlɛ Lua kpéu Yelusaleũ, i azia dile Lua ù. A gbɛɔ sãsa dasi. E Kilisi lbeɛ àò mó, dũnia busuɔ ɔkakɔ'ou laataa guu n̄ bãnkio n̄ go'ilenao n̄ aviɔɔ n̄ pɔɔtabuo n̄ kɔniyão. Wa ãada Yesudeɔwa gbezã, mé wa gaga dasi (Zia 7:9, 14), ãma Mesi a mɔ a gbɛɔ suabai, i Lua ibeɛɔ suumpa.

Ãnabio dɔaa Isailio sua n̄ paziu yã'ò à gɛgɛ. Yuda gbɛɔn miliɔ 6,5 ku Isaili busuu (2018). Pɔlu ò wásawasa Lua bàa ku n̄ Isailio e tia, i n̄ vũaao. Lua li dendɔmɛe ke gba pɔ á dàò n̄ gbɛɔ pɔ a n̄ sisi à n̄ séo yãmusuo (Lom 11:29). ãnabio dasi aa Isailio kua gɔɔ gbezã zĩ yã'ò aa mè, amp̄ii a n̄selile (Isa 59:20-21, Zel 31:33-34, Yoɛ 4:16-17, Zkl 8:7-8, 12:10). Aa gɔ Yesunaakenao ù Mesi ea mɔa guu. Mesi aɔ kible a gbɛɔ Isailioɔwa za Yelusaleũ, iɔ de kiao Kía ù, dii Dii ù dũnia guu pii. Gbɛɔ pɔ gɔ Wetɛamɔanɛ zɔɔ gɔɔ gbeao ò a kiblemá, mé Yesudeɔ kibleaano.

Yesu gà wè 33 guu, ò Yesu gāli dàale Gēamusu dikpe gbea gɔɔ blakwidezĩ. A aniveese, a wè ɔakwide a ka 2033 guu. Bee su sãwáguo. Gbéc laasooke Yesu mcawa gɔɔ bee. Tó à mò gɔɔ bee ò Wetēamɔané zɔɔ gɔɔ a daale 2026 guu.

Yesu a mɔ tia! Sɔuke.

Ziayã yãzɛkala

Kpaalea sãia

Lɛɛ 1-5

Yã pɔ ku tia

Zãa Yesu è, à bɔ gau	1
Lá pɔ wa kè Yesu gālideɔne	2 – 3
Lua zãlea kpalau musu	4 – 5

Taalapi tó n a bɔkĩo (1:1-3)

Lua yã pɔ lé mó kei dà Yesu Kilisie àà biiwà a zɔblenɔne, ò à a malaika zĩ Zãa a zɔblenawa, a tò à yãpi dɔ. 2Lua yã pɔ Yesu Kilisi

de a seelade ù ñ a è, ñ a ò. 3Gbé pɔ ziaɣæ bee kyokè n gbé pɔ aa a ɣãmà aa kũacá baaadeɔne, asa a gɔɔ kãikũe.

Dan 2:29 Ki, gɔɔ pɔ n wulea n wulebɔwa, n laasoo tà ɣã pɔ a mɔwa, ñ Lua pɔ ì asiiɣã ɔɔnɛ tò n ɣã pɔ a mɔ dũ.

Zia 22:6 Ñ a òmɛ: ɣã beec naai vĩ mé sãanae. Dii Lua pɔ ì dɔaa ãnabionɛ mé a malaika zĩ, ké a zɔblenac ɣã pɔ a mɔ tia dũ.

Láe beeá ɣãwewẽa pɔ Yesu Kilisi ɔɔ Zãae malaika sabaie. Lápi ì Yesu ɣã wewẽwẽe, ì ziaɣã wewẽwẽe ɔ. À kũ wà a naaike, asa à bò Lua kĩe, mé Yesuá a seeladee. Àle dũnialaagɔɔ kisia pãsi ɣã'owẽe n lá Lua a zĩble vãi bui piiwao.

Zãa wɛpunguɔ è dasi ɣã pɔ lé mɔɔ musu, atẽsa wá dũnia tiae bee laagɔɔ ɣã. I ke dũnialaayã no, wàle ɣã pɔ a dɔaa ke o e Yesu ac mɔ kiblei ɔɔle e wè ɔaasɔe. Bee wá wé ɔɔi, ñ wále dá n menao. Bee ɣãi wic wabikei: To kpala pɔ bò n kĩi bɔ gupuuu, wic n pɔeã ke dũnia guu la wì ke n kĩiwa (Mat 6:10).

Yesu lé ɣãe bee ɔɔ a zɔblenacɔne. Gbépɔc mé gbé pɔ Lua vĩa vĩ, aale misiileò ù. Ké wa ò gɔɔpi kà kãi, bee lé wá gba laai ké gɔɔ gbezã ɣã gẽgẽo an daalea gbɛa. Aa midɛ gɔɔe. Lua ye wàɔ ziaɣãpɔc kũa wa sɔue, wíc Mesi ea mɔa dá. Apii gbɛa Mesi kpala wá wé ɔɔi, ñmɛ wá suabaa ù, wá gawi pɔ wá e ù. Bee mé a wá gba sɔ ñadamagɔɔ.

A gɔɔ kãikũ ku gẽn pla (1:3, 22:10). Bee gbɛa Yesu mè, má mɔ tia gẽn siiɔ (3:11, 22:7, 12, 20). ɣã pɔ lé mɔ kei (1:1) ku ɔ, n ɣã pɔ a mɔ tiaɔ (22:6). Tia pɔ wa ò bee a fɔ o zezesai. Lua ɣãzekàle, a sea vïo, Yesu a mɔ kãndɔe, gɔɔ pɔ Lua dilewa.

Lá Zãa ɣãpɔc è wɛpungu'eac guuwa, Ziaɣã lá dɔɔa n ɣã zi lác n zĩnac lácɛ. Zãa ɣãpɔc ɔɔwẽe lan fotoɔwa n yaasɔc n ɣãlɛɛũac. Sema wàli laasooke maamaa, wíc yaasɔc n ɣãlɛɛũapɔc bɔɔle wɛɛɛ. Tó ále swãɔc lác bee kyokeai, ge tó ále a kyoke ázĩa, ac deé baaa ù, atẽsa tó a ázĩa kpà Luawa, ále aà pɔeã ke.

Fɔkpaa Yesu gāliowa n̄ Yesu taasileao (1:4-6)

Ma Zāa mame ma lāe bee kè gāli men sopla pɔ ku Azi busuuɔne. Lua pɔ ku za yāa mé a ku tia mé àle m̄ n̄ a Nisīna men sopla pɔ ku a kpalabaa aɛ 5n̄ Yesu Kilisi pɔ de seelade naaide ũ aa gbēkekeé, aai á tó aafia. Yesu mé ne sēia ũ gbé pɔ aa bɔ gaɔne, ũme dūnia kiao gbāade ũ. A yewázi à wá b́ wá duunau n̄ a au gbāao, 6à wá kpá kpalau Lua a Mae gbagbanao ũ. ũme gawi n̄ gbāao v̄ gɔɔpii! Āmi.

Baa 3:14 Lua wèwà à mè: Mame má gbé pɔ má de a ũ. Oné mame ma n zīmá.

Heb 13:8 Yesu Kilisi doũ gĩa n̄ gbāo e gɔɔpii.

Isa 55:4 Gwa! Ma aà d̄ile seelade ũ buiɔne, ma aà kè gbéɔ doana ũ, an kia ũ.

Baa 19:5-6 Tó a ma yāmà mé á ma baakuaánɔ yā kūa sa, áo de ma gbé yenzideɔ ũ bui pii guu. Baa ké dūnia de ma pɔ ũ pii, ⁶áo demɛ kiao ũ, ma gbagbanao ũe, ma gbé pɔ an kua r̄doao ũ. Yā pɔ n̄ȳɔ o Isailiɔnen we.

Zāa fɔkpà Yesu gāli men sopla pɔ wà lápi kpāsānéwa. An wēleɔ ku busu pɔ wì mé tia Tuuki guu. A zā n̄ gūgūna pɔ wì mé Patimɔoo, gu pɔ wà Zāa d̄au kpéu. Baaa pɔ wa d̄àngu ì bɔ Lua Gɔɔpiide kīe. Sopla de Lua nimelo ũe, a ku Ziayā lá guu gēn baaɔ soosai.

Yesu mé seelade naaide ũ, à mè, Wà ma i, ũ ma mɔ dūnia guu sīana seelade ũ (Zāa 18:37). ũme b̀ gau sēia (Kls 1:18). ũme dūnia kiao gbāade ũ, Gbāade mendona baaade, kiao Kia, dii Dii (1 Tim 6:15). Tó beeo d̄àaaa lé Mesi kiblea dūniawa yā’oe.

Zāa lé gbāa n̄ gawio d̄ɔ Yesue ké a yewazi yāi. Bɔme a wá ké Kilisi yeawáziwai? (Lom 8:35). Lá wa bɔ maa sa Kilisi au yāi, Kilisipi wá sia Lua pɔkūmawa sea v̄ lɔe? (Lom 5:9). N n̄ kpá kpalau wá Lua gbagbanao ũ, aaiɔ kible tɔɔle (Zia 5 :10).

Wa ò Isailione yã sa'onao n̄ kiao, tiasa Yesudeo mé Lua kpaladeo ũ. Yã po wì mé 'kpala' lé kia gbãa ge aà iko yã'oe, ãma zĩeo ì kpaladeo yã'o ge gbě po lé kible n̄ kiao. Yesu mé Kia po lé mó ũ, mé aà gběo kibleaano. Aao dũnia vĩ (Mat 5:5), aa kpala po Lua a lé gbě gbě po yeazione ble (Zak 2:5). Tó wa menafĩ, wá kibleaano (2 Timote 2:12), mé wáo aà gbagbanao ũ, asa wá gea Lua kĩi zé vĩ, mé wá de kówo ũ Lua n̄ vãikenao zãnguo. Lá Lua neon wá ũ, aizεblenaon wá ũ. Lua aizεblenaon wá ũ, wá ble sãnu n̄ Kilisioe. Tó wa taasikèaano, wáo kuaano aà gawi guu (Lom 8:17).

Yesu εa moa (1:7-8)

Gwa, àle mó lounaau. Wa wesiaale pii, baa gbě po aa aà z̄wo, an busu bui pii a bubuape aà yãmusu. Aà ke màa! ãmi. 8Dii Lua mè: Mame má Alafa n̄ Omegao ũ. Ma Gbãapiide má ku yãa mé má ku tia mé male mó.

Dan 7:13 Ké male gugwa gwã wεpungupiu màa, ma po è lan gbēnazĩnawa, àle mó lounaau. Ké à kà, ƿ wà aà kpan'aekè wà gèaano Maezipi kĩi.

Zkl 12:10 Má a Nisĩna pisi Davidi buio n̄ Yelusaleũdeowa pii, aai ma gběke d̄o, aai wabikea, aai wesi gbě po aa z̄o aa d̄ele. Aa bubuape aà yãmusu.

Lá a ku Bibeli yão zekalea guuwa, za gowo po Lua Adamu n̄ Eɓao kè, a wè ɓaasɓɓo lεe soolon ke (6.000). À Ablahaũ sè, a wè ɓaasɓɓo lεe siiĩn ke (4,000), ƿ a Yesu z̄i dũniau a wè ɓaasɓɓo lεe plan ke (2,000). Dũniae bee laagwo yã gbεzãna mé Mesi kiblea wè ɓaasɓɓo ũ, aà εa moa luabεpuanau gbεa (Mat 24:30, 26:64, 1 Tes 4:16).

Baa ké aà moa de lãe bee yãzinda ũ, Zãa i aà moa e wεpungu guuo e lεe 19 guu. Lεe 20 guu ƿ Mesi kiblea wè ɓaasɓɓo yã ku lεe 20 guu keεεεnno. Lεe po doaaa Yesu moa n̄ gawioeo lé ãadamagwo pãsi po ao ku Kilisi ibεe kiblegwo kekeá yã'o, e aà ge kaò Haamaged̄o zĩwa. Dũnia bɔa Lua kpe yãε. Taasi z̄wo gowe, Kilisi ibεe ãadaa Lua

gbéɔwan lò, Lua pòkũma bɔbɔa a naaikensaiɔwan lò. Bee kpɛ lɛɛ gbezãna men plao Yelusaleũ Dafu yã'ò, mɛewia pɔ Lua gbéɔ aao ku a guu gɔɔpii.

Mesi kiblea tɔɔlɛ e wɛ̃ ɔaasɔo yã ku lɛɛ 20 guu. Gɔɔ bee ɔ dũnia a na bɔa ɔɔkpaa guuwa busebuse e ga ge midèò. Baonaɛ, kɛ Mesi a dũnia dafu keke, aà gbéɔ i kibleu. Yelusaleũ Dafu guu sɔ, Lua azĩa aɔ kuwanɔɛ. Wá wesiaale, wíc zɔbleè.

Alafa n Omegao de Geleki kyo wɛ̃sã sɛ̃ia n a gbezãnao ù. Lakĩ aa de Dii Lua kekeá ù, mé aa de Yesu kekeá ù lo, asa à mè: Alafa n Omegao ma ù, Dɔaana n Gɔzãnao, Daalena n Midenao (Zia 22:13). Lua mé lé kible, ì dɔaa à gbɛ̃nazĩna yãɔ dile. Wá è láɛ bee guu Yesu Lua Ne ìɔ zɔlɛa báawa n Mae Luao. Yesu mè, api n a Maeo wa doũɛ (Zãa 10:30). À mè lo, Mae Lua ku ma guu mé má ku aà guu (Zãa 10:38, 14:10). Ziayã lá guu wà Mae Lua n a Neo iko dile doũɛ: Wàɔ beɛɛ n gbãao dɔ gbé̃ pɔ zɔlɛa báawa n Sãoɛ, wíc n taasile wàɔ n tɔbɔ gɔɔpii (5:13). Wá Lua pɔ zɔlɛa báawa n São mé ì n suaba (7:10). Lua n São kpalabaa aɔ ku wɛ̃lɛpi guu, mé aà zɔblenaɔ zɔbleè (22:3).

Zãa mé lápi kè (1:9-11)

Mame má Zãa á gbédo, naa Yesuwa guu kɔgbɛɔn wá ù wetɛ̃a guu, kpalablea guu, menakea guu. Má ku isia gũgũna pɔ wì mé Patemɔ guu Lua yã'oa n Yesu seeladekeo yãi. 10Dii gɔɔ zĩ Lua Nisĩna dèdɛa, ɔ ma yã'o gbãa mà ma kpɛ lan kãae'ɔwa 11à mè: Yã pɔ n è, n kè lá guu, ní kpãsã gãli men sɔpla pɔ ku wɛ̃lɛɛ beeuɔnɛ: Efɛsɛ, Simiina, Pɛɛgaũ, Tiatii, Saadi, Filadelifi n Laodisio.

Zãa i azĩa bɔɔleke de aà tó Zãalao, ãma felekaayã guu gbɛ̃pii aà dɔ Lua zĩna ù. Ì azĩa dile doũ n Yesudeɔɛ. An vĩie, an gbédoɛ, àlɛ menake, mé àlɛ taasikerĩnɔ.

Pɔlu mè: Asa Lua á gbá zé à taasike Kilisie, i ke aà naaika ado no (Flp 1:29). À mè lo: Lá neɔn wá ù, aizɛɛblenaɔn wá ù. Lua

aizeblenaon wá ũ, wá ble sānu n̄ Kilisioe. Tó wa taasikeaano, wác kuaano àà gawi guu (Lom 8:17). Wìo taasikea yǎ'o m̄w̄m̄w̄ Ziyǎ lápi guue: (2:10, 3:10, 6:9-11, 12:17, 13:7, 10, 14:12-13, 16:6, 17:6, 18:24, 20:4). D̄w̄p̄io ì taasikea yǎ'o adoa dasio, aai gaa Yesu yǎi yǎ'o lo. Sema Lua gb̄é̄o aao mena v̄i, aai taasi f̄i. Aai d̄i ké kpala mé lé n̄ dá. Aa kible n̄ Yesuo d̄unia búuwa: D̄unia kpala ḡo wá Dii n̄ kia po a kpào po ũ, ao kible ḡw̄piie (Zia 11:15).

Dii ḡw̄z̄ipi mé ãs̄ānenz̄i ũ, ãs̄ā ḡw̄ s̄ēiae, ḡw̄pi ã Yesude káauo z̄èò w̄ali k̄k̄āaa, w̄ali kule Luae. Lua Nis̄ina d̄ede Zāawa (Zia 4:2 gwa lo), ã kua Lua Nis̄inapi d̄ed̄eawa guu à w̄punguo è. Wì w̄punguo e tó wa b̄é̄e, nana s̄i, to w̄ale í'o. Wa òè àà yǎ po a è w̄punguo guu k̄ē taala guu, taala po wì koo wì ea pooe. Yǎ po a èo guu, a k̄ē Yesu ḡāli men s̄opla po ku Azi busuuone, a kp̄s̄āné, āma bee gb̄ea, yǎ po a è w̄pungu'ea guu a k̄ē taalae bee guu pii loe.

Zāa Dii Yesu yǎ'oa mà, mé àà yǎ'oa k̄èè lan k̄āepeawa. A de lan yǎ'o po Moizi a taa mà Sinai gbe musu, ḡw̄ po à ikoyā men kwic s̄i Lua z̄iwa (Boa 19:19).

Gb̄ēnaz̄in Ne (1:12-16)

Ma lili mà gb̄é̄ po lé yǎ'om̄ēpi e. Ké ma lili mà, ã ma vua dau è men s̄opla. 13Ma gb̄ē è daupio z̄ānguo lan Gb̄ēnaz̄in N̄ewa. A ulatao daa, àle gale àà gb̄áz̄i, mé vua asana d̄oa àà kuawa. 14Aà mikā de puntaitai lan s̄ākā ge n̄ēziwa, mé àà wé de lan tevuawa. 15Aà gbá lé teke lan m̄got̄ē po w̄ale baasa muate guuwa. Aà yǎ'o de lan í z̄ōo suka k̄ōfiwa. 16A saana k̄ūa a oplaau men s̄opla, mé f̄ēnda lena k̄pepla lé bo àà léu. Aà oa lé teke lan ãt̄ē gb̄āawa.

Dan 7:13 Ké male gugwa gwā w̄pungupi guu màa, ma po è lan gb̄ēnaz̄inawa, àle m̄o lounaau. Ké à kà, ã wà àà kpan'aekè wà ḡèaano Maezipi k̄i.

Dan 10:5-6 Ma wesè ma gugwà, ɔ ma gběe è pɔ pua daa mé vua maa asana dɔa àà pi. ⁶Aà me bɔ lan gbè beɛɛdewa, àà oa de lan loupilɛawa. Aà wé de lan tevuawa, àà ɔɔ n àà gbáo lé teke lan mɔgotɛ yɔɔawa. Aà yǎ'o de lan dasi yǎ'oawa.

Isa 49:2 À ma lé kè lan fěnda lenawa, à ɔkùmala ké à ma dǎa, à ma ke lan kà sǎnɛwa, à ma zu a gbàlau.

Eze 43:2 Má è Isailio Lua gawi bɔ gukpe oi, àà yǎ'o de lan izɔɔsukaa kǒfiwa, mé àà gawipi tɔɔle pù.

Yesu Kilisi zɛa, ɔ à li n wáa. Aà oa lé teke lan ɔatɛwa, mé àà ulao gǔ puutaitai (Mat 17:2), bee mé àà gawi seela ũ. Lua yǎ bɛɛ mé a gbǎa, a lé na de fěnda lekpeplaa (Heb 4:12), pɔ de Lua yǎ gbǎa n àà ikoo seela ũ. Saanaɔ ku àà ɔu men sɔpla. Dɔɔ 20 guu wa mè, aame Yesu gǎlio malaikaɔ ũ. Dǎnaɛɔ ì me aame aa malaika dǎana pɔ aai Yesu gǎlio dǎaɔ ũ, ǎma boyǎi Dii a n saabukpa ge a n lele, i oné aa nɔselilei? Geleki yǎ ἄγγελος bɔɔle sɛia mé zina ũ. Bɔɔle pɔ kǔsè a de beea mé Yesu gǎli dɔaana pɔ ì mó n Lua yǎo a gbɛɛne ũ.

Vua dau n filia men sɔplao ku yǎa luakpe guue. Yudaɔ dɔɛkèd. Daupi pia yǎ ku Bɔa 25:31-40 guu. Dau n a filiapiɔ bɔɔle de gupuané ũɛ. A de seela pɔ kǔsè n Yesu gǎlio ũ lɛɛ.

Gbɛnazin Ne de tɔ pɔ Yesu sè à azia ɔɔɔwɛɛ Mesi ũ, lá ǎnabi Danieli òwa (7:13). Tɔpi lé àà luake n àà gbɛnazinkɛo owɛɛ. Dɔɔ pɔ tɔpi ku a guuɔ pii lé Mesi zɔabusaa ge àà zia gawi ɔɔwɛɛ. Wɛpungu pɔ Danieli è guu, Maezi gawi kpà gbɛ pɔ lé mó luabɛpuanaũwa, wà àà kpan'ækè gbɛnazina ũ, ɔ àà kpà kpalau, ɔ bui pii kùlɛè.

Ulagyama gbǎa n vua asana pɔ ku àà kuawaá sa'onkia pɔkasae. Yesuá wá sa'onkiaɛ, mé àle mó Mesi ũɛ, ɔ a wá kpá kpalau Lua gbagbanaɔ ũ. Wɛpungu pɔ Zǎa èɛ beeá Kilisi kua a gawi guue. Danieli n Isaiao n Ezekielio Dii è wɛpungu bee taa guu lɔ.

Yesu bɔ gau, ɔme gawide ũ (1:17-20)

Ké ma àà è, ma lèlè àà gbáẓí, ma gō sáii. Ẓ à a ɔplaa nàa à mè: Nsu to vĩa n kũo. Mame má Dɔaana n Gõẓãnao ù, 18gbé ɔ ɔ̀ ku ù. Ma ga, ẓ má ku ke, mé máo ku gɔɔpii. Má ga n bedao kilineo kũa. 19Yã ɔ n èpio ké, yã ɔ kuo n yã ɔ a mo a kpeo pii. 20Saana men sɔpla ɔ n è ma ɔplaaupio n vua dau men sɔlapio asiin ke: Saana men sɔlapioá gãli men sɔlapio dɔaanaone, mé dau men sɔlapioá gãli men sɔlapione.

Isa 41:4b Ma Dii, mame má Dɔaana n Gõẓãnao ù.

Isa 44:6b Mame má Dɔaana n Gõẓãnao ù, ma baasio diie kuo.

Ké Yesu b̀ Zãawa n gawio, Zãa lèlè àà ae, ẓ Yesu àà nɔsedàè doũ à mè, áme á gbé ɔ b̀ gau, a ga n bedao kilio kũa ù. Lá ɔlu òwa, Kilisi b̀ gau, a gaa vĩ loo, ga iko vĩwà loo (Lom 6:9). Kilisi béé gɔɔpii, a ga n bedao kilineo kũa. Beda mé geobe ù, gu ɔ gbé ɔ gào nisĩnao kuu. Bee lé mè, aapi mé geo vua iko vĩ geo vugɔo.

Yesu kpala ɔ Lua kpà kilineo kpà Piéewa, ké aapi n zĩna pãleo baonakpa, aai zewé luanaaikensaione aa gé wēni laasai guu (Mat 16:18-19). Gbezã à ĩana pè má à mè: À Lua nisĩna sí. Tó a gbé duunao kè má, à kè má n we. Tó i kēma sōo, a kēmáo (Zãa 20:23).

Lá Yesu ga n bedao kilineo kũa, bee ì tekpaŋgu, ì Lua gbé gba sō, tó wàlè ĩadamá, aai wetã aao de n Dii naaideo ù e aa ge gaò. Yesu mé Daalena n Midenao ù, ẓme ò ku gɔɔpii, ò doũ gĩa n gbão e gɔɔpii. À mè: Mame má gbé ɔ ì geo vu à wēni kparamá ù. Baa tó ma naaikena gà, ao kue (Zãa 11:25). À gà, n beeo a ku béé gɔɔpii, màae lo n gbé ɔ aale àà naaiko.

Lápi kpaalea lè aaõe, yã ɔ ku tia (lè 1-5), yã ɔ a ke gbezão (lè 6-18), bee gbea Mesi moa n wá kpalableaaanoo (lè 19-22). Yã ɔ Lua lé yá dũnia kea guu de Yesudeo zia'ea ùe. Aaì kōkãaa gãli n gãlio, ẓ Lua zĩnao ò dɔaané.

Yesu zea gãli men sɔplao zãnguo, mé saana men sɔplao ku àà ɔu. Saanapio de gãlipio dɔaanao ùe. Ampio ẓ Zãa lakèné, i ke malaikao ge Yesudeo pii no. Dɔaanapi ò de wetenzide ge pasitèe ù, ẓme de

a são dãna ù Lua aε. Zĩeo Yesu ì yã'ò Yesudeoεne pii, lá a ku 2:24 guuwa à mè, á Tiatii gbé kĩni pɔ á yãpi kũao. Lapiɔ midεkĩi a ò gbẽpiie aa yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesu gãliεne ma.

Ɛfεε - Yesu gãlipi dafudafukeleεε kè Yesue (2.1-7)

Kĕ Ɛfεε Yesudeo dcaanaε: Ma gbĕ pɔ má saana men soplaɔ kũa ma ɔplaau, má be vua dau men soplaɔ zãnguɔ, mame ma yãe bee ò. 2Má n yãkeao dĕ n zĩ pɔ nle keo n n menakeao. Nili we n gbĕvãio dīleo. Gbĕ pɔ aai n zĩa dile Lua zĩnaɔ ù mé aa de a ũo, n n yĩ n è εedeɔn n ũ. 3N menafĩ, n taasikè ma yãi, ni kpasao. 4Kási má yã vĩnno. Dafudafukeleεε n kēmεε. 5To n kua zi zadĩ ni busao yã dɔngu. Nɔselile, nío yã pɔ ni ke yãao ke. Tó ni ke màao, má mɔma, mí n dau se mà sĕò. 6N beeo n yãe bee vĩ, n za Nikolaiɔ yãkeau lá má zauwa. 7Gbĕ pɔ nòse vĩ, aà yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesudeoεne ma: Má gbĕ pɔ zĩblè gba zé aà lí wĕnide pɔ ku Lua lu guu be ble.

Daa 2:9 Dii Lua tò lí bui pii bòle tɔle. Lípiɔ kefeũ, mé an be blea na. Lí wĕnide ku lupi guo, mé lí pɔ ì to wà maa n vãio dĕ ku we lo.

Daa 3:22 Ő à mè: Gbĕnazĩna maa n vãio dĕ sa, à gĕ lãwãwa. Wà giè aà lí wĕnide be bo aà ble, ké asu àɔ ku gɔɔpiio yãi.

Zel 2:2 Ge n yãe bee kpawake Yelusaleũdeɔ swãu. Ma Dii ma mè, á wĕndiagɔ gbĕke pɔ á vĩmano dɔmagu, gɔɔ bee á yemazi ma no dafu ũ.

Lápiɔ daalekĩi à Yesu kekeá dàu a siu dodoa, lá a kekeá ku lee sĕia guuwa. Pɔlu zĩkè Ɛfεε Yesudeɔ guu wĕ pla. Akilasi n Pisilio dcaaaε, ũ Timote n Zãao te aà kpε. Beewa Yesude pɔ ku weɔ yãdanede gbĕneɔ vĩ dasi. Yesukpeɔ ku gɔɔ beeo, Yesudeɔ ì kãaa ãsĕa n ãsĕao n gbĕdo beε.

Wà lá men soplapio kpàsã Yesu gãli dcaanaɔne, baade n̄ a láo. Yesu n̄ saabukpà gãæ, a gbea à n̄ taae è, à n̄ swāgàga gã, bee gbea gbě́ pɔ fɔ̄, àà yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesu gãlideoɔne ma.

Efese Yesudeo dcaana zĩkè maamaa ã à menafɔ̄ ãadamagɔ. À gi ãnabi eɣenaɔne n̄ n̄ yãdanedeɔ, i kpasao. Dafudafukeleɣe de dcaanapi yea Luazi káau ùe, ã àà yenzipi bùsa, yea Luazin lò, yea gbě́zin lò. Tó dcaana yea Luazi bùsa, à kè yã pɔ àle yáwaæ, aɔ de dcaan maa ù lɔ. Baa ké à yãdàné a zéwa mé à zà Nikolaiɔ yãkeau, sema luanaaika n̄ yenzio aàò tekĩ.

Lí wẽnide ì to gbě́ pɔ a be blè àò ku gɔɔpiiæ. Adamu n̄ Eɔaɔ duunakea Eɔeni swalu guu gbea, Lua giné aa lí wẽnide be ble. Ziyã taala guu aizãna de Yelusaleũ Dafu pɔ Lua kèkewěe ùe. Wekĩ Lua n̄ a naaikaɔaa aa ea su n̄ gbeu, aaiɔ gbě́ke ví n̄ kɔo sĩana. Gbẽnazĩna a kible lá Lua aà kè aà ble za dũnia daaleɣɔwa (Zia 22:2, 14, 19).

Simiina – Yesu gãlipi taasikè (2:8-11)

Kě Simiina Yesudeo dcaanae: Ma gbě́ pɔ má de Dcaana n̄ Gɔzãnaoe ù, ma ga ã ma ea ma vu, mame ma yãe bee ò. 9Má wetěa pɔ wàle mɔne dɔ̄ n̄ n̄ taasidekeo. N̄ beeo ɔden n̄ ù. Gbě́ pɔ aai mé Yudaɔn n̄ ù mé aa de a ùo, an luasisikpe de Setãu pɔ ùo, má dɔ̄ lá aai yãdɔma. 10Nsu víake taasi pɔ n̄yɔ̄ keeo. Ma, lbiisi a á gbě́eɔ ka kpéu à á yɔ̄, i wetěamɔé gɔɔ kwi. N̄yɔ̄ naai ví e ò ge ò gaò, mí aizãna keɣe yaae ù. 11Gbě́ pɔ n̄ɔse ví, àà yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesudeoɔne ma: Ga plaade a ãada gbě́ pɔ zĩblèwao.

Dan 1:12a Yɔ̄ wapio n̄ zɔblenaɔwa gɔɔ kwi ò gwa. Nilio dò sau kpawá n̄ iwatěo.

Lua ì to a gbě́o taasike, aai pɔnide. Pɔlu mè, wá pɔ ò nae, ã wìò wá dile pɔsiadeo ù. Wi gbě́e ke ɔdeɔ ù dasi, ã wìò wá dile taasideo ù.

Wá pɔpii vīe, ɔ wò wá dile pɔesaideɔ ũ (2 Kln 6:10). Lua gbě pɔ aa de gbãasaideɔ ũ dũnia gběɔne sè ké aao gbãa n a naaikaɔe, aai kpala pɔ à a legbě gbě pɔ aa yeaziɔne ble (Zak 2:5). Minadeɔne, Lua n duunao kěmá, aa gũ Lua neɔ ũ, aa aizεble sãnu n Kilisioε. Tó n Kilisi vī, n pɔpii vīe.

Zīeɔ Yesudeɔ ɔ ku gu pɔ wì ibelesuínɔ, wò n dile gbě kpεeɔ ũ, ɔ aai taasike. Simiina dɔaana taasikè maamaaε. A ku Yuda pɔ ibelesèaanoɔ guue, aa aà tó běε sì. An luasisikpeá Setãu pɔe, Lua pɔ no.

Polikaapu pɔ de Simiina dɔaana ũ gà Yesu yã yãie. Setãu mé ɔ ku ãadamapiɔ guue, ɔme zé vī aà Yesudeɔ naaika le gwa gɔɔ kwi lá à kũwa. Yesu lé n gba sɔ aao a naai vī, baa tó aa gaε, asa a aizãna kené yaaε ũε. Yesude pɔ zea gbãa e a gɔɔ léwa a bɔ (Mat 10:22). Ga plaade mé te ũ (Zia 20:14) ge té isida pɔ lé kú n ãatēgbɔe (21:8). Tépi iko vī zĩblenaoɔwao. Aa bɔ gau, aaiɔ ku gɔɔpii.

Yesude pɔ ku gbã gbě pɔ ibelesènoɔ guuo kà miliɔ ũma'ũma, ké an bui ge an luasisizeɔe bilao yãi. Aai gaga Yesu yã yãi dasi wě n wěo, atěsa an dɔaanao. Ziayã láe bee lé owěε Yesudeɔ gaga gɔɔ gbεzã zĩ dasidasi Yesu tó yãi. Sema wà laasooke Yesu yãe beewa: Nyɔ naai vī e n gε n gaò, mí aizãna kenε yaaε ũ.

Pεεgaũ - Yesu gãlipi ãnabi εgenao gbà zée (2:12-17)

Kě Pεεgaũ Yesudeɔ dɔaanaε: Ma gbě pɔ má fěnda lena kpεpla vī, mame ma yãe bee ɔ. 13Má n kukĩ dɔ, gu pɔ Setãu kpalabaa kuue. N ma yã kũa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ pɔ wà ma seelade naaide Antipa dè n wěleu, gu pɔ Setãu kuupi. 14Kási má yã yɔɔna vīno. N gběɔ vī we, aa Balaaũ yã kũa. Balaaũpi mé dà Balakie, à kɔnikè Isailioɔne aa sa'onoo sò, aa gbãsi kè. 15Beewa lo n gběɔ vī we, aa Nikolaio yã kũa. 16A yã tò, no selile. Tó ni ke maa, má moɔma tia, mí zikanno n fěnda pɔ ku ma léuo. 17Gbě pɔ noεe vī, aà yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesudeɔne ma. Má gbě pɔ

zĩblè gba mana pɔ ulɛa, mí àà gba gbɛpua boolona pɔ wà tó dafu kɛ̀wà. Gbɛɛ aɔ tópi dɔo, sema gbɛ́ pɔ má kpàwàpi.

Bɔa 16:4a, 31a Dii ò Mɔizie: Kua za musu má ble fáǎé, ... Isailio tɔkpà blɛpiɛ Mana.

Nao 31:16 Ampio mé Balaaũ yǎmà, aa tò Isailio b̀ Dii kpe Peoo yǎmusu, ɔ́ Dii gagyǎ kàngu.

Isa 56:5 Má ɔgbekené ma kpéu, an maa aɔ de nɛgɔɛo n nɛnɔɛla, má n tó na kɛ́ a gɔ̀wa, tópi aɔ laaa vío, a ga bauo.

Pɛɛgaũ Azi busu wɛ̀lɛɛ, busu pɔ wì mé tia Tuuki, gu pɔ wà kùlɛu Lomadɛo kɛaɔnɛ yǎa. A yǎi wà mè a de gu pɔ Setǎu kpalabaa kuu ũ. Pɛɛgaũ guu lo wà Yesudɛo dèdɛ dasi àà tó yǎi. Setǎu n a iwao lé yǎkɛ wá wɛ̀lɛɔ guu pii, ǎma aa ku gupǎlɛ pɔ wìli e n wɛoo guu lan Lua kuawa. Setǎu ì gonati swǎfɛ aa ibɛlɛɛ n Yesudɛo, mé tǎaɔ ì gbɛ́ɔ ka zɔblɛu an ɛɛzɛɔ guu. Tǎadiané n gbɛ̀kɔɔlɛkɛao ku dũniau gueɔu dasi. Yǎdanɛde ɛgena pɔ aai gbɛ́ɔ ka yǎvaikeauo Balaaũ mé n kekɛá ũ.

Wà Setǎu yǎ'ò Luabaakuanno Gbezǎ guu gɛ̀n baakwi n sooo, láɛ beɛɔ guu sɔ́, gɛ̀n siiɔ́. Wásu seakɛ àà kuawao. Wì àà sisi lo kwǎsa ge mlɛ́ zi (Daa 3), ge lbiisi. Gbɛ̀sǎsanaɛ, mé yǎdɔmadɛɛ. Pɔlu àà sisi ãan gbǎadɛo kia, nisĩna pɔ dɔaaa luayǎmansaionɛ n a tiaopi (ɛfɛsɛdɛo 2:2). À mè lo: I kɛ gbɛ̀nazĩnao wáɛ dɛ̀ɛkańɔo, sema nisĩn vǎi pɔ ku musuɔ. Aa de dũniaɛ bee gusia kiblenao ũ n n midɛo n n ikodɛo (ɛfɛsɛdɛo 6:12). Fɛ̀nda pɔ dɔ Yesu léu lé àà iko yǎ'o. A a ibɛɛɔ dɛdɛ n a lɛ'ĩanao (2 Tes 2:8).

Lé pɔ Yesu gbɛ́ ɛgbɛ́ɔnɛ lápi guuɔ de àà ɛa mɔa yǎ ũɛ. Gɔɔ bee ɔ́ Lua gbɛ́ɔ bɔ gau. Ɔ́mɛ gbɛ́ pɔ ì ɛɔ vu à wɛ̀ni kpamá ũ (Zǎa 11:25), Ɔ́mɛ ble wɛ̀nide pɔ b̀ musu ũ. Tó gbɛ́ blɛpi blè, aɔ ku gɔɔpiɛ. Yǎa wì gbè pua kpǎsǎné gbɛ̀sisia seela ũ. Lakĩi, wàlɛ n sisi Mɛsi nɔsɛblɛbleawae, mé gbɛ́ pɔ è aɔ asii tó ví. Tó Yesu mò, tóɛ aɔ kɛ́a àà mí'awea, gbɛɛ a tópi yaasi dɔo, aapi baasio (Zia 19:12).

Tiatii – Yesu gālipi tãa yã kũae (2:18-25)

Kẽ Tiatii Yesudeo dɔanae: Ma Lua Ne, ma wé de lan tevuawa, ma gbá de lan mɔgotẽwa, mame ma yãe bee ò. 19Má n yãkeao dõ, n yea gbẽzĩ, n luanaaika, n zĩkea n n menakeao, mé yã po nle ke gbezã de a káaua. 20Kási má yã vĩnno. N nɔe Zezabeli po azĩa dìle ãnabi ù gbà zé. Àle ma zɔblenao sãã, àle dané aa gbãsike aa sa'onɔɔ só. 21Ma aà gbà zé aà nɔselile, ãma a ye à nɔselile à a kaaluakaa too. 22Ma, má kpaazi pewa, mí tó gbẽ po gbãsikeaanɔ wetẽa zɔɔ e, tó aai nɔselile aa aà yã tò. 23Má aà iwao dede n gagyão, Yesudeo pii i dõ ké mame mi gbẽo laasoo n n sɔo yɔe, mé má fiabo á baadee a yãkewa.

24Á Tiatii gbẽkĩni po á yãpi kũao mé á yã po wì mé Setãu asii zɔɔ dõo, má aso pãle diéo. 25À ɔdidi yã po á kũawa e màò m.

1 Kia 21:25 Gbẽe ku yãa lan Ahabuwao, à azĩa kpà yã po Dii yeiwoae, mé aà na Zezabeli ì tekpaagu.

Zel 17:10 Ma Dii, mame mi sɔ yɔe, mi nɔseyã taasika, mí fiabo baadee a yãkewa, mí kèè lá a kèwa.

Yesu Tiatii dɔana saabukpà aà luanaaika n aà yenzio n zĩ po àle ke n menao yãmusu, a gbea Dii aà tae è aà zea n nɔe ãnabi po ì gbẽo kpa gbãsikeai n sa'oaola. A zĩũ Yesude po nɔselile aa bò tãa yãuɔne, ké aa n laasoo lile tẽɔ n tãagbagbaao yãmusu. Yesu gbãbò ble piiɛ (Maa 7:18-19) mé a blea maa Yesudeɔne, ãma Pɔlu wá gba laai sa'onɔɔ soa yãmusu. Yesude po aaiɔ te felekaayãio ké aale viãe yã, aale Lua yã da weo, aale a bẽeboe.

À to Lua yã gẽ á sɔu. Lua yãdaaneɔ gbia, asa ì dɔaawẽe yãmaakea guue. Sema wà nɔselile daa vãio n laasoo koleao yãmusu pii. Tó màan sɔo, wá wetẽa e dũniae beeu n dũnia po lé mɔe (Zia 2:22).

Gbãsikea n nɔe ãnabipio mé teaaazi aà tãa yã guu ù n aà yãdɔsaikewao. Yesu mè, wá gyã n gao kpa nɔepizi n aà iwao. Aɔ de

yã taa ù, ké Yesude kīnio su naamá laasookeo. Lua Ne po àà wé de lan tevuawa gbēpii sṓ ń ń laasooo dṓ, i fīabo baadee a yãkɛawae.

Gbé toa a laaiwa mé gṓ dūniau tia. Gbé zé vī à gbé pãle taae eo, baa lá àà yãvãikea gè kai. Maa ge vã i ku loo. Gṓkɛ ge nɔkɛ ku loo. Ikoỹã men kwio zé vī loo.

Tiatii doaana Zezabeli gbà zè ń àà yãdanɛ, ã à Yesudeeɔ sã̀sã̀o. A fṓ aɔ de à dadané mekaayã lí wá naa Luawa ðokpao. Àɔ de lo a dàdané sema wà vã i dṓ gĩa maamaa, wí gbasa wà Lua gbēke dṓ gbēke ù sīana. Āma Lua mè: Á kua lío adoa, asa ma kua adoaɛ (1 Pie 1:16). Yesu lé lɛda Yesudeɔwa aa menake, aa wetã e à ge mòo.

Zīblenao kible ń Mesio (2:26-29)

Gbé po zīblè mé a yã po má yeio kūa e a léwa, má àà gba zé àà gbãable buiowa. 27A kiblemá ń mɔgopanao, a ń wiwi lá wì gĩ'oo wiwa, lá ma Mae ma gba zéwa. 28Má àà gba gudɔleia saana lo. 29Gbé po nòse vī, àà yã po Lua Nisīna lé o Yesudeeɔne ma.

Soũ 2:6-9 À mè a a Kia kpà a gbɛsĩsĩ Siona musu. 7Má yã po Dii dīlemɛe o à mè: Ma nen n ù, n Maen ma ù gbã. 8Wabikea, mí n gba bui pii, mí dūnia gola siiɔ kpama n po ù. 9Nýɔ kiblemá ń mò gopanao, nýɔ ń wiwi lá wì gĩ'oo wiwa.

Nao 24:17 *Male Isailio e, i ke tia no, male ń gwa, a gɔɔ i ka gĩa. Saana a bo Yakɔbu buio guu, kpalablɛna a bo Isailio guu, i Mɔabuo mi wiwi, i zɔakanapio dó fĩfĩ.*

Soũ plaadeá soũ gbiaɛ, àlɛ Mesio yã'o, ã wà àà yã'ò la. Mesio mɔa gbɛa gṓ, a kible buiowa. A kiblemá ń wetɛao e àà ibeɔ ge misiilè. Dūnia pó wà laaikèwà mé gbēnazīnao tò à ðokpà, Mesio a to à su a gbɛu. Lá a de Yudaɔne Mesio ù za káau, a ɛa kpalakpa Isailioɔne (Zīn 1:6), io kible Yelusaleũ.

Lé pɔ Yesu gbě zĩblenaɔne mé kibleaaano ũ. Iko pɔ àà Mae kpàwà a kpaale Lua gbě pɔ aa bo gau ge aa li àà ea mɔgɔɔɔne, aai kibleaano àà kpala guu. Kpalaá iko pɔ kia vĩ yãe. Lua gběɔá kpaladeɔne, i ke kpala gbě pɔ wàle ikokemáɔ no. Lá Lua neɔn n ũ, Lua aizɛɛblenaɔn n ũ n Kilisio sãnu. Ampio mé Mesi kpala gběɔ ũ, lá a ku ɔdakeané yãlɛɛãa guuwa: Nasaa, zĩken maa, lá n naai vĩ n a ɔɔnao, n̄yɔɔ iko vĩ wẽle men kwioɔae (Luk 19:17).

Ayãmeto Lua pɔkeao pii wé dɔ àà neɔ boɔa gupuauɔi laasai (Lom 8:19). Mesi kiblea wẽ ɔaaso guu, dũnia a bo ɔɔkpaa pɔ àle ɔɔbleu, i dɛɛpoo Lua neɔ dɛɛpooa n̄ gawio guu (Lom 8:21).

Zia 22:16 guu Yesu m̄, áme á Davidi Bui, àà kpala pɔ vlãpà Kia ũ, gudɔleia saan'ina ũ. Gudɔleia saan'inapi ɔ wì me mɔgakiblena ge saan nɔɔ'imina. Tó Yesu m̄, aɔ de lan gudɔleia saanawa, aɔ de wẽni laasai daalea ũ zĩblenaɔne. Bee mé gudɔleia saan'ina legbãané mi ũ (Dan 12:3 gwa lɔ).

Saadi – Yesu gãlipi lé gaɛ (3:1-6)

Kẽ Saadi Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbě pɔ má Lua Nisĩna men soplao n̄ saana men soplao kũa, mame ma yãe bee ò. Má n yãkeao d̄. Kua b̄eé tó mé dɔma, ãma gen n ũ. 2Vu, gbě pɔ ḡnɛɔ lé n láo e aao gé gagai, asa má è n yãe bɔleia ma Luaeɔ. 3A yãì tò yã pɔ n̄ mà mé n̄ s̄, to àɔ dɔngu, n̄o kũa, n̄i n̄selile. Tó ni vuo, má mɔma lan kpãiwa, mé n̄yɔɔ zaa pɔ má mɔwà d̄o. 4Kási n̄ gběɔ vĩ Saadi we ɔɔ aai n̄ pɔkasa gbãsīkpao. Wá bebe sãnu n̄ pɔ puao, asa aa kà a lei. 5Màa gbě pɔ zĩblè aɔ pɔkasa pua daa. Má àà tó waa aizãna taalau bauo. Má zeaano ma Mae n̄ a malaikao aɛ. 6Gbě pɔ n̄se vĩ, àà yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesudeɔne ma.

Bɔa 32:32 Suuuke! Ñ n̄ duuna k̄má. Tó màa no, ma tó waa lá pɔ n̄ k̄e guu.

Sou 69:29 Ñ n̄ tó waa wẽni láu, an tó su àɔ ku lá doũ guu n̄ gbẽmao tóo.

Dan 12:1 Gɔɔ bee taasi aɔ zɔɔ. Za buio daalegɔɔ e gɔɔpiwa, a taa i ke yãao. Gɔɔ bee n gbě pɔ an tó ku Lua láuo bɔ.

Yesu Lua Nisĩna men soplao kũa. Lua Nisĩna ku men doe, ẽ Zãa è men soplao. Bee lé owẽe Lua Nisĩna ku gupiiue. À legbẽ a iwaɔne yãa à mè: Tó Zennode pɔ má aà gbaewá bɔ ma Mae kii à mò, Nisĩn sĩande pɔ ì bɔ aà kiiipi, aɔ de ma seelade ù (Zãa 15:26). Tia kewa zĩlea Lua ɔplaa, à aà Nisĩna pɔ à a legbẽwẽe è a Maewà, ẽ a pisiwẽe (Zĩn 2:33). Wá è kò saana men soplao pɔ ku aà ɔuɔá Yesu gãli dɔaanaɔne. Yesu mé lé wete a gãlipiozi.

Gbě pɔ Kilisi Nisĩna vĩo mé Kilisi gběɔ ù. Ampio mé bẽe Luae, mé ampio mé aa bɔ gau zia (Lom 8:9-11). Gbě pɔ Lua Nisĩna vĩo de ge ù Luaee, a Lua dõo. Sema Yesu gãli pɔ ku Saadi vu iu, aa nɔselile, aa Lua yã pɔ aa mà kũ ɔplapla. Tó màn sõo, aad de lan wẽndia laaisaide men sɔo keɔwae. Yesu a mɔ gɔɔ pɔ an wé dɔiwào. An sɔu i ma gɔɔ pɔ nɔsenapi kào (Mat 25:10-13).

Saadi Yesudeɔ guu, gběɔ ku aale i'oo. Aa bẽe Luae, mé an duunao kẽmá. Lua tò yã bòríno na kò aà naai pɔ aale ke yã. Pɔkasa puao mé an bɔa maa seela ù. An Yesu naaika n n yãkeao kà. Aaɔ de zĩblenao ù gɔɔ pɔ Yesu a ea mó. An tóo ku kẽa aizãna taala guu, mé wa waa bauo.

Mesi a zeĩno a Mae n a malaikao ae (Mat 10:32). Yesu tó kumá pão, Yesude sĩandeɔn n ù. Yesu ò a iwaɔne, aa pɔnake an tó pɔ ku taalau luabe yã (Luk 10:20).

Filadelifi - Yesu gãlipi ù baonakpae (3:7-10)

Kẽ Filadelifi Yesudeɔ dɔaanae: Ma kuaadoade sĩande, má Davidi kiline kũa, mi zewẽ, gbẽe lí fĩ tao, mi zeta, gbẽe lí fĩ wẽo, mame ma yãe bee ò. 8Má n yãkeao dõ. Gwa, ma zewẽne n ae, gbẽe a fĩ tao. Baa tó n gbãa bilao, n ma yã kũa, ni lelekpamazio. 9Setãu luasisikpe gbě pɔ aai nĩã dile Yudaɔ ù mé aa de a ùoɔ,

má tó eedepio mo mikpama, aai dõ ké má yenzi. 10Lá n mena yã po má dilene kũa, má n si taasi po lé mó dũnia búuwa à gbé po aa ku tɔɔleɔ yõwa.

Isa 22:22 Má Davidi be kili daè a gãu, a zewẽ, gbẽe a fõ tao, a zeta, gbẽe a fõ wẽo.

Isa 60:14 N wetãna neo mo kulene, gbé po aa sakàngupio wulene n gbázĩ, aai one Dii wẽle, Sicna, Isailio Lua po a kua adoa mé kàle.

Dan 12:1 Gɔɔ bee Miseli, gbãade zõ po ì ze n gbéɔ a fele. Gɔɔ *bee taasi aɔ zõ*. Za buio daalegɔɔ e gɔɔpiwa, a taa i ke yãao. Gɔɔ bee n gbé po an tó ku Lua láuɔ bɔ.

Davidi kiline ð Mesi kũa, ð ì Davidi ua bɔle dĩa kiabee. Mesi kiblegɔɔ Yesudeɔ mé aao de Lua neo ù, kiabe uadeone, aao kible sãnu n Mesio. Tia kewa wàle gbéɔ sisi bui pii guu aa gõ Lua po ù. Pɔlu wẽle gea sãia gbɛa, à èa sù Àtiosi, à yã po Lua kèeɔ dàu a siuné, lá à bui pãleɔ gbà zé aa a naaikè (Zĩn 14:27). Filadelfideɔ dɔaanaá baonakpanae, a ãia vĩ n Yesu baonakpaao. Aà gbãa bilao, ãma Yesu aà yãkeao dõ, ð à zewèè aà ae. Dii lé zewẽ a zĩkenacone, i ke gbã no, wàle aà yãma, wàle zeò (1 Kln 16:9, 2 Kln 2:12, Kls 4:3).

Dɔaanapi yãkele vĩ maamaa n Yudaɔ luasisikpede po aa ibelesèaanɔɔ. Mesi kiblea guu gbépii a kule Yesu ae, gbé po aale ãada Yesu zĩkenacɔwao, aai dõ ké Yesu ye a zĩkenapiozi.

Asea po a e a menakea n naaio yãí mé de ké Yesu a aà si taasi po lé mó dũnia búuwa ù. Gbèeɔ ì mé, Yesu a a gbéɔ bɔ dũniau taasipi ãae, ãma Bibli i o màa wásawasao. I ke bee Yesu lé o lao, a de lá à wabikè a Maewawa kè à mè: Mále wabikema, i ke ké n n bɔ dũnia guu no, ké n kaedañzi Setaũ yãmusue (Zãa 17:15). Za gɔɔ po Yesu yã lé ota dũnia guu, gbéɔ ì ga Yesu yãpi yãí. Asa Lua á gba zé à taasike Kilisiee, i ke aà naaíkea ado no (Flp 1:29).

Zia 6:11 guu wa ò Yesude po aa gào nisĩnacone aa menake yɔɔ e an zɔblen dee po wà n dɛde lañwao lé ká. Yesudeɔ wetãa aɔ fele gɔɔpiiè, ãma wetãa zõ po a mó dũnia gɔɔ gbezãzĩ, ðme láe bee

yāmi ũ. Asa wetēa pɔ aɔ ku gɔɔpi aɔ zɔɔɛ. Za gɔɔ pɔ Lua dŭnia kè e gbã a taa i keo (Maa 13:19). Gɔɔ beezĩ Lua a pɔkŭma bɔbɔ a naaikensaiɔwa, āma a Yesudeɔ leo. Filadelifi dɔaanapi aɔ ku gɔɔ beeo, ge Mesi ɛa mɔa gɔɔ, āma lɛzaamá n lɛgbɛanéo pɔ ku lápico guuá gbɛpii yãɛ. Pɔ pɔ lé kãna gá mé ì sɛ gá. Yesu gãlin nò, Yesuden nò, wapii yãɛ.

Zĩblenao mé luakpe gbapele ũ (3:11-13)

Má mótia. Didi yã pɔ n kŭawa, ké gbɛɛ su n ài simao yã. 12Má gbɛ pɔ zĩblè ke ma luakpe gbapele ũ. A bɔu bauo. Má a Lua tó kɛwà n ma Lua wɛle Yelusaleũ dafu pɔ a bɔ aà kĩi musu tóo n ma tó dafuo. 13Gbɛ pɔ nòse vĩ, aà yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesudeɔne ma.

Eze 48:35b Zaa gɔɔ bee wali o mɛɛwapiɛ, Diikuwe.

Gbapele ò gbãa mé ì gɔɔplake, ɔ wì mé gbɛmaao mé luakpe gbapele ũ. Lua Nisĩna ku n guu, a yã aɔ ku n Luao gɔɔpii. Pɔlu mè: Á dɔ luakpen á ũ Lua Nisĩna ku á guuo le? (1 Kln 3:16). À mè lo: Lua bɛɛ kpen wá ũ (2 Kln 6:16). À mè lo: Apico sɔ, á naawà guu á de kpépi dɔbɔ ũ, ké à de Lua Nisĩna kukĩ ũ (ɛɛ 2:22).

Mesi tó n aà Mae tóo aɔ kɛa gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ basopla n siiɔo (144,000) mi'awea (Zia 14:1). Seasai seelapi lé o, an pɔɛ. Lakĩ Yesu lé a tó dafu n a Mae tóo n Yelusaleũ tó dafuo kɛ zĩblenao. Aame aa gbɛke vĩ n Mesio n aà Maeo ntɛɛ, mé Yelusaleũ aɔ de wá be dafu ũ gɔɔpii. Lua n São kpalabaa ku wɛlepi guu, mé aà zɔblenao zɔbleè. Aa wesiaale, mé aà tó aɔ ku an mi'awea. (Zia 22:3-4)

Yelusaleũ Dafuá Kilisi nɔɛ, Yesudeɔ gãli gawideɛ. Wɛlepiá yãleũaɛ, Lua gbɛ pɔ ku gupiiu gɔɔpiio yã ɔ àle o. Lua gbɛɔá kiabuicɔne, Lua bedecɔne, mé aɔo kible gɔɔpiiɛ. Gbɛ pɔ an tóo kɛa aizãna taala guuo mé zé vĩ aa gɛ Lua wɛlepi guu ntɛɛ.

Wá luakpaman we, dūnia dafu pɔ a bɔ Lua kīi à pila tɔɔle dafuwa guu. Lua azīawa aɔ kuwanɔ weɛ: Lua zīle n gbēnazīnaɔ sa, aɔ kuńɔɛ, aɔ de aà gbě́ ǔ, Lua iɔ kuńɔ n Lua ǔ (Zia 21:3).

Lé pɔ Yesu gbě́ zīblenaɔne de gwea laasai ũe, lá a ku Zia 21:1 e 22:1-5 guuwa. Yelusaleŭ Dafu ku we (21:2), ga plaade ku weo (21:8), wá tɔɔ ku aizāna taala guu (21:27), lí wēnide ku we (22:2), wáɔ kible gɔɔpii (22:5), wáɔ tɔ dafu vī (22:5), mé Gudɔleia saan'ina aɔ ku we (22:16).

Laodisi – Yesu gālipi lɔɔɔɔɔɔ (3:14-22)

Kē Laodisi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbě́ pɔ wì omɛɛ Āmi, ma seelade naaide sīande, ma gbě́ pɔ má de pɔ pɔ Lua kèɔ zīna ũ, mame ma yāe bee ò. 15Má n yākeɔ dō. N niero mé n wāao. Má ye ñyɔ nie ge wāa. 16Lá n lɔɔɔɔɔɔ, n wāao mé n niero, má n pisie. 17Ni mé ɔde aizede pɔ pɔe wēna vion n ũ. N dō ké gbēpā pua baakena wēnade taaside vian n ũo. 18Male ledama, vua baasaa lu ma kīi, ní ke ɔde ũ. Pɔkasa pua lu n da, ní n puizi ule n bɔ wíu. We'ese lu n ka n wéu, ní gu'e. 19Mi gbě́ pɔ má yeńziɔ swāgaga, mi n toto. A yāi tò, āiake, ní nselile. 20Gwa, má zea kpeele, male ɔtaale. Tó gbě́ ma yā'o mà mé à zewēmɛɛ, má gē mà pɔbleaano, i blemano. 21Má gbě́ pɔ zīblè gba zé aà zīlemanɔ ma báawa, lá mapi ma zīblè ma zīle n ma Maeo a báawawa. 22Gbě́ pɔ nɔse vī, aà yā pɔ Lua Nisīna lé o Yesudeɔne ma.

Isa 65:16 Gbě́ pɔ lé sa'olekené busupiu a ke n Lua sīande tɔɔe. Gbě́ pɔ a mé á sī n Luao busupiu, a mé á sī n Lua sīande tɔɔe. Asa taasi pɔ aa kè yāa a sāngu, i sāale ma wéu.

Lua lio ye Yesude pɔ aa lɔɔɔɔɔɔɔ, gbě́ pɔ aa niero mé aa wāao. Ìli sí sàao. Bee lé mé ò ye wà zeano adoe (lko 6:14-15). Āmi lé mé yā pɔ wà zèɔ a ke, ge yā pɔ lileɔ vīo. Yesu mé sīana ũ (Zāa 14:6), ōme kà wà aà naaike, naaiden aà ũ. Laodisi Yesudeɔ dɔaana de màao. Yesu mé Lua pɔkeɔ zīna ũ, asa aà kīi pɔpii bɔu.

Gãlipi aizeε vĩ, ãma i ke pɔdeke mé dɔaana gbãa ũo. Aɔ de à dũnia aizeεɔ kãaaazi Lua pɔ gbɛu. Lua yã lé dɔaaεò, sema dũnia pɔɔ. Dea ɔde ũ Yesu baona sai ì to gbě gĩ taaside ũ Luaεε. Lua aε aà gwea de gbě pã pua wẽnade ũε. A ku puizie, ké aà naa Kilisiwa yã gbàsa b̀aano nao yãi (Zia 16:15).

Yesu ledàwà aà vua maa pɔ wa bàsaa té guu lú (aizeε sĩana pɔ ì bɔ luanaaikεa guuε – 1 Pιε 1:7), aà pɔkasa puao lu (lá Lua ì to wà keano na – Mat 6:33), aà wε'εε lú a kĩi, ké vĩan aà ũ yai, lá Pɔlu òwa à mè: I á wé kěé n̄ a Nisĩna gbãao (Efe 1:17). Lua ye a zĩkenao aao aizeε laasai vĩ, ãma i ke dũnia aizeε pɔ ì gĩ zεa no, sema aizeε laasai.

Lá mae pɔ maa ì kewa pii, Dii ì gbě pɔ á yeńziɔ lele, ì n̄ swãgaga. A zεa kpεεε, àε ɔtaale, gběɔ ɔ Yesu lé lεzuńzi dodo, i ke yesukpε kpεεε yã no. Gbě pɔ zεaano aa aà naaikεo s̄o, à n̄ gbá zé aa gĩ Lua neɔ ũ (Zãa 1:12). Tó gbě Lua Nisĩna vĩ s̄o, a de Kilisi gbě ũo (Lom 8:9). Yesu lεgbě à mè á gĩ, tó gbě gbawěε.

Zĩblena pɔ Yesu n̄ suabà a naaikεa yãio, tó aa taasi f̄ɔ ñadamagɔɔ, aao gawi vĩ zia. Lua mé n̄ sisi lá a d̄ilewa. Asa Lua d̄ile za káau gbě pɔ a dɔaa n̄ d̄ɔɔ bɔ a Nεwa ... à n̄ sisi, ɔ a tò yã b̀ò n̄ gbě pɔ à n̄ sisipio na, ɔ à a gawi ì gbě pɔ a tò yã b̀òn̄o napioε (Lom 8:29-30). Gawi pɔ Lua a to wàò vĩ mé wá bɔa gau yã ũ n̄ me gasaio, bee gbεa wíc kible tɔɔle n̄ Kilisio e wě ɔaaso, bee gbεa wíc ku Yelusaleũ Dafu guu gɔɔpii. Yesu a n̄ gba zé aa z̄ileano aà kpalabaawa tɔɔle la, lá Yesupi z̄ile n̄ a Maeo kpalabaawa musuwa.

Kilisi lé ɔtaale, àε dã gběɔ zewěε. Àε bee ke tia kewa, i ke aà εa moa yã no. A ye gĩ z̄ile, i pɔblewano gběkekeεa n̄ k̄o guu. Wẽn̄i s̄inan̄ we. Gbě pɔ n̄se vĩ, aà yã pɔ Lua Nisĩna lé o Yesudeone ma.

Lua kpalabaa pɔ Zãa è musu (4:1-3)

A gbεa ma zé è wěa luabe. ɔ ma yã'o pɔ má mà káau lan kãae'owa mà lo à mè: Mo la, mí yã pɔ a mo a kpεɔ ɔlɔne. 2Weḡɔɔ Lua Nisĩna dèdεa, ɔ ma kpalabaa è luabe we, gběε z̄ilewà. 3Gbě

po zõlewapi lé teke lan gbè bæede po wì mé diama rí saadaniowa. Naali liaa kpalabaapizi, a í de buunno lan emelodiwa.

Daa 9:16 Tó ma naali è louwa, ma bàa kua rí po wēnide bui piio e gɔɔpii yã ali domagɛ.

Isa 6:1 Wē po ki Ozia gà, ma Dii è zõlea báawa musumusu, àa ulada lé po bæe àa gbázi àa kpé pà.

Eze 1:26-28 Pɔe ku an mia balumapi musu we lan kiblekila po wa kè rí safiowa, mé má è wa zõlea kilapiu musu we lan gbēnazīnawa. ²⁷Má è, zõa àa pi leu e musu a de lan mò tēa boiboiwa, mé àle pipi lan téwa, mé a zīle oi de lan téwa. Gupua'í gbāa liaaazi. ²⁸Gupuapi bò lan naali po bò gɔɔ po lou lé mawa. Dii gawi kekéá po má èn we.

Dan 7:9 Ké male gwa màa, má è wà kiblekilao kàle, ò Maezie mò zõle. Aà pɔkasao de puu lan nɛeziwa, mé àa mikã de lan sã zu'oa kãwa. Aà kiblekila lé tebo mé a wuluu lé pipi lan tevuawa.

Zãa wɛpungu'ea guu à zé è wēa luabe, ò Yesu àa sisi àa mo yã po a ke tia gwa. À gē zépiu e luabe lan nanawa, ò à yã po a è kē lée beeu. A bēe, mé àle yã po a ke zia e. Wɛpungu ò àle e, a ku aizãna guu sīanao, mé yã po a è de yãlɛũa ũe. Ní beeo, yã po àle e lé yã po a mo olowēe wásawasa. Wɛpungu po a èò ku lɛe siĩe e lɛe bao rí plao guu.

Wɛpungupi guu à Lua è zõlea báawa. Aà gawi bò lan gbè bæedeo gawiwa, mé naali liaa àa kpalabaai buunno lan emelodiwa. Yãlɛũae, ò tekpa wá laasoogɛ. Ké Danie wɛpungu è yãa, a è Lua kiblekila lé tebo, mé a wuluu lé pipi lan tevuawa.

Ké Ezekieli Dii è wɛpungu'ea guu, à aà è lan gbēnazīnawa. Bee lé o Luaa gbēnazīnae no. Bee lé o gbēnazīna me mé maa de mè pɔpiia, ayãmeto à kũ àa Lua è màa. Wili Lua e rí wɛoo, a de nisīna ũe. Āma zia ò wá wesiaale.

Za Ncee ɔɔ, naaliá Lua bàa kua ní dūniao seelaε. Lua mè, á pɔ wēnide kaale pii ní idaa dūniaao lɔo. Lua naai vī lé pɔ a gbɛ̀ɔ musu piiε.

Zāa i owēε lá gbɛ́ pɔ zǎ́lea kpalabaawa deo, āma wɛpungu'eaɔ guu, ānabio è a de lan gbɛ́nazĩnawaε. Fotopio guu wa è ì zǎ́le kilau, ì pɔkasaa da, mé aà mikā pua. Lua ì yǎ'0, ɔ́me dūnia kè. A yenzi vī, a pɔkūma vī. Ì ɔliańzi, ì gbɛ́ de. Lua gbɛ́nazĩna kè a taa ũε, wá de lan Luapiwa, āma wá dǎ lá aà me deo, āma zia wá wesiaale (Zia 22:4).

Lua gũu (4:4-7)

Kpalabaa men baasɔo mendosaio liaai, gbɛ́zǎ́ gbɛ́ɔn baasɔo mendosaio zǎ́lezǎ́lewà. Aa pɔ puao dadaa, aa vua fuaɔ kpakpaa. 5Loupilea lé bɔ kpalabaapi kīi, àle pūna, àle vī. Filiaɔ nanaa kpalabaapi aε men sɔpla Lua Nisĩna men sɔlapio ũ. 6Dii da kpalabaapi aε lan isiwa, a da wásawasa e a guu. Kpalabaaɔ zǎ́nguo pɔbɛ́ε men siiɔɔ liaa kpalabaazi. Wé fífimá kpe ní aεo. 7Pɔbɛ́εpio sɛia bɔ nɔɔmusuwa, a plaade bɔ gaewa, a aaɔde oa bɔ gbɛ́nazĩna oawa, a siiɔde bɔ lan kúu pɔ lé vuawa.

Eze 1:4-6, 10 Ké ma wɛzù, ɔ́ má è zaa'ĩana lé fele gugbāntoo oi. Lou sa sisi, àle pile, àle teke puu. Té pɔ ku a guoguo de lan mò tɛ́a boiboiswa. ⁵Pɔ ku tépiu, a de lan pɔbɛ́ε men siiɔɔwa, aa bɔ gbɛ́nazĩnawa, ⁶āma an baade oa siiɔsiiɔ, mé aa gāsĩa vī siiɔsiiɔ. ... ¹⁰Lá an oapio den ke: An baade gbɛ́nazĩna oa vī, mé aa nɔɔmusu oa vī ɔplaa oi, zù oa ɔzεε oi, mé aa kúu oa vī lɔ ní kpe oi.

Eze 10:12 Wé fífí an mewa piiε, an kpe ní ní ɔɔ ní ní gāsĩao ní ní wuluu men siiɔpio pii.

Gbɛ́zǎ́ gbɛ́ɔn baasɔo mendosaio zǎ́lea kpalabaaɔwa, aa lia Lua kpalabaapizi. Den ní ũi? Aa fĩ aao de gbɛ́ zio ũ, ge gbāadeɔ ge dɔaanao. Pɔkasa puao de seela ũ, ké Lua tò yǎ bɔ́nɔ na. Vua fuao de aseaa ũ – bɔa maa fua ge fua wēnide ge fua gawiden nò. Baasɔo

mendosai (24) àò de Isailio bui kueplao n̄ Lua zĩna gbẽon kueplao wéó ù. An tóó mé k̄ea Yelusaleũ Dafu b̄oleo n̄ a ẽdaaleaowa (Zia 21:12, 14). Lá Lua gb̄ẽó de aizeeblenaó ù n̄ Mesio, an liaa Lua kpalabaaziá yãbõnsae no. Lua gb̄ẽnazina k̄e àà kible dũniawa, ò tiasa gb̄ẽ p̄o Mesi n̄ suabào mé aao zépi v̄i.

Louvĩa n̄ a pũnaao lé Lua kiake n̄ àà gb̄ãao yã'ò. A z̄õ maamaae. Filia men sopla p̄o ku kpalabaa aeó mé Lua Nisĩna ù. Wi o guei a ku kpalabaawa ge àle kibleo, baa n̄ àà luakeo. Díi da kpalabaapi ae lo, wì gu e a guu lan díiwa. Bee de seela ù k̄é gu ò de kílíkili Lua k̄iie. Kpalabaa mé kiake seela ù, mé lak̄i yãpii b̄oleiae, yãkele ge yãbõnsae ku gueio.

P̄ob̄ẽe men siiõwá kpalabaa d̄oaiõne, aame Lua p̄okeao wéó ù. Lua p̄okeao pii wé d̄o Lua neo b̄oa gupuauí laasai (Lom 8:19) Bee a ke ḡo p̄o Mesi lé kible t̄oole, ḡo p̄o dũnia a b̄o òk̄paa p̄o àle z̄obleue. A yãi p̄ob̄ẽepio lé Lua taasile s̄õ. Aa de gb̄ẽnazĩnao n̄ p̄otuoó n̄ s̄ẽanõwõ n̄ b̄ão n̄ kp̄o wéó ù, ò Zãa n̄ é, aa b̄ò n̄õmusuwa n̄ zuo n̄ gb̄ẽnazĩnao n̄ kúuo.

Lua taasilea musu (4:8-11)

P̄ob̄ẽe men siiõpio baade ḡãsiã v̄i men soolosoole. Wé fifi an ḡãsiãpiowa a guu n̄ a k̄peo. Fãane n̄ gwãasĩnao aao o laasai: Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade, Dii Lua Gbãapiide. A ku yãa, a ku tia, mé àle mó. 9Tó p̄ob̄ẽe men siiõpio gb̄ẽ p̄o z̄õlea báawa ò ku ḡoõpiipi t̄ob̄ò, aa beee d̄õè, aa àà saaukpà, 10gb̄ẽz̄õ gb̄ẽon baaso mendosaipio ò wulewule àà ae aa misiileè. Aai n̄ f̄uao gogo aa kalekale kpalabaapi ae, aai me: 11Dii wá Lua, n ka wà n t̄ob̄o, wí beee n̄ gb̄ãao d̄õne, asa mme n p̄õpii k̄e, an kea n̄ n̄ kuaò de n p̄oẽ ùe.

Isa 6:2-3 *Selaf̄ẽo ku àà mia, an baade ḡãsiã soolosoole. Aa a men plapla kù n̄ oaa, a men pla s̄õ n̄ mewã, a pla p̄o ḡõõ ò aai vuaò. ³Aale lezuk̄i aale me: Kuaadoade, Kuaadoade, Kuaadoade, Dii Z̄iḡõde! Aà gawi dũnia p̄a pii.*

Ezekieli lá guu pɔbɛɛɔ gãšĩa vĩ men siišiiš, ãma Isaia lá guu, gãšĩa soolosoole. Malaikapio mé luapokeao wéɔ ũ, màa gbɛzɔɔ gbɛɔn baasao mendosaipio de gbɛ́ pɔ Lua n bɔɔ wéɔ ũ. Lá wéɔn n ũ, wéɔ fifimá kpe n aeo n n gãšĩa zieɔ, pɔe lí boɔe an fòuo. Daalea 3:24 guu Lua kelubiniò kàɛ Edeni lu gukpe oi, aao lí wɛnide zé dĩa. Aa de lan doaiɔwae.

Aaìo Lua gɔɔpiide saabukpa aaìo aà tɔbo fãane n gwãasĩnao, aaì aà kiake dšè, š gbɛzɔɔ gbɛɔn baasao mendosaipio ì kuleè. Aaì zɔɔke dšè, aaì n kiafuao kale aà ae. Aaìo kible n Luao, ãma aaì misiileè yãpii guue. Aaìo aà tɔbo ké pɔpiikenae yãì, aà pɔeã aaìo ke ado. Ìo ke lá à kèe maawa, šmè wɛni bɔkĩ ũ. Luaá Kuaadoadee, aà yãpii adoae, aà yenzi, aà gbãa, aà iko.

Lua gšun ke. Dũnia n luabeo guogun ke. Lua mé dũnia n luabeo kũa, ì ikokemá. Gu pɔ Lua ì gbɛnazĩna zia zekaleue. Gbɛnazĩna yã daalea e a midɛawa ku Lua zšɛ. Lee pɔ tei à Lua Šã boɔlekèwɛe, dũnia suabanae. Šme ɔlò Zãae n wapio wetɛa pɔ a doaa mo dũnia laaae. Šãpi mé sa'obo pɔ wa kpà bui pii suababo ũ. Šãpi mé sãsakao pɔ a doaa a gbɛɔne ũ lo. Mɛsie. A ea mo zĩblei a ibeɛwa, ì vãì bui pii midɛ. A kible dũniawa, ì ea keke lá a káauwa láaisai, ì gbasa a kpalapi na aà Maeɛ a ɔšĩ.

Taala pɔ lé dũnialaagɔɔ yã'o (5:1-4)

Š ma taala kooa è na gbɛ́ pɔ zšɛa báawapi ɔplaau, wà yãkèwà kpepla pii, wà a lé kũkũ n kãn'ɔo lee sopla. 2Š ma malaika gbãade è, àɛ kpawake gbãugbãu à mè: Demɛ kà kãn'ɔpio gogoa à lápi pooi? 3Kási gbɛe ku luabe ge tɔɔle ge tɔɔle zie a fš lápi poo à gwao. 4Ma ɔlò maamaae, ké wi gbɛe e à kà à lápi poo à gwao.

Sou 139:16 *N wesimale no'itɛna ũ. Lá n ma gɔɔ dšle pii, a lé ku n taalau zadš a kee ì daaleo.*

Dan 12:1b, 4, 9 Goo bee n gbé pò an tó ku Lua láuò bò. ⁴Mpi sǎ Danieli, yǎpiò ka láu, ní nana e gòo laaawa. Gbéò gé le aa gé la dǎa kǎfii dasi. ... ⁹A wèa à mè: Danieli, gè! Yǎpiò mi aò uléa, wio pò kulèwà e gòo laaawa.

Eze 2:9-10 Ké ma wèsè, ò ma ɔ è, a taala kooa kǔa, àlè dòmèe, a pòò ma aè. Wà wǎnale ní bubuao ní waiyooo kǔwà kpèpla pii.

Wà taala kooapi kǔ za gòo pò dǔnia i daaléoe. Wá yǎkéao pii kǔkǔa a guu (Soũ 139) ní duniǎ yǎo pii za a daaléawa. A ku Lua pò yǎpii dǎ ɔzǐ. Malaika yǎ pò ku sǎana taala guu ò Danieliè yǎa (Dan:10:21), ò a òè, gbé pò an tó kǔa taalapi guuò bò dǔnialaagòo (Dan 12:1). E wàò gé taala bci ní lalèbòò, wà Bibeli lácó ní taala pǎlèò kǔ taala pò wì koo wà ea poowaè. Tó wà kòò, wì a lé nana ní kǎn'òò, wì ɔgbè kéwà seela ù. Wa ò Danieliè aà yǎ pò wa ɔlèò ká láu, aà nana.

Taalapi (5:1) yǎ gbia, a sáa vío. A guu ò wà yǎ pò asu dǔnia le kǔ lá Lua a zekàlè a pòeǎ guuwa. Wá ku gòo gbèzǎwa. Sea za Pǎtekowa e à gè pè Mesi ea mɔawa. Yǎ pò Lua a zekàlè lé bò gupuaui sa. Wì a gòo gè a zaa gè gbéò tóò gè guo tóò owéeo. À kǔ ãnabikeyǎ àò uléa. Tó màa no, Setǎu a wéle kpa Lua pòeǎkéaèe.

Tó wà kǎn'òpiò gòò, yǎeo a bò gupuaui. Dǔnia luakenéá yǎ zǔe, ãma yǎ pò deńla mé Yesu Mesike bɔa gupuaui ù. I ke Yesue adoo, Pɔlu òwéè à mè: Lua pòkéao pii wé dɔ aà neo bɔa gupuaui laasai (Lom 8:19). Yesu ea mɔa tɔle kiaò Kia ù yǎ mé lae bee wá ù, a pǎle de Lua neo bɔa gupuaui ù lo. A aaǎde de dǔnia bɔa òòkpaa pò àlè ɔòbleù, i gǔ Lua neo deepooa ní gawio guu. Pɔlu mè: Má è wa gòò bee taasi léèù ní gawio pò Lua a bòòwéeo (Lom 8:18).

Ziayǎ lá yǎ daside lé wetǎamɔané pò aò dɔaaa wá gawio eae bòòlèkè. Yesu mè: Asa bui ní buio aa fele ní kǔoe, màae lo kia ní kiao. Nɔana ní tɔle lualuaao aò ku guu dasi. Yǎpiò piiá nɔwǎwǎ daaléaè (Mat 24:7-8). Yǎpiò lé bɔbɔ gupuaui Zǎae dodo gòo pò àlè wèpungu e, ké Yesu kǎn'òpiò gòò. Ò Zǎa ɔlò Lua zǐkenae a taalapi guu.

Yesu ò a iwaone: Tó Gbēnazīn Nē zǐlè a kpalabaa gawidewa dūnia dafu guu, á gbé pò á temazio á zǐlè kpalabaa men kueplawá, ío yāgǔgǔ Isaili bui kueplawone (Mat 19:28). Āma demé kà à yādile à yā papa, i zia kiblenaw bɔ gupuwai? Malaika gbāade kpawakè gupiiu, ǔ à kè Zāae tii ké wi gbēe eo, ǔ à wɔlò.

Mesi ado mé kà à lápi poo (5:5-8)

Ǔ gbēzǔwɔpɔ do òmɛe: Nsu wɔlɔ. Gwa, Yuda bui Nwɔmusu pɔ de Davidi kpala pɔ vlāpà Kia ũ zǐblè. A fī kǎn'ɔ men soplapiɔ gogo, i lápi poo. 6Ǔ ma Sā è zea báapi guo, pɔbēe men siiɔpɔ ń gbēzǔwɔpɔ guu. A de lá wà àà kolokpàwa. A kɔba soplá ń wéo soplá Lua Nisīna men soplá pɔ à ń zǐ dūnia gupiiu ũ. 7À gè à lápi sɔ gbé pɔ zǐlèa báawapi wɔ. 8Ké à lápi sɔ, pɔbēe men siiɔpɔ ń gbēzǔwɔ gbēon baasɔ mendosaipɔ kùlekule Sāpi ae. An baade mɔwɔna kūa ń vua tuu pɔ tulaleti ká a paio. Tulaletipiá Lua gbéwɔ wabikeawɛ.

Daa 49:9a-10 Yuda de lan nwɔmusuwa ... Kpala a go Yudalao, Ǔmɛ aɔ lipana kūa e kpalade àò mɔ, bui pii i misiilèè.

Isa 11:10 Zǐ bee Yese zǐna aɔ de gudɔkɔékī ũ buionɛ. Wa àà wɛeɛ mé àà kukī aɔ gawi vī.

Soũ 141:2 *Ma wabikea a kama lan tulaleti suelewa, ma ɔ dɔa musu ío denɛ sa oosi oa ũ.*

Isa 53:7 Wà àà wetà wà widàwà, Ǔ i lɛwēaao, lan sã pɔ wàlè gé a kolokpaiwa, a nilɛ kpé, lan sã pɔ wàlè a kǎkēlewa.

Gbēzǔwɔpɔ do ò Zāae asu wɔlɔ. Wà gbēe è à kà à kǎn'ɔpɔ gogo! Ǔmɛ Mesi pɔ wà a legbè ũ, Isailiɔ kia pɔ lé mɔ. À zǐblè. Yesu zǐblè duuna ń Setāuo ń gaowa a gaa lipākōwa yāi. Àa iko kà àà zǐblè ibɛɛwa pii, gbēnazīnaw ge nisīn vāio, àà kpala i zǐlè tɔwɛ, dūnia i midɛ a zéwa.

Yesuá Yuda bui nɔɔmusue, Isaili bui pɔ kias bɔ̀u. Ɔ́me kpalade pɔ a mɔ ỹ: Kpala a go Yudalao, Ɔ́me aɔ lipana kũa e kpalade àò mɔ́, bui pii i misiilèè (Daa 49:10) Baa ké wà mè nɔɔmusue yãa, lakĩ Zãa aà è sa'obɔ ỹe. A de lan sã pɔ wà a kolokpàwa. Laasooke wá Suabanawa gɔɔ pɔ à azĩ busà. À taasikè, à gà wá yãi, ãma tia à tà luabe a ku kpalabaa guoguo. Dɔɔeɔ guu wì me a zĩlea Mae Lua ɔplaaie. Aà gwea bee lé aà saaa n̄ Luao yã'oe. Aà kɔba men sɔpla piɔ lé a gbãake yã'o, mé aà wé men sɔplacá Lua Nisĩna men sɔpla pɔ ì n̄ gbae dũnia guu pii, ké aa gbéɔ̀ i dafu, iɔ ku n̄ guu (Zãa 16:7). A de seela pɔ Lua kè má e Yesu àò mɔ́, i a kpala kpá (Efe 4:30).

Yesu m̀ò à taalapi s̀i a Mae ɔzĩ, Ɔ́ gbé pɔ ku weɔ kùlekule aà ae. Aa mɔɔnaɔ kũa pɔ'ɔbɔnaɔ pii seela ỹ n̄ tuu pɔ tulaleti kà a paio. Tulalepiá Lua gbéɔ̀ wabikea seelae, lá Yesu wabikea dàda a iwaɔnewa: To kia pɔ n̄ kpà mɔ́, wio n̄ pɔeã ke dũniau lá wì ke luabewa. Wabi pɔ Lua gbéɔ̀ ì ke gɔɔpii, Lua mà, mé a gɔɔ kà ké Lua yãwemá. An wabikeapiɔ mé a to wà yãke a zéwa tɔle, wi yãda aà ibeɔla.

Mesi taasilea a taasikea yai (5:9-14)

Aale lè dafu sí aale me: N ka lápi sia n̄ kãn'ɔpiɔ gogo, asa wà n de, n gbéɔ̀ b̀ò Luae n̄ n auo bui pii guu, buiyã pii guu, gbẽpii guu, busu pii guu. 10N n̄ kpá kpalau wá Lua gbagbanao ỹ, aaiɔ kible tɔle. 11Ɔ́ ma malaikao è liaa báapizi n̄ pɔbèẽpiɔ n̄ gbẽzɔɔpiɔ dasidasi, an dasi kà ɔasɔsɔ leẽ ùma'ùma, wa n̄ lé d̄ɔ. Má mà, 12aale yã'o gbãugbãu aale me: Sã pɔ wa dè kà wà iko d̄è n̄ aizeeɔ n̄ Ɔ́nɔ n̄ gbãao n̄ beeeɔ, wio aà taasile wàò aà tɔɔ. 13Ɔ́ pɔ pɔ Lua kè musu n̄ tɔleɔ n̄ tɔle zieɔ n̄ isia guuo pii, pɔ pɔ ku baama pii, má mà aa mè: Wàò beee n̄ gbãao d̄ɔ gbé pɔ zĩlea báawae n̄ São, wio n̄ taasile wàò n̄ tɔɔ gɔɔpii. 14Pɔbèẽ men siiɔpiɔ mè, ãmi. Ɔ́ gbẽzɔɔpiɔ wùlewule wà misiilèè.

Soũ 40:3a À lè dafu dà ma léu, wá Lua taasilea le ỹ.

Dan 7:10b Àà iwao gběɔn ɔasɔɔo lɛɛ ũma'ũma, mé gbě ɔɔ sī àà aɛɔ kà miliɔ ũma'ũma. Yăkpalekenao zǝlɛ, ɔ wà lác wěwě.

Mesi beee mé kà à kǎn'ɔɔio gogo i bo n zia yăo gupuau, asa àà gaa guu à fɛabòe, ké gběɔn miliɔ ũma'ũmao bo zia, gbě ɔɔ aa bò bui n buio guuo pii. Ɔme a dũnia ka a papaa ɔɔ Lua lé yáwa. À gí a wěnií dasi boa yăi (Mat 20:28), Lua á lú à fɛabò (1 Kln 6:20), Lua á bó n Kilisi ɔɔ de sã sãasai gbãsisai ũ au gawideoe (1 Pie 1:19).

Yesu n kpá kpalau Lua gbagbanao ũ, lá wà a bɔɔlekè yăawa. Yă gbia ɔɔ wa kǎfí la mé wá kiblea tɔɔlɛ yă ũ. To yăpi gě n sɔ guu! Lɛɛ bao lé owěe Mesi a kible tɔɔlɛ e wě ɔasɔɔ (1000). Lua gběɔ kibleaano gɔɔ bee, a gbɛa lo aao kible Yelusaleũ Dafu guu gɔɔpii (22:5). Wěnií laasain we. A yăi Lua wá suabàí. A yăi Yesu gài.

Malaikao dikpekèhno dasidasi. Lua pɔeã kè. Mesi ɔɔ de Dii Yesu ũ, a gbãa e n aizɛɔ n ɔhɔo n gbãao n beeeo n gawio n taasileao. Malaikao gbia i ka Lua gbě ɔɔ aa kible n Mesioɔwao (Heb 2:5-8). Aa zǝlɛa kpalabaawao, aali yăbo Mesi lezɔ. Bee gbɛa Lua ɔkɛao lé Mae Lua n àà Neo taasile. Ɔ ɔɔběe men siiɔɔ mè: Āmi, ɔ gbězɔɔ ɔɔ aa de Lua gběɔ wé ũo wùlewule aa misiilè.

Ɔɔběe men siiɔɔ n gbězɔɔ lé lè dafu sí yă dafu ɔɔ lé ke yăi. Aale ɔɔnake ké Lua n suabà yăi. I ke ké à n duunao kěmá, a tò yă bòhno na yăie adoo, aa kible buiɔwa tɔɔlɛ an kia Mesi gɔɔ, dũnia i bo ɔɔkpaa ɔɔ àlɛ zɔbleù, i gě Lua neo deɛpooa guu n gawio.

Kpaalea plaade

Lɛɛ 6-18

Yă ɔɔ a ke gbɛzɔɔ

Kǎn'ó gogoa taalawa

6 - 8:1

Kǎæo pɛa

8:2 - 11

Kilisi ibɛɛ

12 - 14

Pókūma tuu ɛɛa tɔɔɛwa

15 - 18

(Yǎ men siiǒpio pii aa yǎa Dii mɔgɔɔɛ)

Yǎ pɔ a ke wetɛamɔanɛ zǔɔ gɔɔ e Mɛsi ɛa àò gé mɔi

Ziayǎ 6 - 22 lé yǎ pɔ a ke wɛ̃ sɔpla guu e Yesu Kilisi ɛa àò mɔ yǎ'ó. Wetɛamɔanɛ zǔɔ gɔɔɛ, ǎma a gbɛa Yesu a kible tɔɔɛ e wɛ̃ ɔaasɔɔ. Lua zǎna Zǎa wɛpunguɔ è dasi dǔnia gɔɔ gbɛzǎzǎ yǎmusu, ǔ lakǎi wàɛ wɛɛɛ wà yǎpio o zɛzɛ lá aa tetɛkǔiwa.

Bɔa Lua yǎ kɛ

Mɛsi a ɛa mɔ gǎo, sema bɔa Lua yǎ kɛ ká gǎ, luayǎdansai pɔ mipɛ kaalɛwa bɔ gupɔuau baasio (2 Tes 2:3). Bɔa Lua kɛ yǎ bee lé ɔɔwɛɛ kɛ gɔɔ gbɛzǎzǎ, Yesude busaao bɔɛ Yesu zeu, lá Pɔlu òwa, Lua Nisǎna ò wásawasa, gɔɔgbɛzǎzǎ gbɛɛɔ pǎkpa Yesu ze, aai te sǎsǎyǎ pɔ tǎa ì ɛɛɛɔ da a oauzi (1 Tim 4:1).

Dǔnia kpala gbɛzǎ

Yǎ plaade ku Zia 13:1-4 guu. Wa kpala zǔɔzǔɔ ble zia e Kilisi ibɛɛ àò gɛ blei dǔniawa pii. Kpalapi tɔn Wàì, asa aɔ pǎsǎ maamaaɛ, a kiao gbǎablemá. ǎnabi Danieli dǔnia gbɛzǎ kpalapi yǎ'ò yǎa a lá guu, à mè a to vǎ gbɛ́ɛ kǔ e sǎ kɛ́ngu. A pɔ só à wiwi, mé ì ǔzǔ a kǎni pɔ gǔwa (Dan 7:19). A kɔba kwi mé a mi sɔpla. Kɔbapicá kiaoɛ, mipicá sǎsǎɛ. Wà Loma pɔ de kpala zǔɔ ù kàɛ sǎsǎ men sɔplawwa yǎa, Loma kiao mé lé ikoke dǔniawa Zǎa gɔɔ. Ayǎmeto wàɛ kpala gbɛzǎpi gwa lan Loma kpala pɔ ɛa vùwa, ǎma a zǔɔ aɔ de a káua, dǔnia busuɔ nanakǔwa piiɛ, mé an gbɛzǔɔɔ ɔɔa

gběɔn kwi. Kpaladepio kible n Setāu gbāao, mé dūnia gbēpii a kule Setāue n kpala pɔ a kpào.

Seelakea Lua zīkenawwa

Wì o gɔɔpi Wetēamɔanɛzɔɔɔ, asa gɔɔ bee wa gbēpii wetāe, gɔɔpi taasi aɔ de gɔɔ kīniola, za Nɔee gɔɔ. Dūnia gbēpii a taasike, baa Lua gběɔ, Isailio n Yesudeɔ pii. Kpala gbɛzādepio ibelee n Luao n Bibeli yāmanaɔ pii. Lee sɔpla guu malaikaɔ ĩana men siiɔ kūa, ke aasu to à pe tɔlewa aa pɔ kaaleo e wà ge seelaakeò Lua zīkenawwa. Seelapi lé o Lua pɔe, àle n dǎa. Gĩa n beeo gbě pɔ aa ga Yesu tó yāio dasi. Baa tó aa gà, aa gà Lua pɔ ũe, aa aizāna e. Gbě pɔ wà seelakémáo kà 144,000 pɔ aa bɔ Isaili bui pii guue. Yāleeūae. Gbě pɔ aale Yesu naaikaɔ nimelon we. Sīana guu aa kà miliɔ ũma'ūma.

Wàì zīblea dūniawa

Ke Yesu kǎn'ɔ men siiɔ gògo, Zāa sǎdeɔ è gběɔn siiɔ, gbāa pɔ a pɔɔ midɔ lé si dūniau pii. A sēiaá zīblenaɛ, a plaadeá zīkaaɛ, a aaɔdeá nɔanaɛ, a siiɔdeá gaɛ. Ampii aa dūnia gběɔ kpaalea siiɔde dedee. Ké wà kǎae pè e gēn siiɔ, yā doūpi mé lé ke, āma ĩa pɔ wàle da dūniawa ñ aale o. Tɔle kpaalea aaɔde tekũ, àɔ de gbā zīkabɔɔ yā ũ, bǔmu pǎsɔ n misilio. Isia pɔɔ kpaalea aaɔde gàga, mé isia go'ilenao ñɔkpà zĩ pɔ wàle ká isiaa yāi. Bee gbɛa swao kpaalea aaɔde í gǔ gǔi ũ, wa fĩ mio. A gbɛa lo, ĩatě n mɔvuo gupua lào a lee aaɔde zīkaa tesuele yāi. Vĩa a gběɔ kũ maamaa gɔɔpi gběɔ gaga n imio n gusiapio yāi. Zĩyāpi aɔ gee e wè aaɔ n kīnio.

Setāu zua tɔle n a iwao

Wetēamɔanɛgɔɔpi guoguo yā zɔɔ aɔ ke luabe. Zāa mè zĩ fèle luabe (12:7). Setāu n a malaikaɔ gbāa kēsā, aai zǎlekĩ e luabe loo, ñ wà n yá wà n bɔle. Ñ wà mè: Waiyoo tɔle n isiao, asa lbiisi pìlawá n pɔkūma zɔɔe, ke a dǎ gɔɔ pɔ gǔe bilao yāi. (12:12). Àa laasoo sēiaá Isailio kaaleaɛ, āma Lua gu kèkené gbáau aa ulɛu (12:14-16) e wè aaɔ n kīnio. Bee gbɛa Setāu a pe Yesudeɔwa.

Kilisi ibɛ n ānabi eɣenaɔ mɔa

Wà walayǎ'ole dò Wàipie, òme Kilisi ibee ũ. A dɔe n̄ Luao, i àà tó bɛɛ sí. Aɔ iko v̄i e mo bla n̄ plao (13:5). A z̄ika n̄ Lua gbéɔ, i z̄iblemá. N̄ Setǎu gbǎao a zé e àò ikoke gběpiiwa. Aapi ò ãnabi Danieli àà sisi 'koba néna', ãma a z̄ible kia gběɔn aaɔwa, i gbasá ikoble d̄uniawa pii. Gbé pɔ wì me ãnabi egena a Kilisi ibee iko pii ke àà wáa, i gbéɔ sǎsa n̄ seelao n̄ dabubabukeaɔ. A to gběpii à kule Kilisi ibee, i àà taa ke, i pele luakpeu Yelusaleũ. A to àà taapi yǎ'o. ãnabi Danieli àà taapi yǎ'ò, mé Yesu a yǎ'ò lo, à mè gbé pɔ ku Yude gɔɔ beo baale ta gbésíɔ musu. Gɔɔ bee gběpii a kule Kilisi ibee ge aaga! ãnabi egenapi a teasida gběpii e aa Kilisi ibee seelake n̄ mewa. Seelapi sai gběe a e pɔlu ge à pɔyiao.

Gbé pɔ gá Yesu yǎio

Gbé pɔ aa ga gɔɔ bee Yesu tó yǎio dasi, baa gu pɔ Yesudeɔ v̄i dasi, asa sema aa se Yesu n̄ Setǎuo zǎnguoe. Ké Yesu kǎn'ɔ scode gò, gbé pɔ gápɔ wii gbǎa lè, aa mè Lua tɔsimá. Lee 20 guu s̄o aa vù, ò aa kiblè n̄ Yesuo wè ɔasɔɔ (Zkl 14:4, Z̄in 1:11-12). Wà seelake Lua z̄ikenawá, an suabaa gɔɔpi sea v̄io. Wepungu'ea guu Zǎa ò gbépi e luabe moɔmoɔ, aale Dii ea moa d̄í (Zia 6:9-11, 7:9-17, 14:1-5, 15:1-4). Aale lè dafu sí, mé Lua tó k̄ea an mí'aeɔwa. Aa ulatao puoɔ dadaa, ke aa bò maa kò Yesu au yǎi.

Z̄i z̄ɔɔ pɔ wa ka d̄unia guu

Kǎae scode peá gbéa wà kwao yǎ'ò. Aa dasi mé aai luayǎmansaiɔ pa lan soiwa, aai ãdamá e mo sɔo. Wà kwapiɔ yǎ'ò ãnabi Yoeli lá guu. Pɔkaalenawɔn lan z̄ikabɔɔwa. Pɔkũma tuu soolode elea gbéa z̄iḡɔ pɔ kà gběɔn miliɔ ɔaa do bò gukpe oi, ò wà n̄ gbáe Uflata swai, aa gè gběnaz̄ina lee aaɔde dède z̄i guu. Aa gàga té n̄ sueleo n̄ ãt̄egb̄ɔ pɔ lé bo s̄ɔɔ lé guuo. Àò de z̄ikakee telea ũ. Tǎa v̄iao bo Setǎu n̄ Kilisi ibeeo n̄ ãnabi egenao leu, aai ge d̄unia z̄iḡɔɔ pii kǎaai, aai gé z̄ikai Isaili busuu gu pɔ wì mé Haamaged̄o. D̄unia kpala gbéz̄api, gběnaz̄ina buio yǎalea we. Aa k̄sio, asaaa de lan mo n̄ ḡiowae. Ledoũ pɔ aa kè a gɔɔplakeo, aa k̄ kpaale, aai z̄ika k̄t̄e, aai k̄ dède. Yelusaleũ ò aa kǎaa.

Isailio n̄selilea

Danieli m̀̀ (9:27) Kilisi ibeɛ a l̀̀doũke n̄ dasio w̄̀e soplae, ăma a guoguo a l̀̀doũpi gbooe, i sa'oa n̄ gbadaao mide, i t̄̀e gugbălebo pele luakpeu. Yesu m̀̀, tó Yuda po ku Yude gɔɔ beeo t̄̀e gugbăleboɔpi è pelea luakpeu, aa baale aa ta gbesĩsĩɔ musu L̄e kuɛdo guu seelade gb̄ɛɔn plaɔ waasoke Yelusaleũ e w̄̀e aaĩ n̄ kĩnio gɔɔ po bui păleɔ lé ŷzĩ Yelusaleũwa. Yelusaleũ ku Kilisi ibeɛ ɔzĩe, ăma seeladeɔ gbăa vĩ, aa gi waasokei. Gbeză, Kilisi ibeɛ a n̄ dede, ăma aa ea vu gɔɔ aaĩ n̄ kĩnio gb̄ea, aai fele ta luabe an ibeɛɔ wăa. Tɔɔle a lualua gbăugbău, gb̄ɛɔn 7,000 I gaga Yelusaleũ, ŷ gb̄e kĩnio Lua tɔbo.

Kisia gbeză kpaɔ luayămansaiɔzi

Pokũma tuu s̄eia eɛa gb̄ea s̄ane p̄asĩɔ gb̄e po Wài seela vĩ le. A plaade eɛa gb̄ea, po po ku isia guuɔ gaga pii. A aaĩde gb̄ea swaɔ n̄ nibɔnaɔ í a li au ũ, gb̄e po Lua gb̄eɔ d̄ed̄eɔ aa aupi mi sa. A siiĩde gb̄ea ĩat̄e pusu gbăa a luayămansaiɔ lé. Tó malaika soode a po èle Wài kpalabaawa, ŷ gusia dà aà kpalaa, ŷ gb̄eɔ lé n̄ lefi wăwă yăi. Àɔ de gɔɔ bee Wài a za kaaluagu (17:16). Kilisi ibeɛ n̄ a kia deeo dũnia kpala laataa n̄ a b̄ankio ke yăiyai.

Babeli gaa

Ké malaika pokũma tuu soplade èle ĩanawa, yă'o gbăa b̀ Lua kpalabaa k̄i à m̀̀: A lé kà. ŷ tɔɔle lualua p̄asĩp̄asĩ, a p̄asĩ deńla, ŷ meewia Babeli kw̄e n̄ dũnia meewiaɔ pii. Isia gũgũnaɔ ḡẽzea n̄ gbesĩsĩɔ pii. Lougbe z̄ɔɔ kw̄e gb̄enazĩnaɔla. Zăa kisia z̄ɔɔpi kekeá ò lee soolo guu k̀. Kiaɔ n̄ sosa gb̄ẽz̄ɔɔ n̄ ɔdeɔ n̄ gbăadeɔ pii w̄ele aa baale Luae n̄ Kia po a kpào.

Haamagedĩ

Ké malaika pokũma tuu soolode èle Uflatawa, à gukpe kiaɔ n̄ dũnia zĩgĩ pii gb̄a zé aa kăaa Isaili busuu, gu po w̄i mé Haamagedĩ. Ānabi Zakali m̀̀ Dii a bui pii kăaa Yelusaleũzi aa zĩkańɔ, aai meewiapi sí, aai kpeɔ yɔe, aai kusi nɔeɔwa. Gɔɔ po w̄ale zĩpi ka ŷ Yesu a ea mó, i zĩble zĩgĩ dasipiowa.

M̄esi ea mɔa

Mesi a mó n gawi z̄ɔɔ n a malaikao n a gbé pɔ b̀ gauɔ. A z̄ible d̄unia z̄iḡɔɔwa n a lé ĩanao, i Kilisi ibeε n ānabi egeɔa ka téu. Wa b̄ao sisi aa mo aa n geɔ soso. Bee gbea wa dikpe p̄ale ke. Yesu nɔseɔɔ kà, mé aà nɔ sau mà. Yesu n Yesudeɔ aao naak̄ɔwa gɔɔpiie, lá Z̄aa a ȳa lèeũ Yelusaleũ Dafu ȳa ũwa. Lua gbéɔ aao ku n n Diio gɔɔpiie, z̄iblea z̄iḡɔɔwa Haamaged̄ɔn nò, kiblea d̄unia e w̄e ɔasɔn nò, kpalablea gɔɔpiin nò.

Mesi kiblea d̄unia e w̄e ɔasɔ

Wi Set̄au de ḡiao. Malaika b̀ luabe, à aà k̄ũ, à mɔkàwà, à aà z̀ gb̄ao zoolo guu. We aɔ ku e w̄e ɔasɔ, gɔɔ pɔ Yesu lé kible tɔɔle. Wà Yesu kiblea e w̄e ɔasɔpɔi ȳa'ò lèe bao guu ḡen sooloe. Gbé pɔ wa dède Yesu tó ȳaio vù, ɔ aa kible n Mesio. Geɔ bɔa gau s̄ian we, gè k̄inɔ vu w̄e ɔasɔpɔi gbeae. Gɔɔ pɔ Kilisi lé kible, a pɔpii keke dafu, asa ȳa zio ḡè. Ānabi Isaia n Zakalio d̄unia dafupi ȳa'ò za zi (Isa 65:17-25, Zkl 14).

Ȳakpalegɔɔ n d̄unia laaao

W̄e ɔasɔpɔi gbea wa Set̄au gbae. A ge gbéɔ sw̄äf̄è, aai ea bɔ Lua ȳa kpe. Gɔɔ pɔ aale gé z̄ikai Yelusaleũ lo, té a bɔ luabe, i k̄umá, wi Set̄au zu téu sa. Bee lé ɔlw̄eε gb̄enaz̄ina s̄ɔ v̄ai. Baa ké aa ku n Mesio d̄unia maa guu e w̄e ɔasɔ, aa ea Set̄au ȳamae, ɔ aa gagaaano. Ȳakpale gbez̄a mé aɔ tei. Lua a ȳakpaleke n luaȳmansaio, i n zu téu. À ȳakpaleke n baadeo a ȳakeawa. Gbé pɔ wi n tó e aiz̄ana taalauoɔ ɔ wa n zu téu. Ȳav̄ai làn we. Ga làn we. Bee gbea tɔɔle n musuo s̄aale, wa n ia e lo. Āma gb̄emaao, gbé pɔ Lua n séɔ, aao ku Yelusaleũ Dafu guue. Aa kible n Yesuo n Luao gɔɔpiie.

S̄kaapuade gea z̄iblei (6:1-2)

Má è S̄a k̄n'ɔ men soplapio s̄eia gò. ɔ má mà pɔb̄èε men siiɔpio do ȳa'ò lan louv̄iawa à mè: Mó! 2ɔ ma s̄kaapua è, gbé pɔ di a kpe sá k̄ua. Wà kiakefua kpàè, ɔ à b̀ z̄iblea ũ, à gè z̄iblei.

Zkl 6:1-5 Ma ea ma wezù ma gugwà lo, ò ma zĩkasĩgo è men siiõ, aale bo gbesĩsĩ men plaò zãnguò. Gbesĩsĩpiá mɔgotẽe. ²Gó s̄ĩa d̄a s̄ĩwɔbaɔne. A plaade d̄a s̄ĩsinaɔne. ³A aaõde d̄a s̄ĩkaɔne. A siiõde d̄a s̄ĩdãnaɔne. S̄ĩ gbãaɔne pii. ⁴Õ ma malaika pɔ lé yã'omano là: Baa, beeo dea ni? ⁵A wèa à mè: S̄ĩgo men siiõpiá ñana men siiõ pɔ aaiò s̄ĩa d̄unia búu Dii aeɔne. Aa b̄ìle aale gé. ⁶S̄ĩsinao gó lé gé gugbãntoo oi busuu. S̄ĩkaao gó té ñ kpe. S̄ĩdãnao gó lé gé geɔmidɔk̄ii oi busuu.

S̄ĩde gbẽɔn siiõ yã pɔ ku Ziayã lá guu b̄ò ãnabi Zakali lá guue. Yuda ãnabi gbezãnao d̄aa gɔɔ gbezã yã'ò ñ Mesi kpala yão mp̄ii, atẽsa Isaia ñ Zakalio. Zakali lá guu, s̄ĩgo ku men siiõ, s̄ĩpiò bui dodoae. Aa de ñana pɔ b̄ò d̄unia gola siiõ guuo ùe, pɔkaalena pɔ Lua ñ zĩ d̄unia guuɔne. Ampio ò Lua ñ gbae yãkpalekei, aai ñada bui pɔ aai gbãamɔ Lua gbẽɔneɔwa. Yã pɔ wá ñ gbá d̄oo ñ kisia pɔ wá ñ asii d̄oo ò ke tɔɔle la. Lua pɔ ku w̄ili e ñ wéoo mé lé zĩke we. A ku gɔɔpii, a yãpii d̄õ, mé a gbãa pii v̄i. Tó wa yãpiò gwà maamaa, wá e d̄aan v̄ai ñ ãnabi egenaò ñ nis̄in v̄ai pɔ ku musuo aame aale mó ñ yãpiò. S̄ĩ men siiõpiò mé zĩblea ñ aukɔleao ñ nɔanao ñ gagao seelaò ù.

Dɔɔ swaaõ guu wà mè s̄ĩdepiò iko v̄i aa d̄unia kpaalea lee siiõde gbẽɔ dede ñ f̄endaò ñ nɔanao ñ gyãò ñ nɔɔ p̄asio. Lá Sã lé kãn'ò go pii, pɔb̄ẽe men siiõ do ñ me, mó. S̄ĩde ò oè aà mó. Pɔb̄ẽepiò mé Lua pɔkeao pii wéò ù, aame aaiò yãdilené za kpalabaa k̄ii.

W̄i s̄ĩ pua dile zĩblea seela ùe, ãma gbẽeò dile Kilisi ibee ùe, gbẽeò s̄õ, Kilisi pɔ lé gé d̄unia guu baonakpai buiɔne. Asa Yesu mè: Sema wà baonakpa bui piie ḡia. (Maa 13:10). S̄ĩanae, Kilisi mè á a ḡali zedɔe, ãma I ke àle baonakpa az̄iao, à a z̄inao z̄i aa z̄ipi kee. W̄ili aà e ñ sáoo. S̄ĩde men siiõpiò z̄i doũe, mé i ke z̄i maa aale keo. S̄ĩde s̄ĩaá z̄iḡõ z̄ĩblenae.

Wá f̄õ wà s̄ĩdepiò leeũ ñ d̄unialaagɔ seela pɔ Yesu ò a iwaɔneò (Mat 24, Maa 13, Luk 21). S̄ĩ puaá ãnabi egenaò yãe, s̄ĩ t̄eáá z̄ĩkaa yãe, s̄ĩ siaá tɔɔleluluaa ñ nɔanao yãe, s̄ĩkaasinaá gaga yãe. Yesu mè, yãpiò de nɔwãwã daaleao ùe. Ziayã lee 6-18 de wetẽamɔanè z̄oo pɔ aò ku d̄unialaagɔ yã ùe e Mesi àò gé m̄oi.

Sõtẽade n sãsiadeo gea musikpai dũniazi (6:3-6)

Ké à kãn'õ plaade gò, má mà pòbẽẽ plaade mè: Mól! 4Sõ pãle bõ lo, a de tẽnzoizoi. Wà gbẽẽ pò di a kpe gbà zé aà aafia si dũniawa, ké gbẽẽ kõ dede. Wà fẽnda zõ kpwà. 5Ké à kãn'õ aaõde gò, má mà pòbẽẽ aaõde mè: Mól! 6Ma sũ sia è, gbẽẽ pò di a kpe zaa kũa. 6Má mà lan yã'owa, à bõ pòbẽẽ men siiõpio guu à mè: Ese zaa le do mé gwo do zĩ ãa ù. Mase zaa le aaõ mé gwo do zĩ ãa ù. Nsu to nisi n vẽeo sasakũo.

Sõõ bui doũ n Zakali pòoo, ãma an bõõlekea kè doũ. Sõkaapuaá zĩkaa yãe, sõ tẽa boiboia zĩkaa ge aukõlea yãe, sõ siaá ncana yãe, mé sõkaapuaá gaga yãe. Sõdepicá pokaalenaõne, an yãkea a gbẽpii lee, i ke luanaaikensaio õ a n le ntẽeo.

Wò zĩka dũnia guu gwõpii gu n guo. Yesu mè: Tó a zĩkakõfĩ mà ge a bao, ásu bilikeo. Sema bee ke, ãma dũnia laaan we gĩao. Bui n buio aa fele n kõõ, màae lo busu n busuo. Tõõle a lualua gueo mé ncana ao ku. Yãpio ao de lan ncwãwã daaleawae (Maa 13:7). N beeo sõdepicó lé taasi pò gbẽẽ ke Kilisi ibee gwõ òwõwẽe loe.

Zaaá ncana seelae. Ncana ì to poblea ãa kãfĩ, baa lee kwi ge bao. Ncana ò te zĩkaai n musio lan tõõlelualuaawae. Namablenao mé ye nisi n vẽeoi, ãma põpii a kèsã taasideowae.

Tó zĩkaa mé tò taasi mò, gbẽnazĩna yãkeao yãie, ãma tó a bõ tõõlelualuaa kĩie, Lua yãkeae. Põlu Lua pòkũma bõõlekèwẽe à mè: Za musu õ Lua ì a pòkũma bõõ gbẽnazĩna pò an vãikea ì zezõ sãnaeowa an pãkpaazi n n vãikeao yãie. Yã pò wa dõ Lua yãmusu uleanéo, Lua mé yãpi bònè gupuaui. Za gwõ pò à dũnia kàle, aà gbãa laasai n aà luake pò wili e n weoo bõ gupuaui aà zĩõ guu wásawasa. Ayãmeto gbẽnazĩna awa vĩo (Lom 1:18-20).

Dũnia midèa a bõ gupuaui, e wà ge kãn'õ men soplao gogoò pii, e wà ge kãae men soplao pèò pii, e wà ge pòkũma tuu men soplao elèò dũniawa pii.

Sõkaasinade dūnia gbéǎ lɛɛ siiǎde dedɛa (6:7-8)

Ké à kǎn'ó siiǎde gò, ma pòbɛɛ siiǎde yǎ'ò mà à mè: Mú! 8ǎ ma sǎkaasina è, gbéǎ pò di a kpɛ tón Ga, mé Beda teaaazi. Wà n gba zé aao iko vǐ dūnia gbéǎ lɛɛ siiǎdewa, aa n dedɛ n zǐo n iminao n gagyǎo n wàio.

Eze 5:17 Má nɔana kaáguɛ, mí wàio soikewá, í gǎ nesai. Gagyǎ n gbédɛao a gɛází, mí tó wà síágu n zǐo. Ma Dii mame má ò.

Sǎkaasinaá ga n bedao yǎɛ, wàlɛ Ga n Bedao dile lan gbéǎ pò gbǎa vǐ aa dūnia lɛɛ siiǎde gbéǎ dedɛwae. Aa n dedɛ n zǐo n nɔanao n ggyǎo n nɔbo pǎsǐɔ. Sema wà laasooke, bɔyǎi wàlɛ gbéǎ dedɛ dasidasi màai? I ke beee adoo. Lɛɛ kɛokwi guu, tó wà kǎae soolode pè, dūnia gbéǎ lɛɛ aaǎde a gaga lo. Lɛɛ gɛo n mendoo guu lo, kǎae soplade pɛa gbɛa, dūnia mɛɛwiao kpéɔ kwé pii. Laasooke kpɛdidikǎowa, tó aalɛ kwé. Gbéǎ gaga maamaae, mé pɔɔ tɛɛ pii.

Wà kiafua kpà sǎde sǎiaɛ. Lua ì to ziblenao n wɛtɛamɔnedɛo aao ku. Wà sǎde plaade n a siiǎdeo gbà zé aa gbéǎ dedɛ. Lua pòkǔma zǎɔ. Ānabi Isaiá lá guu Dii mè: Má to gbɛnazǐnao gǎ kalaũkalaũ lan vua tɛɛtɛɛwa, gbɛnazǐnao gǎ kásakasa lan Ofii vuawa (Isa 13:12). Yesu ò lo: Tó Gbɛnazǐn Nɛ mò, a a naaikena e dūniaua? (Luk 18:8).

Wá ye Lua gbɛkɛkɛai, āma wilio ye wà yǎ'ò aà pǎsǐke yǎmusuo. Pòlu mè a maa wà gwa lá Lua maa mé a pǎsǐ. A pǎsǐ n gbéǎ pò aa fùwàò, mé a maane, tó n zɛ n aà maakeo (Lom 11:22). Lua yǎɛɔ ì kɛwɛɛ pǎsǐ ge ïi, āma wá dǎ ke Lua yǎo maa piiɛ, aa gbǎsǐ vǐo. Lua ì gbɛkɛkɛ gbéǎ pò naawaɔne, mé a pǎsǐ n gbéǎ pò gì a yǎio. Lua pòkǔma mé ì to aà luake bɔ gupuaui, ǎ ì ïada vǎikenaɔwa. Lua mé yǎzɛdekɛna ũ. Yǎkɛa a zéwa yǎi ǎ Lua ì gotǎimá. Dii ì yǎpii ke lá àlɛ yáwa, baa vǎikenaɔ de ïadamagɔɔ pò ũɛ (Yaa 16:4). Lua ì gbɛnazǐnao ke vǎio, à n gbá zé aa gwa aa sɛɛ, ǎ aa zè n vǎio. A yǎi a ïadaimá. Tó Mɛsɛ mò, a ïada a naaikensaiɔwa, baa e yǎkpalekɛgɔɔ àò ká. Dii gɔɔzǐ a dɔaa yǎkpalekɛgɔɔzǐɛɛ. Bee yǎi wà

mè, wà Ga n Bedao gbà zé aao iko ví dūnia gbé̃o læ siiḡdewa, aa n dedé n fēndao n ncanao n gyāo n nɔbo pāsīo.

Dii zigbia n yā po à a lɛgbè̃ keao lá gbé̃o lé ewao, àlɛ menakeánɔɛ. A ye gbè̃e kaaleo, a ye gbē̃pii nɔselilɛ (2 Píe 3:9).

Gbé̃ po wà n dedé Yesu yāio (6:9-11)

Ké à kǎn'ɔ scode gò, ma gbé̃ po wà n dedé luayǎ'oa n Yesu seeladekeo yāio nisīnac è tulaleti kateakīi zie. 10Aa wii gbāa lè aa mè: Dii Kuaadoade Sīande, e bɔɛ nýɔ yǎkpaleke n gbé̃ po aa ku tɔɔɔ, ní wá dea tɔsimái? 11Ḷ wà ulatao puao dàda an baadeɛ, wa òné aa menake yɔɔ e an zɔblen dee po wa n dedé lánwao lé ká.

Iko 32:43 Buiɔ, à gulake Dii gbé̃o yāmusu, asa a a zɔblenao au tɔsiɛ. A tɔsi a ibeɛɔwa, i a busu n a gbé̃o duuna kēmá.

Soũ 119:84 Mapi n zɔblena máo n dǎ e bɔɛ ni? Bɔɛ nýɔ ĩada ma wèlɛɔwai?

Sīde po an yā ku Ziayǎ lá guuo lé taasigɔɔ po a dɔaa dūnia tiaɛ bee léwa ɔɔwèɛ. Ké Yesu kǎn'ɔ scode gò, Zāa wɛpungu è gbé̃ po gà Yesu yāio yāmusu. Wè̃ n wè̃o pii, Yesude naaideɔ ì gaga n Dii yāiɛ. Tia kɛwa, Yesude po aai ga Yesu yāi wè̃ n wè̃o de gbé̃ɔn ɔasɔo læ kwila (10,000). Busu men baɔɔ guu tia wì ĩada Yesudeɔwa maamaaɛ. An daside de ɛfaao busu ũɛ, āma wì ĩadamá lɔ Kole Gugbāntoo'oi, Vietenaũ, Ĕndu, Kenya n Giisi po ku Bene saeo.

Bɔyāi gbé̃ po wà n déo ku tulalekateakīi ziei? Ké tulale de an wabikeao seela ũ yāiɛ (Zia 8:3). Āma ào de sa'okīi zie ũ lɔ. Levi buiɔ lá guu Mɔzi ò Isailione aa sa'o n pɔtuoo, wi n au ɛlɛ sa'okīi po ku luakpe aɛ gbá zie. Tó Zāa gbé̃ po gào è sa'okīi zie, bee lé o an gaa de lan sa'oyāwa. Asa po wè̃ni ku a au guue, ɔ má kpàwá, àli á

duuna kēòwá sa'okīiwaε. Au mé ì duunakēmá wēni pɔ ku a guu yāi (Lev 17:11).

Ké Lua wá sisi wà Yesu naaike, à wá sisi lo wàɔ ku n sɔuo wà ga Yesu yāi. Yesu mè: Gbé pɔ i a lipāakɔa se àò tɛòmazio i ka àò de ma iwa ũ. Gbé pɔ a wēni kŭa, wēnipi a vŭaawàε. Gbé pɔ gi a wēnizi ma yāi sɔ, ade mé a wēni e (Mat 10:38-39). Wà gbépio dède luayā'oa n Yesu seeladekeo yāiε. Wà gbépio dède ké Yesude pɔ lé Bibeli naaikeɔn n ũ yāiε.

Aale wiile Luawa aà n dea tɔsi gbé pɔ ku tɔɔɔɔwa. Ziayā lá guu gbé pɔ ku tɔɔɔɔ mé gbé pɔ ibelesè n Luao ũ. Ulatao pua pɔ wa dàdané de gbé pɔ aa n ulatao pì Sā au guu à puakŭɔ pɔ ũε (Zia 7:14). Ō wì oné Lua gbé pɔ ge gbémaaɔ. Sema aa menake e gɔɔ pɔ an gbé pɔ aa gaga lañwao lé ká. Gɔɔ pɔ Yesu a εa mɔ tɔɔɔ Mesi ũ, zīblena ũ, Lua gbé pɔ bɔɔ gau piie.

Dii gɔɔɔ (6:12-14)

Ké à kǎn'ɔ soolode gò, má è tɔɔɔ lùalua pāsīpāsī, ŷatē siakŭ niinii lan zwāadaa usiuwa, mɔvua tēakŭ lan auwa miɔmiɔ. 13Saanao wòlo musu aa kwè tɔɔɔ lan zaa'ŷana libe isi woloawa. 14Musu kēaa à kòokoo lan pewa. Gbesīšɔ n isia gŭgŭnao sɔ pii.

Isa 34:4 Saanao yɔ musu pii, luabe a koo lan pewa, musupɔɔ wolo lan vēε lácɔwa, aa kwe lan figi lácɔwa.

Eze 38:19-20 Pɔfē pāsī n kyāwāao guu ma mè, tɔɔɔ lualuaa zɔɔ aɔ ku Isaili busuu gɔɔ bee. ²⁰Kpɔɔ n bāɔ n sēanɔɔɔ n pɔtaa'onkuawao pii, n gbé pɔ ku dŭniauɔ pii, aa lualua ma aε. Gbesīšɔ gboo, yātēɔ kwé, bíiɔ lele pii.

Yoε 3:3-4 Má yābɔnsaεɔ ke musu n zīleo, au n téo n teluo aɔ ku. ⁴ŷatē a siakŭ, mɔvua a tǎ lan auwa e Dii mɔgɔɔ zɔɔ pɔ a to vīa n kŭ àò ká.

Ké Yesu kǎn'ɔ soplade gò (8:1), luabe kè kilikili e mowen baakwi. Wi dǔnia zele bɔɔleke gɔɔ beeo, ǎma wá dǔ ké Dii Yesu Kilisi ɛa mɔa gɔɔe n̄ aà kpalablea tɔɔleo, lá a ku lɛɛ 19-20 guuwa. Kǎn'ɔ soolode goa lé Dii gɔɔ yǎ bɔ gupua, lá ǎnabi dasideɔ ǎnabikèkè a yǎmusuwa. Dii gɔɔɔ dasi Bibeli guu, gɔɔɔɔ de gɔɔ pɔ Lua a pila tɔɔle n̄ yǎkpalekeɛa. ǎMa Dii gɔɔe beeá Lua pɔkǔma zɔɔ gɔɔe, gɔɔ pɔ a pɔkǔmabɔɔ bɔ ǔnɛnɛzɛnɛɔwa dǔnia tiaɛ bee laagɔɔe.

Ké Yesu kǎn'ɔpi gò, musi pɔ a ke tɔɔle n̄ musuo, e Mesi àɔ pila n̄ a malaikaɔ, api ɔ̄ Zǎa è wɛpungu'ea guu. Maaku yǎɔɔ ɔ̄ a lá guu: Gɔɔ bee wɛtɛɔpi gbea ɛatɛ a siakǔ, mɔvua a ikeo, saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ ku luawapiɔ zǎ n̄ pɛkǔiwa. Wi Gbɛnɛzɛn Nɛ mɔa e lounaau n̄ gbǎa zɔɔɔ n̄ gawio, i a malaikaɔ zǐ aa gbɛ́ pɔ Lua n̄ séɔ kǎaa aa n̄ bɔle dǔnia gola siiɔ guu, za dǔnia lela n̄ a leleo (Maa 13:24-27). Beewa, kǎn'ɔ goapi lé iwǎakanpɔa yǎ pɔ a ke gɔɔ, e Yesu àɔ mɔ ɔɔwɛɛ. Gɔɔ bee ɔ̄ gbɛmaɔɔ bɔ gau mé wa gbɛ́ kǔna pɔ kuɔ seɛ sǎnu e lounaau dai Diile ɛana guu.

Yǎ pɔ a ke kǎae men soplɔɔ pɛa gbea n̄ pɔkǔma tuu men soplɔɔ ɛlea gbeaɔ, a ɔɔwǎle wà gbɔ́lelengu yǎɔɔ bɔɔleke. Lakǔi musu n̄ tɔɔleo musiyǎ ɔ̄ wǎle o. Tɔɔle a lualua pǎsǐpǎsǐ e bui pii mɛɛwiao aɔɔ gé kwei, a taa i ke yǎaɔ za gɔɔ pɔ Lua gbɛnɛzɛnɛɔ kè (Zia 16:18-19).

Suele a ku ɛatɛ n̄ mɔvuaola, mé saanaɔ ike lɔ. Zǎa lé owɛɛ lá á èwa, ǎma sǐana guu, luabe pɔpɔ aɔɔ ku n̄ gbɛuɛ. Saanaɔ lele tɔɔleo, ǎma luakimɔɔɔ bɔle luabe aa lele tɔɔle. Bee gbea gbɛsǐsǐ tedeɔ ku dǔnia guu tia, aai suɛle n̄ gbɛɔ zuzu musu, aai gbɛ́ɔ dede, mé aai pɔɔ ɔ̄ɔneke maamaaɛ. Té ì bɔ gbɛpɔɔ guu lan íwa à pisi lɔ. Tó à n̄ini, ɔ̄ ì gɔ̄ ɛatɛgbɔ̄ ǔ.

Gbɛsǐsǐɔ sǎa àɔ de tɔɔle sooa zɔɔzɔɔ ǔ, mé isia gǔgǔnaɔ sǎa àɔ de an sɔɔleɔ ǔ. Tɔɔlelualuaa zɔɔ pɔ a dǔnia lua pii, a tɔɔle lile maamaaɛ. Bee gbea a to isia ikooaɔ zɔɔkǔ, i da tɔɔlela n̄ai gu n̄ guo. Yoeli lé au n̄ téo n̄ teluo yǎ'o. Laasooke musi pɔ a kɛwa, tó mɛɛwiao gbòò mé téo fɛle gusopiiu. Gusiagɔɔe. Bǎabǎabogɔɔe.

Dǔnia kiao vlǎa aɔ naǔa Mesi aɛ (6:15-17)

Dũnia kiao n̄ kpalablenao n̄ sosa gbẽzĩw̄w̄ n̄ ɔdeɔ n̄ gbãadeɔ n̄ zɔw̄ n̄ w̄ẽeɔ pii aa ùle gbɛ'eo n̄ gbɛsɔw̄nɔaɔ guu. 16An lé do: Sĩsĩw̄ n̄ gbɛsio, à dawála à wá ule gb̄é pɔ zĩlea báawae, à wá sí Sã pɔkũmawa. 17Asa an pɔkũma zĩw̄ bɔbɔawá gɔw̄ zĩw̄ kà. Deme a fĩ àò zɛai?

Isa 2:19 *Tó Dii f̄èle n̄ dũnia kroeo, wa baale aà zĩw̄ke gawi pɔ ì to v̄ia n̄ kũe, wa ta gbɛ'eo guu n̄ vukpe'eo.*

Oze 10:8b *Aa o gbɛsioɔe aa lele simá, aai o s̄ĩs̄ĩw̄ne aa kuńla.*

Sof 1:14-15 Dii gɔw̄ zĩw̄ kãikũ. À kà kãi, àle ká n̄ bao. Dii gɔw̄ zɔa aɔ do w̄ẽnanno, baa nɛḡɔna a wiipe. ¹⁵Gɔw̄piá kp̄ẽnemuu gɔw̄e, taasi n̄ yeleeao gɔw̄e lo. Musi n̄ kaaleao gɔw̄e, gubeebee gɔw̄e, gu a siakũ, lou guduudu gɔw̄e.

Mal 3:2a Deme a aà mɔgɔw̄ f̄i? Tó à p̄ila, deme aɔ zɛai?

Dii gɔw̄á gɔw̄ do yã no. Zĩ pɔ wa ka Haamagedĩ aɔ ku gɔw̄ beee. E zĩḡɔw̄ aao gé kãaai Yelusaleũ, a gɔw̄plake. Yã pɔ a ke Zãa wɛpungu'eaɔ guu wá e pii lee 9-16 guu, ãma Mesi mɔa mé de yãpio wá ũ.

Ké Yesu kãn'ɔ soolode gò, Zãa è lá dũnia gb̄é b̄aab̄ab̄ò yãpio musu n̄ Mesi mɔao. Gɔw̄ bee, kiao n̄ kiabuio, k̄n̄ideɔ n̄ sosao, ɔdeɔ n̄ gbãadeɔ, amp̄ii aa w̄eele aa ule Luae, aa n̄zĩa misi Mesi pɔ lé mó kia ũ pɔkũmae. Baade a mikpagui. Aa wabike s̄ĩs̄ĩw̄ n̄ gbɛɔwa se aa lele dańla. S̄k̄ẽngu pɔ a n̄ le Dii kiakegawi aen we. Lua gb̄é mé aao zɛa gɔw̄ bee nt̄ẽe, tó aao ku dũniau.

Yesu kãn'ɔ sooloo gògo, mé yã pɔ a biiwàw̄ẽeá yã maa no, Lua yãkpalekea n̄ dũnia duundeɔ yãe. Wá e màa lo, tó wà kãae men soplao pè, màa lo tó wà pɔkũma tuu men soplao èle dũniawa. Zĩ pɔ Lua lé ká n̄ Setaũon we, yãmaa lé zĩka n̄ yãvaio, Lua zĩkenao lé zĩka n̄ dũnia dɔaanao.

Seelakea Isailiowa gb̄ẽn 144,000 (7:1-8)

Bee gbɛa ma malaika gbɛɔn siiɔwà è zɛzɛ dũnia gola siiɔwa, an baade a gola ãana kũa, ké ãana su pɛ tɔɔlɛ ge isia ge líewao yã. 2ɔ ma malaika pãle è, à bò gukrɛ oi, a Lua b'ɛɛ seelakebo kũa. À lé gbãa zù malaika gbɛɔn siiɔwà pɔ wà ñ gbá zé aa tɔɔlɛ ñ isiao ɔɔkpaɔzi 3à mè: Ásu tɔɔlɛ ge isia ge líɔ ɔɔkpaɔ e wà seelake wá Lua zɔblɛnaɔ mi'aewa. 4ɔ wà gb'ɛɛ pɔ wà seelapi kè máo lé òmɛɛ, aa gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ basopla ñ siiɔoɛ (144 000) bɔa Isaili bui pii guu. 5Wà seelakè Yuda buiɔwa gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla (12 000),

Lubeni buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
Gada buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
6Aseɛ buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
Nɛfatali buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
Manase buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
7Simeɔ buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
Levi buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
Isakaa buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
8Zabulɔni buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
Yosefu buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla,
B'ɛyãme buiɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ kuepla.

Isa 11:12 A gudɔk'ɛk'ii dile buiɔnɛ, i Isaili z'izɔwà kãaa. A Yuda pɔ fãaaapɔ seɛ za dũnia gola siiɔwa.

Zel 49:36 Má dũnia gola siiɔwà ãana gbaemá, mí ñ fãaa gupiiu. Busue ku ké an lala'onɔɔ gi tauio.

Eze 9:4 Yelusaleũ keɛle, ñ seelake gb'ɛɛ pɔ aale ɔɔɔ, aale w'ɛnake yãb'ɛɛ pɔ wàle keu pii musuɔ mi'aewa.

Kãn'ɔ soolode goa wá kpá dũnia tiaɛ bee laaawaɛ, gɔɔ pɔ Mɛsi a mú. Lɛɛpi èa tàwanɔ kpe oiɛ, ãama gɔɔgbɛzãzã yãpie lo. Lua z'ikenɔ yãɛ, Zãa ñ gb'ɛɛɔ nisinaɔ è yãa sa'ok'ii zie gɔɔ pɔ wà kãn'ɔ ɔɔode gò. 'Lua z'ikenɔ' k'ɛa Ziayã lá guu g'ɛn kwi, g'ɛn pla ãnabio wàle o, g'ɛn swaaɔ sɔ, Yesudeɔ.

Malaika gběɔn siiɔ́ mé ƴan pɔkaalena pɔ aa bɔ dũnia gola siiɔ́ guu kũa. Dũnia ƴanapɔ́a luabe ƴana pɔ Zakali a yǎ'òɔne (6:5). ƴana men siiɔ́pɔ zĩ kè doũ n sɔ́de gběɔn siiɔ́, ǎma an pǎsĩ de sɔ́deɔ pɔa. E Lua àò gé yǎdai gběɔla kǎaeɔ pɛa gbɛa (lɛɛ 8-9), Lua a kaida a zĩkenawzi, i ke a n sele bɔ́nɔ dũnia guu no, seelakeamá yǎɛ (Efesedeɔ 1:13-14), ké wàò n dɔ́ Mesi n Mae Luo pɔ ù (Zia 14:1, 22:5). Gbǎa pɔ aa pɔ kaaleɔ, ké malaikaw lé ginépiá zĩblea n zĩo n nɔnanao n gaoɔne. Tó aa n gbæ, aa tɔ́le asooke, isia n lío n sɛɔ. Kǎaeɔ pɛa gbɛa, wa yǎda swaw n nibɔnaw n luabe pɔɔla lo.

Gbɛ́ pɔ wa seelakemáɔ dasi len ke: 144,000. Yaasi wàle ke we (12 x 12 x 1000). Gbɛ́ lén we pii. Lua bɛ́ɛ mé ì a gbɛ́ɔ yǎgɔ́gɔ́, ɔ̀ à seelakè a gbɛ́ɔwa. Wà mè aa bò Isailio bui pii guue, bui n buio gběɔn ɔasɔɔɔ lɛɛ kuepla. Gbɛ́ɔ ì mè 'Isaili sƴanaɔ' lan Pɔlu ò Galatideɔ 6:16 guuwa.

Wà Yuda bui yǎ'ò sɛ́ia ké kiake bò buipi guu yǎie. Yosefu neɔ, Manase n Eflaiũo gɔ́ Isaili buio ù, ǎma wà Yosefu tó si lo, ɔ̀ wì Dǎ tó dauo. Wì gbɛ́pɔ dile Lua zĩkena pɔ ku tɔ́le wetɛagɔɔ ùɛ. Gbɛ́ dasidasi pɔ aa ku dɔɔ 9-17 guu sɔ́, gbɛ́ pɔ sƴa Lua kpalabaa æ luabeɔ, aai dile ampio mé gbɛ́ pɔ gà Yesu yǎio ù n Yesude pǎle pɔ gà yǎaɔ.

Yesudeɔ sƴa kpalabaa æ dasidasi (7:9-17)

Bee gbɛa ma gbɛ́ɔ è dasidasi, gbɛ́ɛ a fɔ́ n naoo. Aa bò busu pii guu, bui pii guu, gbɛ́pii guu, buiyǎ pii guu. Aa zɛzɛa kpalabaa n Sǎo æ. Aa ulatao puaw dadaa, damina lǎɔ nanaa n ɔ́zĩ. 10Aale wii gbǎa lé aale me: Wá Lua pɔ zĩleá báawa n Sǎo mé ì gbɛ́ɔ suaba. 11Malaikaw zɛzɛa aa lia kpalabaazi n gbɛ́zɔɔ n pɔbɛ́ɛ men siiɔ́ɔ mpɔii, ɔ̀ aa n mi pèlɛpɛle báapi æ, aa kùle Luaɛ 12aa mè: ǎmi! Wá Luaá tɔ́deɛ, ɔ̀me gawi vĩ n ɔ́nɔ n sáabuo n beɛɛo n ikoo n gbǎao gɔɔpii. ǎmi! 13ɔ́ gbɛ́zɔɔpɔ do ma la à mè: Deɔn ulataopuadanapɔ ùi? Aa bò má ni? 14Má òè: Baa, mme n dɔ́. ɔ̀ a òme: Gbɛ́ pɔ aa bò wetɛa zɔɔ guuɔne. Aa n ulataopɔ pì n Sǎpi auo à puakũ. 15Bee yǎi aa ku Lua kpalabaa æ, aai zɔ́bleè àà kpéu fǎane n gwǎasĩnao, mé gbɛ́ pɔ zĩleá báawapi ì ɔ́kuńla.

16Nɔana ge imi a n de lɔ, ɔatɛ a n lɛo, mɛ gu a wãmáo, 17asa Sã pɔ zea báapi guoguo a n dãdãke, i dɔaané e nibɔna í wɛnidei, mɛ Lua a n wɛ'i gogoné mpíi.

Dan 12:1 Gɔɔ bee Miseli, gbãade zɔɔ pɔ ì ze n gbɛ́o a fele. Gɔɔ bee taasi aɔ zɔɔ. Za buio daalegɔɔ e gɔɔpiwa, a taa i ke yãao. Gɔɔ bee n gbɛ́o pɔ an tó ku Lua láuo bɔ.

Isa 49:10 Nɔana ge imi a n de lɔ, ɔatɛ a n lɛo, mɛ gu a wãmáo, asa an Wɛnadɔnede mɛ a geɛnɔ, i dɔaané e nibɔnai.

Yã pɔ gɛ́e tiaɛ bee kè tɔɔlɛɛ, Lua gbɛ́o pɔ ku tiaɔ yãɛ. Wɛpungue bee lé ke Lua kpalabaa aɛɛ, Lua gbɛ́o pɔ gào yãɛ. Gbɛ́o sã dasidasi, Yesude pɔ bò busu n busuo, bui n buio, buiyã n buiyão, felekaayã n felekaayão. Aa ulatao puao dadaa, yã pɔ bòhɔnɔ na seela ù. Lua gbɛ́o pɔ aa ku za zi e gbãɔnɛ. Yuda Yesunaaikenao ku n guu n gbɛ́o pɔ gào wetɛamɔné guu. Aa kpakpalao kũa an suabaa dikpekebo ù, aale Lua n Mesi pɔ n sua bào taasile.

Malaika ò Zãaɛ, gbɛ́o dasipio bò wetɛa zɔɔ guue, ãma aao de Yesudeɔ ùe pii pai. Yãpi bò taasi zɔɔ yã pɔ ãnabi Danieli òwa (12:1), n yã pɔ Yesu ò dũnia tiaɛ bee laaa musuo à mè: Asa gɔɔpi taasi aɔ zɔɔɛ. Zaa Lua dũnia kàlɛ e gbã, a taa i keo, mɛ a ke lɔ (Mat 24:21).

Lua gbɛ́pio ku luabe, asa aa ku kpalabaa aɛɛ, mɛ aa n mi pèlɛpɛlɛ báapi aɛ, aa kùlɛ Luaɛ. Yãpi bò yã pɔ kè Lua gɔɔ guu lɛɛ 4-5 guuwa. Ge gbɛ́pio aao ku Yelusaleũ Dafu guu gbɛ́o pɔ bò gauo ù, asa yã pɔ ku lao kɔsè n yã pɔ ku lɛɛ 21-22 guuoɛ.

Lua gbɛ́o ku Lua kpalabaa aɛ, aale zobleè fãane n gwãasĩnao (Zia 22:3). Lua a n wɛ'i gogoné pii (Zia 21:4), a geɛnɔ nibɔna i wɛnide kii (Zia 21:6). Taasi ku we lɔ. Wà kaedãnzɔ, aale namable, aa wɛni laasai è.

Mesi kãn'ɔ soplade goa (8:1-6)

Ké Sã kãn'ɔ soplade gò, luabe kè kílíkili lan mɔwen baakwi taawa. 2Ɔ ma malaika gběɔn soplá pɔ aàò zea Lua aeo è, wà kãae kpámá men soplá. 3Ɔ malaika pãle mò zè tulaleti kateakĩ pɔ wa pì ñ vuao sae, a tesibo pɔ wa pì ñ vuao kũa. Wà tulaleti kpàwà zɔɔzɔ ñ Lua gběpii wabikeao aà katea, Ɔ a kàtea kpalabaa ae tulaleti kateakĩpiwa. 4Ɔ tulaleti suele ñ Lua gběɔ wabikeao fèle malaikapi zɔĩ Lua ae. 5Ɔ malaikapi tesibo sè, à tulaleti kateakĩ té sà a pai, a zù tɔle. Lou lé vĩ, àle pũna, àle pile, tɔle lualua. 6Malaika gběɔn soplá pɔ aa kãae men soplá kũapio a pɛa sɔukè.

Ké Mesi kãn'ɔ soplade gò, wà taalapi pòò, Ɔ yã pɔ ku a guu bò gupuu. Wa ka dũnia gɔɔ zɔɔzi. Luabe kè kílíkili lan mɔwen baakwi taawa. Wi yã owěe a musuo, ãma taasilea ku gĩao, wàle yã zɔɔ dã, Ɔme Kilisi mɔa ñ aà kpalakpaa tɔle ỹ.

Gɔɔ bee wà kãae kpà malaika gběɔn soplawa aa pé. Wì kãae pɛ kpawakea yãie. Lá sɔde gběɔn siiɔpio de gbãa pɔ'ɔɔnekenao ỹ: fẽnda, nɔana, gyãkawěle ñ nɔɔ pãsiɔ, kãae sãia men siiɔpio lé asoo pɔ a ke dũniau yã'o, mé kãae gbɛzã lé asoo pɔ a ke luayãmansaione yã'o.

Ãma wà wabikea gbiake yã'ò gĩa. Malaika vua tesibo pɔ wì teyɔ seled kũa, Ɔ wà tulaleti kpàwà zɔɔzɔ, Ɔ a kà téa Luae ñ Lua gběɔ wabikeao sãnu. Wabikeapi taan ke: To kia pɔ ñ kpà mú, wio n pɛã ke dũnia guu, lá wì ke n kĩiwa. Bee gbɛa ké Lua wabi pɔ wa kè sà, malaikapi teyɔ zù tɔle. Yã gbɛzã daańla dàale ñ gilio: loupũnaa ñ loupileao ñ louvãao ñ tɔle lualuaao.

Lua ñ Mesio baasi, Lua gběɔ mé yã vĩ lápi guu. Wa òné Lua gběɔ gẽn kuepla, Lua zĩkenao gẽn swaaɔ, ulataopuadanao gẽn kěokwi. Aame gbě naaideo ỹ Yesu gãlio guu za zi. Yesu gãli pɔ ku læ 2-3 guuo de an taa ỹe. Ampicã zĩblenaone, gbě pɔ aa menafĩ, gbě pɔ Lua ñ suabà. An wabikea mé ì Lua le, an au pɔ kòle Ɔ Lua a a tɔsi. An dasideo gà Yesu yã yã, ãma aa kible sãnu ñ Mesioe. Aame aao ku Yelusaleũ Dafu guu, aa kà miliɔ ũma'ũma. Aame Kilisi nɔ ỹ, aao kibleaano gɔɔpii laasai.

Yãdaa tɔɔɛ n̄ isiao n̄ swao n̄ musupɔɔla (8:7-13)

A s̄eia a pɔ pɛ̀, ɔ̄ lougbe n̄ t̄eo yãalea n̄ auo kwè tɔɔɛ. Tɔɔɛ lee aaɔde tekũ̀, lío lee aaɔde tekũ̀, s̄e'isi tekũ̀ mío. 8Malaika plaade a pɔ pɛ̀, ɔ̄ wà pɔ tede zù, à s̄i isiau lan gbesĩsĩ zɔɔwa. Isia lee aaɔde lì au ù, 9ɔ̄ isia pɔ w̄enideɔ lee aaɔde gàga, mé go'ilenaɔ lee aaɔde ɔ̄okpà. 10Malaika aaɔde a pɔ pɛ̀, ɔ̄ saan zɔɔ pɔ lé tekũ̀ lan s̄etewa b̀ò musu, à lèlè dà swao n̄ nibɔnaɔ lee aaɔdela. 11Saanapi tón Ḡɔi. Í lee aaɔde lì ḡɔi ù, ɔ̄ gb̄é pɔ ípi mìo gàga dasidasi a k̄isã yãi. 12Malaika siiɔde a pɔ pɛ̀, ɔ̄ wà ãt̄ẽ lee aaɔde lè n̄ mɔvua lee aaɔdeo n̄ saanaɔ lee aaɔdeo, ké an lee aaɔde siakũ̀ yãi. ɔ̄ fãane lee aaɔde ḡ̀ gupua sai, màae gwãas̄ina lo. 13ɔ̄ ma kúu è, àlè vua musumusu. Má mà àlè wii gbãa lé, àlè m̄e: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gb̄é pɔ aa ku tɔɔɛɔ malaika gb̄ɛɔn aaɔ pɔ ḡ̀p̄io kãae'ɔ pɔ a bɔ yãi.

Eze 38:22 Má ãadamá n̄ gagyão. Má lou bílibili n̄ lougbeo n̄ ãt̄ɛgb̄ɔ tedeo kaaagu n̄ àà z̄iḡɔɔ n̄ bui pɔ kuaano dasidasio.

Yoe 2:1-2 À kuupe S̄iona, à z̄iḡãale Dii gbesĩsĩ musu. Busudeɔ pii, à gilike, asa Dii gɔɔ lé m̄ó, à k̄aikũ̀. ²Gubeebeegɔɔe, gu a siakũ̀. Lou guduudu gɔɔe. Z̄iḡɔɔ lé li gbesĩsĩɔla dasi lan gudɔawa. An gbãa taa s̄aa i bɔ yãao mé a bɔ bau lo.

Ziayã lá wɛpunguɔ yãmusu, sema wàli laasooke, wí e wà a gbá d̄ɔ. To n laasoo ta yã pɔ Zãa èwa, ni a taataa ke wá gɔɔe bee yã ù.

Lougbekwea b̀ò lan lougbe kisia pɔ Lua kpà Falaɔziwa (Bɔa 9) n̄ ãnabike pɔ wa kè Gɔgu yãmusuo (Ezek 38). ãma lak̄i wa au n̄ t̄eo k̄ãfi. Kãae men siiɔ pɔ wa pè s̄eiaɔ lé musi pɔ wa z̄i guɔwa yã'o: tɔɔɛ, isia, swao n̄ nibɔnaɔ n̄ luabe pɔɔ. Tɔɔɛ lee aaɔde lío n̄ s̄ɛɔ tekũ̀. Beeá loumaa n̄ gb̄eo yã no. Loupilea pɔ ì to t̄é kú s̄ewa yã no. Bee a f̄ɔ tɔɔɛ lee aaɔde kpasao. ão de z̄i pas̄i kaa yã ùe.

ɔ̄ isia lee aaɔde ɔ̄okpà. Pɔ pɔ de lan gbesĩsĩ zɔɔ tedewa ɔ̄ wa zù isiau. I ke gbesĩsĩ no. Z̄ikabo pɔ wì zu à ge z̄ã ku tia, ì ka tɔnu basoo.

Ilezi wàle o laa? Isia lee aaɔde li au ũ, ɔ isia po wɛnideɔ lee aaɔde gàga, mé go'ilenaɔ lee aaɔde kàale.

Zãa saan zɔɔ è àle tekũ lan sɛtewa, à bɔ luabe à lèlè dà swao n nibɔnaɔ lee aaɔdela. Swao í li gɔi ũ. ɔ gbɛ́ pɔ ípi miɔ gàga. Bee àɔ de bɔmu pũnaa súu ũe. Bɔmu pãsiɔ ku tia.

Malaika siiɔde a kãae pè, ɔ itãtẽ gupua lee aaɔde lào n mɔvua gupua lee aaɔdeo, ɔ saanaɔ lee aaɔde siakũ. Àɔ de tesuele mé kùnlá. A gbɛa fãane lee aaɔde gɔ́ gupuasai, màae lo gwãasina.

Kúu pɔ lé vua musu lezà gbɛ́ɔwa à mè, musi men aaɔ pãleɔ lé mó. Bã nɔɔsonaɔ dikpeke. Wa musi gbɛzãe beɔ zĩ gbɛ́ pɔ ku tɔɔleɔwa. Ziayã lá guu gbɛ́ pɔ ku tɔɔleɔá luayãmansaionɛ. Musi men plaɔ te kãae sɔde n a solodeo pɛazi. Musi aaɔde te kãae sɔpla pɛazi. Kãaepi pɛa lé Mesi kpala baokpa n gbɛ́maɔ bɔa gauo. Gɔɔ bee aɔ de musi ũ luanaaikensaionɛ loe.

Wãwãkpa gbɛ́zi e mɔ sɔo (9:1-6)

Malaika sɔde a po pè, ɔ ma saana è, à bɔ musu à lèlè tɔɔle. ɔ wà gbão zoolo kiline kpàwà, 2ɔ saanapi gbão zoolopi zé wè. ɔ suele bɔu lan mua zɔɔ suelewa, ɔ gbãopi suele itãtẽ siakũ, gu kè siiii. 3Kwaɔ bɔle suelepiu aa li tɔɔleá. Wà n gbá iko lan dũnia soio pɔwa. 4Wa òné aasu itada sɛe ge láe ge líewao, sema gbɛ́ pɔ aa Lua seela ví an mí'awewaoɔ baasio. 5Wi n gba zé aa gbɛ́ɔ dedeɔ. Aa wãwã kpañzi e mɔ sɔo. An wãwã de lan soi gbɛ́paa wãwãwae. 6Gɔɔ bee gbɛ́ɔ weele ga mɔ à n sé, a mɔo. Ga ni a n de, kási ga a baalenée.

Yoɛ 1:4, 2:10-11 Po po kwasutẽɔ tò, sɛsɛwɛkwao sò. Po po sɛsɛwɛkwao tò, kwa búunaɔ sò. Po po kwa búunaɔ tò, kwa keleɔ sò. ^{2:10}Tɔɔle lé lualua n aɛ, luabe pɔɔ lé deedeɛ, itãtẽ n mɔvuaɔ lé siakũ, saanaɔ lé gɔ́ tekesai. ¹¹Dii dɔaa a zĩgɔɔne n yã'o gbãao. Aà iwao dasi maamae, gbɛ́ pɔ aale zĩke aà yãwapio gbãa. Dii gɔɔpi zɔɔ, a to vía n kú. Deme a fɔi?

Saana po b̀ musu à lèlè t̀olèá Setaũe (Zia 12:9), gbão zoolo malaika po wì mé Abad̄ ge Apoliõe (bee mè p̀kaalena). Wà gbão zoolo po de tãao kukĩ ù felekaayã guu kili kpàwà (Luk 8:31, Zia 20:1). Gbão zoolopi ku isia ititiue. Lá gbão zoolo n̄ tãao de dũnia la po ũo, wili e n̄ wéoo, yã po wàle kecá yãlẽũae, wàsu a b̀oleke lá a k̄awao. Āma s̄anae. Suele sa lé fele dũniau. Gbesĩsĩ tede suele yã? Zĩkaa suele yã? Suelepi řatẽ n̄ musuo siakũ. Kua dũnia guu g̀o beeá s̄kẽngu yãe. Wa f̄i yãpi l̄eũ n̄ tuu s̄ode p̀kũma elea Kilisi ibee kpalabaawa yão (Zia 16:10), õ gusia dà àà kpalaa

Suelepi guu õ kwao b̀leu, aa de p̀kaalea seela ũe. Ānabi Yoeli kwao kekeá kè zĩḡo gbãa waiõ ũe. Aa de lan zĩkakee po aa be s̄is̄õ musuwa. Keepio telio v̄i ae n̄ kpeo, mé p̀kaalenaõne. Kwapicá kwa s̄ana po aai s̄esoc no, mé tãao no. Aai gb̄e pa mé a wãwã de lan soi wãwãwa. Soi wãwã pãsi de wãwã piila. Wa òné aa wãwãkpa luanaaikensai p̀o aa Lua seela v̄iozi. Wi n̄ gba zé aa gb̄e dede no, sema aa wãwãkpañzi e mo s̄o. Bee lé olw̄e Lua gb̄e ku dũnia guu e tia, wi n̄ b̀leu yãao. Luanaaikensaiõ ga nide, āma ga a okãmáõ.

Zĩḡo po aa dasi lan kwawao (9:7-12)

Kwapio de lan s̄õ po an zĩkasõu màõwa. Aa p̄e kpakpaa lan vua f̀uawa, an oa b̀ lan gb̄enazĩna oawa. 8An mikã de gb̄agbãa lan n̄e p̀wa, an swaao de lan n̄õmusu p̀wa. 9An kua de lá aa mo'ula dadaawa, an gãsiã k̄i do lan s̄õgo wai po aa baalè aale gé zĩkaio k̄fiwa. 10Aa vl̄ã v̄i n̄ kao lan soiwa. An iko ku n̄ vl̄ap̄iõwa aa řadaõ gb̄eõwa e mo s̄o. 11Gbão zoolo malaikapi mé n̄ kia ũ. N̄ hebeluyão àà tón Abad̄. N̄ gelekiyão s̄õ Apoliõ. 12Wẽna s̄eia ḡe, wẽna men plaõ lé mó a kpe lo.

Yoẽ 1:6 Buie lèlè ma busuwa, aa gbãa mé an dasi lé v̄io, an swaa de lan n̄õmusu swaawa, an kãnkãnaõ de lan n̄õkusi kãnkãnawa.

Yoë 2:2-5 Gubeebeegɔɛ, gu a siakũ. Lou guduuduu gɔɔɛ. Zĩgɔɔ lé li gbesĩɔla dasi lan gudɔawa. An gbãa taa sáa i bɔ yãao mé a bɔ bau lo. ³Té lé kũ n̄ aɛ, telepɔ dɔ n̄ kpɛ. Busu kale n̄ aɛ lan Edeni swaluwa, à gɔ̃ n̄ iau lan gbáawa wáiwai, pɔɛ i pilimáo. ⁴An aɛ bɔ lan sɔ́wa, aale baale lan zĩkasɔ waiɔwa. ⁵An kɔ̃fi dɔ lan zĩkasɔgɔɔwa, aale soozɔ gbesĩɔ musu. An k̃ii dɔ lan té kũa s̃esaowawa, lan zĩgɔ̃ wai pɔ aale z̃ɔpooɔwa.

Kwaɔ kia ge dɔaana ṽio, bee lé me kwa s̃ianɔ ɔ wàle o lao, zĩkanaɔne. Aa de lan sɔ́ pɔ wà n̄ sɔukè z̃i yãioɔwaɛ. Vua fuacá zĩblea seelaɛ, gb̃enazĩna oa pɔ dɔmá lé me gb̃enazĩna mé lé n̄ ikoke. An mikã gb̃aaá antenie, mé an kãnkãnaɔ de lan nɔɔkusi kãnkãnawa, aa pãsi mé aa gb̃é w̃ena ṽio (Yoë 1:6). Yoeli 2:4-5 guu an mɔ'ulac n̄ n̄ kɔ̃fi gbãao kɔsè n̄ zĩkakeɛɔ. An vlãɔ f̃i àɔ de teli pɔ aai musiz̃òmá aa wãwãkpaɔziɔ ũ.

Kwa zĩgɔ̃ pɔ an yã ku Yoeli lɛɛ pla guu de Dii gɔɔ zɔɔ pãsi kisia ũɛ, gɔɔ pɔ Dii a buio kãaa à pilañɔ yãkpalekeguzuleu. We Lua a yãkpalekeuñɔ (Yoë 4:2). Zia 11:7 guu wà Kilisi ibɛɛ d̃ile wai pɔ a bɔ gbão zoolo guu ũɛ. Ziayã 13:1 guu s̃o, a de wai pɔ bɔ isiau ũ. Gb̃eɔ ì me beda ge gbão zoolopi ku isia titiuɛ. Àɔ de malaika pɔ bɔ gbão zoolo guu, ɔme malaika pɔkaalena ũ, a to Kilisi ibɛɛ zĩgɔ̃ ɔada luanaaikensaioɔwa.

Yã pɔ té tuu sɔode pɔkũma eɛai (Zia 16:10) d̃ikɔu n̄ yã pɔ té kãae sɔode pɛaziɔ, ãma an kekeá i ke doũo. Ké wà tuu sɔode pɔkũma èle Kilisi ibɛɛ kpalabaawa, gusia dà aà kpalaa. Gb̃é lé n̄ lena soso wãwã pãsi guu, ãma wi wãwãpi bɔk̃ii oo. Yã pɔ kè doũn ke: Kilisi ibɛɛ ku we, n̄ gusiaɔ, n̄ wãwã sà pãsi kpaa luanaaikensaioziɔ.

Zĩkasɔdeɔ gb̃enazĩna lɛɛ aaɔde dɛdɛa (9:13-21)

Malaika soolode a kãae pè. ɔ ma yã'o mà, à bɔ Lua aɛ tulaleti kateak̃ii pɔ wa p̃i n̄ vuao a kɔba siiɔ k̃ii. 14A ò malaika soolode pɔ kãae kũaɛ à mè: Malaika gb̃eɔn siiɔ pɔ aa yeyea swa zɔɔ Uflata saɛɔ polo. 15ɔ wà malaika gb̃eɔn siiɔ pɔ wà n̄ sɔukè w̃é

bee, mo bee, gwo bee, zaa bee yāio pòlo, ké aa gbēnazīna lēe aaōde dēde yāi. 16Ma sosa sōdeō dasile mà, aa miliō jaa doe. 17Wepungu'eapiu lá ma sōpio n n dikpenao èn ke: Aa mo'ulao dadaa tēē lan téwa, buunno lan bulawa, tēē lan kpa'iwa. Sōpio mi de lan noomusu miwa. Té n sueleo n itēgbōo lé bo n léu. 18Kisia men aaōe beeo, té n sueleo n itēgbōo po lé bo n léuo mé gbēnazīna lēe aaōdeō dēde. 19Asa sōpio iko ku n léue n n vlāo lo. An vlāo de lan mleowa, mé vlāpio mi vī aai itadaō gbēōwa. 20Gbēō po aai gaga kisiapiuoo, aai noselile aa po po aa kē yā tòo. Aa gi aale kule tāaone, po po aa kē n vuao n ānusuo n moōtēō n gbeo n líoone. Pōpio lí gu'eo, aali yāmao, aali taa'o sōo. 21Aai noselile aa n gbēōea ge an gbēkōlekea ge an gbāsīkea ge an kpāi'oa tòo.

Tāa men siiō po wa n yé Uflata swai poloa ì dōwāgu tāa gbāao mé ku yā beeo kpe. Uflata swapi ku llaki busuuē. Sema wà dōopi lēē n Ziayā 16:12 yāo, gu po malaika soolode a pōkūma tuu èle Uflata swa zōōwa, ō swapi í bà, ké à zebō gukpe kiaone.

Kāae soolode pēa gbēa, zīgō gbēōn miliō jaa do po dia sōō kpe, ō wà n gbāe Uflatai. Ō gbēnazīnao lēe aaōde gāgā té n sueleo n itēgbōo po lé bo sōpio leuo yāi.

An mo'ulao de tēē n búunao n kpa'io, aa kōsē n téo n sueleo n itēgbōo po lé bo sōpio leuo. Wepungu po Zāa èá tiadeō zī tae. Sōpio n n baanao aao de zīkakeeo n n baanao ū.

Nookusi mipiá pāsīke n pōkaaleao seelaē. Gbāa po do n léu n n vlāo ào de telio ū ae n kpeo. Lá gbēnazīnao lēe aaōde gāgā, seasai zī yāpi de tiadeō zīkabo pāsī yā ūe. Yāpi kōsē n Ezekieli yāo. Lēepi guu, zīgō wai po aa bō gūgbāntoo oio lèle Isaili po aa sū n pá ziuowa (Ezek 38:16).

Pōkūma tuu soolode elea guu (Zia 16:12-16) wà zīpi yāo bōolekēwēe. Setāu n Kilisi ibeēo n ānabi egenao aa tāao zī dūnia kiaowa pii, ké aa n kāaa aa gé zī zōō kai Lua Gbāapiide gōzī. Zīpi kakī mé Haamagedō ū (Zia 16:16) Isailio busuu. Gbēzōpio daside

bò gukpe'oiε (Zia 16:12), mé aa n̄ zĩgĩw̄ kãaa Kilisi ibεεε aa zĩka n̄ Yelusaleũo (Yoe 4:2, Zkl 14:2).

Gb̄éw̄ ì Danieli 11:36-45 yã dile Kilisi ibεε yã ù dasi. Tó màae, gugb̄ántoo oi kiao n̄ geomidɔkĩ oi kiao lé mó ānai Yelusaleũwa adoo, aale mó zĩkai n̄ Kilisi ibεeo lɔε. Dũnia guu pii, Efaao de Isailio ibεε zĩw̄w̄ ũε, aa ye wà Isailio busu b̄ãde. Efaao ku Uflata gukpe oi dasi lan miliõ ɔaasɔowa. An gb̄éw̄ ì gé zĩu n̄ Efaa gãli p̄sĩ pɔ ku llaki n̄ Siliao. Efaa p̄sĩw̄ gãlio ku Ędonezi busuu gu n̄ guo dasi.

Ziayã lá yãeo kè doũ n̄ Egipi kisia pɔ ku Bɔa lá guuɔ. Bee lé ɔlw̄εε Lua kisiapio zĩm̄á ké gb̄éw̄ kpeli n̄ t̄aagbagbaae n̄ n̄ sw̄ãgb̄ãakeyão yãie, āma gb̄ēnazĩn̄ luaginziɔeo kpeli n̄ duuna pɔ aaiɔ ke baa bɔεeo: kulekea dii p̄leɔne, gbagusae, gb̄ēdea n̄ wisaiyão.

Malaika Mesi kiblea baokpaa (10:1-7)

Õ ma malaika gb̄ãade p̄le è, à b̄ luabe, àle pila. A lounaa daa, naali liaa aà mii. Aà oa de lan ãat̄ēwa, aà gb̄á de lan zamikulu t̄ēwa. 2A taala néna kũa p̄oa. À a ɔplaa gb̄á p̄le isiawa, à a ɔzeε gb̄á p̄le t̄ɔlewa. 3À wii gb̄ãa lè lan n̄ɔɔmusu p̄naawa. Ké à wiilè, lounãa men soplao yã'ò. 4Ké lounãa men soplapio yã'ò, má ye mà k̄é lá guu, Õ ma yã'o mà, à b̄ luabe à mè: N̄yõ yã pɔ lounãa men soplapio ò kũa asii guu, nsu k̄eo. 5Malaika pɔ má è zea isia n̄ t̄ɔleowapi a ɔplaa sè a d̄o musu, 6Õ a ò n̄ Lua pɔ ku gɔɔpii à musu n̄ t̄ɔleo n̄ isiao kè n̄ pɔ pɔ ku n̄ guuɔ pii t̄ɔoe à mè: A ḡēḡē lɔo. 7Malaika soplade k̄ãapezĩ, tó àle mó p̄ei, Lua p̄eã pɔ ulɛa a ke sa, lá à a baokpà a ɔblena ānabioɔewa.

Daa 9:8-13 Lua yã'ò N̄ɔεεε n̄ aà n̄eo lɔ à mè: ⁹Ma bàa aɔ kuánɔ n̄ á buiɔε, ¹⁰n̄ pɔ w̄ēnide pɔ kuánɔ aa b̄le gó guuɔ pii, b̄ão n̄ pɔtuɔo n̄ s̄ēanɔɔɔo n̄ pɔ pɔ ku t̄ɔlewao pii. Ma bàa aɔ kuánɔε. Má pɔ w̄ēnideɔ mide pii n̄ í daa d̄ũniaao lɔo. Í a da d̄ũniala à kaale lɔo. Õ Lua èa mè: Ma bàa aɔ kuánɔ n̄ pɔ w̄ēnide pɔ kuánɔɔo gɔɔpiiε. A seelan ke: Má a naali b̄o louwa ma bàa kua n̄ d̄ũniao seela ù.

Wá dǎ dé n malaika gawidepi ũo, ãma Lua zĩnae. Àle a baokpa ké gɔɔ i gǎ bila lo. Tó wa kãae soplade pè, yã pɔ Lua lé yá a pɔkeao musu a papa. Kè wà kãae pi pè Ziayã 11:15 guu, wà mè, dũnia kpala gǎ wá Dii n a kia pɔ a kpào pɔ ũ, ao kible gɔɔpiie. Mesi i gbaso kible tɔle lá ãnabio dãaa aa a baokpàwa.

Naaliá Lua naai pɔ a vĩ n a bàa kua n pɔ pɔ a kèò seelae. À legbè à mè, á dũnia kaale n idaa dũnialao lo. Malaikapi gbáo de lan zamikulu téwa.

Taala nénae bee i ka taala pɔ wa dũnia midéa yã'ouwao (Zia 5:1). Dũnia gɔɔ gbezãzi wè aañ n mɔ sooloo o ã àle o. Malaikapi lé pũna lan nɔɔmusuwa, yã pɔ ì to vĩa n kũ ã àle a baokpa. Yãdaanla yãe n gbéó boa yão.

Aà gbá do pelea isiaa, ado sǎ tɔle, asa pɔ pɔ Lua kèò pii yãe. ã à yãpi ò n Lua pɔ ku gɔɔpii mé à pɔpii kèò. Louvĩa men soplao bɔ Lua kpalabaa kĩie (Zia 4:5, 8:5, 11:19, 16:18 gwa lo), aale yã pɔ Lua òle o, ã wa ò Zãe asu kéò. Louvĩa lé ledamá ké Lua lé mɔ pɔkũma bɔbɔimá, asa yãdaanlae.

Malaika gawidepi lé dũnia tiae bee laaa yã'o. Ao de lá wá dǎwa lo, ãma dũnia n Lua gbéó aao kue.

Wá gawi vĩ taasikéa gbéa (10:8-11)

ã ma yã'o pɔ má mà à bɔ luabepi mà lo à mè: Ge n lá néna pɔoa pɔ na malaika pɔ zea isia n tɔleowa zɔpi sí. 9ã ma ge malaikapi kii, má òè àà lá nénapo kpa, ã a òmɛɛ: Si n só. Ao na n léu lan zówa, io ã n nòseu. 10ã ma lá nénapo sì malaikapi zɔ, má sò. A na ma léu lan zówa. Ké má mò, à ãikũ ma nòseu. 11ã wa òmɛɛ: Dɔaa n ãnabikeke lo maamaa buio n busu gbéó n buiyão n kiao yãmusu.

Soũ 119:103 N yão namee à kè zài, a na de zóa ma léu.

Eze 2:8 - 3:3 Mpi sǝ gbĕnazĩnne, swāse yā pɔ male onei. Nsu swāgbāake lan swāgbāadepiwao. Le'ele, ní pɔ pɔ má daune só. ⁹Ké ma wesè, ǝ ma ɔ è, a taala kooa kũa, àle dɔmeɛ, ¹⁰a pòo ma ae. Wà wĕnale n̄ bubuao n̄ waiyooo kĕwà kpepla pii. ^{3:1}A òmeɛ: Gbĕnazĩnne, pɔ pɔ dɔane só. Taalae bee só, ní ge n̄ a yā'o Isailione. ²Ké ma le'ele, à taalapi dàumeɛ mà só. ³ǝ a òmeɛ: Gbĕnazĩnne, taala pɔ má dàne n̄ léupi só, i n n̄se ká. ǝ má sò. À kè ma léu na lan zówa.

Ké Ezelieli ānabikea dàale, wà taala kpàwà a sò. Wĕnayā n̄ bubuao n̄ waiyooo ku a guu, āma a i naè, ké Lua yāe yāi. Zāa taala néna sò lo, ǝ à kèè na, ké yā doŭpie yāi. A gbea ǝ à ĩkù àà nɔseu. A í na yā pɔ a mú kei yāie, Mesi moa n̄ aà kpala zǝlea tɔɔleo. Āma à kè àà nɔseu ĩi, ké a dǝ Lua gbĕ́ taasike maamaa e gɔɔ gawidepi àò gé moj. Wá fǝ Ziayā lá kyoke, wí pɔnake n̄ Yesu ea moao n̄ aà zĩblea yāvāiwao. Āma tó a laasokèwà maamaa, á e wa gbĕmaao kpa Kilisi ibeewa e wĕ aaǝ n̄ mo sooloo. Lua a n̄ sele, i bońno dũniau e wetĕapio àò gé daaleio. Gbĕ́ gaga Yesu tó yāi dasi. Bee yāi Zāa pɔ yài.

Wa ò Zāae aa ānabikeke lo gbĕ́ dasi yāmusu n̄ buic n̄ buiyāo n̄ busuo n̄ kiao. Ziayā pɔ gǝ yān we. Leɛ 19 e 22 aɔ naè maamaa, āma leɛ 11 e 18 lé ĩa pɔ wa da Lua gbĕ́owa yā'o Kilisi ibeɛ ɔzĩ n̄ dũnia kaaleao n̄ dũnia gbĕ́ taasikeao gɔɔ pɔ Lua lé a pɔkũma bɔbɔmá. Yesude pɔ aa Ziayā lá gba dǝo mé dǝ lá dũnia tiaɛ bee a mide. Ayāmeto a maa wà Ziayā asiio dǝ, wi e dada dāɔne. Gbĕ́ ye a bɔɔle dǝ, atĕsa lá gɔɔpi lé ka kái.

Zāa luakpe yāa (11:1-2)

ǝ wà fee kpàa pɔyɔbo ũ, wa òmeɛ: Fele n̄ luakpe yǝ n̄ a gbagbakĩio, ní luasisina pɔ aa ku weɔ nao. 2N̄ a ua tó, nsu yǝo, asa wa kpà buicwae. Aa ǝzǝ Lua wĕlewa e mo bla n̄ plao.

Dan 7:25 A Musude tɔbɛ̃esi, a gbãamo àà gbé̃one, a wɛele à gɔɔó n̄ yã pɔ Lua d̄ileɔ lile. Wà Lua gbé̃ó nàè àà ɔzĩ wè aaɔ́ n̄ k̄inio.

Dan 9:27 Kiapi a lɛdoũke n̄ dasio wè sɔpla. Wè sɔplapi guoguo a sa'oa n̄ gbadaao midɛ, i tɛ̃ gugbãlebo pɛle we e kaale pɔ Lua d̄ile gudɛnapie ge à àà leò.

Dan 12:11 Tó wà sa pɔ wì o laguledo midɛ, wà tɛ̃ gugbãlebo pɛle, gɔɔ ɔaa soolo n̄ basiiɔkwio (1 290) aɔ ku.

Luk 21:24b *Buipãleɔ i ɔzĩ Yelusaleũwa e an gɔɔ pa.*

Lɛɛ bee lé Isailio busu yã'o n̄ Yelusaleũ yão n̄ luakpe yão. Isailio èa sù n̄ pá ziu lo, ɔ wà n̄ gbá zé aa n̄zĩa busu v̄i Mɛɛ 14, 1948. Amelikideɔ Yelusaleũ d̄ɔ Isaili busu mɛɛwia ù 2018. luakpe ku Yelusaleũ tia kɛwao, ãma wà a pɔɔɔ ɔɔukè kò. Wa ò Zãaɛ àà luakpe ȳɔ. Bee lé ɔɔwɛɛ wa ea kpépi dɔ gɔɔ gbɛzãɛ. Aɔ ku wèle pɔ wà Yesu pàu liwa guu (11:8). Wetèa z̄ɔɔ gɔɔ gbɛzã Kilisi ibɛɛ a z̄ɔle luakpeu, a azĩa d̄ile Lua ù (2 Tes 2:4). Yesu yãpi ò yãa à mè: Tó a tɛ̃ gugbãlebo pɔ Danieli a yã'o è Lua ua, kyokena yãpi da, gɔɔ bee gbé̃ pɔ ku Yudeɔ baale mipɛ s̄is̄ɔwa (Mat 24:15-16). Danieli mè yãpi a kɛ wèteagɔɔ wè sɔplao guoguo (Dan 9:27, 12:11). Kilisi ibɛɛ a lɛdoũke n̄ gbé̃ó dasi wè sɔpla leu, ɔ à a yãpi gboo wè sɔplapi guoguoɛ. Gɔɔ bee a sa'oa midɛ, i tɛ̃ gugbãlebo kɛ, i pɛle azĩa taa ù, i o áme Lua ù.

luakpe ȳɔa yãpi b̄ò wɛpungu pɔ ãnabi Ezekieli èwae (40:48) à luakpe dafu è gɔɔ pɔ Isailio ea sua n̄ pá ziu Yelusaleũ. À gbé̃ è àle luakpe ȳɔ n̄ fee gbãao. luakpe ȳɔapi lé ɔɔwɛɛ luakpe aɔ ku we. Luasisinaɔ mé Isailio ù. Pɔlu mè, Lua a n̄ suaba, tó buipãleɔ gɔɔ lé kà (Lom 11:26). Wa ò Zãaɛ àà luakpe ua to ȳɔsai, asa wà bee kpà luayãd̄nsaiɔwae. Kua Kilisi ibɛɛ ɔzĩ aa ɔzĩ Yelusaleũwa mɔ bla n̄ plao (Luk 21:24).

Mɔ bla n̄ plao yãpi ku Danieli 7:25 guu. Wekĩ wà mè, wè aaɔ́ n̄ k̄inio. ɔ̄ wà gɔɔpi yã'o lo Ziayã 11:3, 12:6, 14, 13:5 guu. Wetèa z̄ɔɔ gɔɔɛ e Mɛsi àò mó. Gɔɔ bee Kilisi ibɛɛ a Lua tó b̄èè sí n̄ àà kukĩio n̄ luabedeɔ, i ãada Yesudeɔwa p̄s̄ip̄s̄i, i z̄iblemá (13:6-7).

Yesude gbëɔn plaɔ waasokɛ Yelusaleũ (11:3-7)

Má a seelade gbëɔn plaɔ gba zé aa ãnabikeke gɔɔ ɔaa soolo n̄ baaɔopi (1 260) guu ulakasɔ daa. 4Gběpio mé kuli men pla n̄ dau men pla pɔ zea dũnia Dii aɛɔ ũ. 5Tó gbě lé wɛɛɛ ãadamá, té a bɔ n̄ léu, i kũ n̄ ibɛɛpiɔwa. Tó gbě lé wɛɛɛ ãadamá, màa ade a ga. 6Aa musu zetaa iko vĩ, ké lou su ma gɔɔ pɔ aale ãnabikekeo yãi. Aa í lilea au ũ iko vĩ lo. Aa kisia bui pii kpá dũniazi gɔɔ pɔ aa yeiwa. 7Tó aa n̄ seeladekekè aa làa, wài pɔ a bɔ gbão zoolo guu a zĩkańɔ, i zĩblemá à n̄ dɛdɛ.

Bɔa 7:17b Tó n Niili í lè n̄ go pɔ n̄ kũao, a li au ũɛ.

1 Kia 17:1b N̄ Dii Isailio Lua pɔ male ɔbleè kuao, sea za wěa fii a kpao, mé lou a mao, sema gɔɔ pɔ má ò baasio.

Zel 5:14 Ayãmeto ma Dii Lua Zĩgɔde ma mɛ, lá màa gběpio ònɛ, má a yã sóso mà kane n̄ léu té ũɛ, gběpio io de yàa pɔ tépi a kũwà ũ.

Zkl 4:3, 14 Kuli men pla ku a saɛ, ado nisikakĩ ɔplaa oi, ado zɛɛi ... ũ à mɛ: Gbëɔn pla pɔ wà n̄ dile aa zĩke dũnia búu Diiɛɔn we.

Yesu seelade gbëɔn plapiá Yesude gbãa pɔ aa waasokɛ Yudaɔnɛ Yelusaleũ gɔɔ pɔ Kilisi ibɛɛ lé kiblemá. Yãlɛɛũa guu wà n̄ dile kulio ũ, dau ũ. Wì nisika gběɔwa an daa Lua zĩu seela ũɛ. Daupio sɔ, wà filiao òdimá, mé Lua Nisĩndeɔ seelaɛ. Seelapio bò ãnabi Zakali lá guuɛ. Wekĩ seelade gbëɔn plaɔ ku, Zolobabeli pɔ de Yudaɔ busu gbě zɔɔ ũ, n̄ Yozue pɔ de sa'onkia ũo. Gběpio mé lé luakpe plaade bo Nebukanɛza a káau kaalea gbɛa, ũ Lua Nisĩna pìsimá ké aa e zĩpi ke (Zkl 4:6). Màa aa de Ziyã lá seeladeɔ taa ũ.

Ziyã lá seeladeɔ dabudabuo ke lá Mɔzi n̄ ãnabi Eliao kè yãawa. Mɔzi Niili í lè ũ a lì au ũ (Bɔa 7:17), Elia sɔ, à wabikè Luawa ke lou su mao e wě aã n̄ mɔ sooloo, ũ à kè màa (1 Kia 17:1). Aa gbãa e

gɔɔ pɔ aale waasoke pii, aali dabudabuo ke, mé aa sakilio daa nɔselilea yã pɔ aale o seela ù.

Tó an zĩ làa, wa Kilisi ibee gba zé àà ñ dɛdɛ, i òzò Yelusaleũwa e wẽ aañ ñ mɔ soolo pɔ gòò guu.

Seelade gbẽɔn pla vua (11:8-14)

An ge aɔ kalea mɛɛwia zòɔ pɔ wà ñ Dii pàù líwa zea guu. Yaasi guu wì mé mɛɛwiapie Sɔɔɔũ ge Egipi. 9Gbɛ́ɔ ñ buic ñ buiyã'onao ñ busu gbɛ́ɔ aa ñ geɔ gwagwa e gɔɔ aañ ñ kĩnio, aa we wà ñ vĩo. 10Gbɛ́ɔ pɔ aa ku tɔɔleɔ pɔnake, aai dikpeke, aai gbadakɔɛ, ké ãnabi gbẽɔn pla pɔ wãwãkpàńzipio gàga yã. 11Gɔɔ aañ ñ kĩniopi gbea Lua tò ãan wẽnide gẽ́ngɔ, ò aa fèle zè. Vĩa zòɔ gbɛ́ɔ pɔ ñ éo kù. 12Ò ãnabipio yã'o gbãa mà, à bò luabe, a òné: À fele, à mɔ la. Ò aa fèle tà musu lounaa guu gɔɔ pɔ an ibeeɔ wefĩmá. 13Zĩ bee tɔɔle lùalua pã́sĩpã́sĩ, mɛɛwiapi lee kwide kwè, ò gbẽɔn ɔaasɔɔo lee sɔpla (7 000) gàga tɔɔlelualuaapiu. Vĩa gbɛ́kĩnio kù, ò aa Lua Musude tɔbò. 14Wẽna plaade gẽ́, a aañde lé ká sa.

Isa 1:10a À Lua yãma, á kia pɔ á yã muaa ñ Sɔɔɔũdeɔ. À swãɔ wá Lua ikoyã, á Gɔmɔɔ dendaɔ.

Seeladepio geɔ aɔ kalea Yelusaleũ zea. Yaasi guu Zãa Yelusaleũ dìle Sɔɔɔũ ùe (Isa 1:10) ñ Egipio, duuna pɔ an gbɛ́ɔ kè yãa yã. Wì seeladepio waasokea gbe oo, ãma lá aa waasokè e wẽ aañ ñ mɔ sooloo ñ dabudabukeao, wá dõ ke a gbe aɔ zòɔ. Ké aa làa, Kilisi ibee ñ dɛdè, ãma gɔɔ aañ ñ kĩnio gbea Lua tò aa bò gau, ò aa fèle tà musu.

Luanaaikensai pɔ aa bò bui pii guu aa ñ geɔ gwà an sisinaɔ ge an televiɔɔ guu, ò aa dikpekè an gaa yãmusu. ãma ké gbɛ́pio vù, tɔɔle lùalua. Yelusaleũ kwide gbò, ò gbẽɔn ɔaasɔɔo lee sɔpla gàga. Tɔɔle lualuaapi kè doũ ñ a pã́sĩ pɔ wà a yã'ò Zia 6:12-14, 16:18 guue.

Yelusaleũ gbé pɔ gɔ̃ɔ Lua tɔbò. Zia 14:7 guu wà Lua tɔbɔa nàkɔwa n̄ v̄iakɛaè n̄ kuleaè. Seasai an n̄selilea yān ke lá ānabi Zakali òwa à mè: Má a Nisīna pisi Davidi buio n̄ Yelusaleũdeɔwa pii, aai ma gběke d̄s̄, aai wabikɛa, aai wesi gbé pɔ aa z̄s̄ aa d̄le. Aa bubuape aà yāmusu lá wì pe ne mendona gaa yāmusuwa, aa ɔɔlɔè lá wì ke neḡɔe s̄eia gaa yāmusuwa. ... Z̄í bee nibɔna a bɔ Davidi buione n̄ Yelusaleũdeɔ pii duunawoloamá n̄ gbābɔanéo yāi (Zkl 12:10, 13:1). Isa 59:20 gwa lɔ: Yakobu buio Bona a mɔ Siona, gbé pɔ aa mikè n̄ duunaɔwɔɔ k̄i. Lom 11:26-27 ò lɔ: Beewa Lua a Isailio suaba pii lá wa k̄ewa wà mè: Suabana a bɔ Siona, a Yakobu buio k̄e luad̄saiwa. Ma baakuañɔ gɔɔ pɔ má n̄ duuna k̄emá yān we.

Musi plaade ḡè, a aāde a ke tia. A te k̄ae men soplade peaiɛ, asa Z̄aa mè (Zia 8:13) musipio te malaika gb̄ɛɔn aā p̄aleɔ k̄aaɛɛaie. Wàle musipio z̄i gbé pɔ ku tɔɔɔɔwa, luanaaikensaione.

Mesi kpalablea baokpaa (11:15-19)

Malaika soplade a k̄ae p̄è, ɔ yā'o gb̄aaɔ b̄ò luabe wà mè: D̄unia kpala ḡɔ̄ wá Dii n̄ a Mesio pɔ ũ, aɔ kible gɔɔpiiɛ. 16Gb̄ɛz̄ɔɔ gb̄ɛɔn baasɔo mendosai pɔ z̄l̄ez̄l̄ea n̄ báaɔwa Lua aɛpio n̄ mi p̄elepele tɔɔle aa k̄uleè 17aa mè: Dii Lua Gb̄apiide, n̄ ku yāa mé n̄ ku tia, wa n saukè, asa n bɔ n̄ n gb̄aa z̄ɔɔɔe, ɔ n gbasa n na kibleawa. 18Buiɔ pɔ f̄è, ɔ n pɔk̄umab̄ɔb̄ɔmá, n yākpalekɛa n̄ gyaadeɔ gɔɔ kà. N̄ȳɔ f̄iabo n zɔblena ānabione n̄ n gbé pɔ aa n v̄ia v̄iɔ, nef̄enen gb̄ɛz̄ɔɔ, ní d̄uniadenɔɔ dede. 19ɔ̄ wà luakpe pɔ ku musu w̄è, ɔ wà Lua baakuañɔ kpagolo è. Lou lé pile, àle v̄i, àle p̄una. Tɔɔle l̄ualua, lougbe p̄as̄i kwè.

Soũ 2:1-2 Bɔyāi bui n̄ buio lé zɔakai? Bɔyāi wàle lé p̄a kpaaii? ²D̄unia kiao lé z̄i s̄ouke, kpalablenɔɔ lé k̄aaa Dii n̄ Kia pɔ a kp̄aɔzi.

Dan 2:44 Kiapio gɔɔ Lua Musude a kpala laasai kpá. A mid̄eo mé a ḡɔ̄ buip̄aleɔ pɔ ũ bauo. A kpala k̄aaupio ke d̄éɔd̄éɔe, i n̄ mid̄e, aapi io ku gɔɔpii.

Zkl 14:9 Dii mé aɔ de dũnia búu Kia ũ. Zí bee ǎme aɔ Dii ũ ado, àà tó mé aɔ ku ado.

Musi aaǎden ke luanaaikensaio kǐi, asa dũnia kpala gǔ Mesi kpala ũe. Dũnia kpalao midè n n zǐgǔw pii, ǎ Mesi kpala zǎle. Kpalapio midea kekeake ku lee 18 guue.

Gbẽzǔ gbẽɔn baasɔo mendosaipio kùlekule n Diie, asa wà a baokpà wà mè à bò n a gbãa zǔw, à nà kibleawa. Aà gbãa zǔw a bo gupuuu gɔɔ pɔ a zǐ gbẽzǎ ka n gbãade vǎio. Dii Lua Gbãapiide mé Lua ũ, ãma yãe beeá Gbẽnazǐn Ne yãe, Mesi pɔ a mɔ kia ũ yãe. Mae Lua ò kible gɔɔpii, àà kpalabaa ku musu, àà kiblea daalea vǐo. Lakǐi Mesi kpala mé zǎle. Ziyã 1:4 guu wà mè: Lua pɔ ku za yãa mé a ku tia mé àle mó, ãma lakǐi wà mè, Lua pɔ ku za yãa mé a ku tia, asa Mesi mò kò.

Soũ plaade lé Mesi yã'o, a yã ǎ wì dau wàò siu mɔɔmɔɔ Luabaakuanno gbẽzǎ lá guu. Dii mè, a a Kia kpà a gbesǐsǐ Sicna musu. A ò Kiapie lo: Wabikea, mí n gba bui pii, mí dũnia gola siǐǐ kpama n pɔ ũ.

Yã men aaǎ pɔ Mesi a ke ku wá kyo guu. A yãkpaleke n gyaadeɔ, lá wà dǎaa ò Ziyã 6:10 guuwa, mé a ke kiblea wǎ ɔasoo gbɛa (Zia 20:11-15). A fǐabo a zɔblenaɔne. Bee a ke wǎ ɔasoo daaleawa gbéɔ boɔ gau sǐia gbɛae. A aaǎde: A dũniadenao dede. Gbǐpíá zǐgǔ pɔ aai dũnia zǔkpa zǐkaa guuɔne (Zia 9:15-16).

Lua kua dodoa n waeioe. Dũnia yã dodoa n luabe yão. Tò wà mè, luakpe ge aà baakuanno kpagolo ge Yelusaleũ Dafu ku luabe, aao ku we, ãma aao de lan dũnia la pɔwao. luakpeá kǔgbẽkea n Luao yãe. Lua baakuanno kpagoloá aà baakuanno yãe n wá boa n sa'obo auo yãe. Louvǐa n loupileao n tɔɔlelualuao n lougbekweaoá dũnia la yãɔne. Wà n yã'ò lo Ziyã 16:17-21 guu, gɔɔ pɔ wa pɔkũma tuu toplade èle dũniawa.

Mesi ia n àa taa luabeo (12:1-6)

Õ ma seela zõw è musu. Nõee ïatë yea zwãa õ, mowua ku aà gbá zie, a saana men kueplao kpaá kiakéfala õ. 2A nõsia, õ nõwãwã mowà, àle ne'iwãwã wiile. 3Õ ma seela pãle è musu. Kwãsa tãa zoizoi ku we, a mi soplá, a koba kwi. A kiakéfua men soplá kpakpaa. 4À saana læe aaõde wòlo musu n a vláo a kwè tãole, õ à mò zè nõee pã ye ne'ipi aè, ké à e ne pã a ipi so yãí. 5Õ nõepi negõee pã a kible bui piiwa n mógopanao ì. Õ wà nepi sè wà tàò Lua n a kpalabaao kïí. 6Nõepi baalè tà sãu, gu pã Lua kèkèè wà aà gwau gow waa soolo n baaõo (1 260) guu.

Daa 37:9 Yosefu èa nana'ò lo, õ a sèle a siu a viõõne à mè: Ma ea ma nana'ò lo. Má è ïatë n mowuao n saanao men kuèdo aale kulekulemee.

Soũ 2:9 Nýõ kiblemá n mógopanao, nýõ n wiwi lá wì gĩoo wiwa.

Læe 12 guu yã èa tà Yesu igowwa. Yã zõw pã lé ke musuá Lua zĩkaa n Setãuo. Yã pã Lua lé yá dũnia guu yãe. Adamu n Ewao duuna pã aa kè mé tò Setãu ikokè gbẽnazĩnaowa. Yãpi gbá dõa tò wa ïadaa Yesudeowa gbá dõ. Setãu wèele à Yesu de yãae. Zia sõ, a wèele à Lua gbéõ dede, i zezõ Mesi kpalableae. ãma Lua mé a olijãzi.

Wepungu'ea guu Zãa nõee è, à né pã a kible buicwa n mógopanao ì. Kwãsa tãa zõw ye nepi só, ãma à fua. Koba men kwi n kiefua men soplapió mé aà gbãa n aà ikoo seela õ. Nõepi baalè tà gbáau, gu pã Lua a aà dõau gow waaõõõ læe soolo n baaõou. Nepiá Yesu Mesiè. Õme a kible buicwa n mógopanao (Soũ 2:9, Zia 19:15). Nõepiá Maliama no, Isailionè, lá Yosefu è a nana guuwa, à mè a ïatë n mowuao n saanao è men kuèdo, aale kulekulee. Kwãsapíá Setãue. Õme yõwa à Yesu de aà negow, õme yã pã ki Elodi dilè õ. Lua Yesu sè tàò a kïí. Gow waaõõõ læe soolo n baaõpióá dũnia tiaè bee laagow, wèe aaõ n mow sooloon we. Gow bee Kilisi ibee n aà kpaladeo mé aa gbãamõ Lua gbéõõne.

Doo siiŋ mè, Setäu a saana lee aawõde wòlo à n kwé tóole. Seasai saanaon n ù lá a kēawao, yāleeūae. Gbé dasideo lé e malaika po bò Lua kpeo ùe. Ampio mé nisīn vāi po wì me tãao ù. Yesu mè, Lua té gasai kèke lbiisie n a iwao (Mat 25:41). Yesu dāuna Yuda tāapio bokīi bōolekè à mè: Malaika po aai ze n n luakpamaoo aa pākpa n kukīizio sō, Lua n ká gusiau yeyea (Yud 6).

Lua a Isailio dāa gbāau e goo jaasowoo lee soolo n baaō. Yā bee a ke Setäu zua tóole gbeae (Zia 12:13-14) Zaa doūpie n mo bla n plao po luayādansaiō ōzō Lua wēlewao (Zia 11:2), n goo po Kilisi ibee lé ikoke Lua gbēwaoe (Zia 13:5).

Setäu n a iwao yá bca luabe (12:7-12)

Ō zī fēle musu, Miseli n a malaikao zīkà n kwāpio, mé kwā n a malaikao zīkànno. 8Ō an gbāa kēsā, aai zōlekīi e luabe loo. 9Wà kwāsapi yà wa bò. Ōme mle zi po wì mé lbiisi ge Setäu, dūnia búu sāsāna ù. Wà aà bò wa zù tóole, aapi n a iwao. 10Ō ma yā’o gbāa mà luabe à mè: Wá Lua wá suabà sa, wá Lua gbāa n kpala po a kpào n a Mesi ikoo bò gupuau sa. Asa wà gbēyaana po ò wá gbēo yaa wá Luae fāane n gwāasīnaopi yà wa bò. 11Wá gbēo zīblèwà n Sā au gbāao n n seeladekeyāo. Aa ye n wēnzio e aa gè gào. 12A yāi tò, à ponake luabe, á gbé po á ku weo. Waiyoo tóole n isiao, asa lbiisi pilawá n pokūma zōwoe, ké a dō goo po gēe bilao yāi.

Dan 12:1 Goo bee Miseli, gbāade zōo po ò ze n n gbēo a fele. Goo bee taasi ao zōo. Za buio daalegoo e goopiwa, a taa i ke yāao. Goo bee n gbé po an tó ku Lua láuo bo.

Zī ku luabe! Malaika gbēzōo Miseli po de Isailio dāana ù mé lé zīka n Setäu po ye Isailio ōnekeo. Lua ye Isaili buiozi an dezi káauo yāi, asa Lua gbēsisia n gba po a dào lilea vīo (Lom 11:28-29). Wà zīblè

Setäüwa, i zõlekĩi e luabe lo. Wà malaika väi po ì dũnia búu gbéú sãsä zù tɔɔle sãnu n̄ tãaɔ. Tó wà Setäü b̀ luabe, wè aaõ n̄ mo sooloo mé a gõ ké dũnia a laa. Aà kua tɔɔle a gëgëo. Bee a midɛ n̄ Lua gbéú suabaaɔ n̄ Lua gbãa zõɔ bɔa gupuaɔ n̄ kpala gõa Mesi po ũo.

Gbè dasideɔ gaga wetëa moané gbexã guu, ãma gɔɔ gbexãpiɔ zĩ, wá luanaaikea gbia aɔ de wá kua béëa. An zĩblea Setäüwa a bolɛ Yesu au po b̀le lipãakõwa sabai, a gbea seelade naaideke po aa ke gɔɔ po wa ãadamá wà n̄ dede Yesu tó yãii.

Lá Yesu òwa à mè: Asa gɔɔpi taasi aɔ zõɔe. Zaa Lua dũnia kàle e gbã, a taa i keo, mé a ke lo. Tó Lua i zèò à gɔɔpi laoo, dõ gbèe a bɔo. ãma a lao gbéú po a sèò yãie (Mat 24:21-22). Setäü dõ a gɔɔ bilao. Aà pofë guu a tɔɔle n̄ isiao ðoneke maamaae.

Setäü ãadaa Isailiowa n̄ Yesudeɔ (12:13-18)

Ké kwã è wà a zu tɔɔle, õ à pèle nɔe po negõe ìpizi. 14õ wà kúu zõɔ gãsiã kpà nɔepiwa men pla aà vuaò, i zãkũ n̄ mlepio, à ta gu po wa kèkèu sëu, ké wà aà gwau wè aaõ n̄ kĩnio guu. 15Mlepì í pìsi nɔepi kpe lan swawa, ké isõ e à aà sé, 16õ tɔɔle nɔepi misi, à a lé wè, à í po b̀ kwã léupi mì. 17õ kwãpi po pà nɔepizi, à gè zĩkai n̄ aà ne pãleɔ, gbéú po aa Lua yã kũa mé aaìo Yesu seeladekekeɔ. 18A zea isiale.

Bɔa 19:4 Á è lá má kè Egipionɛ, lá ma á sé ma suáno ma kii, lan kúu ì a ne sé a gãsiawawa.

Tó Setäü pila tɔɔle, Isailio kaalea mé aɔ de aà laasoo sëia ũ. Í po à pìsi an kpe mé wetëamoané pãsi po wa lèü n̄ Gyama busu pɔoɛ. Gbèo d̄ile nɔepiá Yesudeɔne, ãma kúu gãsiã yã lé olwèe ké Isailionɛ (Bɔa 19:4). Dii b̀ n̄ Isailio Egipi, à pãñno Sinai gbáala lan kúu ì a ne séwa. Dũnia laagɔɔ a oliañzi lo e gɔɔ ɔaasɔɔo lèe soolo n̄ baaõ, gɔɔ po wì me, Yakɔbu buio taasigɔɔ: Waiyoo, asa gɔɔpi

taasi vĩ zĩw, gɔwɛ aɔ muaaɔ. Yakɔbu buiɔ taasigɔwɛ, ǎma aa bɔu (Zel 30:7) Lua gu kèkè Isailiɔnɛ gbáau, gu pɔ aɔ kuu e wè aaɔ n mɔ sooloo, gɔɔ pɔ Setǎu a pɔfè seínɔ, mé Kilisi ibeɛ iɔ gbãamɔné. Gbèe gupi kukĩ sãasã dõ gĩao.

Tɔwɛ pɔ dõ nɔɛpile i ke tɔwɛ pɔ wì taa'owà no, gbè pɔ ku tɔwɛnɛ. Dɔnlepi aɔ de ledou pɔ busu ke an yãmusu, lá aa kè wè 1948 guu, gɔɔ pɔ Isailiɔ gĩ n busu vĩwae.

Tó Setǎu fù Isailiɔ mideawa, a liaa n àa ne pãleo, gbè pɔ an yã bò Yudaɔ yã guu, aa Lua yã kũao mé aai Yesu seeladeke keɔ. Aà zĩkaa n Lua gbèpio yã ku Ziayã lee 13 guu.

Kilisi ibeɛ kpala lia dũniaa pii (13:1-4)

Ǔ ma wài è, àle bɔ isiapuu, aà kɔba kwi, aà mi sɔpla. Kɔba men kwipio kiakɛfuaɔ kpakpaa. Dɔɛa n Luao tó kèa aà mipiɔwa. 2Wài pɔ má èpi bò lan gbɛaanawa. Aà ɔ pãsi maamae, mé aà lé de nɔɔmusu léwa. Kwã a gbãa kpàwà n a kiakɛo n a iko zĩwɔ. 3Aà mipio do de lá wà a kaikè deadea a bɔ làawa. Aà yã bò dũnia gbèpii sae, Ǔ aa tèaazi. 4Ǔ aa kùle kwãpie, ké à a iko kpà wàipiwa yã. Aa kùle wàipiɛ lo aa mè: Deme kà wàipiwai? Deme a fĩ zĩkaaanci?

Dan 7:7 Bee gbɛa ké male gugwa wɛpungupuu gwãasĩna màa, ma wài siiɔde è, ì to vĩa gbè kú e sã kè adegú. Aà gbãa sáa vĩo. Aà swaaá mɔsiɛ mé a zĩw, ì pɔ sóò à wiwi, ì ǔzĩ a kíni pɔ gĩwa. A adoa n wai pɔ dɔaaèɛ. Aà kɔba kwi.

Dan 7:23-24a Wa òmɛ wà mè: Wài men siiɔdepiá kpala siiɔde pɔ a bɔ dũniauɛ. Aɔ adoa n kpala kíniɔɛ, a da dũniaa pii, i ǔzĩwà, i wiwi. ²⁴Kɔba men kwipioá kpalapi kia gbèɔn kwi pɔ aa kpalableɔnɛ.

Kwãsa pɔ de Setǎu ù zɛa isiale, asa a ye gbãakpa dũnia bui pii gbãadeɔwae. Wài pɔ wà aà yã'ò láa gbènazĩna no, dũnia búu

kpalaε. Yã læũaε. Dũnia busu pii wa lɛdoũke, wi kũnize doũ se. Lá Setãu a gbãa kpà dũnia gbãadeɔwa, aa ibeɛse n̄ Yesudeɔ n̄ Yudaɔ weliwe. Wàipi aɔ mi vĩ soplã n̄ kɔbaɔ men kwi lan kwãsawa. Aà yãdaane guu, a kũnike dũnia gbẽɔne pii. Wàipi a gbãamo gbẽɔne, aɔ pãsi lan gbeaanawa, mé a a pɔeã dané. Kiafuaɔ kpakpaa aà kɔba men kwioɔwa, i ke aà mioɔwa no, ké kɔbaá gbãa seelaε yãi. Kia men kwipio lo, ké wàia dũnia búu pɔe yãi.

Mi ku men soplã, ã Ziyã 17:9-10 guu, wà n̄ bɔɔlekè gbesĩsĩ ù, ã wà mè aa de kia gbẽɔn soplã ù lo. Wà Loma wẽle kàle gbesĩsĩ men soplã musu yãaε. Dũnia kpala pɔ aɔ ku zia, a mɛewia aɔ de Loma ù; tó màan s̄o, mɛewia pãle aɔ sãa n̄ Loma pɔ ku za zio.

Wàipi mì men do de lá wà a kaikè deadeawaε. Bee lé o kpalapi gẽzeã yãaε, ã à èà vù. Ké Danieli pɔe è wɛpungu guu lan gbẽnazĩnawa, a gbáo de mo ù. Beeá Loma kpala seelaε. Bee gbea a gbanɛɔ de mo ù yãaleã n̄ gĩo. Gbapio n̄ gbanɛpiciá kpala doũe, Loma kpala pɔ ku za zi mé a vu. Busuo lɛdoũke dasi dũnia gɔɔ gbɛzãzi, ãma aa nakɔwa giũgiũo, an lé aɔ doũo.

Dũnia búu kpala gbɛzãpi kũnize vĩ men do n̄ laatazeo men do n̄ felekaayão men do. Buiɔ nakɔwa pii n̄ lɛdoũo. Yãpi a bɔ gbẽpii sae, aai kũ ɔplapla, aai misiile a ikoε, aai kuleke Setãuε. Lá Mae Lua Yesu gbà zé aà kible dũnia búuwa, màa Setãu a kpalapi gba ze, i a gbãa kpawà n̄ a kpalao n̄ a iko zĩɔo. Danieli mè kpalapi a to vĩa gbẽɔ kú e s̄o kẽngu, aɔ gbãa maamaa mé aɔ pãsi, baa e Kilisi ibeε àɔ gé mci.

Kilisi ibeε zĩkaa n̄ Luao n̄ aà gbẽɔ (13:5-8)

Wà walayã'ole dò wàipie aà Lua tɔbẽesiò, mé wà aà gbà zé aà iko vĩ e mo bla n̄ plao. 6Wà à nà dɔɛa n̄ Luaowa, à aà tɔbẽesi n̄ aà kukĩio n̄ gbẽ pɔ aa ku weɔ. 7Wà aà gbà zé aà zĩka n̄ Lua gbẽɔ, i zĩblemá. Wà aà gbà zé lo aà iko vĩ bui piiwa n̄ gbẽpiio n̄ buiyão pii n̄ busu pii gbẽɔ. 8Gbẽ pɔ aa ku tɔɔleɔ kule wàipie mp̄ii, mé i ke gbẽ pɔ an tó ku aizãna taalau e Lua àɔ gé dũnia kaleio baasio. Taalapiá Sã pɔ wa dè pɔe.

Dan 7:8 Ké male laasooke a kɔbapio yāwa, ma kɔba pāle è nenanno, àle bɔ n̄ guu, ɔ̄ kɔba káau men aaɔ̄ wòlo, aa gubɔ̀è. Má è kɔba nénapi wé v̄i lan gbēnazīnawa. A lé v̄i lo, iò walayā o.

Dan 7:21 Ké male gwa, kɔbapi lé zīka n̄ Lua gbé̄ɔ̄, àle n̄ fu.

Dan 7:24b-25 Kia pɔ dodoa n̄ a káau a fele n̄ gbɛa, i kia gbēɔ̄n aaɔ̄pɔ bɔ kpalau. ²⁵A Musude tɔbēesi, a gbāamɔ aà gbé̄ɔ̄ne, a wɛele à gɔɔɔ n̄ yā pɔ Lua d̄ileɔ lile. Wà Lua gbé̄ɔ̄ nàè aà ɔ̄zī wē aā n̄ kīnio.

Dan 11:36 Kiae mé a ke lá a yeiwa, i azīa se lesī, i z̄ɔ̄ɔke d̄ɔ̄ azīae de diiɔla pii, i d̄ɔ̄ennoyā o diiɔ Dii musu. Aà yā aɔ gée e pɔkūmabɔɔmá ge laaò, asa Lua a yā pɔ a zèò kee.

Wà walayā yā'ole d̄ò kpaladewa, ké aà boo gbēne o, i d̄ɔ̄e n̄ Luao, i aà tɔbēesi. Ledɔekenapiá Kilisi ibeɛe. Aɔ de kia ũ mé a kible wē aā n̄ mɔ sooloo. Pɔlu òè luayāmansaie à mè, a ibelese n̄ pɔ pɔ wì n̄ dile dii ũɔ n̄ pɔ pɔ wì kulénéɔ pii, i azīa se lesī deñla, i ge z̄ile luakpeu, à azīa dile Lua ũ se (2 Tes 2:4). Danieli òè kɔba néna ũ (7:8), gbé̄ fauunaɛ, ɔ̄ à gbāa è à kiblè kia gbēɔ̄n aaɔ̄ɔwa, aa gubɔ̀è. A ḡɔ̄ kpalá gbɛzāpi gbēz̄ɔ̄ ũ, a kible d̄ūniawa e Mesi àò gé mɔi. Aà bàa aɔ ku n̄ Luao, a ibelese n̄ luasisizeɔ pii.

Danieli lɛe sɔpla guu n̄ Ziayā lɛe kue'aā guuo, wà mè Kilisi ibeɛpi a zīka n̄ Lua gbé̄ɔ̄, i zīblemá. Yesudeɔ̄ ñadamapi aɔ z̄ɔ̄ de yāa pɔa pii. Tó Dii i owēe yāa yāpi a keo, wá bilike maamaae, āma Lua lezàwá káau, à mè wà menaf̄ɔ̄, wàò de naaideɔ̄ ũ e wà ge gao. Kilisi ibeɛ a azīa pɔeā ke d̄ūnia guue. Aà gbāa aɔ de Gyama busu d̄ɔ̄aana Itileɛla, asa aɔ iko v̄i d̄ūnia búuwa: bui pii, gbēpii, buiyā pii, n̄ busu piio. Wa gbāamɔ gbēpiiɛ aa kulèè, aa misiile iko pɔ Setāu kpàwàe. Gbé̄ pɔ an t̄ɔ̄ ku aizāna taala guuo (Zia 17:8 gwa) mé aao wɔɔ v̄i aa giè, baa tó aa gaɛ.

Sema Lua gbé̄ɔ̄ aao mena v̄i (13:9-10)

Gb^é pɔ nòsɛ vī, aà yǎɛ bee ma. 10Gb^é pɔ Lua dīlɛ wà kǔ zǐzɔ ũ, wa kǔ zǐzɔ ũɛ. Gb^é pɔ Lua dīlɛ wà dɛ n fēndao, fēnda wa dɛò. Bee lé lɛda Lua gb^éɔwa aao mena vī, aaiɔ aà naai vī.

Zel 15:2 Tó aa n lá, má wa géui, oné ma mè, gb^é pɔ má dīlɛ aà ga, a gaɛ, gb^é pɔ má dīlɛ wà dɛ n fēndao, fēnda wa dɛò, gb^é pɔ má dīlɛ aà ga n nɔanao, nɔana a gaò, gb^é pɔ má dīlɛ wà kǔ zǐzɔ ũ, wa kǔ zǐzɔ ũɛ.

Yesu lé o Lua gb^éɔne aa menafɔ, aao dɛ naaideɔ ũ, mé à yǎ doŭpi ò Zia 14:12-13 guu. Gb^é pɔ aa ga Yesu tó yǎiɔ aao dasi gɔɔ gbɛzǎ zǐ. Tó wá ku, Dii ye wàò naai vī wàò wɔɔ vīɛ. Aa su aao misiile Kilisi ibɛɛɛo. Sema aa menafɔ aa zǐbleɛ. Baa to aa gà, ga maa aɔ dɛ wēnila gɔɔ bee. Tó Yesude gà, a gé Dii kǐi gɔɔɛ (2 Kln 5:8), a gbɛa aa bɔ gau aa kible n Mesio. Wá luanaaikɛa mé a wá gba gbǎa n wɔɔɔ gɔɔ bee. Lua Nisǐna sɔ a wá gba lé. Yesu mè, wásu bilike yǎ pɔ wá owao.

Misiilea Setǎue zé vīe? Tó gb^é kùlɛ Kilisi ibɛɛpie n aà taao, mé à aà seela kè a mí'ae ge a ɔwa, Lua a pɔkǔma bɔbɔwàɛ, iɔ wǎwǎkɛ té n ɪatǎgbɔɔ guu fǎane n gwǎasǐnao gɔɔpii. Gɔɔ bee a maa Yesudeɔ aao ku dǔnia pɔ Lua yǎdǎaala guu lɔo.

Asa Lua á gba zé à taasikɛ Kilisieɛ, i kɛ aà naaikɛa ado no (Flp 1:29).

Sema wà taasikɛ maamaa, wí gbasa wà gɛ kpala pɔ Lua kpà guu (Zǐn 14:22).

Ānabi ɛgena (13:11-18)

Ō ma wài pǎlɛ è, àlɛ bɔ tɔɔlɛu. A kɔba vī men pla lan sǎwa, āma à yǎ'ò lan kwǎsawae. 12À wài sǛia iko pii kè aà wáa. A tò tɔɔlɛ n gb^é pɔ aa kuwàò kùlɛ wài sǛia pɔ wà aà kaikè dɛadɛa a bɔ làaɛ. 13À dabudabu zɔɔɔ kè, baa se a tò té bò musu à lèlɛ tɔɔlɛ gbēnazǐnao wáa. 14À gb^é pɔ aa ku tɔɔlɛɔ sǎsǎ n dabudabu pɔ

wà aà gbà zé a kè wàì sēia wáa. A òné aa wàì pò wà aà kaikè ñ fēndao à gi ku taa ke. 15Ǿ wà wàì plaadepi gbà zé à wēnikpa wàì taapiwa, ǿ wàì taapi fǿ yǿ'ò, a tò wà gbé pò gi kuleieo dèdè. 16A tò wà seelakè gbēpii ɔplaa ge an mi'æwa, nefēnen gbēzɔɔ, ɔdeo ñ taasideo, zɔɔ ñ wēeɔ, 17ké gbēe a e pò yiao ge à pò luo, mé i ke a seela pò de wàipi tó ũ ge aà tó nimelo ví baasio. 18Ǿnoyǎn ke. Gbé pò a wezēa, aà wàipi nimelo bɔɔleke, asa gbēnazīna tó nimeloe. Aà nimeloá ɔaa aañ ñ baañ ñ soolooe (666).

Mat 24:24 *Asa mesi egenao ñ ānabi egenao mo aa seela zɔɔ n dabudabuo ke, ké baa gbé pò Lua ñ séɔ aa ñ sāsāò, tó a zeke.*

2 Tes 2:9-10 Luayādansaipi a mo ñ Setāu gbāaoe, i dabudabuo ñ yābɔnsaɔ ñ seela egenao ke pii. ¹⁰A kōni bui pii ke gbé pò aa mipè kaalewaɔne, ké aa gi sīana pò a ñ suabai yāi.

Zāa wai pāle è à bò tɔɔleu. Kpala ì bɔ isiaue, kiaɔ ì bɔ tɔɔlee. Wai plaadee beeá gbēnazīnae, i ke kpala no. Gbé pāsīe, a buse wee lan sāwa, āma ì yǿ'ò lan kwāsawae. Ì gbéɔ sāsā ñ dabudabu pò ì ke ñ Setāu gbāao. Aà bàa ìɔ daa ñ Kilisi ibeɔo. Ì o gbēpiiie aa misiile Kilisi ibeɔe. A to wà Kilisi ibeɔe taa ke, i wēnikpawà, i yǿ'ò, i o gbēpiiie aà kuleè. Gbé pò gi kuleie ǿ a aà de. A to gbēpii, ɔde ge taaside, aa aà seelake a mi'æ ge a ɔplawa. Gbé pò seelapi vío, a e pò lu ge à pò yiao.

Seelapin ke: 666. Kilisi ibeɔpi tó nimeloe, āma gbēe i e tɔpi bɔɔlekè yāao. 666 de aà tó denabao ũe. Geleki yā guu wēsā pii ñ a nimeloo. Yesu tó ñ Geleki yāon ke : Ιησους I = 10, η = 8, σ = 200, ο = 70, υ = 400, ς = 200. Yesu tó nimelon ke: 888.

Wai plaadepi wì mé lo Ānabi egena (Zia 16:13, 19:20, 20:10). Ānabi egenae, asa aà yā i bɔ kō kpe ñ Lua yāoe. A bɔ Yesu zé yā kpe. Zé pò a bɔò mé aɔ zé ví ado. A Kilisi ibeɔe kǎfī de gbēpiila ñ pò pò wì kulenéɔ. Gbé pò gi aà yā mai, a aà dee.

Kilisi ibeɔe tó ku Ziayā lá ge Danieli lá ge Tesalonideo lá guuo, āma a ku 1 Zāa 2:18, 22, 4:3 guu ñ 2 Zāa 7 guuo. Setāu, Kilisi ibeɔe ñ

Ānabi egeŋao, aa de gběon'aaŋke taa ũe, aale Lua gběon'aaŋke yā dadae. Pɔlu ì àà sisi Luayādansai. Ziayā lá guu wì àà sisi Wai.

Mesi n̄ a gbě́o s̄ia Siona gbesĩsĩ musu (14:1-5)

Ń ma Sã è zea Siona gbesĩsĩwa. Gběon ɔaasɔɔo lee basopla n̄ siiŋo (144 000) kuaano. À tó n̄ àà Mae tóo kěa an mi'aewa. 2Ma kǎfĩ mà, à b̀ luabe, a kii do lan í z̄ɔɔ sukaawa, lan louvĩa gbãawa. Kǎfĩ pɔ má màpi de lan mɔɔnlenao mɔɔna ówa. 3Gběon ɔaasɔɔo lee basopla n̄ siiŋopio lé lè dafu sí kpalabaa n̄ pɔběe men siiŋo n̄ gběz̄ɔɔ ae. Gběe i f̄ɔ lɛpi dàdao, sema gbě́ pɔ wà n̄ bó dũniaupio baasio. 4Aame aa gbě́ pɔ aai gbãsíke n̄ n̄eooɔ ũ, aa lesoe. Aaìo te Sãzi gu pɔ àle géu pii. Ampio ŋ wà n̄ bó gběnazĩnao guu Luae n̄ São pɔ beedeo ũ. 5Wi ma zii aa eeto, aa taee v̄io.

Sou 2:6 À mè a a Kia kpà a gbesĩsĩ Siona musu.

Zel 2:3 Aa ku ma mendo yãie, aame aa ma buapɔkaauo ũ. Ma gbě́ pɔ n̄ mɔm̀do taa'e, ŋ musi n̄ lé. Ma Dii mame má ò.

Yoe 3:5 Dii sisinao bo pii, asa suabaa ao ku Yelusaleũ n̄ Siona gbesĩsĩ musuo, lá Dii òwae. Gbě́ pɔ b̀pɔo aao de gbě́ pɔ Dii n̄ sisio ũ.

Sof 3:13a Isaili k̄nnapio gbě́o wetão, aa gbě́o sãsão, mé wa ee ma do n̄ léuo.

Siona gbesĩsĩ wì mé lo Davidi wěle ge Yelusaleũ. Lakĩ Mesi zea n̄ Lua gbě́ pɔ wà Lua b̄e seelakémáo (Zia 7:2). An yã b̀ k̄ kpe n̄ luanaaikensai pɔ Kilisi ibee seela kè lee 13 guuone. Mesi i pila tole ḡiao. Zãa wepungupi è Lua ḡuo guu n̄ pɔběe n̄ gběz̄ɔɔ.

Zãa d̀aa à Mesi kpala yã'ò, wà Mesi è zea Siona gbesĩsĩ musu. Wekĩ a kpalableu n̄ Yesude zĩblena pɔ wà n̄ bó toleo. Wàle mɔɔnale luabe n̄ pɔnao ŋ Lua gbě́o lé lè dafu sí. Gbě́picá zĩblenaone, aa b̀ wetẽamɔané guu aafia, ŋ aale kible n̄ Yesuo. Lè dafu pɔ aale sic ye ke doũ n̄ lè dafu pɔ wa s̄i Zia 5:9-10 guuo. Gběe a f̄ɔ lɛpi dadao, sema gbě́ pɔ wà n̄ suabào.

Wà mè Lua gbépio lesoe. Aa naai ví mé aa ku gbāsisai. Aaì te Yesu po de sāsakao ūzi gu po àle géu pii. Nɔsepuade taaesaideɔne. Gbé wásawasao n ū, mé Lua n duunao kēmá. An kekeá doŋ n vāikenao. An yā wa ò Zia 22:15 guu.

Wà n bó ɔ wà n kpá Luawa n Yesuo po sēia po wì kpa Luawa ū. Ziyā 14:14-16 lé gbēmaao bɔa yā'o, mé Zia 14:17-20 lé gbēvaio dedea yā'o. Gbēmaao de gba po ì ka Luagu ū, ampio ɔ Yesu n bó dūnia guu n a auo (1 Pie 1:18-19).

Wa baonakpa bui piie (14:6-8)

ɔ ma malaika pāle è, àle vua musumusu. A baona laasai kūa à kpa gbé po aa ku tɔleɔne, busu pii gbéɔ, bui pii, buiyāo pii n gbēpiio. 7A ò gbāugbāu: À víake Luae, à aà tɔɔ, asa aà yākpalekea n gbéɔ gɔɔ kàe. À kule Lua po musu n tɔleɔ n isiao n nibɔnao kèpie. 8Malaika plaade te aà kpe à mè: Babeli gà! Meevia zɔɔpi gà! A tò bui pii a vèe gbāa po de a kaaluakaa ū mì.

Mat 24:14 Wa kia po Lua kpà baopi kpa dūniau pii seela ū bui piie, a lé i gbasa ká.

Lee 13 guu wà dūnia gɔɔ gbezāzī kpala po de Setāu po ū yā'òwèe n ānabi egena yāo lo, gbé pɔ a dile gbēpii kule Kilisi ibeee, aai misiile aà kpalae. Lee 14 dàale n Mesi n a gbéɔ yāo. Aai gbāle n dūnia kpala po de Setāu po ūoo, ɔ wa n é n Mesio Sioɔna gbesīf musu.

Bee gbea malaika gbéɔn aaɔ lé leza, ké yākpalekea n gbéɔ kà kái, ɔ wà dūnia pɔɔkekeá yā'ò yāleeŋa ū, gbēmaao gīa, a gbea gbēvāio.

Malaika sēiaá Yesudeɔ wée, àle suabaa laasai po ì bɔ Kilisi naikaa guu baokpa. Zea n yāpio ado mé a to gbé bɔ yākpale po wàle mó kei n dūnia gbéɔ guu. Malaika lé vua musumusu ké gbēpii aà e, ɔ àle baonakpa busu piie, bui piie, yābui piie, n gbēpiio. Yā po Dii ò papaan we à mè: Wa kpala po bɔ Lua kīi baokpa dūnia gupiiu

seela ũ bui píie, a lé i gbasá ká (Mat 24:14). Yã men do po a to wà bɔ yãkpaleu mé viãkea Luae ũ, wí gawi dõè, wíc dõ õme pɔpiikena ũ, ziewa a yãkpaleke n baadeo a yãkewa. Wi Yesu Kilisi tó sio, ãma ké wa ò 'baona', wa dõ ké Yesu Kilisi bao wàle o we.

Malaika gbẽɔn aaɔpio yã tekõi. Gbẽ sãia lé gbẽɔ sisi aa baona si, gbẽ plaade lé dũnia kpala pɔ bɔ Lua kpe gaa yã'o n a namableao n a yãkpaanlakeao, a aaɔde lé leza gbẽɔwa à mè, gbẽ pɔ lé kule Kilisi ibeɛɛ, Lua a yãkpaleńɔ, I n ká té gasai guu.

Malaika plaade Babeli gaa yã ò. Za zi Babeli de Isaili ibeɛ sà zɔ ũe. Kpalapi zĩblè Yelusaleũwa wẽ 587 guu e wàɔ gé Yesu ii, à luakpe pɔ Salomo bɔ duuzɔ, õ wà Yudaɔ n n kiao kũkũ tàńɔ zizɔ ũ. Wà Babeli tɔpi kpà dũnia gɔɔ gbɛzãzĩ kpala pɔ aɔ de Kilisi ibeɛ pɔ ũ. Ké Malaika ãnabikeyã pɔ Isaia kè ò, wẽlɛpi gaa bao õ àle kpá n Kilisi ibeɛ n ãnabi eɛnao. Aame aa dũnia ðɔkpa n n yãɔɔsaio, aai Lua baa bɔ aa dile.

À laaika kulea Kilisi ibeɛzi (14:9-13)

Malaika aaɔde té n kpe, a ò gbãugbãu à mè: Tó gbẽ kule wàie n aà taao, mé à aà seela kè a mi'ae ge a ɔwa, 10ade mé a Lua pɔkũma vɛe pɔ wa kà aà pɔfĩ imibɔu atɛe mi, i wãwãke té n ãatɛgbɔo guu Lua malaikao n São ae. 11An ãadama suele aɔ do gɔɔpii. Gbẽ pɔ kule wàipie n aà taao aa aà tó seela kè ãampaa vĩ fãane n gwãasĩnao. 12Bee lé leda Lua gbẽ pɔ aa aà yãdileao kũa mé aa Yesu naai vĩɔwa, aao mena vĩ. 13Õ ma yã'o mà, à bɔ luabe à mè: Ké bee ké. Baaadeɔn gbẽ pɔ aa ga naa Diiwa za tia ũ. Lua Nisĩna mè: Ao! Aa kãmabo n n zĩo, asa an maakea gbe teńzie.

Isa 21:9 *Gwa! Sã kpaãna plapla gode lé mó. Õ godepi mè: À gà! Babeli gà! A dii kalea tɔɔle wiwia.*

Zel 25:15 *Yã pɔ Dii Isailio Lua òmɛen ke, à mè: Imibɔ pɔ ma pɔkũma vɛe ka a pai si ma ɔzĩ, ní tó bui pɔ male n zĩmáɔ mi mpai.*

Malaika aɔɔde lé leza gbéɔwa à mɛ̀, tó aale kule Kilisi ibeɛɛ ge aà taataa, ge tó aa aà seelakè ní mɛ̀wà, aa Lua pɔkũma e. Gbé́ pɔ aale kule Kilisi ibeɛɛ lé kule Setãuɛɛ. Gwa ñ sé: Zea ní Kilisio ge zea ní Setãuo. Gia kulei Kilisi ibeɛɛ yã aɔ àao. Dũnia a tɛaaziɛ, gbé́ pɔ gĩo i gĩ gbẽandoɔ ũ. Gbẽe a e pɔ lu ge a pɔ yia Kilisi ibeɛ seela kua a ɔplaa ge a mí'awea saio. Kilisi ibeɛ taataa pɔ wa kèpi a yã'o, i mɛ̀ wà gbé́ pɔ aale kuleɛɔɔ dedɛ. Lua gbé́ɔ menafɔ́, aaiɔ de naaideɔ ũ. Gbé́ pɔ sù kuleè sɔ́, wa ãadawà ní téo Mesi ní a malaikao aɛ. Lua ãadaamapi aɔ laaa vío (Zia 20:10). Yesu ì zia té pãsí yã'o maamaa de gbẽpiila (Mat 18:8). Wá dɔ́ sɔ́anaɛ. A de yãdane pɔ wa fɔ́ a gbãa lao ũo.

Wàle Lua gbé́ɔ gba laai maamaa. Wà ní kekeá ò gbé́ pɔ aa Lua yãdileao kũa mé aa Yesu naai víɔne. Tó aa gà Yesu tó yãí, Lua a baaadańgu. Wí yã no, pɔsia yã no. An taasi a laa, aai aseaa e, lá Yesu a legbè a gãlide pɔ zĩblèɔnewa (Zia 2-3). Wa fiaboné ké aa ye Kilisizi yãí, ní zĩ pɔ aa kèè za zi yão. Suabaaá gbae, ãma wa fiabo luanaaikenaɔne an yãkeeaɔwae.

Ayãmeto ma gbé́ yenzideɔ, à ze gbãa giũgiũ bozãsai, í wetã Dii zĩwa gɔɔpii, asa á dɔ́ ké zĩ pɔ ále ke Diie a ke pão (1 Kln 15:58).

Wěni men doe, a gẽzea tiaɛ,
yã pɔ wá kè Kilisie mé a gĩ ado.

Gbẽmaao bɔa ní gbẽvãio midɛao (14:14-20)

Ń ma lounaa è, pɔɛ zĩlewà, à bò lan Gbẽnazĩn Nɛwa. A vua fùà kpaá, a kɔma lena kũa. 15Ń malaika pãle bò luakpɛu à lé gbãa zù gbé́ pɔ zĩleá lounaawazi à mɛ̀: Kɔmaka pɔi ñ kɛ́, asa tɔɔle pɔɔ mà, à kà kekeaaɛ. 16Ń gbé́ pɔ zĩleá lounaawa a kɔma màle tɔɔle, à tɔɔle pɔɔ kèkè. 17Malaika pãle bò musu luakpɛu, a kɔma lena kũa lb. 18Ń malaika pãle pɔ té iko ví bò sa'okĩi. À lé gbãa zù gbé́ pɔ kɔma lena kũapizi à mɛ̀: Ñ n kɔma lena ka tɔɔle vɛɛ kóci ñ zɔzɔ, asa a be màɛ. 19Ń malaikapi a kɔma màle tɔɔle, à tɔɔle vɛɛ kó

zǝzǝ a kà vĕĕ'ibokĩi zǝo pɔ de Lua pɔkũmabɔbɔbɔ ũ guu. 20Wà ãzǝ vĕĕ kópiɔwa wĕnkpe, ã au b̀le vĕĕ'ibokĩi guu à d̀gua e lon ɔaa do n basoo, a lesĩ kà s̃́ ãasĩna leu.

Dan 7:13a Ké male gugwa gwã wɛpungupiu màa, ma pɔ è lan gbĕnazĩnawa, àle mɔ lounaau.

Yoe 4:12-13 Buiɔ vu iu, aai gé yãkpalekeguzuleu, asa we má zǝleu mà yãkpaleke n bui pɔ liaio pii. ¹³An vãikea kè zài! Komaka pɔi n kĕ́, asa à mà à kà kekeaε. À mɔ ãzǝ vĕĕwa a fĕkĩiu, asa à pàε, vĕĕkakĩio pà yelele.

Gbĕ́ pɔ aao ku tɔɔle zia Mesi ea ma gɔɔɔ, wà n yã lèèũ n pɔ men plakekeá yão. A sĕiaá pɔwεkekeaε, Mesi mé a bee gǝgǝ. A plaadeá vĕĕko zǝzǝaε, malaika gbĕɔn plaɔ mé aa bee gǝgǝ, gbĕdo kɔma lena kũa, gbĕdo s̃́, a iko vĩ tewa. Malaikae b̀ luakpe guu luabe, à yã pɔ Lua d̀e ò Yesue, ã à pɔwena kĕ́, ãme Lua gbĕ́cũ ũ. Gbĕnazĩn Ne yã pɔ ku Danieli leε sɔpla guu de Mesi n Lua gbĕ́cũ kpalablea yã ũε, aaiɔ kible gɔɔpiiε. Yesu m̀, Gbĕnazĩn Ne seela i gbasa bɔ musu, Isaili busu buiɔ i bubuape mp̃ii, aai Gbĕnazĩn Ne mɔa e lounaau n gbãao n gawi zǝo. A a malaikao zĩ n kãaε'ɔ gbãao, aa gbĕ́ pɔ à n s̃́cũ b̀le dũnia gola siiɔu za luabe lela e a lele aa n kãaa (Mat 24:30b-31). Wi n takĩi oo, ãma Musude gbĕ́cũ mé aa kpala si aa ble, aaiɔ ku gɔɔpii, aɔ laaa ṽio (Dan 7:18).

Malaika pɔ té iko vĩ s̃́, à yãd̃ile malaika pɔ kɔma lena kũaε, aà a kɔma ka tɔɔle vĕĕ kɔɔi aà kĕ́, asa aa màε. Malaikapi a kɔma kà vĕĕ kɔɔi a kĕ́, ã a z̀ vĕĕfĕkĩi pɔ de Lua pɔkũmabɔbɔbɔ ũ guu. Pɔkekeaε beeá yãkpalekegɔɔ yã no, vãikenao dedea Haamagedǝ zĩkaa guu Yesu mɔa gɔɔzĩ yãε. Leε 19 guu, Yesu lé mó dia s̃́kaapua kpe, ã à buiɔ lè, à ãzǝ vĕĕbeɔwa vĕĕfĕkĩi guu, Lua pɔkũma pãsi ũ (19:15). Wà gbĕ́cũ d̀de wĕnkpe, Ānabi Zakali lá guu à m̀, buiɔ kãaa aa zĩka n Yelusaleũo (14;2). Zãa au è àle baale e lon ɔaado n basoo, Isaili busu gbãa leu, a lesĩ kà s̃́ ãasĩna leu. Wɛpungu pɔ Zãa èn we, aɔ de lá a kĕawao, ãma zĩgǝ luabɔnkpedeɔ ãonekea aɔ zǝo.

Lua pɔkũma n̄ zĩblenao Lua taasileao (15:1-4)

Ɔ ma seela p̄ale è luabe, a z̄ɔ, à b̄ò ma sae. Malaika gb̄eɔn soplao kisia gbezã men soplao kũa. Bee Lua a pɔkũmabɔɔamá midèò. 2Ɔ ma pɔe è lan isiwa, a da lan díwa yãalea n̄ téo. Ma gb̄é pɔ aa zĩblè wàíwa n̄ aà taao n̄ aà tó nimeloo è zea díi pɔ da lan isiwapi sae, aa mɔɔna pɔ Lua kpámá kũa. 3Aale Lua zoblana Mɔizi le si n̄ Sã pɔo aa mè: Dii Lua Gbãapiide, n yãkeao z̄ɔ, aa b̄ò wá sae. Bui pii Kia, ni yãke a zéwa n̄ s̄íanao. 4Dii, dem̄e n v̄ia v̄io ni? Dem̄e a gi n tɔɔɔii? Asa ndo n kua mé adoa. Bui pii a mɔ kulene, asa n maakeao b̄ò gupuau.

Lev 26:21 Tó a gi àle swãgbãakemano, mé i ma yãmao, má á swãgagaa kãfĩ lo leɛ soplae e á duuna léwa.

Soũ 86:9 *Bui pɔ n̄ k̄èò mɔ kulene, aa n tɔɔɔ mp̄ii.*

Isa 66:23 Ma Dii ma mè, mɔ n̄ mɔo, kãmabogɔɔ n̄ kãmabogɔɔo, bui pii alio mó kulei ma ae.

Ziyã leɛ 16-18 lé ãa pɔ Lua a da Kilisi ibeewa yã'o n̄ kpala v̄ai pɔ wì mé Babelio, n̄ luaginziide pɔ té Kilisi ibeeziɔ. Zãa ãadamapi è wɛpungu'ea guu lan fotowa. Fotopi guu Zãa è malaikao lé pɔkũma tuu men soplao ele tɔɔlewa. Malaikapiɔ n̄ n̄ musio de àsi b̄éɔ yã ùe, aale yã pɔ a mɔ gɔɔ gbezã z̄iɔ ɔɔw̄éɛɛ. Musipio de Lua pɔkũma gbezã bɔɔɔa Kilisi ibee n̄ a iwawwa ùe. Àle f̄íaboné ké yã e ke a zéwa yãí. Musipio de Kilisi ibee n̄ a iwaw baa ùe. Leɛ 16 lé yãdaanlapi p̄ásĩ o. Isia pɔ b̄éɔ gaga pii. ãate pusu gbãa a gb̄éɔ tekũ. Gusia a da Kilisi ibee kpalaa. Haamagedõ zĩ a fele.

E musio aao mó, Zãa zĩblenao è, gb̄é pɔ aa zĩblè Kilisi ibeewao. Aa s̄ía isi sae. Isipi da kílíkili lan díwa yãalea n̄ téo Lua kpalabaa ae. Aa mɔɔnao kũa, aale Lua taasile n̄ pɔnao. Aale le pɔ Mɔizi dà sí (Bɔa 15), aale zĩblea kpala v̄aiwa pɔnake. Lepi de lo Mesi pɔ n̄ suabà le ù. Dii Lua Gbãapiideá Mae Lua tóe n̄ aà Ne tóo lo. Gb̄épii a kulené amplampii. Gb̄épii a kulem̄e aa ma luake d̄õ (Isa 45:23). Ke wà Yesu tó sì, gb̄épii a kule luabe n̄ tɔɔleo n̄ tɔɔle zieo, gb̄épii i

o Yesu Kilisi mé Dii ù Mae Lua tɔɔɔa yāi (Flp 2:10-11). Mesi kpalablegɔɔ yā po tei gbezā ð dūnia bui po gɔɔ gɛ kulei Mae Luae n̄ aà Ne po a kpà kia ùo.

Malaikao kisia men soplao kũa (15:5-8)

Bee gbea ma luakpe zé è wěa musu, zwāakpe po aà ikoyā kuu ù. 6 ð malaika gběɔn soplao po kisia lee soplao kũa b̀le kpépiu. Aa baabaa pua taitai tekea dadaa, vua asana dɔɔɔa an kuawa. 7 ð pɔb́e men siiɔɔ do vua tuu men soplao kpà malaika gběɔn soplapiɔwa. Lua po ò ku gɔɔpii pɔkũma ka tuupio pai. 8 Lua gawi n̄ a gbāao suele kpépi pà. Gběe a f̄ gẽuo e malaika gběɔn soplao kisia lee soplapiɔ ge midèò.

Baa 32:15-16 Mɔizi èa pila gbewa, a ikoyā gbererepɛ men plapiɔ kũa. Yā kěa gberipiɔwa kpe plapla pii. ¹⁶Lua mé gbererepɛpiɔ à, ðme yākẽmá.

Baa 40:34 ð telu kùle kpaaũkpɛwa, Dii gawi zwāakpɛpi pà.

Yā po lé mó kei tɔɔle, Lua d̀aa d̀le za luabe k̀e. Zāa Lua è a kpéu, zwāakpe po aà yā kuu, wì o kpépie lo kpaaũkpɛ. Isailio kpépi d̀ gbáau an bɔa Egipi gbeae. luakpe de gu po wì kpaaũ n̄ Luao ùe, mé zwāakpɛpi k̄i wì kpaaũ, wìò gèò gu n̄ guo. A guu ð Mɔizi ò kpaaũ n̄ Luao. Gbererepɛ po Mɔizi ikoyā men kwio kẽmá, a kà Lua baakuanno kpagolou zwāakpɛpi guu.

Lua gia duunae f̄iafia mé ò mó n̄ aà pɔkũmao. Duuna mé gia aà yā mai ù. Pɔlu mè, N swāgbāakè, ni n̄selileo, ð nle pɔkũma k̄aanzi e Lua pɔkũmabɔɔɔmagɔɔ, tó Lua yākpalekeańno a zéwa b̀ gupuau (Lom 2:5). Gbẽnazĩn daside dàae.

Malaikao pɔkasa pua daa f̄iaboané a zéwa seela ù. Wà tuu po wa kè n̄ vuo kpámá. Lua gběɔ wabikeao ku vua tuu guu yāa (Zia 5:8), āma lak̄i í po kau mé Lua pɔkũma ù. luakpe pà n̄ sueleo. Gběe a f̄ gɛ dūnia duuna awakpai Luaeo. ðme kia gbāapiide ù ado.

Lua menakè, ãma a gɔɔ kà ké àà fɛlɛ yãkɛ sa. Yã pɔ a dadańla bãdea vĩo. Pɔe a fĩ kraèo.

Malaikaɔ kisia eɛa tɔɔɛwa ń isiao ń swaɔ ń musupɔɔ (16:1-9)

Ɔ ma yã'o gbãa mà, à bɔ luakpɛu, a ò malaika gbɛɔn soplapiɔnɛ: À gé Lua pɔkũma pɔ ku tuu men soplac guu eɛi dũniawa. 2A sɛia gè, à a pɔ èlɛ tɔɔɛwa. Ɔ sãne vãĩ pãšɔ gbɛ́ pɔ wài seela vĩ aai kule àà taaɛɔ lè. 3A plaade a pɔ èlɛ isiawa. Ɔ isia í gɔ́ lan gè auwa, pɔ wɛnide pɔ ku a guuɔ gàga pii. 4A aaɔde a pɔ èlɛ swaɔ ń nibɔnaɔwa, ɔ an í lì au ù. 5Ɔ má mà malaika pɔ í iko vĩ mè: Kuaadoade, n gbɛ́ pɔ ń ku yãa mé ń ku tia, ni yãkɛ a zéwa, ɔ n yãkpalekèńɔ màa. 6Aa n gbɛ́ ń n ãnabio au bɔlɛ, ɔ n aupi kpamá aa mì. À kɔšínɔ màaɛ. 7Ɔ ma yã'o mà sa'okĩ à mè: Ao, Dii Lua Gbãapiide, n yãkpalekèńɔ a zéwaɛ, mé a sãana vĩ. 8A siiɔde a pɔ èlɛ ńatɛwa, a tò à gbɛnazĩnaɔ tekũ. 9A pusu gbãa ń lé, ɔ aa Lua pɔ kisia beɔ iko vĩ tɔbɛsì. Aai nɔselile aa àà tɔbò.

Soũ 76:5-6 N gbãamò sɔgbãaɔnɛ, aa wulea ń ń i gbɛzão, gɔ gbɛɛɛɛɛɛɛɛ, an gbɛe i fĩ ɔsɛo. ⁷Yakɔbu Lua, n ń lele, ɔ sɔdeɔ ń ń sɔo gɔ́ kalea ń i zɔɔo.

Soũ 78:44 À ń swa'icò lì au ù, ɔ aa fùa a imii.

Musi pɔ a kepɛɔ bɔ lan kãń'ɔgoa musɔwa ń kãaɛɛɛa pɔɔ, ãma an pãšɛ deńla. Aa bɔ yã pɔ wa yia Egipiwa lo Bɔa la guu, ãma wa pɔkuma tuu men siiɔpɛɛ eɛ Lua pɔkɛaɔwa dodoe: tɔɔlɛ ń isiao ń swaɔ ń ńatɛo. Wa musipɛɛ zĩ gbɛ́ pɔ Kilisi ibɛɛ seela vĩ aa kulè àà taaɛɔwa. Dũnia gbɛ́ daside yãn we. Pɔkũma tuu sɛia eɛa gbɛa, sãne vãĩ pãšɔ ń lé, lá aa Egipɛɛ lè Mɔzizi gɔɔwa (Bɔa 9:8-12). Yesudeɔ aao ku dũnia guu gɔɔ beea? Yesu gbɛ́ ń là yãa: Tó Gbɛnazĩn Ne mò, a a naaikena e dũniaua? (Luk 18:8).

Musi plaade isia lè, isia pii wàlè o we, asa wi ɔɔo a keewao. Isia a gɔ lan au po ìwa, mé po bʼé po ku a guuo gaga piie. Tó dǎa ku, ì í ɔɔkpa màae, ao de au ù sʼanao. Dǎapi wà tɔkpàè isia tǎa.

Musi aaɔde a swao n nibɔnao le, aai gɔ au ù lo. Wà bee è ïadama po kɔsi n wài iwao ù, asa aa Lua gbéɔ n aà ãnabio dède aa n au kòlɛ, ɔ Lua au kpámá aa mì.

Musi siiɔde ïatǎ lè. ïatǎ pusu wāa a gbéɔ lɛ, aai Lua tɔbʼɛsi. Bee ào de dǔnia wāakūa yā ù. Baa tia kewa dǔnia lé wāakūɛ. Gbǎsɔ po gbɛnazɔnao ò gbae ïana guu gɔɔpii ì to dǔnia wāakū, atǎsa zɔkaa suelɛ. Gbɛe i a nɔselile à Lua tɔɔo. ɔ wà yā'o mà sa'okii à mè, gbépio kà wà ïadamá màae.

Kilisi ibɛ kpala gbooa n dǔnia kiao kǎaaa Haamagedɔ (16:10-16)

A ɔode a po èlè wài kpalabaawa, ɔ gusia dà aà kpalaa. Gbéɔ lé lɛfi n wāwāo, 11ɔ aa Lua Musude tɔbʼɛsi an wāwā n n sǎneo yāi. Aai nɔselile aa mikè n yǎkeawao. 12A soolode a po èlè swa zɔo Uflatawa, ɔ swapi ibà, à zebò gukpe kiaoɔe. 13ɔ ma tǎao è men aaɔ lan blɔɔwa, aale bo kwā n wàio n ãnabi egenao léu. 14Tǎa dabudabukenaɔe. Aale gé dǔnia búu kiao kii, ké aa n kǎaa zɔkaa Lua Gbǎapiide gɔo zɔo zɔ yāi. 15Ma! Má mó lan kpāiwaɛ. Baaaden gbé po lé itǎke mé a a pɔkasao daa, ké asu bo búu wà aà puizi eo yāi ù. 16ɔ tǎapio kiapio kǎaa gu po wì mé n hebeluyāo Haamagedɔ.

Isa 11:15 Dii a to Egipi isia ɔɔmiboa gɔ da gii, a ɔmale Uflatai n a lɛʼan wāao, i gɔnakɛ lɛɛ sɔpla, wi buawà n kyaleo kpaa.

Sof 3:8 Ma Dii ma mè, à sǎamazi e gɔo po má fele mà yāyamá. Asa má dilɛ mà buio kǎaa, mà busu pii gbéɔ naaa, mí a pɔkūmabɔɔmá n ma pɔfɛ pǎsio pii. Ma zafɛa té i kǔ dǔniawa pii.

Setäu mé Kilisi ibeε kpà kpalau, à a gbãa kpàwà, ãma tia, gusia dà àà kpalabaa n̄ àà kpala pɔ zĩnapèleowa. Wà gusia doŭpi yã'ò Zia yã 8:12, 9:2 guu. Wekii luayãmansaiɔ lé wãwãmau lan soi wãwãwa, lakii s̄ aa gi lé wãwãpi ma e tia, aale Lua tob̄esi, aa f̄ n̄selile aa kpeli yãvãikeaεo. Gusiapi mé a to Kilisi ibeε kpaladeɔ yã ya, an yã a k̄seo. ãnabi Danieli mè, kpala gbẽzãpi lé aɔ doũo, àà busu dasipio k̄yãmao.

Musi soolodeá Haamaged̄ zĩkaae. Wa zĩpi yã'o lo Zia 17:14, 19:19 guu. Zĩḡ pɔ aa b̄ busu n̄ busuo d̄unia guu ku we pii. Wà Uflata swa yã'ò Zia 9:13-16 guu kãae soolode p̄ea gb̄ea. Wekii wà zĩḡ s̄deɔ gb̄ae gb̄ẽn milī do læ aɔ do, ké aa ge d̄unia gb̄ẽ aad̄e ded̄e n̄ téo n̄ sueleo n̄ ãat̄gb̄õ. Teli n̄ bauluo yã wàle o we. D̄unia laaḡ zĩkab̄ pãsi a ke zai.

Lakii Zãa tãaɔ è, aa b̄ bl̄owa, aa b̄ Setäu n̄ Kilisi ibeεo n̄ ãnabi egeɔa léɔ guu. An yãdanede eedeɔn we. Aa ge busu d̄aanaɔ kii d̄unia guu pii, aa dabudabuɔ k̄e aa ãn̄k̄en̄é, ké aa n̄ zĩḡ kãaa aa ge zĩkai Haamaged̄ Dii Gbãapiide ḡɔ z̄ɔ zĩ. Wà Setaũ yã wa b̄ luabe yãa, wà aà z̄ t̄ɔle, ã àle wele à gi Mesie aà kpalable. Yesu yã'ò d̄ɔḡe guu. I yã'oo za Zia 4:1, mé a yã'o lo e Zia 22:7. À mè á mó tia kãndo lan kpãiwa, ḡɔ pɔ gb̄ẽ wed̄iowa, ãma baaadeɔn Yesudeɔ ũ, asa aɔ laai v̄i, mé aɔ p̄kasaɔ daa an b̄a maa seela ũ an Yesu naakea yãi.

Busu n̄ busuo d̄aanaɔ lé si Isaili busuu n̄ n̄ zĩḡ. Aa ye zĩble Isaili m̄ewia Yelusaleũwa. Kilisi ibeε a taa p̄le luakp̄e we, ãma w̄lepi a gi àɔ ku Isailio z̄z̄e. ãnabi Zakali mè, Dii lé bui pii kãaa Yelusaleũ aa zĩkañ̄ɔ, aai w̄lepi sí. Aa kp̄e ȳe, aa kusi n̄eɔwa (Zkl 14:2). Ō Dii a pila Kukp̄e gb̄es̄iwa n̄ a malaikaɔ à zĩkañ̄ɔ (Zkl 14:3-5). Mat 25:31, Maa 8:38, 2 Tes 1:7 gwa lo. Zĩbee Lua gb̄ẽ b̄ gau, mé Yesude pɔ ku b̄ẽ li, aɔ kuaano lo (1 Tes 3:13, Zia 17:14, 19:14).

Mesi a kible d̄uniawa pii (Zkl 14:9). Dii Yesu mé aɔ kia ũ ado, ibeεo aɔ ku lo. Zakali mè, d̄unia gb̄ẽ pɔ ḡõ lí gé kulei Dii Yelusaleũ w̄ n̄ w̄e (14:16). Ampio mé aɔ ku d̄unia guu w̄ aas̄o guu. Lua gb̄ẽ s̄, aɔ de kpaladeɔ ũ, aame aa kible n̄ Mesio za Yelusaleũ Dafu guu.

Tɔɔlɛlualuaa bui pii mɛɛwɪaɔ kwɛa (16:17-21)

17A soplade a pɔ èlɛ ïanawa. Ɔ yã'o gbãa bɔ kpalabaa kii luakpɛu à mè: A lé kà. 18Lou lé pile, àlɛ vï, àlɛ pũna. Tɔɔlɛ lualua pãsípãsí. Zaa wà gbɛnazĩna kàlɛ dũniau, a taa i kɛo, a pãsí kè zai. 19Mɛɛwɪa zɔɔ kɛaa lɛɛ aaɔ, mé bui pii mɛɛwɪaɔ kwè. Mɛɛwɪa zɔɔ Babeli yã dɔ Luagu, ɔ à a pɔkũma vɛɛ gbãa imibɔ kpàwà a mì. 20Isia gũgũnaɔ gɛ̀zɛa pii, wi wesi gbɛsĩsĩɔlɛ lo. 21Lougbe zɔɔ bɔ musu, an gbia kà kilo blabla. Aa kwè gbɛnazĩnaɔla, ɔ aa Lua tɔbɛsɪ lougbe kisia yã, asa kisiapi pãsí maamaaɛ.

Dan 12:1 Gɔɔ bee Miseli, gbãade zɔɔ pɔ ì zɛ n n gbɛ́ɔ a fele. Gɔɔ bee taasi aɔ zɔɔ. Za bui daalɛgɔɔ e gɔɔpiwa, a taa i kɛ yãao. Gɔɔ bee n gbɛ́ɔ pɔ an tɔ ku Lua láuɔ bɔ.

Mat 24:21 Asa gɔɔpi taasi aɔ zɔɔɛ. Zaa Lua dũnia kàlɛ e gbã, a taa i kɛo, mé a taa a kɛ lo.

Tuu soplade pɔkũma ɛlɛa a mɔ́ n musɪ gbɛzã pɔ Lua lé kpá dũniazio. Wà musipi yã'ò kò gɔɔ pɔ Yesu kãn'ɔ soolode gò. Wekii tɔɔlɛ lualua pãsípãsí, musupɔɔ dèedee. Gbɛsĩsĩɔ n gũgũnaɔ gɛ̀zɛa pii (Zia 6:12-16). Yã doũ wàlɛ o la, ãma yã pɔ mɛɛwɪaɔ lè ɔ wà giyèwà, asa dũnia gbɛ́ɔ daside ku mɛɛwɪaɔ guuɛ. Wa tɔɔlɛlualuaapi ma dũnia guu piiɛ. Yã'o bɔ luabe à mè, a lé kà. Malaika a pɔkũma tuu èlɛ ïanawa, ké Setãuá ïan gbãadeɔ kiae (ɛfɛ 2:2), nisĩn vã pɔ ku musuɔ kiae (ɛfɛ 6:12). Yã pɔ Lua lé sɛnɔ, àlɛ sé n Setãuoɛ n àa iwaa n gbɛnazĩna pɔ Setãu ãnɔkɛnɛɔ piiɛ.

Mɛɛwɪa zɔɔ pɔ kɛaa lɛɛ aaɔá wɛlɛ zɔɔ pɔ iko vï dũnia kɪaɔwaaɛ (17:18). Kilisi ibɛɛ mɛɛwɪaɛ, wɛlɛ pɔ wì mé Loma ge Babeli. Lɛɛ 17 lé mɛɛwɪaɔ yãkɛaɔ kɛkɛaɔ. Gbɛ́ɔ pɔ aalɛ e n wé kɛaɔ, aamɛ gi Lua pɔɛã. Ziayã lɛɛ 18 lé a kaalɛa yã'o. Pɪɛ yãpi bɔɔlɛkè à mè: Zí bee musu a gɛ̀zɛa biɔo, a pɔɔ tekũ aa pia, tɔɔlɛ n pɔ pɔ kuwàɔ yó (2 Pɪɛ 3:10). À mè lo: Gɔɔpi zí musu a kaalɛ n téo, a pusu i a pɔɔ yó. ãma Lua tɔɔlɛ dafu n musu dafuo legbè, ɔ wá wé doi. We

maakea aɔ kuu (2 Pie 3:12-13). Isia gũgũnaɔ kpàlɛ íu pii, mé gbɛsĩsĩ ɛɛnkũ.

Lougbe zɔɔɔ bɔ musu. Tó loughɛɔ kà kilo do, wa o aa tiisie. Ké beɛɔ sɔ, kilo blabla! Tɔɔlɛlualuaa a to aao gbɛne màa. Ge bɔ̃muɔ wàlɛ o laa? Lua yãdaa dũniala lén we. Dũnia gbɛ́ ɔɔ gɔ̃ɔ aa nɔselile loo, Lua tɔbɛesia mé gɔ̃né. Lua gbɛ́ɔ sɔ, aa kible n Mesio.

Kaalua ɔɔ di wàlɛ kpe (17:1-6)

Malaika gbɛɔn sɔpla ɔɔ tuu men sɔpla kũapio do òmɛɛ: Mɔ mà yã ɔɔ a wi kaalua zɔɔ ɔɔ zɔlɛa swa zɔɔɔwa ɔɔnɛ. 2Dũnia kiao gbãsĩkèaano, mé dũnia gbɛ́ɔ vɛɛ ɔɔ de aà kaaluakaa ù mì aa kã. 3Lua Nisĩna dedeaa guu malaikapi gèmano sɛu. ɔ̃ ma nɔɛe è di wàlɛ tɛa kpe. Dɔɛa n Luo tɔɔ fifiwà, a mi sɔpla, a kɔba kwi. 4Nɔɛpi zwãa tɛa n a gaaluladeo yea, a vua nɔambleɔɔ daa n gbè bɛɛdeɔ n osoo. A vua imibɔ kũa, bɔɔɔ n a kaaluakaa gbãsĩɔ ka a pai. 5Wà tɔɔ ɔɔ wa a asii dɔɔ kè aà mi'awea wà mè: Mɛɛwia zɔɔ Babeli, kaaluao n dũnia bɔɔɔ da. 6Má è nɔɛpi Lua gbɛ́ ɔɔ wà n dedè Yesu seeladeke yãio au mì à kã, àlɛ aà de lan wɛwa. Ké ma aà è, yãpi dia.

Daa 11:4, 9 ɔ̃ aa mè: Wà mɛɛwia kalɛ wà kpɛdidiakɔa bo, a misona zɔ̃ luabewa. Wà wazĩa tɔɔɔ, ké wásu gɔ̃ gbandodo dũniauo yã. ⁹Ayãmeto wà tɔkpà wɛlɛpie Babeli, asa wekĩ ɔ̃ Dii tò dũnia bui pii yã bɔu. Za wekĩ à n fãaa dũniau pii.

Zel 51:7 Babeli de lan vua imibɔwa Dii ɔzɛ, a tò dũnia bui pii a igbè aa kã. Bui a vɛɛ mì, ɔ̃ aa gɔ̃ misai.

Lɛɛɛ beeá Loma yãɛ. ɔ̃mɛ mɛɛwia ɔɔ ikokè dũnia kiaoɔwa Zãa gɔɔ. Loma wɛlɛ kalɛa gbɛsĩsĩ men sɔplao musuɛ. Wi mɛ Babeli zɔɔ, ké a de mɛɛwia ɔɔ wà kpala zĩnapèlɛwà seela ù yã. Pɔdeke n ãandãao n bĩio n gbagusaɛo n ãadaa Lua gbɛ́ɔwao di wɛlɛ bee taao guu. Dũnia kpala gbɛzã ɔɔ aɔ de Kilisi ibɛɛ ɔɔ ù zĩna aɔ pɛlɛa mɛɛwia gbɛne guu. Za mɛɛwiapi guu wa ikoke busu piiwa, n gbɛ́ ɔɔ ku

dūnia guu pii. Wì o mēewiapi kaalua a gbé̃ poniakaa n̄ n̄ pœãkeao yã.

Daalea læ kuedo guu wà Babila kpēdiakōa yǎ'ò, à de zīa sea lezī n̄ zīa tɔɔɔo seela ũe. Lua n̄ yǎ yǎalené, kpépi dɔa zè, ɔ aa fǎaa. Sea wá maeɔwa, gbé̃ ɛa lé su mēewiau. Tia kewa dūnia gbé̃ kpaalea plaade ku mēewiaɔu. Sea 2017 e 2030, dūnia gbé̃ pɔ aao kǎfɔ si mēewiaɔue pii. Mēewia sà zɔɔɔ, Deli n̄ Tokioo, an baade gbé̃ dasile kà miliɔ blabla. Mɔleakɔe n̄ ɔɔɔinateɔ lé mēewiaɔ dɔãadɔã n̄ pɔkekpɔ, laataa, bankio, kyokeao n̄ kōnikɛao. Ayãmeto wà nɔe è dia Wàì kpɛ. Dūnia mēewiaɔ pii aao ku Kilisi ibeɛ kpala gbɛzǎ guue.

Za wè 2008 guu, Buuzi Kalifa mé kpēdiakōa pɔ a leɔɔ deŋla ũ Dubai, à kà metili 828 n̄ kpéɔ didiakōa mēn 163. Kpēdidiakōa pɔ an leɔɔ de metili 350 laɔ dasi de blakwia, a daside ku sinuaɔ busuu, a pǎleɔ ku lo dasi ké wàle dɔ. A mēn do pɔ wì mé Zeda ku Laalubuɔ busu, a leɔɔ kà kiloo do. Wa a dɔa midɛ 2020 guue. Wa fɔ wà laasoo ke ké kpēdidiakōapio de gōikenao ɔgbɛ maa ũ, ãma Lua lé e zīasea lezī n̄ walao seela ũe. Dūnia mēewiaɔ n̄ n̄ kpēdidiakōapio gbɔo gɔɔ pɔ malaika tuu soplade pɔkūma èle dūniawa.

Kaaluaá mēewia seelaɛ; busu pii mēewiaɔ, atěsa Kilisi ibeɛ kpala mēewia. Malaika ò Zǎae aà mɔ, i wētěa pɔ wa zī kaalua zɔɔ pɔ zōleɛ íowa ɔɔè: buio n̄ bilao n̄ busu gbé̃ n̄ yǎbui'onao. I ke Loma ado no, n̄ dūnia mēewiaɔ pii. Babeli gaaá ãa pɔ Lua a da dūnia mēewiaɔwae.

Mēewia kua ì dūnia gbé̃ kú, aà kaaluakaa v̄e ì n̄ de. Kyogbēnekekīɔ mé n̄ wɛblè n̄ zīkeao n̄ kɔɔ'oao n̄ mēweekɔɔ, telepakpɔ, pilakīɔ n̄ pɔblekīɔ. Azaiasa ɔaweeleɛ n̄ gōa ɔde ũo. Gbé̃ lé e sema aao pɔ beeo v̄i dūnia tiaɛ bee guu, ɔ aai si bīikeau n̄ yeapɔio n̄ yea dūniaio n̄ luadɔsaikɛo.

Nɔepi dia Wàì těa zoizoi kpɛ, dɔɛa n̄ luao tɔɔ fɔfɔwà. Wàipiá Kilisi ibeɛ kpala pɔ bò isiau Ziayǎ læ 13 guue. Dɔɛa n̄ Luao tɔɔ fɔfɔwà, a Lua baa bò a dile a ikokegɔɔ. Ké gbãadeɔ lé n̄ zīɛ dɔ Lua pɔ ũo, ɔ aai ãnadǎ n̄ walao, aale e n̄ iko mé deŋla. Aali Lua yǎ ài eo, ɔ aai

gbãakpa luadõsaiyãwa, aai bɔ Lua n a gbẽɔ kpe. Busu gea ae yã i dɔaané, aai ɔdada ɔaweelezeci pii.

Mɛɛwiadeɔ laasoo iɔ ku aizeeɔwa, aai pɔkasa ɔdeɔ n nɔamblebɔɔ kakaŋla. Mɛɛwiadeɔ iɔ ye nɔzɔa pɔeãkeai, aaliɔ ye wa n zuukeo. Aai kpeli Luae n aà ikoyão. Zãa mɛ, nɔɛpi Lua gbẽɔ au mi à kã, gbẽɔ pɔ aa zè n Yesu yão auɛ. Loma tobɔ ɔadaa Yesude pɔ gi lelekpai n Diizi aai kule kiaeɔneo yãi. Kilisi ibee busu gbãadeɔ aa n ɔlese.

Kilisi ibee kpala yã (17:7-11)

Ɔ malaikapi ma la à mɛ: Bɔyãi yãpi dɔmai? Má nɔɛpi asii onɛ n wai pɔ aà sea, a mi sɔpla, a kɔba kwipi asii. 8Wai pɔ n èpi ku yãa mé a ku lo. A bɔ gbão zoolo guu, i mipe kaalewa. Gbẽɔ pɔ aa ku tɔɔle an tó ku aizãna taalau za dũnia daalegɔɔɔɔ, tó aa wai pɔ ku yãa mé a ku lo mé a ea mɔpi è, a yã a dimá. 9Laasooɔde pɔ ɔnɔ vɔ yãn ke. Mi men sɔplapiɔ sɔsɔ men sɔpla pɔ nɔɛ zɔlemáɔne. Kia gbẽɔn sɔplawɛ lo. 10An gbẽɔn sɔɔɔ lèle, gbẽɔdo ku, gbẽɔdo kpé. Tó à mɔ, a gẽgẽo. 11Wai pɔ ku yãa mé a ku loopiá kia swaaɔdeɛ. Gbẽɔn sɔplapiɔ doɛ lo. Àle mipe kaalewa.

Malaika nɔɛpi asii bɔɔlekè (Zia 17:18) n Wai pɔ a di a kpeo. Wai pɔ ku yãa (Loma kpala), tia a ku lo (à gẽzɛa), ɔme a ea bɔ bedau (kpala zipi a ea fele), i mipe kaalewa. Àle Lua pɔ ku yãa, mé a ku tia, mé àle mɔ dada. Àle Yesu pɔ wa dè, à èa vù, mé aɔ ku gɔɔpii dada. Dũnia kpala gbɛzãpi kɔba aɔ kwie, busu pɔ aa nànakɔwa dũnia pii ikokena. Yãpi a bɔ dũnia gbẽpii sae, aai ze n iko mendopio, asa ɔme ku yãa (Loma ù), ɔ tia sa à èa sù. Waiɔpi kɔba doe de lá wà a kai kè deadea, ɔ a bɔ làawa (Zia 13:13). Lua gbẽɔ aao aà dɔ, kasi aao tɛaazio, aa kuleèo, aa aà seela ke n mɛwao.

Mi men sɔplapiɔ kekeá de gbɛsɔsɔ men sɔpla pɔ wà Loma wẽle kàle a musuɔ ùɛ, ãma kia gbẽɔn sɔplawɛ lo. Kiapiɔ dodoa n busu pɔ aa nànakɔwa kiaɔɛ (kɔba kwipiɔ). Gbẽɔ i me Loma kiaɔ, gbẽɔ i me kpalaɔ: Egipi, Asili, Babiloni, Pɛɛsi, Geleki, n Loma pɔ ku yãao, n Loma pɔ lé móo.

Malaika ò Wàipiá kia swaaãdee. Gbëon sopladeo pœ (ãma ao de a gbëdo ùo), a mipe kaalewa. Wài pœ ku yã àò de Ìtiokusu Epifani pœ gè wè 164 e wàò gé Yesu ii, ð Danieli a yã'ò a la guu (Dan 11:21-32). Ìme Kilisi ibeë taataa pœ a mœ ù. Ìtiokusu Zusi taa kè a pèle luakpœu, ð wà mètè tē gugbãlèbo. Yesu lezà gbéowa à mètè, tó aa tē gugbãlèbo pãle è zea Lua ua zīewa, aa baale. Gœ bee ao de taasi zœ gœ ùe. Za gœ pœ Lua dūnia kàle e gbã, a taa i keo, mé a ke loo.

Dūnia kiao n̄ iko kpa Kilisi ibeewa (17:12-18)

Kœba men kwi pœ n̄ èpiá kia gbëon kwi pœ aai kpalable yãaoœe. Aa kigœsoplanable n̄ wàio sãnu. 13An gbëon kwipio pii, an lé doũe. Aa n̄ gbãa n̄ n̄ ikoo kpa wàipiwa. 14Aa zīka n̄ São, Sã i zīblemá, asa diio Diié mé kiao Kiae. Aà gbé n̄ naaide pœ à n̄ sisi à n̄ séo kuaano. 15Ì malaikapi òmœe: Swa pœ n̄ è kaalua zōlemápiá buio n̄ bilao n̄ busu gbé n̄ yãbui'onao. 16Wài n̄ kœba men kwi pœ n̄ èpio za kaaluapigu. Aa aà ke yaiai, aai aà to puizi. Aa aà so aai teswà. 17Asa Lua a pœã dànè n̄ sœu aa ledœkœe, aai n̄ kpala kpa wàipiwa e Lua yã ge paò. 18Nœ pœ n̄ èpiá mœewia zœ pœ iko vī dūnia kiaoœe.

Kia men kwipio aao de dūnia kiao pii wé ùe (Zia 16:14). Aa ikoe n̄ Kilisi ibeëo sãnu e wè sopla. Aa zīka n̄ Mesio, aai ibeëse n̄ Yesudeo, aai n̄ dede, aai lele Yelusaleũwa n̄ luakpœo. Kasi, tó Mesi mò n̄ a gbé pœ bò gauo, a zīblemáe. Gbépio mé gbé n̄ naaide pœ à n̄ sisi à n̄ séo ù. Yesu ò a iwaoœe, Áme i ma seo, máme ma á sé, mé ma á zī à gé kãfiakei, kãfia pœ ao ku (Zãa 15:16).

Pœlu mètè, Lua mé Gbãade mendona Baaade, kiao Kia, diio Dii ù (1 Tim 6:15). Zia 17:14 guu Mesi mé kiao Kia ù, diio Dii. Bee lé œowœe wásawasa ké Yesude sēiao Kilisi luake si.

Kilisi ibeë n̄ dūnia kiao pii za kaaluapiu. Kpelewa aa za mœewiapigui? Asa an kpala zīle n̄ guu. Wá dœ Danieli 2:41-42 guu, ké dūnia búu kpala gbẽzã a kēaa. Mœi yãalea n̄ gïo lí kœseo. Busupio ao ledœ vī gœœpio. Wa dœ lá yã bee a keo, ãma aa fele n̄

kõo, aai kõi wẽleɔ kaale. Pɔkũma tuu soplade elea gbea, meewia zɔɔpi kɛ̃aa leɛ aaɔ, ɔ buio meewiaɔ kwè.

Dan 11:40-45 lé o gugbãntoodeɔ n̄ gɛɔmidɔkĩideɔ bɔbɔ Kilisi ibee kpe. Bee a mó n̄ dũnia zĩ gɛ̃n aaɔdeɔe, wi meewiaɔ dɛ̃ɔzɔ lá wà a bɔɔlekè leɛ 18 guuwa. Lua mé a to dũnia kiao n̄ gbãa kpà Kilisi ibeewa a pɔeã papaa yãì (Zia 16:19). Kpala gbezãpi a azĩa kaale, Kilisi ibee n̄ aà zĩgɔɔ aa dũnia laataze pɔ wa dɔ Babeli ù gboo zĩkaa guu.

Babeli gaa (18:1-5)

Bee gbea ma malaika pãle è, à bò luabe. A iko zɔɔ ví mé aà gawi dũnia pù. 2À wii gbãa lè à mè: Babeli gà, meewia zɔɔpi gà. À gɔ̃ zeeɔ kukĩ ù, tãa bui pii tòò ù, bã pɔ wì n̄ tẽbo wa ye n̄ gĩyãioɔ be ù. 3Aa bui pii aà vɛ̃e gbãa pɔ de aà kaaluakaa ù miɛ. Dũnia kiao gbã̃sĩkèaano, mé dũnia laatanao kè ɔdeɔ ù aà lalasikɛa zɔɔ guu. 4ɔ̃ ma yã'o pãle mà, à bò luabe à mè: À bɔle a guu ma gb̃éɔ, ké á ɔ su àò ku aà duuna guu, yã pɔ wa yiawàò á leo yãì. 5Aa aà duuna gbã zĩ luawae, mé aà vãikɛao dò Luagu.

Zel 51:7, 37, 45 Babeli de lan vua imibɔwa Dii ɔzĩe, a tò dũnia bui pii a igb̃è aa kã. Buiɔ a vɛ̃e mì, ɔ aa gɔ̃ misai. ...³⁷Babeli a gɔ̃ gbɛze ùe, gb̃ẽgbonao tòò ù, s̃k̃ẽngu pɔ ù, laanipɔ ù, gb̃ẽe ao ku weo. ...⁴⁵À bɔle a guu ma gb̃éɔ, baade azĩa mibɔkĩi wɛle ma pãkũma pãsi yãì.

Babeliá dũnia gawi seelaɛ, Setãu tòoe, ɔ malaika lé a gaa kpawake la, Babeli gɔ̃a bezia ù, lá ãnabio ò mé kɛ̃a la. Kua meewiau n̄ zĩa pɔeã keao bui pii wɛblè, n̄ ɔɔblea ɔã pɔ gɔ̃ n̄ dii ùoe. Kɔ̃nideɔ n̄ ɔde sà bilibilio ài è laataawa n̄ gb̃ẽbleyão ñazɛdɔɔ guu. Kɔ̃nizedɔɔ n̄ laatazedɔɔ n̄ bankizedɔɔ pɔ ku meewia pii guuɔá Babeli yãkɛaɔne.

Wa ea wà mɛɛwɪapɪo kalɛ lɔo. Aa gɔ̃ tãao ge bã pɔ wì ñ dile tẽ ùo ge bã pɔ wa ye ñ gĩyãio kukĩ ù. Mɛɛwɪao aizɛɛ ñ ñ gawio a gẽlɛɛ, aa ea su bau lɔo (Zia 18:14).

Wà lɛdà Yesudeɔwa aa bɔ mɛɛwɪapɪo guu ñ yãvãikeze pɔ ku weo. Ásuli nakɔwa ñ Yesusaideɔo. Kpelewa maa ñ vãio aa gbɛkpa ñ kɔoi? Gbɛke kpele gupua ñ gusiao vĩ ñ kɔoi? Kilisi yã a kɔse ñ lbiisi pɔo kpelewa ni? Bó luadɔna ñ luadɔnsaio vĩ ñ kɔoi? Ayãmeto Dii mè: À kɛmá, àlio ku ádo, ásuli ɔkã pɔ gbãlɛawao, mí á sí (2 Kln 6:14-15, 17). Wàlɛ lɛda gɔɔ gbɛzã Yesudeɔwa, aa bɔlɛ Kilisi ibɛɛ mɛɛwɪao guu, aai bɔlɛ musɪ pɔ a mɛɛwɪao lɛo fòou ñ ãa pɔ Lua a da a gbɛɔwa an duuna yãio, lá a ku Zia 16:21 e 18:24 guuwa.

Yãkpalekea ñ dũnia laa vãi taao (18:6-10)

À fɪaboè lá a kèéwa, à kèè àà yãkɛawa lɛɛ pla. À pɔkũma í kàè àà imibɔu de pɔ pɔ a kàunéla lɛɛ pla. 7À wãwã ñ wẽnao kpaazi, lá à tobò lalasikea guu leu. Asa ì o a sɔ̃ guu, nɔɛ kian a ù zɔ̃lɛa báawa, gyaa gbɛandon a ùo, a wẽnake bauo. 8A yãi tò kisiaɛ beeo àà le gɔɔ do, gagyã ñ wẽnao ñ nɔanao. Té mé a kũwà, asa Dii Lua àà yãkpalekena gbãa. 9Dũnia kia pɔ aa gbãsĩkèaano aa lalasĩkèaano, tó aa àà tekũa lu è, aa ɔɔlɔ aa ñzã gbɛgbɛ. 10Aa ze kãaa ñ vãio wãwã pɔ wa kpai yãi aa mɛ: Waiyoo, waiyoo, mɛɛwia zɔɔ! Mɛɛwia ikode Babeli! Yã mò zɔ̃lɛma gɔɔ do gɔɔ!

Soũ 137:8 Pɔkaaleao á Babeli busudeɔ! Baaaden gbɛ́ pɔ a yã pɔ á kèwɛɛ fɪaboé ù.

Isa 47:7a, 8b-9 N mè n kpablea aɔ gé gɔɔpiiɛ. ...⁸Ñ zɔ̃lɛa báawa dɔdɔa, n mè n baasio gbɛɛ kuo, ñyɔ̃ gyaable bauo, ñyɔ̃ nega wẽnakeo. ⁹Yãɛ bee a ñ le pii gɔɔ do kóũ, negaga ñ gyaableao. Baa ñ n gbɛ́ kɔɔlekea zɔɔo ñ n pɔdama pãsĩo, yãpi a ñ le, aɔ foona vĩo.

Zel 50:29 À kazunao kãaa Babelizi, sadepɪo i bookpa aa liai. A gbɛɛ su bɔo. À fɪaboè àà yãkɛawa, à kèè lá a kènɛwa pii, asa à kuabiãɛ, à bãnkũ ma Isailio Lua pɔ ma kua adowaaɛ.

Wa tɔsi Babeliwa lɛɛ pla aà duunao yãmusu n̄ aà kaakuao n̄ aà yɔɔo n̄ ãnabio n̄ Lua gbɛ́ pɔ à n̄ dedɛ̀o n̄ gbɛ̀dɛ̀dɛ̀a pã piio. Babeli kaalɛa a kɛ gɔɔ doɛ, baa lɛɛlu do (17), tɔɔlɛlualuaa n̄ loughɛo (ge bõmuo) n̄ tɛo yãi.

Babeli ì ãnadã n̄ a sosa pɔ aai zĩble gɔɔpiio, aali ga zĩlauo. Tiasa, Babeli a ga dõ n̄ bubuapeao n̄ nɔnɔo, bee gbea a midɛ.

Ké dũnia dɔaana pɔ an bàa ku a aizeɛuo aa kaalɛa è, vĩa n̄ kũ, sõ kɛ́ngu, aa pɔsiakè asoo pɔ wa kpàaazi yãi. Kõni dɔaanao n̄ laatanao n̄ isia tagenao aa ɔɔlò mp̄ii.

Isaia ãnabikekɛa Babeli yãmusupi dɛ Pɛɛsi ki Silusi zĩblea Babeliwa yã ù wɛ̃ 539 guu, e wàò gé Yesu ii. ãma à Babeli gbezã gaa è lo. Aà ãnabikekɛaá dũnia búu yãɛ, busu mɛn do yã no. Dii Lua Gbãapiide gɔɔ gbezã yãɛ. Zĩpi kaa a dũnia kũ pii, busu pɔ ku zã̀o aa n̄ zĩgɔ̀o kãaa. Gɔɔ bee wa dũnia kɛ kɛ́kɛkɛ, mé gbɛ́ pɔ aa bɔɔ aao dasio.

Kõfĩ l̀oò gbesĩsĩo musu lan bila kõfĩwa, buipãlɛo ɔɔa dɔ lan buio lé kãaa dasidasiwa. Dii Zĩgɔ̀de mé lé a zĩgɔ̀o kãaa. Aa b̀ò busu zã̀zã̀o za dũnialɛwa, Dii n̄ gbɛ́ pɔ aai pɔkũmabɔɔmápiio lé mó dũnia kei kɛ́kɛkɛ pii. À bubuape, asa Dii gɔɔ kãikũɛ, Gbãapiide mé a n̄ kaalɛ. A yãi baade ɔ a gɔ̀ dɔɔɔ, sõ a kɛ gbɛ̀piigu. Gili a gɛ́ngu, wãwã n̄ gu'ɔamáo a t̄má. Aao pelembo lan nɛ'inawa, yã a dimá, an wé i tã, aaiɔ k̄o gwa. Gwa! Dii yãkpalekɛgɔɔ lé ká, ao pãsĩ, pɔkũma n̄ fɛ̀nkpaao ao ku, a dũnia kɛ kɛ́kɛkɛ, i duunkenao dɛdɛu. Saan tɔdɛo n̄ a kĩnio ike loo, ãtɛ a siakũ za a bilɛkĩi, mɔvua a gupu loo. Má ãada dũniawa a vãikɛa yãi, má got̄o duunkenaoɔwa an taaɛo yãie, má waladɛo yɔ̀kɛa midɛ, má gbɛ́ pãsĩo ãandãa kpale. Má to gbɛ̀nazĩnao ḡo kalaũkalaũ lan vua tɛ̀ɛtɛ̀ɛwa, gbɛ̀nazĩnao ḡo kásakasa lan Ofii vuawa (Isa 13:4-12).

Dũnia laataa lɛlɛa (18:11-24)

Dũnia laatanao ɔɔɔ sõ, aa wɛ̀nakèè, ké gbɛ̀ɛ a n̄ laaɛ beeo lumá loo yãi: 12Vua, ãnusu, gbè bɛɛɛdɛo, osoo, zwãa ɔdɛo, zwãa tɛã n̄ a gaaluladɛo, siliki, lí maa bui pii, pɔ pɔ wì kɛ n̄ wesaswaao n̄ lí

beedeo n mɔgotɛo n mɔsio n gbepuao pii, 13dopɔɔ, nisi
 gɛnanao, tulaletio, li'ɔ gɛnanao, vɛɛ, nisi, pɛɛti, pɔwena, zuo, sɔɔ,
 sɔɔ n a gɔɔ, zɔɔ n gbɛnazina wɛnio. 14Wa oɛ: Pɔ maa pɔ ni a
 nideo lɔama pii. N nama n n gawio pilima pii, wa e bau lo.
 15Laatana pɔ aa kɛ ɔdeo ũ mɛɛwiapi sabaiɔ ze kɔaa n vɛao wɔwɔ
 pɔ wa kpai yɛi. Aa ɔɔɔ aa wɛnake 16aa mɛ: Waiyoo, waiyoo
 mɛɛwia zɔɔ! ɔ baabaa yɛ yɔa n zwɔa gaaluladeo n a tɛao. ɔ vua
 nɔambleɔɔɔ dɔ yɔa n gbɛ beedeo n oso. 17Aa aizee pii musikɛ
 gɔɔ do gɔɔ. Go'ilena diio n tagenaɔ n igbɛɔ n gbɛ pɔ aai zɛke isiaaɔ
 ze kɔaa mpai 18Tɔ aa mɛɛwiapi tekɔa lu ɛ, aa wiile wɔ mɛ:
 Mɛɛwiaɛ ku yɔa, a zɔɔ kɔ mɛɛwiaɛ beewao. 19Aa ɔɔɔ aa nɔza
 gbɛgbɛ, aa wɛnake aa wiile aa mɛ: Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔɔ!
 Gbɛ pɔ aa go'ilena vi isiaaɔ pii kɛ ɔdeo ũ n aizee pɔ palawɔ, ɔ ɔ
 gɔ bezia ũ gɔɔ do gɔɔ. 20Aa pɔnake a yɔmusu luabedeo n Lua gbɛɔ
 n aɔ zina n aɔ anabio, asa Lua mɛ tɔsɔwɔɛ. 21ɔ malaika gbɔade
 gbɛ pɔ kɔ wisilgbɛ gbɛnɛwa sɛ a zɔ isia guu ɔ mɛ: Mɔa wa
 mɛɛwia zɔɔ Babeli zu n gbɔao, wa mɛɛwiapi e bau lo. 22Wa
 mɔɔna ge gɔa'ɔ ge kulɛ'ɔ ge kɔae'ɔ ma n guu bau lo. Wa
 ɔzɛkenae e n guu bau lo. Wa wisilgbɛ kɔfi ma n guu bau lo.
 23Wa filia gupua e n guu bau lo. Wa nɔse kɔfi ma n guu bau
 lo. N laatanaɔ dɔnia gbɛ gbɔaɔnɛ yɔa, n pɔdɔ bui piwa, n n mi
 liaa. 24Wɔ anabio n Lua gbɛɔ au ɛ a guu n gbɛ pɔ wɔ n dedɛ
 dɔniaɔ pii.

Laatanao n bɔɔlekenao zɛzɛa zɔzɔ, aa mɛɛwia kaalea e, sɔ i kɛngu.
 Aa ɔɔɔ ke aa e ke lan yɔawa lo yɛi. Dɔnia a midɛ, a gɔ lan
 beziawa. Dɔniakɛkɛa Mɛsi yɛɛ, mɛ a fi ɔ aɔ ke mɛɛwiaɔ sai.
 Wɛnale pɔ Zɔa dɔ lɛpi guu yɛɛɔ bɔ anabi Ezekielɛ lɔ lɛ 27 guuwa
 n isiaa baa pɔ pɔ wa dɔɔɔ.

Mɛɛwia midɛa mɛ tɔ dɔnia laataa midɛ, go'ilenadokɔiɔ zi zɛ. Gbɛ
 pɔ an ɔ ku a guu mɛɛwia gaa ɔɔɔ. Pɔkɛkɛ zi lɔa, bankio n
 ɔzɔzɛkɛkɛiɔ ku lo. Elɛkpe sɔ zɔɔ gbɔo. Telɛpakpɛɔ n gwɔasɛn
 ɔwɔkɔiɔ gɛzɛa. Filiateɔ n ɛtenetio ku lo. Laata pɔ kɛ zai mɛ
 gbɛnazina mɛ pɔ ge nisina pɔ wi yia ũ.

Lua gbě́o pónake. Meeviao aao ku kaaleae gwopii (Zia 19:3), wa kokoma'ó ma we loo, laatanao aao ku we loo, filia ao ku we loo, kóse ao ku we loo. Wà yǎdà Babelia aà gbě́kwolekea n̄ Lua gbě́o dedeao yǎi, n̄ gbě́o pɔ wà n̄ dedèo pii.

Lee soolo guu, gwo pɔ wà kǎn'ó sode gò, gbě́o pɔ gà Yesu yǎio lé wiile Luawa aa tsiné. Wa òné aa menake yoo e gwo pɔ an Lua naaiken deeo dasile a pa. Tiasa dwo bao guu wa òné aa pónake, asa Lua yǎdà dūnia kpala vǎila yǎ pɔ a kèné yǎi.

Kpaalea aañde

Lee 19 – 22

Mesi moa n̄ aà kpableao

Mesi moa n̄ Haamagedō zio	19
Mesi kiblea tɔle wě́ jaasoo	20
Yelusaleũ Dafu	21-22

Yǎ pɔ a ke Yesu ea moa gwo

Isailio noselilea (Zkl 12:10, 13:1, Zia 11:13)

Haamagedō zĩkaa (Zkl 12:3, 14:2-3, Zia 16:16)

Tɔlelualua pɔ a zōo deñla (Eze 38:19-20, Zia 6:12, 11:13, 16:18)

Məsi ea mɔa (Mat 24:30-31, 1 Tes 4:16-17, Zia 19:11-16)

Gɛɔ bɔa gau sɛia (1 Tes 4:16, Zia 20:4)

Lua a gbɛ́ɔ selea (1 Tes 4:17, Zia 14:14-16)

Yelusaleũ dafu bɔa musu (Zia 21:2 – 22:5)

Yesu pilaa Kukpe sɛsɛ musu (Zkl 14:4, Zɛn 1:11-12)

Zɛblea Kilisi ibɛɛwa (2 Tes 2:8, Zia 19:19-20)

Mɔkaa Setãuwa (Zia 20:1-3)

Məsi kiblea e wɛ́ ɔasɔɔ (Isa 65:17-19, Zkl 14:9, Zia 11:15, 20:4-6)

Aleluya Iesiae (19:1-6)

Bee gbɛa ma yã'o gbãa mà luabe lan dasi yã'owa à mè: Aleluya! Wá Lua mé ì n suaba! Ɔme gawi n gbãao vɛ, 2asa ì yãkpalekeino a zéwa n sɛanaoɛ. À yãkpalekè n kaalua zɔɔ pɔ dũnia ɔɔkpà n a kaaluakaaopio. À a zɔblenɔ dedea tɔsiwà. 3Aa ò lo: Aleluya! A suele aɔ dɔ gɔɔpiiɛ. 4Gbɛzɔɔ gbɛɔn baasɔɔ mendosaio n pɔbɛ́ɛ men siiɔɔ wùlewule aa misiile Luae zɔlea a báawa aa mè: ãmi! Aleluya! 5Ɔ ma yã'o mà báapi kɛi à mè: À wá Lua taasile aà zɔblenɔ pii, á gbɛ́ pɔ á aà vɛa vɛɔ, nefɛnen gbɛzɔɔ. 6Ɔ má mà lan dasi yã'owa, lan í zɔɔ sukaawa, lan louvɛa gbãawa à mè: Aleluya! Dii wá Lua Gbãapiide nà kibleawa.

Aleluya de Lua taasilea yã ãɛ. Luabaakuanno Gbezã la guu lɛɛ bee mé aleluya vɛ ado. Gbɛ́ pɔ ku luabeɔ mé lé o aleluya, ké wɛle pɔ de dũnia kpala mɛɛwia ã gà, wɛlepi n a yãvãikeaɔ: gbagusaɛɔ, yea ɔai, yãdɔɔsaikɛa, daakɛa, kpã'oa, gbɛ́dɛa, kaaluakaa, ɛsɛwen

gbãa mɔa, zɔzĩ, gbãamɔane, luatobẽesia n̄ gia Lua yã maio. Kua mɛɛwiau yã gbãa, ãma Kilisi ibɛɛ ɔɔzĩ, a gbãa aɔ dɛ beea lɛɛ ùma'ùma. Zia 12:7-12 mè : Zĩ fèlɛ luabɛ ... wà Setãu bò zù tɔɔlɛ, aapi n̄ a iwao ... Waiyoo tɔɔlɛ n̄ isiao, asa lbiisi pilawá n̄ pɔkũma zɔɔoɛ, ké a dɔ ɔɔ pɔ ɔg̃ɛ bilao yã.

Wàlɛ mɛ: Aleluya! I kɛ ãadaama n̄ fiaboanɛo yã ado no, yã pɔ tei yãɛ. Aleluya! Dii wá Lua Gbãapiide nà kibleawa (19:6). Zia 11:15 gwa: Dũnia kpala ɔg̃ wá Dii n̄ a Mesio pɔ ù, aɔ kible ɔɔɔpiiɛ. Wa ka Ziayã lá gu maau. Lɛɛ siiɔ pɔ ɔg̃ɔ lɛ Dii Yesu Kilisi mɔa n̄ aà kibleao yã'o. Yã pɔ wá wé doin we. Yãpi ɔ Lua pɔkɛao pii wɛdɔi. Mesi a dũnia kɛkɛ à ɔg̃ɔ dafu, mé Lua gb̃ɛ kibleaano n̄ yãzɛdekeao.

Mae Lua, Lua Nɛ n̄ Lua Nisĩnao mé Lua mendona ù. Ké wà mè, wá Lua Gbãapiide nà kibleawa, Mae Lua ɔ wì laasookɛwà, asa ɔmɛ a ù, ò kible musu n̄ tɔɔlɛowa. ãma Mesi mé nà kibleawa sa. Mae Lua ò kible ɔɔɔpiiɛ, a daalɛa ṽo. Mesi mé a zɔlɛ Davidi kpalau, i na kibleawa tɔɔlɛ. Kpala pɔ Lua kpà, Yesu ì a yã'o m̀ɔm̀ɔ a yãdanɛ guun we. E àɔ gé nai kibleawa, yã pãlɛ ku aà laai dɔwà ɔãɛ.

Mesi nɔsɛlɛblea (19:7-10)

Wà pɔnakɛ wà yaalo wà aà tɔɔɔ, asa Sã nɔsɛɔɔ kà, aà nɔ sɔu mà. 8Wà baabaa pua taitai tekeɛ kpawà aà ye. Baabaapiá Lua gb̃ɛ maakeaɔnɛ. 9Malaika òmɛɛ: Kɛ. Baaadeɔn gb̃ɛ pɔ wà n̄ sisi Sã nɔsɛlɛble guu ù. A òmɛɛ lɔ: Lua yã s̃anan we. 10Ma wulɛ aà gbázĩ mà misiilɛ, ɔ a òmɛɛ: Bee tó. Kule Luaɛ. N zɔɔlɛn deen ma ù n̄ n gb̃ɛ pɔ aai Yesu seeladekɛ kɛɔ. Yesu seeladekɛkɛa mé ãnabikemi ù.

Isa 54:5 Asa n Kena mé n ɔg̃ ù, aà tón Dii Zĩg̃ɔde! Isailio Lua pɔ a ku adoa mé n Bona ù, wì oè dũnia búu Lua.

Isa 62:5 Lá ewaaso ì wẽndia sé, màa n Kena a n sé. Lá nɔsɛna ì pɔnakɛ n̄ a nɔo, màa n Lua a pɔnakɛnɔ.

Oze 2:21-22 Má á ke ma no ù gɔɔpiiɛ, má á ke ma no ù a zéwa susue, mí wēnadǎé n gběkeo. Má á ke ma no ù n naaio, ío ma dǎ Dii ù.

Sã nɔsegɔɔ kà. Yã po Yesu lèèũ Mat 22:1-14 guu, à mè kpala po Lua kpà de lan kia po lé nɔsepɔnake a nɛewa. Kiapiá Luaɛ, nepiá Yesue, no po a sepiá Yesudeɔne, gbě po Lua n sɛɔ, gběmaao ge Lua gběɔ, gbě po aa Lua lezuañzi mà.

Laasooke yã po Pɔlu ò nɔsea musu Efesedeo 5:25-27 guuwa: Gǎe sǎ, á baade lío ye a nazi, lá Kilisi ye a gǎlideɔzi à a wēni kpà an yãíwa. À n gbǎsǎ wòlo da'ilekea guu n yã po aa ò, ò aa gǎ aà po ù, ké à n kpan'aeke n gawio tebatebasai, yuunkasai, sãasai, gbǎsǎsai, taaesai.

Kilisi wá gbǎsǎ wòlo n a au po bǎle líwao, ò a tò wa nawa n yenzio. Wa naakɔwa n Kilisio kò, Tó à mò, ò a wá sele,wíɔ de aà po ù sa gɔɔpii. Wa kǔgběkekea n Luao guu aà daeɔn wá ù. Bibeli mè, Lua nɛɔn wá ù. Kilisi ò lo, aà dǎunaɔn wá ù. Āma nɔsea yãpi daeke de daefěekea. Lá Pɔlu òwa, gǎe n a nao, aai gǎ lan sawakula n gbalaowa. Yã gbia ulea yãpi guu, mé má è Kilisi n a gǎlideɔ yãe (Efe 5:31b-32). Yǎlèèũ à to wà laasooke, ké wà e sǎana dǎ.

Nɔpi sǎ, aà sɔu mà. À baabaa pua taitai tekea dà Lua gběɔ bɔa maa seela ù n yãmaakea seelao. Bee bǎ Lua kǎe lo: Lua ɔgben wá ù. Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá ké, ké wàò ku n yãmaa po à dǎaa dǎlewěe keao (Efe 2:10).

Wi nɔsegɔɔ yã'owěe. Mesi mɔa gbea yǎo ku dasi. Ké Zãa Yelusaleũ Dafu è, à mè: Wa kèke lan nɛe po a zǎkesɔu mà (Zia 21:2). Wěledepɔn wá ù.

Mesi mɔa zǎkai n buio (19:11-16)

Ò ma musu è wěa, ò sǎkaapua bǎ, gbě po di a kpe tón Naaide Sǎnde. Ì yǎkpalekeñɔ, Ì zǎkañɔ a zéwa. 12Aà wé de lan tevuawa, kiakefua po a kpaa dasi. Tóe kěa aà mi'aewa, gběe tópi

yaasi dño, aapi baasio. 13A ula po tã ní auo daa. À tón Lua Yã. 14Luabe zĩgõõ teaazi, aa di sõkaapuaõ kpe, aa baabaa pua taitai dadaa. 15Fẽnda lena lé bo à léu à buio leò, i kiblemá ní mɔgopanao, i ãzõ vɛɛbeɔwa vɛɛ'ibokĩ guu Lua Gbãapiide pokũma pãsi ũ. 16Wà tɛe bee kɛ̀ à ulawa ní àà gbalao: Kiao Kia, diio Dii.

Baa 15:3 Diiá zĩgõɛ, àà tón Dii.

Sou 2:9 Nýõ kiblemá ní mɔgopanao, nýõ ní wiwi lá wì gĩ'oo wiwa.

Isa 63:2-3 Bɔyãĩ n ula ní n pokasao tã lan gbɛ́ po ãzõ vɛɛu ulawai? ³Ma ãzõ vɛɛwa a fɛkĩiu mado, gbɛ́e kumanɔ, baa do. Ma ãzõ buiowa ní pokũmao, ma kesetõmá ma pofɛ yãĩ. An au fãfã ma pokasawa, ma ula gbãsi'kpà pii.

Isa 66:15-16 Gwa! Dii lé mó ní téo, àà zĩkasõgo ao de lan zàawa. A sumá ní kyãwãao, a ní lele ní telepico. ¹⁶Asa Dii a yãkpaleke ní bui piio ní téo ní fẽndao, mé gbɛ́ po a ní dedeɔ fàao.

Zãa 1:1 A sɛnizĩ Yã ku, Yãpi ku ní Luao, mé Yãpiá Luaɛ.

Luabe wɛa. Lua lé gɛ dũnia yãu ní ikoo. Dii Yesu po de Mesi po wàle àà dã ũ lé pila tɔɔle ní gawio. Wepungu'ea guu Zãa àà è dia sõkaapua kpe, ké wà e dõ àle mó zĩblena ũ, mé a zĩble a ibeɔwa. Ōme zé ũ ní sɛnao ní wɛnio, mé naaidee gɔɔpii. Zĩgõn àà ũ lo, ì zĩkańno a zéwa. Pɔlu Yesu mɔa yã'ò lo à mè: Tó Dii Yesu bõ luabe, a mɔ ní a malaika gbãao ní tevuaõ, a mɔkaò luadõnsai po aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa. Kaale laasai ã Lua a fĩaboòné. Aao ku zã ní Diiõ ní àà gbãa gawideo (2 Tes 1:7b-9). Wa gbɛ́o mionzõ gɔɔ bee (Isa 66:15-16 gwa).

Luaá yãzedekenaɛ. Yã po Yesu a ke a mɔgɔɔ, a ke a zéwa wásawasa, asa àà yã ìo maaɛ. Àà wé po de lan tevuawa de yãkpalekea seela ũɛ. Kiafua dasi po a kpaa dasi lé kia iko po a ví yã'ò. Gbɛ́e tó po wa kɛ̀ àà mí'awea dño. A de lan gbepua boolona po wà tó dafu kɛ̀wàwa ã Yesu a kpa zĩblenaɔwa (Zia 2:17).

Yesu ula tà ní auo. Àlè mó kiao Kiae, diio Diie, ãma yã po a kèwěe su sãwãguo. À gà liwa wá yãie. À gà gběnazĩnao duuna yãmusu ké à wá bo yãie. Àà gaaliwa yã mé tò Lua gbě́cò bo gau. Fěnda lena po lé bo àà léuá yãlɛɛũae. Àà yã'oa iko seelaɛ. Yã po a ò pii ì kɛɛ: Lua yã bě́e mé a gbãa, a lé na de fěnda lekpeplaa. Ì ní zǔ à gě nɔsekpeau e nisĩnau, i gě gupɛekĩiu e bɔcɔ, ì laasoo ní nɔseyão gwa (Heb 4:12). Tó Yesu yã'ò, àà ibeɛo ì fu. Fěndapiá àà iko seelaɛ, lan mɔgopana po a kibleò buiwawa.

Luabe zĩgǔ po teaziz de malaika po wà ní yã'ò 2 Tesalonideo guuo ùe, ní Lua gbě́cò lo, asa tó Yesu mò, gbě́maao bo gau gĩae. Ampio mé zĩgǔ po aa dia sǔkaapuao kpe, mé aa baabaa pua taitaio dadaa ù (Zia 19:8), lá wa ò Zia 17:14 guuwa: Aa zĩka ní São, Sã i zĩblemá, asa diio Diie mé kiao Kiae. Àà gbě́ naaide po à ní sisi á séo kuaano. Bee gbɛa 1 Tesalonideo 3:13 mɛ: wá Dii Yesu mɔa ní a gbě́cò pii gɔzĩ.

Beewa gbě́maao bo gau gɔo po Yesu lé pila mó, lá Yesu òwa (Mat 24:30-31). Zia yã lá i Yesude bě́e selea musu yã'ò wásawasao, ãma 14:15-16 àò de a ù. Wa màkǔe lapi gupiiu ké Lua gbě́cò ku dũniau Wetěa Zǔo gɔo, mé ampio ñ Kilisi ibeɛ lé ãadamá. Wio oné aa menafǔ aao de naaideo ù (13:10, 14:12).

Yesu mɛ, gɔo po a mɔ, a a malaikao gbae ní kãaɛpeao aa gbě́ po Lua ní séo kãaa za luabe lela e a lele (Mat 24:30-31). Pɔlu ò lo à mɛ: Kãae a ɔbo, gɛo i vu yaikesai, wapiɔ sǔ wí li (1 Kln 15:52). A ò lo: Dii mé a bo luabe, i pila ní yãdileneo ní malaika gbě́zɔo yã'oao ní Lua kãae óo, gbě́ po gà naa Kilisiwa guuo i vu sěia, a gbɛa wá gbě́kǔna po wá kuo, wa wá seleńno sãnu e lounaau dai Diile ãana guu sãnu, wio kuaano gɔo pii (1 Tes 4:16-17). Ānabi Zakali mɛ: Gɔo bee Dii a gbapele Kukpe sǔsǔ musu Yelusaleũ gukpe oi (Zkl 14:4). Ao kible za Siona gbɛsǔsǔ musu. Yãpio pii a ke Dii mɔgɔɔɛ.

Zĩblea bui piiwa Haamagedǔ (19:17-21)

Ǔ ma malaikae è zea kpaá ãatěi. À lé gbãa zù bã po aale vua musumusuzi pii à mɛ: À mɔ kãaa, à ble zǔo po Lua kěé ble, 18í kiao gɛ so ní sosa gbě́zɔo ní gbãadeo ní sǔo ní ní dikpenao ní

gbẽpiio, wẽeo n zɔɔ, nefẽnen gbẽzɔɔ. 19Ɔ ma wài è n dũnia kiao n n zĩgɔɔ, aa kɔkàaa aa zĩka n gbé po di s̄ kpepio n à zĩgɔɔ. 20Wà wàipi kũ s̄nu n ãnabi egena po dabudabuo kè à aeo. Dabudabupio ɔ à gbé po aa wài seela v̄i aa kùle a taaeo s̄s̄s̄o. Wà n zú té isida po lé kú n ƙatẽgbɔo guu b̄e ampla mp̄ii. 21Gbé po di s̄ kpe gbẽkĩnio dède n f̄enda po b̄o a léuo, ɔ b̄o n ḡeo blèble aa k̄a pii.

Eze 39:17-18a, 20, 22, 29 Gb̄enaz̄inne, ma Dii Lua ma m̄e, o b̄a bui piie n w̄aio pii aa bo gup̄iiu aa k̄aaa, aai mo sa z̄ɔɔ po male oné guu Isaili gb̄es̄iɔ musu, aa nɔɔble aa au mi. ¹⁸Aa neḡɔnao ḡeo ble, aa dũnia kiao au mi, lá aa dené s̄s̄akao n s̄neboɔo n blesanao n gaaeo ũwae. ... ²⁰Ma Dii Lua ma m̄e, blesa po male kené guu aa s̄ɔɔ ble aa k̄a n n dikpenao n neḡɔnao n z̄ikan bui piio. ... ²²Sea za gɔɔ bee Isailio d̄ɔ ké mame má Dii n Lua ũ. ... ²⁹Má a wé ga mà zu Isailip̄ione l̄o, asa má a Nis̄ina pisimáe. Ma Dii Lua mame má o.

Dan 7:11 Ma gi male gwa walayã po kɔbapi lé o yã, ɔ ma gi male gwa e wà ḡe wàipi d̄e, wà àa ḡe tɔɔz̄ wa s̄e wa zù téu.

Dikpe ble z̄ɔɔ po Lua a k̄ekenéɔ dodoa maamaa n Mes̄i nɔseblebleaoe. Ble z̄ɔɔ po Lua k̄enép̄iá ȳl̄eẽūae. Ì to wà laasooke yã po a dũnia zĩgɔɔ le ziawa. Aale e wa f̄i yã po Lua n kia po a k̄p̄ao lé yá ḡbooe. Ké aa n kea k̄e, ké aa Yesudeo mid̄e dũnia guu yã, aa boɔe busu piuu, ké aa lele Lua w̄ele Yelusaleũwa. Ɔme Lua gbé Isailio m̄eewia ũ.

Boyã bui n buio lé z̄akai? Akea w̄ale lé p̄a k̄paaĩ? Dũnia kiao lé z̄i s̄ouke, kpalablenao lé k̄aaa Dii n Kia po a k̄p̄aozi (Soũ 2:1-2).

Dii a bo Siona n palaa, a bo Yelusaleũ n yã'o gb̄ao. Musu n z̄ileo a lualua, ãma Dii ao de ul̄ek̄i ũ a gb̄eɔne, ao de aafia'ek̄i ũ Isailione (Yoẽ 4:16).

Gagyã po Dii a ka bui po aa l̄ele Yelusaleũwagun ke: An mé a yaik̄e gɔɔ po aa s̄ia. An wé a yo boɔe a t̄ɔɔnau, an léna a yaik̄e n léu. Z̄i

bee Dii a to gili gě́ngu maamaa, aa kǒkǔkǔ kǒ ɔpizí, aai liaa n kǒo (Zkl 14:12-13).

Kilisi ibee n dǔnia gbě́zɔɔ n n zǐgɔɔ kǎaa zǐkai gu pɔ wì mé n hebeyuáoo Haamagedɔ (Zia 16:16). Aa dǔ ké aa zǐka n Yesuo n aa zǐgɔɔ. Yǎzɔɔpi a ke Isaili busu gueie. Dǔnia bui pii a mǒ zǐkai n Isaili pɔ aale n meewia Yelusaleũ dǎo.

A bui pii kǎaa Yelusaleũzi aa zǐkanno, aai wělepi sí. Aa kpéoo yɔe aa kusi nɔɔowa. Wa ta n wělepiɔe lee doo zǐzɔɔ ũ, ǎma wa n kǐni pɔ gɔɔ bɔle wělepi guuo (Zkl 14:2).

Wa Kilisi ibee kǔ n ǎnabi egenao sǎnu, wi n zu bǐe mpíi té isida pɔ lé kǔ n ǎtatǐgbɔɔ guu. Té isidapi mé zia té ũ, gu pɔ Lua a ǎadau vǎikenawaa zia. Yǎ pɔ a bɔ Yesu léu mé a kiapio n n zǐgɔɔ dede. Yǎmusuo n gɔo só. Yǎleeũa no.

Gbǐe gu pɔ wì mé Haamagedɔ dǔ susuo. Megidoá wělee, a ku Yelusaleũ gugbǎntoo be'ae oi lon basoo. Guzulɔe pɔ ku a sae de zǐkakíi ũ za zie. Wà zǐgɔ pɔ aa mǒ lelei Yelusalewao yǎ'ò Ezekieli 38-39 guu, wà mè Gogu n Magoguo, ǎma wasu zǐpi yǎkakɔu n zǐ pɔ wa ka wě ɔasoo gbɛa, pɔ a yǎ ku Zia 20:8-9 guuoo. Beeá Gogu n Magoguo yǎe lo, ǎma zǐ gbɛzǎpi a kao, té a bɔ luabe à kǔ zǐgɔpiowae, wi Setǎu zu téu, Lua i yǎkpale gbɛzǎ ke.

Haamagedɔ zǐ n yǎ pɔ a mɔɔɔá yǎ gbɛzǎ pɔ Lua a ǎadao luanaaikensaiowae. A maa wà dɔɔpio leeũ n kǎn'oo soolode goa yǎoe (6:12-17) n pɔkǔma tuu soplade elea yǎo (16:17-21) n yǎ pɔ ku Eze 38:18-23 guuo. Tɔɔle a lualua pǎsǐpǎsǐ, Lua pɔkea pii i ma. Gbesǐsǐw sǐ n tía, bǐw gboo, mé lou n loubɛo n ǎtatǐgbɔ tío a kǔ zǐgɔɔwa. Wa yǎmusuo sisi aa mɔ gɔo só. Ezekieli Isailio nselileawa gɔɔ bee yǎ'ò lo à mè: Sea za gɔɔ bee Isailio dǔ ké mame má Dii n Lua ũ (39:22). À mè lo: Aai dǔ ké mame má Dii n Lua ũ. Baa ké ma ɔzǐnzi buio guu zǐzɔɔ ũ, má n bɔle we mà n kǎaa n busuu. An gbǐe a gɔ weo. Má a wé ga zu Isailionɛ lo, asa má a Nisǐna pisimáe. Ma Dii Lua máme má ò (39:28-29).

Setǎu daa kpéu e wě ɔasoo (20:1-3)

Ɔ ma malaikae è, à b̀ luabe, a gbão zoolo kiline kūa n̄ m̀daona geeleo. 2À kwã pɔ de mle zi ũ, wì mé Ibiisi ge Setãu k̀, Ɔ à m̀kàwà e wè ɔasɔ. 3Malaikapi aà z̀ gbão zoolopiu, à zetàaale à kilidàu, ké asu buio sã̀sã̀ e wè ɔasɔopi pa. Bee gbɛa wa aà gbɛe ɔɔ.

Isa 24:21-22 Gɔɔ bee Dii a ãada gbãadeɔwa musu n̄ d̄unia kiao z̄ĩe. ²²A n̄ naaa n̄ ká è zoolou, a gbatañle dakpeunao ũ, tó tó a wè gègè, i yãḡḡh̄n̄.

Wepungu pɔ Zãa è Haamaged̄ gbɛa mé Setãu yea e wè ɔasɔ ũ. Wa Kilisi ibee n̄ ãnabi egenao k̀k̀ wà n̄ zu té guu b̄e ḡɔɔ (19:20), ãma wa Setãu ye wà aà zu gbão zoolo guue e Mesi kiblea tɔle lé ge paò. Tó wè ɔasɔopi a pa kyaukyau, wá d̄o. Wá d̄o tó a dea ge a k̄sãio. Malaika kilidàu. Bee mè Setãu a e bɔ à gb̄e sã̀sã̀ loo. Gb̄eɔ lé e gbão zoolopi de isia'ɛ zãzã pɔ wili e n̄ wéoo ũe, tɔle n̄nau. Tãaò t̄oɛ, n̄ gu pɔ wì ãadaumáo (Luk 8:31).

Wa f̄o wà Setãu ye n̄ m̀daonao yã? Nis̄inae, a mé v̄io. N̄ beeo Lua a aà ye lan gãwadeɔ ì kewa. Wepungu pɔ Zãa è lé ɔlwèe Setãu a e pɔe ke tɔle gɔɔ beeo. A zé v̄i à buio sã̀sã̀ ge à yã pãle keo, sema gɔɔ pɔ wa aà gbɛe gbɛzã ɔɔ. Yesu mè: S̄ana male oé: Pɔ pɔ á yè tɔle la, aɔ yea musue, mé pɔ pɔ á p̄lo tɔle la aɔ poloa musue (Mat 18:18). À a iwao gbà gbãa aa tãaò ye, aa gb̄é pɔ wàle ãadamáo polo.

Zãa òwèe kò à mè Setãu mé kwã t̄ea z̄o ũ (Zia 12:3). Ɔme mle zi (Daa 3) pɔ wì mé Ibiisi, ì d̄unia gb̄epii sã̀sã̀ ũ.

Setãu daa kp̄eu gbɛa, wà aà gbɛe ɔɔ ḡia. Lua ãno lé v̄io, ì v̄ai gba zé az̄ia tɔbɔa yãie, ãma z̄iewa a v̄ai mide micmic, v̄ai aɔ ku tɔle ge musu loo.

Gb̄emaao bɔa gau (20:4-6)

Ɔ ma kpalabaao è ń gbé ɔ z̄lɛz̄lɛwao. Wà ń gbá zé aa yākpaleke ń gbé. Ma gbé ɔ wà ń miz̄ Lua yā'oa ń Yesu seeladekeo yāio nis̄inao è. Aai kule wài ge aà taaeo. Aai aà seela ke ń mi'ae ge ń ɔwao. Aa vù, aa kpalablè ń Mesio wè ɔasɔo. 5Geo vua s̄ian we. Gè k̄inio i vuo e wè ɔasɔopi gè pàò. 6Baaadeɔn gbé ɔ an baa ku geo vua s̄ia guu ũ, an kua adoa. Ga plaade iko v̄imáo. Aa de Lua ń Mesio gbagbanao ũe, mé aa kibleaano e wè ɔasɔo.

Dan 7:9 Ké male gwa màa, má è wà kiblekilao kàle, Ɔ Maezie mò z̄lɛ. Aà ɔkasao de puu lan neeziwa, mé aà mikā de lan s̄a zu'oa k̄awa. Aà kiblekila lé tɛbo mé a wuluu lé pipi lan tɛvuawa.

Danieli 2:34, 44 guu Danieli mè, Lua a kpala laasai kpa d̄unia kpala duunde ɔ aa midɛo gbɛu. Gbēnaz̄in taataa ɔ de kpalapio seela ũ gbooa gbɛa, gbɛsi ɔ kpalapio gb̄oopi a ḡo gbɛs̄is̄i bās̄ini ɔ a d̄unia pa ũ. Tia sa, lá Mesi kpala gbɛz̄api midè, mé wà Setāu yè (Mat 12:29 gwa), Mesi a ea to d̄unia ɔ ɔɔkpà su a gbɛu, gu ɔ yāzede ń yāmaakeao aɔ ku, mé Dii d̄ia a li gua.

Zāa kpalabaao è, gbé ɔ z̄lɛamáo zé v̄i aa yākpaleke. Wà kpalabaapio yā'ò lɛe siiɔ guu. Wà gbé ɔ z̄lɛa wɛpio b̄oɔlekè wà mè, aame Lua gbé ũ, Isailio ń bui piio wé ũ. Gbé ɔ Lua ń bóo mé aà neo ũ, ampio mé aa yākpaleke aa kible ń Mesio. Yesu ò a iwaɔne: Tó Gbēnaz̄in Ne z̄lɛ a kpalabaa gawidewa d̄unia dafu guu, á gbé ɔ á temazio á z̄lɛ kpalabaa men kueplaɔwa, ío yāḡɔḡɔ Isaili bui kueplaɔne (Mat 19:28). Ānabi Zakali Dii kpala ɔ a ble Yelusaleū yā'ò à mè: Dii mè: Á Sionadeo, à gulake ń ɔɔnao, asa mame male mó, mi bekpa á guu. Gɔɔ bee buio naa dasi, aai ḡo ma gbé ũ. Má bekpa á guu, ío d̄ɔ ké Dii Z̄iḡɔde mé ma z̄iwá. (Zkl 2:14-15).

Ɔ Zāa gbé ɔ gà Yesu yā yāi Wetēaz̄ɔɔmɔane guu è, aai kule Kilisi ibeɛeo. À ń gyaadeo è Zia 6:9 guu, āma tia sa à ń é aa b̄o gau, aale kible ń Kilisio e wè ɔasɔo. Zāa mè geo vua s̄ian we. Yesu gbēmaao b̄o gau yā'ò Luku 20:35-36 guu à mè, gbé ɔ Lua dilɛ aa kà aa b̄o gau aa d̄unia dafu leo, aa nɔse weo, aa z̄ake weo.

Pɔlu mè, ɔɔɔ pɔ Yesu a mó, àà gbéɔ vu (1 Kln 15:23). À mè lo, gbéɔ pɔ gá naa Kilisiwao vu sɛia (1 Tes 4:16). Sɛia, asa aa dɔaa gbéɔ pɔ aa béɛ mé aa naa Kilisiwaoɳɛɛ. Wi o gue luanaaikensaio bɔ gau Kilisi mɔɔɔɔ. ɔɔɔ pɔ Yesu a mó, a a malaikao zĩ aa gbéɔ pɔ Lua n sɛo káaa (Mat 24:31). Gbɛɔn plao aao wulea gudoũ, Lua a gbɛdo sé, i gbɛdo to we. Nɔe gbɛɔn plao pɔlo gbezĩ, Lua a gbɛdo sé, i gbɛdo to we (Luk 17:34-35).

Zãa òwɛɛ wásawasa ɔeɔ vua ku gɛn plae. A yã kãfi à mè, gè kĩnio i vuo e wɛɛ ɔaasɔopi gè pàò. I ke gbéɔ pɔ gá Yesu yã yãio mé aa vu ntɛɛo, Yesudeɔ pii aa kible n Mesio. Gbéɔ pɔ Lua a n sɛ béɛo ku n guu lo (1 Tes 4:17). Baaadeɔn gbéɔ pɔ an baa ku ɔeɔ vua sɛiao guu ũ, an kua adoae. Aao de Lua n Mesio gbagbanao ũ, aai kibleaano e wɛɛ ɔaasɔo.

Bee mé dɔɔe bee bɔɔle ũ wásawasa lá a kɛa láuwa.

Setãu bɔa kpɛu n zĩbɔnkpekea gbezãnao (20:7-10)

Tó wɛɛ ɔaasɔopi pà, wa Setãu bɔ wà gbae, 8i gé bui pɔ ku dũnia gola siiɔwao sãsaĩ, ɔɔɔ n Magɔguo, i n káaa zĩ yãmusu. Aa dasi lan isiale ũfãawa. 9Aa li dũniaa, aa koezɔ Lua gbéɔ bɔoi n wɛle pɔ Lua yeio, ɔ té bɔ musu à kũmá. 10Wà Ibiisi pɔ n sãsa sè wa zù té isida pɔ lé kú n ãatɛgbɔo guu, gu pɔ wai n ãnabi egenao kuu. Aao wãwãke fãane n gwãasĩnao ɔɔɔpii.

Eze 38:2-6 Gbɛnazĩnne, wɛbiibii ɔɔɔ pɔ de Meseki n Tubalio kia ũ Magɔgu busuuwa, ní ãnabikeke aà yãmusu. ³Oè ma Dii Lua ma mè: Má felennɔ ɔɔɔ, Meseki n Tubalio kia. ⁴Má n lé liaa, má kokoao ka n gyaɔu, mí bɔnno n n zĩgɔɔ pii n n sɔɔ n n sɔde pɔ an gɔkebo paemáo n bila pɔ sengbao néna n a zɔɔo kũa, ampil aale n fɛnda maleo. ⁵Pɛɛɛio n Etiopio n Libio kunnɔ, baade n a sengbaoo n a mɔfúao. ⁶Gomeɛ zĩgɔɔ pii ku we lo n Tɔgaama pɔ ku gubãntoo titiu zĩgɔɔ. Bui dasipio kunnɔ.

Dũnia gola siiŋ lé dũnia lele e a lela yã'o. Gogu n Magoguoá busu pãsi po aa ku zãzãone. Ké Setãu a fĩ ea a n sãã lo Mesi kiblea dũniawa n kuanao n yãzedekao e wẽ ɔasɔo gbɛa, yã bɔnsaee maamaa. Āma wi ma gue ké gbɛpio nɔselileo. Wá dũ ké gbɛnazĩna swã gbãa mé àà sũ vãi. Setãu a ãnɔkené gẽn do lo, a n kãaa aa li dũniaa e Lua gbɛó kii. Ńme Mesi mɛɛwia Yelusaleũ ũ. Ziayã lá guu Lua gbɛóá Yesudeone. Lua a wei aa yãe keo, té a bɔ luabe à kũ zĩgĩpiowa piiɛ.

Wa Ibiisi zu té guu, gu po wà Kilisi ibee n ãnabi egenao zũu yãa. Aao wãwãke fãane n gwãasĩnao gɔɔpiiɛ. Yãdaanla pãsiɛ, ãma a zé vĩɛ.

Gbɛ po Mesi a ikokemáóá Lua gbɛó no, dũnia gbɛ po aa gũ taasi zũo n Yesu mɔao gbɛa. Aa nɔse aa zãke, aai neo i'i mé an wẽniɔ gbãa. Bui po aaliɔ gé Yelusaleũ kulekei Mesioo, wa ĩadamá (Zkl 14:18). Dii dõa a dũnia pa lá í ì pa isiaiwaɛ (Isa 11:9), ãma wi yãe o gbɛpio suabaa musuo. Wá dũ ké Yesu mé a kible dũniawa pii, mé àà gbɛó kibleaano. Wa dũnia kpala pii kiake n ikoo n zũokeo kpa aizãna gbɛówa. Àà kpalapiá kpala laasaie, mé kpalablenao kulené aa misiilené mpaii. (Dan 7:27). Lá aao de gbɛ po bò gau aa ga loo ũ, an kekeá wa ò Zia 21:1 - 22:5 guu.

Yãkpalekegɔo n dũniae bee sãaleao (20:11-15)

Ń ma kpalabaa pua zũo è n gbɛ po zũlewào. Tɔole n musuo sãale àà aɛ, Ń wi n ia e loo. 12Ń ma gbɛzũo n neo gyaadeo è zea báapi aɛ. Wà taala wẽwẽ, Ń wà lá pãle wẽ lo aizãna taala ũ. Wà yãkpalekè n gyaadeo an yãkeawa, lá a ku lápio guuwa. 13Isia gyaade po ku a guu kpa. Ga n bedao gyaade po ku n guu kpa lo. Ń wà yãkpalekè n baadeo a yãkeawa. 14Wà ga n bedao zũ té isida guu. Té isidapiá ga plaadeɛ. 15Gbɛ po wi n tó e aizãna taalauo Ń wà n zú té isidapiu.

Dan 7:10b Àà iwao gbɛon ɔasɔɔo lee ũma'ũma, mé gbɛ po sĩ àà aeo kà miliĩ ũma'ũma. Yãkpalekenao zũle, Ń wà lác wẽwẽ.

Wi kpalabaa pua zɔɔpi yã'o Bibeli guu yãao, ãma a fɔ̀ àò doṹ n kpalabaa pɔ́ Zãa è læ siiɔ́ guuo. Gbɛ́ pɔ́ zɔ́lea baapiwa mé Lua ù, ãma Yesu mè: Mae Lua lí yãkpaleke n gbɛ́eoo, à yãkpalekea iko kpà a Nɛwa piiɛ (Zãa 5:22). Yaasi pɔ́ Yesu kè são n bleo yãmusu sɔ́, Mesi mé zɔ́lea baa gawidewa, ké à yãkpaleke n gbɛ́ (Mat 25:31). A yãi Yesu mè, yã pɔ́ aà Mae ì ke pii, bee aà Nɛpi ì ke sɔ́ (Zãa 5:19).

Yãkpalekegɔɔzɔ́, tɔ́le n musuo a sãale Mesi aɛ, wi n ia e loo. Dũniaɛ bee laaan we. Zãa tɔ́le dafu n musu dafuo è, asa tɔ́le sɛia n musu sɛiao gɛ̀ (Zia 21:1). Mesi kiblea tɔ́le pɔ́ wa kèkewa ɔ́ a è we, asa ãnabi yãao dũnia pãle dɔ́o, sema dũniaɛ bee.

Zãa gbɛ́ è aa bɔ́ gau, gbɛ́ gbiao n gbɛ́ yãfũnao pii, gbɛ́maao baasi (Zia 20:5). Ɔ́ à wɛni taala pɔ́ wà a yã'ò 3:5 guu è. Wà yãkpalekè n gɛo an yãkeawwa. Ma Dii, mame mi sɔ́ yɔɛ, mi nɔseyã taasika, mí fɔ́abo baadeɛ a yãkeawa, mí kèè lá a kèwa (Zel 17:10). Wa fɔ́abo gbɛ́maaoɛ an yãkeawa lo (Mat 16:27), ãma bee a ke Mesi mɔgɔɔɛ, ké aa a ài ble wè ɔaaso guu. Taalao wɛwɛayãá yãlɛũaɛ, yã pɔ́ gbɛ́ kè pii n yã pɔ́ aa òo pii, Lua dɔ́ kò. A zã yãewao. A fɔ́abo baadeɛ n maa pɔ́ aa kèò, ge a fãda baadewa a zéwa.

Ga n Bedao zua téuá yãlɛũaɛ. Wa fɔ́ wà pɔ́ bee taa zu téuo. Lua a Ga n Bedao midɛ. ãma waiyoo, wa luanaikensaio zu tɛpi guu miliɔ́ ùma'ùma, ké aao wãwãkeu fãane n gwãasĩnao gɔɔsopii (Zia 20:10). Baa ké a de té ù sĩanao, aa wãwãma sĩana. Aao ku bàasie. Aa e lí wɛnide be bleo. Aa e gɛ́ Yelusaleũ Dafu guuo.

Tɔ́le dafu n musu dafuo (21:1)

Ɔ́ ma tɔ́le dafu n musu dafuo è, asa tɔ́le sɛia n musu sɛiao gɛ̀, mé isia ku loo.

Isa 65:17-18 Male musu dafu n zĩle dafuo ke. Yã zio do gbɛ́ɔgu loo, a gɛ́ n laasoo guuo. A pɔ́nake, àò yaalo pɔ́ pɔ́ male ke yãmusu gɔɔpii, asa male Yelusaleũ ke wà yaaloɛ, aà gbɛ́ o pɔ́nakeu.

Isa 66:22-23 Ma Dii ma mà, lá musu dafu n̄ zĩle dafu pɔ male keɔ aao ku ma aɛ gɔɔpii, màa á neɔ n̄ á tóo aao ku gɔɔpii. ²³Ma Dii ma mà mɔ n̄ mɔo, kāmabogɔɔ n̄ kāmabogɔɔo, bui pii alio m̄ kulei ma aɛ.

Lom 8:19-21 Lua pɔkeao pii wé dɔ àà neɔ boa gupuausi laasai. ²⁰Asa Lua tò a pɔkeao pii g̃ dɔsaie. I ke an pɔeã no, Lua mé kè màa, ké wedɔaaazi guu ²¹dũnia a bo ɔɔkpaa pɔ àle zɔbleèu, i g̃ Lua neɔ dɛɛpooa n̄ gawio guu.

Pɔ pɔ wì keke à dafukũ, ɔ wi mé à dafukũ, baa tó a dafu feũfeũo. Màa Ziayã 21:1 guu, musu dafu n̄ zĩle dafu pɔ Zãa èà tɔle kekeae. Zĩle dafu n̄ musu dafuo yã bee b̄ ãnabi Isaia lá guue. Tó n̄ lɛɛɛɛ kyokè, n̄yo e ke dũniae beekekeá àle o, dũnia dafu feũfeũn no. Dũnia pɔ Zãa è mé Mesi w̃e jaasɔo kiblea ũ. Zãa a yã'ò g̃en soolo kò Zia 20:4-6 guu. Yesu a yã'ò lo (Mat 19:28). Lua tò a pɔkeao pii g̃ dɔsai, ãma dũnia a bo ɔɔkpaa pɔ àle zɔbleèupi, i dɛɛpoo n̄ gawio n̄ Lua neɔ (Lom 8:20-21). Tɔle lualuaa pãsi mé a dũnia zĩazĩ, dũnia i lile. Yãa yão g̃ẽzea, a dafu i mɔ Mesi kiblegɔɔ, gb̃é pɔ Lua n̄ séɔ i kpala pɔ lí deeo ble (Heb 12:28). Mesi a dũnia keke à dafukũ, mé dũnia buio n̄ n̄ kiao aao ku e tia (Zia 21:24, 26).

Zãa i dũnia dafu e adoo, à musu dafu è lo. Àle laasooke Age yãwa. Age mà Lua a luabe zĩazĩ n̄ dũniao n̄ isiao n̄ s̃s̃iao n̄ bui pɔ ku weo. Dũnia wé a lile, mé pɔsopii a g̃o f̃ii. Wet̃ãz̃ɔgɔɔe, gɔɔ bee wa z̃ble buiowa, wa n̄ z̃g̃ɔo kaale, wi mɔ n̄ bui pii aizɛeo, luakpe i pa n̄ gawio (Age 2:6). Wa m̄ n̄ vuao n̄ ãnusuo n̄ gb̃è beɛedeo wà z̃bleò luakpewa

Zãa mà isia ku lo, ãma isia n̄ a gbakakaa mé z̃bɔnkpe seela ũ, at̃esa buio f̃ea n̄ Luao. Wàio ì bo isia guu (Dan 7:2-3, Zia 13:1). Vãikenao de lan isia í pãpãak̃owawae, a í lo ku k̃ilikilio, a ikooao ì fele n̄ p̃elao n̄ gbãsĩo (Isa 57:20). Beeo aɔ ku w̃e jaasɔo guu lo, Kilisi a kiblemá n̄ mò gopanao.

Mesi a ikoke za isiale la n̄ a leleo (Zkl 9:10), mé yãkpalekegɔɔ pɔ ku àà kiblea gb̃ea, isia a gyaade pɔ ku a guuo kpá (Zia 20:13). Dɔɔpio lé ɔɔw̃e ké isiao ku gɔɔ beee.

Ziayã 21 kīni lé Yelusaleũ Dafu kekeá owëe ; dũnia dafu kekeá no.

Yelusaleũ Dafu b̀ò musu Lua kīi (21:2-8)

2Ɔ ma Lua wẽle Yelusaleũ dafu è, à b̀ò musu Lua kīi, àle pila. Wa kèke lan nɔe pɔ a zãkesou màwa. 3Ɔ ma yã'o gbãa mà kpalabaa kīi à mè: Gwa! Lua z̄lè n gbẽnazĩnao sa, ao kuńno, aao de aà gb̄éũ, Lua dee ao kuńno an Lua ũ. 4A n we'i gogoné pii. Ga ao ku lɔo ge wẽna ge ɔɔb ge wãwã, asa yãziɔ ḡẽ. 5Gb̄é pɔ z̄lɛa báapiwa mè: Gwa! Male pɔpii ke dafu. Ɔ a òmɛɛ: K̄ẽ, asa yã beɔ naai v̄i mé s̄ianaɛ. 6Ɔ a òmɛɛ: Yã làa. Mame má Alafa n Omegao ũ, Daalena n Midenao. Gb̄é pɔ imi lé de, má aà gba nibɔna í wẽnide. 7Gb̄é pɔ z̄lɛlè gban we. Máɔ de aà Lua ũ, iɔ de ma ne ũ. 8Āma v̄iadeɔ n naaisaideɔ n yãb̄eekenao n gb̄édenao n gb̄as̄ikenao n esedeɔ n tãagbagbanao n mɔafilideɔ pii, an baa ao de té isida pɔ lé kú n řat̄egb̄ɔũ. Ga plaaden we.

Isa 55:1a Hee! Á gb̄é pɔ imi lé á deɔ, à mɔ ikīi ápii!

Wẽle pɔ Lua de a kũna ũ a kalena ũ iɔ zedɔa Ɔ Ablahaũ wé dɔi (Heb 11:10). Wapiɔ s̄ɔ, pɔ pɔ wá wedɔin we: Wa s̄ɔ Siɔna gbesĩsiĩ n Lua b̄éẽ wẽle Yelusaleũ pɔ ku musuo (Heb 12:22). Yelusaleũ Dafu pɔ a b̀ò Lua kīi musu a pila tɔɔlen we. Pɔlu mè, Yelusaleũ pɔ ku musu mé w̄éũ, mé a de wá da ũ (Gal 4:6), ké wá de w̄lepi neɔ ũ yãi.

Wà d̀aa Mesi nɔsea yã'ò Ziayã 19:7-9 guu. Lá Yesudeɔ b̀ò gau sa, aa scumà aa kible n Yesuo n n mè dafuɔ. Zãa Yelusaleũ kekea ò yãlɛũa guu, à mè: Nɔ dafu pɔ az̄ia kèke n pɔkasa maao a zãeɛ. Mesi mé nɔdafusena ũ, Ɔ wá de aà nɔpi ũ. Mesi n Yesudeɔ k̄ɔseáá ḡɔa m̄edoũ seelaɛ, gbẽnazĩna n Luao naak̄ɔwae. Lua ao kuńno n Lua ũ, aaiɔ de aà gb̄éũ. Taasi ao ku wẽle dafupi guuo, ga ge wãwã ao ku we lɔo. Yã dafue. Lua ò á pɔpii ke dafu.

Yã làa, asa Lua mé Daalena n Midenao ũ. Yã pɔ Lua z̀è, a ke piie. Wá f̄i wà pɔ pɔ Lua a scukè gb̄é pɔ yeazionɛ d̄ɔo, āma Lua lé gb̄ēpii sisiw̄ae. Yã pɔ ḡɔ wà ke mé Lua yã nidea ũ. Yesu mè: Gb̄é pɔ imi lé

de aà mo ma kīi, gbé po lé ma naaike aà imi, í pò ì r ká wēniwa (Zāa 7:37). Zīblena po aai Lua pœã ke e a léwao, aa Lua baa pii ble zia, āma duunkenao baa ao de té ũe. Gbé po aa ye pœnakeaio, gbé po aai vīake sōsōa n wētēamœanēoe Kilisi yāio, gbé po aai pœwœzākeo, gbé po aai mekpa n dāa vāiowa aa bo ikoyā kpeo, an baa ao ku n lbiisio ūadama laasai po de ga plaade ũ guu.

Yelusaleũ Dafuá Mesi no dafue (21:9-18)

Malaika gbēon soplā po aa tuu men soplā kūa, kisia gbezā men soplā ka n paipio gbēdo mò a òmœ: Mo mà Sā no dafu ɔlœ.

10 Lua Nisīna dedeaapi guu malaikapi ma se, à gēmāno gbesīsī zōo lesī musu. À Lua wēle Yelusaleũ ɔlòmœ, à bō musu Lua kīi, àle pila. 11A Lua gawi vī, a pipia lan gbè beeedewa, àle teke lan diamawa. 12A bīi zōo lesī vī. A bole kuepla, malaika gbēon kueplao zezœ. Isaili bui kueplao tó kēa bolepowa. 13Bole men aā ku gukpe oi, aā gubāntoo oi, aā geomidokīi oi, aā be'ae oi. 14Wà bīipi dàale gbè men kueplao. Sā zīna gbēon kueplao tó kēa gbepowa.

15Malaika po lé yā'omœ pœyōbo po wa pì n vuaio kūa, ké à wēlepi yōò n a boleo n a bīio. 16Wēlepi gola siiōe, a gbāa n a yaasao sáae. Ō à wēlepi yō n pœyōbopio. A gbāa lon ɔaa kueplae (2 400). A gbāa n a yaasao n a lesīo pii sáae. 17À a bīi yō gāsīsuu basopla n siiōœ. Malaikapi yō gbēnazīna gāsīsuu gbāa leue. 18Wà bīipi kè n diamao, mé wēlepiá vua tēetēe ikeā lan díiwa. 19Wà gbe po wà wēlepi bīi dàaleò kèke n gbè beeede bui piio. Wà gbè sēia kèke n diamao, a plaade n safio, a aāde n agatao, a siiōde n emelodio, 20a ɔode n onisio, a soolode n saadœanio, a soplade n kisolitio, a swaāde n belilio, a kēokwide n topazao, a kwide n kisopazao, a kuedode n tiikœazio, a kueplade n ametisio. 21Bole men kueplapicá oso men kueplao. Wà mpīi kè n oso mēndodoœ. Wēlepi zeaá vua tēetēe, wì gu'eu lan díiwa.

Eze 40:2-3 Wepungu'ea guu Lua gēmāno Isaili busuu, à ma ze gbesīsī zōo lesī musu. Kpéo ku gbepi gbōu geomidokīi lan wēlewa.

³À gèmanɔ we, ɔ̃ ma g̃ɛe è, àà mé de lan mɔgotēwa. A zea b̃iibɔleu, mé a bataea n̄ go pɔyɔ̃bɔo k̃ua.

Eze 48:30-31 M̃eewiapi bɔleɔn ke: Wa Isaili buiɔ tokpa bɔlepiɔne. Gugb̃antoo oi b̃ií gb̃àa g̃àsĩsuu ɔaasɔɔo l̃ee siiɔ n̄ ɔaa pla n̄ basoo (4. 500). A bɔleɔ aaɔ̃e, Lubeni bɔle, Yuda bɔle n̄ Levi bɔleɔ.

Malaika Mesi nɔ dafu ɔlò Z̃aae, āma Z̃aa ì nɔe eo. Wà àà sè wa zè gb̃esĩsĩ lesĩ musu, ké àà m̃eewia gwa, à b̃ò luabe, àle pila. A gb̃àa n̄ a yaasao n̄ a lesĩo s̃aae, à kà kilo 2200. Beeá yã l̃eēũae. Sema wà laasooke yã pɔ àle dawēewa. D̃unia la wēle no, à b̃ò luabe, ále teke n̄ Lua gawio lan gb̃è b̃eēedeɔwa. M̃eewiapi lé Lua gb̃éɔ gawio ɔlɔwēe. Laasooke gb̃è b̃eēedeɔwa n̄ osopio n̄ vuapio. Bilapi kp̃eese, an dasi kà miliɔ ũma'ũma, gb̃é pɔ Lua n̄ bo bui pii guu, busu pii guu, buiyã pii guuɔne.

Nimelo 12 yã ì ea àò su m̃ɔɔm̃ɔ. Bɔle men 12 ku we, bee gb̃ea malaika gb̃eɔn 12 piɔá gu d̃ɔaa seelae. Isaili bui kueplɔ tó k̃ēa bɔlepiɔwa, mé z̃ina gb̃eɔn 12 tó k̃ēa gb̃e'ēdaaleɔɔwa. Gb̃é pɔ Lua n̄ bóo de gb̃é pɔ à n̄ sí e Yesu àò gé moi n̄ àà m̃ɔa gb̃eaɔɔ, Isailio n̄ Yesudeɔ mp̃ii. Yelusaleũ Dafupi gola kp̃e siiɔ pii 12.000 'stadia', mé a b̃ií geele g̃àsĩsuu 144 (12 x 12), (metili 65). Wà w̃ełepi gb̃éɔ dasi ò Ziayã 14:1 guu, wà mè 144.000 (12 x 12 x 1000). Pɔlu mè: Ayãmeto á de nibɔɔ ge b̃ɔm̃ɔ ũ lɔo, a g̃ɔ beleɔ ũ n̄ Lua gb̃éɔ, àà uadeɔ ũ. A g̃ɔ kp̃é pɔ Lua lé bo ũ. Z̃inao n̄ ānabio mé a ēdaalea ũ, mé Kilisi mé ěpi daalegb̃e ũ. Naawà guu kp̃é pɔpii ì k̃ɔ'eu, ì lesĩk̃u luakpe ũ Diie (Ěfe 2:19-21).

Yelusaleũ dafu kekeá (21:19-27)

Wà gb̃e pɔ wà w̃ełepi b̃ií d̃àaleò k̃èke n̄ gb̃è b̃eēede bui pii. Wà gb̃è s̃ēia k̃èke n̄ diamao, a plaade n̄ safio, a aaɔde n̄ agatao, a siiɔde n̄ emelodio, 20a s̃ode n̄ onisio, a soolode n̄ saadɔanio, a soplade n̄ kisolitio, a swaaɔde n̄ belilio, a k̃ēokwide n̄ topazao, a kwide n̄ kispazao, a kuɛdode n̄ tiikɔazio, a kueplade n̄

ametisio. 21Bɔle men kueplapioá oso men kueplae. Wà mpíi kè ñ osoo mɛndodoɛ. Wělepi zeaá vua t̄et̄ɛɛ, wì gu'eu lan díwa. 22Mi luakpe e wělepiuo, asa Dii Lua Gbãapiide ñ Sã mé a kpépi ũ. 23Wělepi bàa ku ñ ãt̄ɛ ñ mɔvuaɔ gupuaèoo. Lua gawi mé lé wělepi pu, mé Sã de a filia ũ. 24Buiɔ taa'o a gupuai, mé dũnia kiao mɔ a k̄i ñ ñ aizɛɔ. 25A bɔleɔ aao taa fãane bauo, mé gwãasĩna ao ku we s̄o. 26Wa mɔ we ñ buiɔ aizɛɔ ñ ñ pɔ ɔdeɔ 27ãma pɔ gbãleae a ḡuo ge yãb̄ɛkɛna ge mɔafilide, sema gb̄ɛ pɔ Sã ñ tó k̄ɛ aizãna taalauɔ baasio.

Isa 24:23 Wí a mɔvua kú, ãt̄ɛ geɛ a ḡo kpa a wéi, asa Dii Zĩḡɔde mé a kible Yelusaleũ, a tɔbo Sioɔna gbe musu gb̄ɛz̄ɔɔ wáa.

Isa 54:11-12 Wěle w̄nade pɔ zaa'ĩana ì a suumpapa, mé gb̄ɛ i n nɔse ninio, má ɛa mà n kale ñ tiikɔazio, má n ẽ daale safiwa. ¹²Má n b̄i misonaɔ ke ñ lubio, má n b̄ibɔleɔ ke ñ gbɛdiio, má n b̄iɔ bo ñ gb̄ɛ b̄ɛɛdeɔ.

Isa 60:3, 5b, 11, 19 Buiɔ mɔ n gupuai, kiao s̄o n pipia'i gbãai. ... ⁵Wa n gba isia baa aizɛɔ, wa mɔne ñ buiɔ pɔmaao. ... ¹¹N b̄ibɔleɔ aalio w̄ɛɛ ɔɔpii, aalio taao fãane ñ gwãasĩnao, ké buiɔ mɔne ñ ñ aizɛɔ ñ ñ kiao kpan'aekɛa. ... ¹⁹ãt̄ɛ ali gupune fãane loo, mɔvua'i gbãa a gupune loo. Ma Dii mame máɔ de n gupua ũ ɔɔpii, mapi n Lua, mame máɔ de n tekɛa ũ.

Gb̄ɛ b̄ɛɛdepiɔ tekɛa mé ñ gawi ũ. Ayãmeto nɛ ɔdeɔ ìo daa. Yuda so'onkia bɔɔloonnɛ ìo gb̄ɛ b̄ɛɛdeɔ v̄i men 12. Zea pɔ de vua t̄et̄ɛɛɔ ũá Yelusaleũ Dafu gawi seelaɛ. Mɛɛwiapi bàa ku ñ ãt̄ɛ ge mɔvua gupuaoo, Lua ñ Mesio gawi ao deñla.

Bui pɔ aa taa'o a gupuaio mé gb̄ɛ pɔ Mesio a kiblemá w̄ɛ ɔaaso guuo ũ (Isa 2:3-4). Dũnia kiao mó ñ ñ aizɛɔ, ãma aa e ḡɛ wělepi guuo. Ké Isaia ãnabikèkè lɛɛ 60 guu, a Yelusaleũ Dafu gawi è ɔɔ gbɛz̄ɔɔ. ãnabi yãao ãnabikèkè dũnia tiaɛ bee musue, i ke dũnia pãle no. Lua mè, ále ɔɔpii ke dafu, yã zio a ḡɛ zea. Yelusaleũ Dafu ao de wá be ũ zia, ãma yãlɛũɛ, yã pɔ wá d̄ɔ wá gwea yãmusu de beeaɔ.

Aizāna (22:1-5)

Ń malaikapi swa'í wēnide pɔ lé bɔ Lua n̄ Sāo kpalabaa kīi ɔlòmɛɛ, àlɛ tɛkɛ lan díiwa. 2Àlɛ baalɛ wēlɛpi zɛa guo. Lí wēnide ku a baalɛ n̄ a baalao, ì nɛ'í wē do gēn kueplae, mɔ n̄ mɔo gēn dodo. Lípi lácá buio gbāgbābɔɛ. 3Pɔ pɔ Lua lekèèe aɔ ku lɔo. Lua n̄ Sāo kpalabaa aɔ ku wēlɛpiu, mé aà zɔblɛnaɔ zɔblèè. 4Aa wɛsiaalɛ, mé aà tó aɔ ku n̄ mí'awɛa. 5Gwāasīna aɔ ku lɔo, gbēe bàa aɔ ku n̄ filia ge ŋatē gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yāi. Aaɔ kible e gɔɔpiɛ.

Daa 2:9b Lí wēnide ku lupi guo, mé lí pɔ ì to wà maa n̄ vāio dō ku we lɔ.

Soũ 46:4 Swa ku a í ì mó n̄ pɔnao Lua wēlɛu, Musude kukīi pɔ a kua adoapi.

Eze 47:1, 12 À èa ma se à gèmanɔ Dii kpé kpɛɛɛ, ō má è í lé bɔ kpépi bèe zie gɛɔmidɔkīi oi, àlɛ gē sa'okīi gɛɔmidɔkīi oi, àlɛ tá gukpɛ oi, asa Dii kpé lé elɛa gukpɛwɛɛ. ...¹²Lí pɔ wì a bɛ ble bui pii a bɔlɛ swapi baalɛ n̄ baalao. An kee lée a giigagao, mé an bɛ aɔ laaa vīo. Lípiɔ aɔ nɛ'í mɔ n̄ mɔoɛ, asa í pɔ lípiɔ lé e, àlɛ bɔ luakukīiɛ. Lípiɔ bɛɔá pɔbleaɛ, mé a lácá gbēɔ gbāgbābɔɛ.

Zkl 14:6-8 Zí bee gupua aɔ kuo, sema guniɛ n̄ lougbeo.⁷Gɔɔpi aɔ adoa, fāane ge gwāasīna aɔ kuo. Dii mé gɔɔpi dō. Tó oosi kè, gu a pu.⁸Zí bee í wēnide a bɔ Yelusaleũ à baalɛ, a kīni ìɔ ta gukpɛ oi Isida Wisideu, a kīni ìɔ ta bɛ'ae oi isiau, saɛ n̄ buzieo pii.

Í wēnide pɔ Zāa a yā'ò a baona lá guu de yālɛɛũa n̄ Lua Nisīnao ũɛ. Yesu mè: Gbē pɔ a í pɔ má kpawà mi sō, imi a aà de bau lɔo. Asa í pɔ má kpawà a gō aà n̄sɛ guu nibɔna pɔ a ibɔè wēni laasai ũɛ (Zāa 4:14).

Gbɛ́ pɔ lé ma naaíke àà imi, í pɔ ì n ká wɛ́niwa íɔ bɔ àà nòse guu, lá a kɛ́a Luayátaalauwa. Lua Nisína pɔ gbɛ́ pɔ lé àà naaíke ɔ àlè o. Aai Lua Nisínapi e gíao, kɛ́ Yesu i tɔbɔ yáao yáí (Záa 7:38-39a).

Ezekieli lá guu, í lé bɔ luakpɛue, áma Yelusaleũ Dafu guu luakpɛ kuo, í lé bɔ Lua n Mesio kpalabaa kíi, àlè baale wɛ́lè zeda guo. Li wɛ́nide pɔ ku Edeni lu guu yáa, Záa è swapi baala n baaleo, zĩblenao mé aa a bɛ ble (Zia 2:7). Libɛpiá wɛ́ni laasai seelaɛ, Lua n a gbɛ́ gbɛ́kɛkɛa a ea su a gbɛu lá aa ku yáa Edeni lu guuwa.

Lí wɛ́nide ì nɛ'í wɛ́ do guu gɛ́n kueplae mɔ n mɔo. Yáleeũae, wɛ́ni laasai seelaɛ lɔ. Yá pɔ a to wàɔ aafia, aɔ ku we. Lípi laɔ mé ì bui gbágbá. Bui n bui kɔ́yaboa aɔ ku weo, sema ledou. Láai pɔ Lua zĩ dũniawa za gɔɔ pɔ wà Adamu yà wa bɔ lu guu, aɔ laa busebuse e ga ge midè.

Fáane n gwáasínao aɔ ku Yelusaleũ Dafu guu lɔo, gupua mé aɔ ku gɔɔpii. Gupua aɔ ku gɔɔpii. Lua gbɛ́ wesiaale lá Yesu òwà (Mat 5:8) Baadeɔn nɔsepuadeɔ ũ, asa aame aa wesi Luale.

Wáɔ zĩke Luaɛ, wíc kibleaano gɔɔpii. Kiabuicn wá ũ, Yesusaide pɔ gɔ́ dũnia guu Yesu mɔa gbɛao ɔ wáɔ kiblemá.

Yáe beeo naai ví mé síanae (22:6-11)

Ń a òmɛɛ: Yá beeo naai ví mé síanae. Dii Lua pɔ ì dɔaa ánaɔbɔne mé a malaika zĩ, kɛ́ a zɔblenao yá pɔ a mɔ tia dɔ. 7Gwa, má mó tia. Baaaden gbɛ́ pɔ ziayá taalae bee yá kũa ũ. 8Ma Záa mame ma yá beeo mà mé má è. Kɛ́ má mà mé má è, ma wule malaika pɔ yápiɔ olòmɛɛ gbázĩ mà kuleè. 9Ń a òmɛɛ: Bee tó. Kule Luaɛ. N zɔblen deen ma ũ n n gbɛ́ ánaɔbɔ n gbɛ́ pɔ aa lápi yá kũao. 10Ń a òmɛɛ: Nsu pɔkule ziayá pɔ ku lápiuwao, asa a gɔɔ káikũ. 11Gbɛ́vái wetá àɔ yávíike. Gbáside wetá àɔ gbásí. Gbɛ́maa wetá àɔ yámaake. Kuaadoade wetá a kua àɔ adoa.

Dan 8:26 Sa kɔɔ n sa oosio ogɔɔ wɛpungu pɔ n èá síanae. Yápi ka láu, asa a kegɔɔ záe.

Dan 12:10 Goo bee gbéɔ gbāsĩ a wolo dasi, an nòse a puakũ lá wà n baasawa, ãma gběvãio wetã aao vãi. Gběvãie a yãpi mao, ãncnac mé aa ma.

Malaika èa ò Zãae wɛpungu pɔ a è n yã pɔ a màò naai vĩ, mé sãanae. Yã pɔ aa ke gbɛzãɔn we. Zia yã lá yã daside kpé, a papa lá wà a bɔɔlɛkè lãe bee guuwa. Lua mé ì dɔaa ãnabioɛe n a Nisĩnao, ã aai ãnabikeke n sãanao. ã Yesu azĩawa à mè Gwa, má mó tia. Baaaden gbé pɔ lãe bee yã kũa ù (Zia 22:7), ké à wá laaikpalewěe, ké a mɔ tia zezesai. Wa fĩ seake beewa, asa za gɔɔ pɔ à yãpi ò, a ye kai wě ɔaa kwi, ã à èa yãpi ò lo gěɛn pla lɛpi guu. A ku Zia yã 3:11 guu lo. Seasai, a ye a mɔa yã àò ku wá sã guu gɔɔpiiie. Wàò ku n laaio. Ayãmeto i a mɔgɔɔ ge zaa owěe wásawasao. Baaadeɔn wá ù, tó wá Zia yã lãe bee yã kũa, wà ze gbãa ãadamagɔɔ.

A gěɛn plaaden la (Zia 19:10 gwa) wà lezà Zãawa aa su kule malaikaɔneo. Vĩa a fĩ Zãa kũ gɔɔ bee. Lua ado mé kũ wà kuleè, l ke malaikaɔ no, ge kɔnideɔ ge Yesudeɔ dɔaanaɔ no.

Wa ò Danielie aa kãn'ɔ na a ãnabikelawa, asa a de gɔɔ lé kaa pɔ ùe. Wa ò Zãae aàsù kãn'ɔ na a ãnabikelawao, asa wá ku gɔɔ gbɛzãɔwae, mé gɔɔpi kà kãi. Gbédaside pɔ aa Lua naaikè swãdɔa baona yãzi yãi, Lua a gbãbɔné, aai wɛle aao yãmaa ke, an kua io adoa, lá Lua kua adoawa. Kasi, gɔɔe a mɔ nɔselilea a ke lɔo, asa gbé dàa ì bɔ yã pɔ ò ke e à gěè dɔe ù kiiie. Gběvãio aao vãike aao gé n n yãdɔɔsaikɛao.

Mesi a fiabo baadee a yãkɛawa (22:12-16)

Gwa, má mó tia, máo asea kũa, mí fiabo baadee a yãkɛawa. 13Alafa n Omegaon ma ù, Dɔaana n Gõzãnao, Daalena n Midenao. 14Baaadeɔn gbé pɔ aa n ulatao pìò ù. Aame zé vĩ aa gě wělepi bɔlɛɔu, aai lí wěɛnide be ble. 15ãma gěe blesanao n esedeɔ n gbãsĩkenao n gbédenao n tãagbagbanao n mɔafilideɔ aao ku bàasie.

16Ma Yesu ma a malaika zĩ ààò de yãpio seelade ù ma gãlidadeɔne. Mame má Davidi Bui, àà kpala pɔ vlãpà Kia ù, Gudɔleia saan'ina ù.

Nao 24:17a Male Isailio e, i ke tia no, male n gwa, a gɔɔ i ka g'iao. Saana a bɔ Yakɔbu buio guu, kpalablana a bɔ Isailio guu.

Sou 62:12 Mpi Dii, mmɔ n gbẽke vĩ, ɔ ni fĩaboð baadee a yãkeawa.

Isa 62:11 Gwa! Dii kpawakè e dũnialɛwa: O Sionae àà Suabana lé mó. Gwa! A a asea kũa mé àà ài dɔaaaè.

Mat 16:27 Asa Gbẽnazĩn Ne a ea mó n a Mae gawio n a malaikaɔ, i fĩabo baadee a yãkeawa.

Yã pɔ Yesu Mesi ò ma. Gɔɔ pɔ à mè, Lua gb'ẽc n asea e, vãikenac sɔ, ãadama. Lua ì yãkpaleke a zéwa, ì yãgɔgɔ baadee a yãkeawa. Yesu mè, kpala pɔ Lua kpà de wá pɔ ùe.

Wame wá gɔ dũnia vĩ. Wá wesi Luale, wi wá sisi àà neɔ. Yesu legbè à mè, gb'ẽ pɔ zĩ maa kè n gba pɔ Lua dàeɔ, a a zɔɔ nané n zɔɔe (Mat 25:21). À mè, aa ikoke w'ẽleɔwa (Luk 19:17). Pɔlu mè wa n yaaeke n aizãnao n gawio n beeeo n aafiao (Lom 2:7-10). Aa bɔ gau, aa ga lɔ, aa kible n Mesio. Aa yãkpale ke n dũniao n malaikaɔ se (1 Kln 6:2-3). Asea pɔ Lua gb'ẽpii a e baasi, Mesi a fĩabo baadee a yãkeawa.

Lɛe 1:8 guu n 21:6 guuo, Lua mè áme á Alafa n Omegao ù, ac de Mae Lua ge Lua Ne yã'oae, ãma lakĩ Lua Ne mé lé o áme á Daalena n Midenaɔ ù. A de Lua ù, Dii ù, Pɔpiikena ù, Pɔpiikũna. A ku pɔpii ãa, pɔpii ku à sabaie (Kls 1:17).

Baaadeɔn Lua gb'ẽc ù, ké aa g'ò gbãšĩsai Yesu au sabai, aa zé vĩ aa lí w'ẽnide be ble, aac ku Lua w'ẽle guu. G'õe blesanaɔ ìc ku bàasi. Bee mè, wa vãikenac suabao. An baa ac de té isida pɔ lé kú n ãat'ẽgb'õo ùe (Zia 21:8).

Yesu a malaika zĩ àà a seeladekeyã o'ò luanaaikenaone pii. À kù wà àà naaike. Yesu mé Mesi pò lé mó ù, Davidi bui kia. Ōme saana pò Balaã ò ù, gudɔleia saan'ina pò a mɔ taasi zɔɔ gbɛɛ.

Gbẽpii mɔ wẽni si gba ù (22:17-21)

Lua Nisĩna n Sã nɔ dafuo ì me, mó. Gbẽ pɔ bee mà sɔ, àà o, mó. Gbẽ pɔ imi lé de, àà mó. Gbẽ pɔ ye í wẽnidei, àà si gba ù. 18Male o gbẽ pɔ ãnabikelapi yãmàone pii, tó gbẽ yã kãfi a guu, Lua a kisia pɔ a yã ku lápiuo kãfi adeɛɛ. 19Tó gbẽ yã b̀ taalapiu, Lua a ade baa b̀ lí wẽnideue n a welẽ pɔ a yã ku lápiuo. 20Gbẽ pɔ de yãpiɔ seelade ù mè: Sĩanaɛ, má mó tia. ãmi! Dii Yesu mó! 21Dii Yesu gbẽkeke a gbẽone pii.

Iko 4:2 Ásu yãe kãfi yã pɔ male dileé guuo, mé ásu yãe bɔuo. Àɔ Dii á Lua yã pɔ male daé kũa.

Lapi laakĩ lé gbẽo gba laai, mé àle n sisi. Lua Nisĩna n Yesu gãlio mé gbẽ pɔ aai mɔ n gbẽo Kilisi kii ù, Lua yã sabai. Gbẽ pɔ m̀ò ò gbẽpãleɔ sisi. Suabaaá gbɛɛ, wa fĩ luo. Lá Yesu ò nɛ pɔ m̀ò loɔiewa, Lua Nisĩna mé ò n ká wẽniwa (Zãa 7:38-39).

Tó Lua pɔ Yesu b̀ò gau Nisĩna ku á guu, Lua pɔ Kilisi b̀ò gau a wẽnikpa á megepiwa n a Nisĩna pɔ ku á guu gbãao (Lom 8:11).

Mɔzi ledà Isailiowa à gẽgẽ à mè, aasu yãe kãfi ge aa yãe lao Lua yã guuo. Lakii Zãa ledàwá Ziayã lá musu. Lá lapi yã b̀oɔlekeɛ zĩ ù, gbẽo ò e wà zãwɛɛ, ge aai yão lile lá aale ewa. Bee zé vĩo, wa fĩ yãe kãfi ge wà b̀o a guuo. Lé pɔ wàle dawáe bee de ladɔnao yã ù adoo, gbẽ pɔ aale yã pɔ ku lápi guuo maone loɛ. A gbɛ leleɛ.

Yesu mè, ále mó tia. Yã pɔ kũ wà ke, sema wàò àà dõ a zéwa. Bee mé a to wà dõ ké à wá duunao kẽwá. A maa wàò wabike, wíc àà ea mɔa nide, baa tó pɔe lé kẽsãwáó. Lápi làa n baaadaa gbẽ pɔ aa n ulao piɔguo. Baade laasooke azĩa yãwa: Lua tò yãb̀òmanɔ na ké male Yesu naaike ado yã yã?

Baaadaangu yã men sopla

Ɔo ku Ziayã lá guuo

1. Baaadeɔn gbě Ɔo ziayãe bee kyokè n gbě Ɔo aa a yãmà aa kũao ù (1:3)
2. Baaadeɔn gbě Ɔo aa ga naa Diiwa guu za tiaɔ ù (14:13)
3. Baaaden gbě Ɔo lé itěke mé a a Ɔokasao daa, ké asu ɔo búu wà a puizi eo yã ù (16:15)
4. Baaadeɔn gbě Ɔo wà n sisi Sã nɔsebleble guuo ù (19:9)
5. Baaadeɔn gbě Ɔo an bàa ku geɔ vua sěia guuo ù, an kua adoae (20:6)
6. Baaaden gbě Ɔo ziayã taalae bee yã kũa ù (22:7)

Baaadeɔn gbě Ɔo aa n ulatao Ɔo ù. Aame zé vĩ aa gě wělepi ɔleɔu, aai lí wěnide be ble (22:14)